Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

VÝCHODISKA A PERSPEKTIVA EUROPEIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA V EU

Mgr. Tomáš Křivka

disertační práce
k získání akademického titulu doktor
ve studijním programu Teoretické právní vědy
se specializací Občanské právo

Školitel: prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

Katedra: Katedra občanského práva

Plzeň 2021

University of West Bohemia in Pilsen
Faculty of Law

BASES AND PERSPECTIVE OF EUROPEANISATION OF PRIVATE LAW WITHIN EU

Mgr. Tomáš Křivka

Doctoral Thesis
to obtain the academic title of Doctor
in the study program Theoretical Legal Sciences
with specialization in Civil Law

Thesis supervisor: prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

Department of Civil Law

Pilsen 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto svoji disertační práci vypracoval samostatně a zachoval veškeré postupy ve vědecké práci obvyklé včetně řádného uvedení všech použitých pramenů a zdrojů informací.

Dále prohlašuji, že tato disertační práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

_____

Mgr. Tomáš Křivka

Poděkování

Velmi rád využívám této příležitosti, abych srdečně poděkoval za neobyčejně lidský a vřelý přístup v rámci celého doktorského studia a za cenné připomínky při zpracování disertační práce svému školiteli, prof. JUDr. Janu Hurdíkovi, DrSc.

Upřímně děkuji také Pavle, Mirce a Vláďovi, bez nichž by tato práce nikdy nebyla dokončena.

Obsah

Seznam používaných zkratek x
Úvod do tématu 1
Cíle, metodika a struktura disertační práce 9

1. Východiska europeizace soukromého práva v EU 19
1.1. Vnější faktory ovlivňující české soukromé právo 19
1.2. Sjednocování vnitrostátního práva v EU 21
1.3. Kolizní plochy vnitrostátního soukromého práva a právního řádu EU 25
1.4. Horizontalizace unijního práva v judikatuře SDEU 29
1.5. Riziko umělé právní normotvorby 33
1.6. Zkoumání europeizace soukromého práva v právní vědě 34

2. Fenomén europeizace a jeho teoretický rámec 46
2.1. Europeizační proces jako „potomek globalizace“? 47
2.2. Europeizace v kontextu teorií evropské integrace 54
2.3. Europeizace v právním kontextu 62
2.3.1. Europeizace versus aproximace, harmonizace, unifikace 65
2.3.2. Europeizace práva prostřednictvím „hard law“ a „soft law“ 67
2.3.3. Vertikální a horizontální europeizace práva 68
2.3.4. Cílevědomá a spontánní europeizace práva 70
2.4. Dílčí závěr 72

3. Pravomoci EU k regulaci soukromoprávních vztahů 74
3.1. Obecné limity výkonu unijních pravomocí 75
3.1.1. Zásada svěřených pravomocí EU 75
3.1.2. Implicitní pravomoci EU a doložka flexibility 76
3.1.3. Princip proporcionality a subsidiarity 77
3.2. Primární právo EU a jeho horizontální účinky 78
3.3. Sekundární právo EU a limity unijních pravomocí 82
3.3.1. Harmonizace vnitřního trhu podle článku 114 SFEU 83
3.3.2. Harmonizace vnitřního trhu podle článku 115 SFEU 90
3.3.3. Ochrana duševního vlastnictví podle článku 118 SFEU 91

3.3.4. Svoboda usazování podle článku 50 SFEU 91
3.3.5. Pracovní právo podle článku 153 SFEU 92
3.3.6. Soudní spolupráce v civilních věcech podle článků 67 a 81 SFEU 93
3.3.7. Doložka flexibility podle článku 352 SFEU 96
3.4. Dílčí závěr 98

4. Europeizace soukromého práva prostřednictvím právně nezávazných unijní právních aktů (soft law) 100
4.1. Usnesení Evropského parlamentu o soukromém právu (1989-1994) 100
4.2. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2001) 102
4.3. Usnesení Evropského parlamentu o aproximaci (2002) 104
4.4. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2003) 106
4.5. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2004) 108
4.6. Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis (2010) 110
4.7. Usnesení Evropského parlamentu o evropském smluvním právu (2011) 116
4.8. Sdělení Komise Strategie pro jednotný digitální trh (2015) 117
4.9. Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele (2018) 119
4.10. Sdělení Komise Nový program pro spotřebitele (2020) 120
4.11. Dílčí závěr 121

5. Europeizace soukromého práva prostřednictvím právně závazných legislativních aktů (hard law) 123
5.1. Shrnutí vývojových tendencí do roku 2010 123
5.2. Návrh nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje (CESL) 126
5.2.1. Věcná působnost návrhu CESL 128
5.2.2. Model tzv. druhého režimu vnitrostátního práva 130
5.2.3. Srovnání druhého režimu a tzv. 28. režimu 132
5.2.4. Kritika druhého režimu 133
5.3. Kompromisní směrnice 2019/770 a 2019/771 135
5.4. Souhrnná směrnice 2019/2161 142
5.5. Dílčí závěr 144

6. Europeizace soukromého práva prostřednictvím akademických výstupů evropské právní vědy (soft law) 147
6.1. Zásady evropského smluvního práva (PECL) 148

6.2. Principy evropského práva (PEL) 152
6.3. Principy existujícího soukromého práva ES (ACQP) 153
6.4. Evropský zákoník smluvního práva 155
6.5. Společné jádro evropského soukromého práva (Common Core) 157
6.6. Principy evropského deliktního práva (PETL) 159
6.7. Návrh společného referenčního rámce (DCFR) 160
6.8. Dílčí závěr 163

7. Exkurz do europeizace práva právnických osob 165
7.1. Svoboda usazování právnických osob v primárním právu EU 167
7.1.1. Judikatorní interpretace svobody usazování právnických osob 170
7.2. Harmonizace vnitrostátního práva společností v EU 182
7.3. Nadnárodní evropské právnické osoby 185
7.3.1. Evropské hospodářské zájmové sdružení 186
7.3.2. Evropská společnost (Societas Europaea) 190
7.3.3. Evropská družstevní společnost (Societas Cooperativa Europaea) 194
7.3.4. Neúspěšné legislativní návrhy 197
7.4. Dílčí závěr 201

Závěrečné shrnutí 204
Abstrakt 211
Abstract 212

Seznam použitých zdrojů 213
A. Seznam použité literatury 213
Monografie 213
Články a odborné příspěvky 219
B. Seznam použitých právních předpisů 230
České právní předpisy 230
Primární právo EU 230
Legislativní akty EU 230
Ostatní právní akty EU 234
C. Seznam použité judikatury 235
Seznam publikovaných prací v rámci doktorského studia 240

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK

B2B	Smlouvy mezi podnikateli (Business to Business)
B2C	Spotřebitelské smlouvy (Business to Consumer)
CESL	Common European Sales Law
CFR	Common Frame of Reference (společný referenční rámec)
CISG	Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží
DCFR	Draft Common Frame of Reference (návrh společného referenčního rámce)
ECTIL	European Centre of Tort and Insurance Law
EHZS	Evropské hospodářské zájmové sdružení
EGTL	European Group on Tort Law
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství (příp. plurál Evropská společenství)
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
PECL	Principles of European Contract Law
PETL	Principles of European Tort Law
SCE	Evropská družstevní společnost (Societas Cooperativa Europaea)
SDEU	Soudní dvůr Evropské Unie
SE	Evropská společnost (Societas Europaea)
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SPE	Evropská soukromá společnost (Societas Privatea Europaea)
SUP	Směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem
UNIDROIT	Mezinárodní institut pro sjednocení soukromého práva
Unie	Evropská unie

ÚVOD DO TÉMATU

Předkládaná disertační práce je věnována fenoménu europeizace soukromého práva, který stojí na pomezí tradičního vnitrostátního práva občanského (soukromého), práva unijního a částečně i (evropského) mezinárodního práva soukromého. Právě proto tato práce svým věcným obsahem logicky ani nemůže být založena na právním rozboru čistě vnitrostátních soukromoprávních otázek či konkrétních soukromoprávních institutů, jak bývá na katedrách občanského (soukromého) práva nejobvyklejší. Předkládané dílo na druhou stranou není ani srovnávací prací, založenou na komparativní analýze určitého vnitrostátního soukromoprávního institutu, pravidla, zásady, doktríny či související judikatury z pohledu právní úpravy v několika různých státech, což jsou práce také poměrně tradičně na katedrách občanského (soukromého) práva obhajované.

Přesto jsem přesvědčen, že tato disertační práce, zpracovaná v rámci doktorského studijního programu nazvaného „Teoretické právní vědy“ se specializací na právo občanské, svým zaměřením právě na katedru občanského práva patří, ačkoli je spíše netypicky věnovaná obecné analýze probíhajícího procesu europeizace soukromého práva v rámci členských států Evropské unie (dále jen „EU“ či „Unie“) od jeho původních ideových a právně teoretických východisek, přes různé projevy tohoto fenoménu jak v oblasti legislativní, tak i judikatorní, přes hodnocení významu zcela jedinečné okolnosti vzniku „spontánních“ kodifikací soukromého práva a rozsáhlých souborů společných evropských soukromoprávních pravidel (tedy výstupů evropské právní vědy), až po identifikaci skrytých dopadů europeizačních procesů na jednotlivé oblasti soukromého práva.

V realitě pevného členství ČR „ve stále úžeji integrované Evropské unii“[1], jejíž samostatný a autonomní unijní právní řád[2] sílícím způsobem přímo i nepřímo ovlivňuje vnitrostátní právo všech členských států, je totiž na místě odmítnout limitované zkoumání soukromoprávních vztahů pouze v tradiční ulitě (českého)

[1] Cíl dosahovat „stále užšího svazku evropských národů“ se poprvé objevil v rámci preambule ke Smlouvě o Evropské unii z roku 1991 a stal se určitým synonymem pro prohlubující se integrační proces, který opustil původní ekonomickou oblast a postupně se začal rozrůstat do dalších sfér.

[2] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. Věc 26/62. Nebo také Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964. Flaminio Costa proti E.N.E.L. Věc 6/64.

vnitrostátního právního kontextu. Ve všech členských státech EU dnes prakticky sjednocená vnitrostátní úprava řady izolovaných oblastí soukromého práva jako je např. sféra spotřebitelských smluv totiž dnes nemá svůj původní zdroj ve vnitrostátní legislativě, ale zjevně do značné míry pramení právě ze společných nadřazených unijních pravidel. Dále platí, že více než století izolované tradiční národní systémy soukromého práva, které odrážely specifickou historickou i právní tradici daného státu a v porovnání s jinými právními oblastmi se poměrně úspěšně bránily zahraničním vlivům, jsou v posledních zhruba dvaceti letech pod stále větším vlivem europeizačních tlaků. Rovněž i dechberoucí rozsah vzniknuvších nezávazných akademických kodifikací soukromého práva, na nichž pracovala řada špičkových právních expertů a které představují jeden z vrcholů současné evropské právní vědy, svědčí ve prospěch zkoumání europeizace soukromoprávních vztahů nikoli pouze z národního pohledu, ale z širšího pohledu evropského.

Otázka europeizace soukromého práva pro svůj shora naznačený trojjediný mezioborový charakter stojí spíše na pomezí zájmu domácích civilistů, neboť vykazuje podstatné přesahy do shora uvedených dvou dalších právních odvětví, a tedy nepředstavuje klíčový prvek odborného zkoumání a vědecké diskuze na českém civilistickém právním poli. Pravděpodobně je tomu proto, že každá z uvedených skupin odborníků daný fenomén zkoumá především z pohledu vlastního právního odvětví, ale pro každou z nich se jedná o téma částečně cizí, unikající z tradičního obsahu jejich vědeckého zkoumání.

Zatímco civilisté se zaměřují zejména na slučitelnost europeizačních návrhů s tradičními instituty a doktrínami systému soukromého práva v jejich zemích, odborníci specializovaní na unijní právo se věnují především oficiálním právním aktům orgánů EU a jejich zkoumání z hlediska dodržování unijních pravomocí či přenositelnosti doktrinálních a judikatorních závěrů z jiných dříve sjednocovaných oblastí unijního práva. Právníci věnující se mezinárodnímu právu soukromému naopak zdůrazňují zejména význam kolizní úpravy pro řešení právních vztahů s přeshraničním prvkem pro europeizaci soukromého práva, přičemž s ohledem na rozsáhlé sjednocení kolizních pravidel v rámci EU se z jejich pohledu takové vnitrounijní právní vztahy s cizím prvkem řeší v podstatě jednodušeji než v případě přeshraničních případů s přesahem do jiných neunijních zemí.

Ze shora uvedených tří oborových přístupů v této práci bude převažovat pohled práva unijního, který odráží i moji převažující pedagogickou a publikační činnost, nicméně snaha o vyjádření vývojových trendů v této oblasti by měla být odborně přínosná i z hlediska české civilistiky. Současný akademický zájem na domácím civilistiky je věnován zejména rozboru již existujících konkrétních legislativních právních aktů EU či konkrétních soft law akademických výstupů, než širšímu hodnocení celého procesu europeizace či identifikaci hlubších vývojových trendů, kterému je věnováno za posledních deset let pouze několik monografií. Jinak tomu ale je na evropské půdě, kde naopak obecná otázka europeizace soukromého práva, resp. pojmenování jeho východisek a pečlivému analyzování jeho vývojových tendencí, je v posledních zhruba dvaceti letech jedním z důležitých teoretických témat a věnuje se jí celá řada erudovaných odborníků na soukromé právo.

To je ovšem pravděpodobně do značné míry odrazem skutečnosti, že za tuto dobu vznikla řada monumentálních právně nezávazných kolektivních akademických projektů ve formě soft law, sepsaných celými skupinami elitních právních odborníků, které svojí metodologickou, komparatistickou a obecnou právně teoretickou úrovní významně přesahují obvyklou úroveň legislativních právních aktů EU, resp. z pohledu srovnávací právní vědy přesahují do určité míry i rozsah a kvalitu řady publikačních výstupů na národní úrovni v příslušných unijních členských státech. Jelikož tyto evropské akademické projekty byly realizovány po celá desetiletí, je pochopitelné, že stejným směrem se zaměřoval i akademický a publikační zájem mnoha jejich členů. Nejen z historických důvodů bylo české zastoupení v uvedených akademických projektech zcela minimální, a proto je do jisté míry logické, že český akademický zájem o obecné téma europeizace soukromého práva není tak výrazný.[3] Ostatně zkratky, pod kterými jsou poslední europeizační výstupy skryty, (PECL, PEL, PETL, DCFR, CESL) připomínají spíše „babylónské zmatení jazyků“ a běžnému právníkovi provozujícímu právní praxi v kterékoli evropské zemi velmi pravděpodobně nebudou říkat vůbec nic, jejich znalost je tak omezena spíše na akademické prostředí.

[3] Srov. alespoň český překlad DCFR, vydaný v roce 2008 pro zpřístupnění tohoto zásadního textu české veřejnosti. RABAN, P. DFCR – první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Příloha časopisu Karlovarská právní revue č. 2/2008, Vysoká škola Karlovy Vary, 222 str.

Za této situace je proto vhodné a odborně přínosné převažující akademický zájem české civilistické obce soustředěný spíše na vnitrostátní aspekty soukromého práva, příp. na konkrétní vnitrostátní normativní reakci na nejrůznější vnější činitele, směřovat také přímo na evropskou právní sféru a zdejší myšlenkový vývoj europeizace soukromého práva. Tato práce proto namísto tradičního civilistického pohledu upřeného na detail přistupuje k uvedenému tématu z určitého evropského nadhledu. Jednak se tímto evropským nadhledem může rozšiřovat česká akademická debata o nové právní argumenty či přinejmenším odlišné úhly pohledu zahraničních právních odborníků a jednak právě z tohoto evropského směru lze v budoucnosti nepochybně očekávat silné reformní tlaky směrem k další europeizaci soukromého práva, ať už bude mít nakonec jakoukoli formu. Tedy bez ohledu na to, zda europeizaci soukromého práva v členských státech EU budeme považovat v obecné rovině za spíše pozitivní inovativní prvek, který reálně zpřehledňuje pravidla pro přeshraniční právní vztahy v rámci stále intenzivnějších společenských styků spotřebitelů i podnikatelů v EU, nebo zda budeme vycházet ze specifického charakteru vnitrostátního systému soukromého práva jakožto reflexe národní právní kultury a europeizační vliv považovat za spíše nevhodnou ingerenci, která více než století budovanou národní systematiku soukromého práva narušuje, proces europeizace reálně již probíhá a je nepravděpodobné, že by stávající vývojové trendy do budoucna utichly. Je přitom nepochybné, že jedním z imanentních cílů jakéhokoli projevu europeizace soukromého práva by mělo být zvýšení právní jistoty účastníků a posílení předvídatelnosti práva, a nikoli jen nadšené bourání tradičních soukromoprávních kodexů s ustálenou vnitrostátní judikaturou a doktrinálně usazenou interpretací klíčových právních pojmů a institutů. Jak si však ukážeme na konkrétních příkladech, tento cíl však ne vždy bývá v reálné praxi skutečně dosažen, byť je pochopitelně v příslušných návrzích formálně zdůrazňován.

Právě evropská sféra bude přitom formulovat hlavní vektory budoucích změn soukromého práva, kterým se jen velmi složitě jednotlivé vnitrostátní právní řády členských států Unie mohou efektivně ubránit. Přestože jsou totiž všechny členské státy Unie suverénní a v řadě otázek mají jejich zástupci právo veta, ve skutečnosti je pozice „osamoceného odpůrce“ při revizi unijního primárního práva (např. při rozšiřování pravomocí EU) nebo při přípravě sekundárních unijních legislativních návrhů slabá. Odolávat převažujícímu politickému a právnímu trendu v jakékoli právní oblasti je tak v EU z dlouhodobého hlediska reálně možné pouze

v početnější blokační skupině více členských zemí, což však opět vyžaduje nalezení základní shody nad společně zastávaným alternativním stanoviskem.

Pozice samostatného českého právního řádu a praktických možností jeho obhájení autonomní úpravy soukromoprávních vztahů ve víru zesilujících europeizačních trendů je tak podle mého názoru v dnešní době podobná postavení malé české lodi na širém oceánu, která bez ohledu na šikovnost českého kapitána a hbité pohyby jeho lodního kormidla nedokáže v delším období efektivně vzdorovat hlavnímu směru stanovenému jak viditelnými europeizačními vlnami, tak i skrytými proudy europeizačního procesu. Naopak hrozí značné riziko, že jejich ignorování či přímý čelní střet s těmito vnějšími silami povede k převrhnutí a potopení jeho lodi, k němuž může obrazně řečeno dojít v případě, že nekonkurenceschopný a nemoderní právní řád bude v právní praxi do značné míry nahrazen jinou právní regulací soukromoprávních vztahů. Takové riziko přitom v posledních letech kontextu některých návrhů na zavedení paralelního opčního právního režimu, který může nahradit standardní vnitrostátní úpravu soukromoprávních vztahů, výrazně narůstá.[4] Zkušený kapitán však těchto europeizačních sil může využít ke svému prospěchu tak, že nebude plýtvat silami na jejich překonávání, ale naopak se předem připraví na jejich dopad, zajistí ochranu své lodi proti převrácení a pokusí se přicházejících vln a proudů synergicky využít k maximálnímu možnému přiblížení původně stanovenému vlastnímu cíli své plavby. Za situace, kdy evropské státy dodnes vycházejí ze společné tradice římského práva a fundamentální základy jejich národních soukromoprávních kodexů mají tedy nepochybně mnoho podobných prvků, se nejeví přizpůsobení českého soukromého práva europeizačních vlivům jako neřešitelný problém. Z těchto důvodů se podle mého názoru nevyplatí probíhající proces europeizace soukromého práva jakkoli podceňovat či dokonce ignorovat, ale naopak je přínosné jeho východiska, směr současných vývojových proudů, i určitou perspektivu budoucího rozvoje *de lege ferenda* pečlivě analyzovat.

Proces europeizace soukromého práva dnes neprobíhá pouze prostřednictvím klasické právně závazné unijní normotvorby (hard law) a dalších unijních právních aktů ve formě soft law, ale zásadním způsobem také prostřednictvím judikatury SDEU. Vedle těchto tradičních europeizačních zdrojů

[4] Srov. Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

je vhodné poukázat na značný význam výstupů evropské právní vědy a jejích právně nezávazných akademických výstupů rovněž ve formě soft law. Výstupy uvedených čtyř europeizačních zdrojů se vyvíjejí v zásadě autonomním způsobem,[5] byť logicky jsou částečně vzájemně provázané a na sebe interagující, proto je vhodné postupně rozebrat existující europeizační projevy samostatně ze všech těchto aspektů.

Lze dokonce pokročit ještě o krok dále a uvést, že reálný proces europeizace soukromého práva probíhá ve smyslu sociologického pojetí práva nikoli pouze v podobě formálního právně normativního systému (neboli law-in-books), ale také v podobě reálných společenských vztahů, které nemusí přesně příslušnou pozitivně právní úpravu skutečně reflektovat (tedy jako law-in-action).[6] Abych parafrázoval Přibáně, v samotném procesu europeizace soukromého práva už nejde jen o pouhý normativní předpis toho, co má být, ale do značné míry spíše o popis toho, co jest.[7] S tím pak souvisí také otázka, zda existující, svojí komparativní a teoretickou úrovní jistě obdivuhodná díla spontánních europeizačních projektů skutečně reagují na aktuální společenské konflikty vznikající v soukromoprávní sféře, nebo zda jde pouze o velmi kvalifikované teoretické studie sestavené vysoce erudovanými autory, které se však s praktickými problémy právní praxe a společenského života spíše míjejí.

Současně je však vhodné upozornit na to, že vedle shora naznačených „vnitřních zdrojů“ europeizace soukromého práva existuje také určitý „vnější aspekt“ tohoto procesu. Totiž k europeizaci soukromoprávních vztahů v rámci EU nedochází ve společenském, politickém a právním vakuu, ale naopak v kontextu širších unijních vývojových trendů, které reagují na aktuální vnitřní společenské konflikty v rámci EU a jejich členských států, ale také na leckdy nepředvídatelné externí vlivy přicházející zvnějšku v kontextu dnešního globalizovaného světa. Dokladem vlivu vnitřního společenského vývoje na europeizaci může být třeba aktuální reakce EU na digitalizaci kontraktačního procesu v internetovém prostředí a snahu o společnou unijní regulaci tzv. digitálního jednotného trhu v podobě jedné

[5] MASLÁK, M. Vplyv európskeho súkromného práva na súkromné právo národných právnych poriadkov členských štátov Európskej únie. Dny práva, Brno: Masarykova univerzita, 2015. Dostupné online na: https://www.law.muni.cz/dokumenty/34942 [cit. 15.6.2021]. Str. 180 a násl.

[6] Více např. HALPERIN, J-L. Law in Books and Law in Action: The Problem of Legal Change, Maine Law Review 45, 2011. Str. 46-76. Dostupné online na: https://digitalcommons.mainelaw.maine.edu/ mlr/vol64/iss1/4 [cit. 15.6.2021].

[7] Srov. PŘIBÁŇ, J. Několik poznámek k sociologii práva. Sociologický časopis. Roč 28, čís. 6, 1992. Str. 770.

z posledních unijních úprav smluvního práva ve směrnici 2019/770 a směrnici 2019/771.[8] Naopak příkladem externího šoku může být evropská finanční a dluhová krize v letech 2008-2012, jež vyžadovala zavedení společných záchranných nástrojů pro nejslabší státy EU, nebo opakovaně se vracející evropská imigrační krize, která vyvolává tlak na reformu společné unijní imigrační politiky, či ve zcela aktuálním kontextu pak současné legislativní návrhy cílící na společnou ekonomickou obnovu členských států EU k nápravě následků pandemie COVID-19, zaměřené především na digitalizaci společnosti a ochranu klimatu.[9] Nejde tedy v žádném případě pouze o vlivy přímo se dotýkající soukromoprávních vztahů, ale naopak o širší rozměr klíčových problémů, které EU a její členské státy musí aktuálně řešit. I zdánlivě zcela nesouvisející témata jako zvládání následků virové pandemie či evropské imigrační vlny totiž významným způsobem definují priority oficiální legislativní činnosti Unie. Jelikož ze samotné logiky věci nemohou ani EU ani její členské státy najednou se stejným důrazem řešit veškeré aktuální problémy, existence jiných urgentnějších krizí proto přinejmenším oficiální unijní legislativní návrhy v oblasti europeizace soukromoprávních vztahů může odsouvat do druhořadé role. Proto je v předložené práci při artikulaci vývojových trendů věnován částečný prostor také exkurzu do tématu europeizace právnických osob, které má výrazný vnější aspekt ve smyslu snahy o vytvoření evropských korporátních šampionů, kteří by mohli efektivně soutěžit se zahraničními společnostmi inkorporovanými zejména v USA na sjednocujícím se globálním digitálním trhu.

Poslední vstupní poznámka se bude týkat terminologického vymezení, neboť přestože název práce hovoří o europeizaci soukromého práva, ve skutečnosti je převážná část závazných, nezávazných i spontánní europeizačních výstupů věnována spíše jen právu smluvnímu (závazkovému), či dokonce jen jeho jednotlivým výsečím. V rámci kontinentálních právních řádů bývá smluvní právo řazeno do širší kategorie závazkového (obligačního) práv, která se přitom v závislosti na právním důvodu vzniku závazku dá rozdělit na smluvní obligační právo a deliktní obligační právo. Závazkové právo ve svém souhrnu pak tvoří

[8] Srov. rozbor příslušné unijní legislativy v kapitole 5.3 této disertační práce.

[9] Srov. zejména evropský nástroj zvaný Next Generation EU, který v rámci postkovidové ekonomické obnovy obsahuje jako hlavní dva prioritní cíle ochranu klimatu (zelené investice) a digitalizaci společnosti. Přitom se jedná o revoluční dodatečný finanční zdroj pro všechny členské státy celé EU27, který je financován ale z prostředků získaných prodejem společných evropských dluhopisů zajištěných rozpočtem celé EU.

zásadní část práva občanského, přičemž občanské zákoníky včetně českého zákona č. 89/2012 Sb. jsou pak brány jako obecné kodexy soukromého práva, které mohou být v různých oblastech doplňovány zvláštní právní úpravou obsaženou v jiných speciálních zákonech. Smluvní závazkové právo je při srovnání s jinými částmi soukromého práva typické nutností velmi rychlé a flexibilní reakce na dynamicky se vyvíjející společenské vztahy, neboť obsahuje pravidla pro vzájemnou interakci fyzických i právnických osob při směně zboží. K té dochází v dnešním světě stále častěji i formou přeshraničních vztahů, čímž nevyhnutelně dochází k tomu, že právě smluvní závazkové právo je z oblastí soukromého práva nejčastějším objektem návrhů na sjednocení odlišné vnitrostátní úpravy.

Odborná veřejnost nicméně dodnes vede právní debaty o tom, zda vymezení aktuálních nástrojů europeizace zejména na jednotlivé části smluvního soukromého práva (zejm. pak spotřebitelské právo či regulaci smluv na digitálním trhu) je pravdivou reflexí společenské potřeby, nebo zda skutečným ultimátní (možná někdy opatrně skrývaným) cílem jednotlivých limitovaných unijních legislativních aktů i soft law výstupů je příprava evropského občanského zákoníku. V europeizačních výstupech jak právní vědy, tak i oficiální unijní normotvorby, jsou navíc termíny „europeizace soukromého práva“ a „europeizace smluvního práva“ často používány *promiscue*. Název předložené disertační práce však úmyslně s výrazem „europeizace smluvního práva“ neoperuje, neboť mojí snahou bylo identifikovat obecné vývojové trendy, které nemusejí být nutně omezeny na oblast práva smluvního či obligačního, a proto se jako přiléhavější jeví psát o „europeizaci soukromého práva“ v širším pohledu.

Závěrem úvodního vstupu bych chtěl zdůraznit, že předložené dílo je svým charakterem určeno k diskuzi, neboť není cílem právní vědy rigidně zůstávat na dosažených závěrech, ale naopak kriticky zkoumat, zda vědecké poznání odpovídá aktuální právní praxi a společenské realitě. S ohledem na dynamický vývoj v této oblasti si dovolím upřesnit, že rukopis této práce byl dokončen k právnímu stavu ke dni 30.6.2021, pozdější změny proto neodráží.

CÍLE, METODIKA A STRUKTURA DISERTAČNÍ PRÁCE

Proces europeizace soukromého práva probíhá prakticky od samotných počátků poválečné evropské integrace, byť zpočátku velmi váhavě a spíše inkognito než jako jasně deklarovaný politický záměr. Na přelomu tisíciletí se však již objevují i poměrně jednoznačné výzvy, zejména ze strany Evropského parlamentu, aby se Komise začala vážně zabývat sjednocením soukromého práva ve formě společného občanského kodexu.[10] Po určitém období kombinace nadšení, optimismu a víry části právnické obce, že ke sjednocení soukromého práva ve formě občanského kodexu skutečně ve střednědobém výhledu dojde, se dnes tyto původní maximalistické představy již nejeví příliš realisticky. Na druhou stranu však zmíněné rozsáhlé akademické výstupy usilující o formulaci společného jádra soukromého práva v členských státech EU, resp. vytvoření modelových pravidel pro soukromoprávní vztahy, přesto došly reflexe při přípravě oficiálních legislativních návrhů, především ve formě nařízení CESL,[11] které přinášely do té doby nevídanou systematiku do oblasti smluvního práva s přeshraničním prvkem. Právě proto, že u procesu europeizace soukromého práva jde ve skutečnosti o fenomén dlouhodobý, který je však současně velmi dynamickým jevem a v různých letech nabýval velmi odlišných podob, je pro pochopení vývojových trendů nutné rozebrat podstatné prvky jednotlivých jeho nástrojů a mechanismů a rozebrat myšlenková východiska, z nichž jednotlivé výstupy, ať už v právně nezávazné formě (soft law) či formě závazných právních předpisů (hard law), vycházejí.

Je zjevné, že po počáteční fázi určitého europeizačního nadšení patrné zejména na přelomu století, dochází nyní k fázi vystřízlivění, která umožňuje s odstupem hodnotit, zda původní europeizační plány jsou skutečně odůvodněné. Na druhou stranu s ohledem na komplikovaný způsob nalézání kompromisu v rámci unijního legislativního procesu, je možné, že proběhlé období určitého romantického nadšení bylo jedinečným krátkým „oknem příležitosti“ pro nalezení dostatečné shody pro přijetí závazných legislativních právních aktů směřujících k europeizaci soukromého práva. Zdá se, že ve vztahu k europeizaci soukromého práva sdílená pozitivní nálada, která v souvislosti s mohutným rozšiřováním Unie na začátku tohoto století v evropských státech vládla, byla přehlušena aktuálnějšími

[10] Srov. bližší pojednání v kapitole 4 této práce.

[11] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD).

problémy. Fenomén tzv. brexitu, vracející se imigrační krize, hledání řešení nadměrného zadlužených některých členských států, a v poslední dvou letech zejména zásadní priorita ekonomické obnovy členských států po pandemii COVID-19, to vše odsunulo legislativní práce na další europeizaci soukromého práva spíše až na konec obrazného seznamu nejpalčivějších problémů členských států i Unie samotné.

Zvolená problematika europeizace soukromého práva je prakticky nekonečným tématem, které není možné zpracovat skutečně v celé šíři ani ve formě kolektivních monografií, natož v podobě disertační práce jediného autora. Proto bylo nutné vědomě zvolit přístup redukce celého širokého tématu na vybrané aspekty, na které se tato práce zaměří a úmyslně se nezabývat jinými prvky. Proto jsem se po důkladné úvaze rozhodl, že cílem předložené práce bude pokusit se především ověřit několik níže definovaných hypotéz, a rovněž pak zhodnotit probíhající proces europeizace soukromého práva prostřednictvím artikulace některých jeho vývojových trendů. Rovněž se pokusím kriticky analyzovat, zda viditelný rozpor mezi činorodou aktivitou na poli unijní legislativy i spontánních soft law výstupů právní vědy, a nikoli zcela přesvědčivým fungováním v právní praxi, není způsoben některými systémovými nedostatky, které dalšímu vývoji sjednocování soukromého práva zabraňují. Zabývat se hodlám rovněž vztahem spontánní a cílevědomé europeizace v tom smyslu, jaký skutečný vliv mají v praxi výstupy spontánní europeizace mají na souběžnou oficiální europeizaci závaznými unijními právními akty. Zaměřit se chci také na to, z jakých hlubších důvodů bylo v unijní legislativě, judikatuře či výstupech evropské právní vědy určité řešení zvoleno a jaké trendy z toho vyplývají.

Čerpat přitom hodlám jak ze stávajících legislativních a judikatorních unijních pramenů, tak i z existujících odborných prací z této oblasti, z převážné části zahraničního původu. Ty však často vycházejí z poměrně odlišných východisek a jejich autoři pak zastávají buď v podrobnostech obtížně slučitelná stanoviska, anebo dokonce v obecné rovině vzájemně rozbíhavé závěry. Mojí snahou v tomto směru nebude uvedené práce kompilačním způsobem shrnout, ale na jejich podkladu artikulovat vlastní interpretaci vývojových trendů europeizace soukromého práva. Vycházet přitom budu ze sociologického chápání práva jako normativního systému, jehož vývoj nespočívá pouze v samotném zákonodárství, souhrnu judikatury či výstupech právní vědy, ale jeho skutečným ohniskem je

společnost samotná,[12] a jedná se tedy o širší společenský fenomén.[13] Shrnu-li předchozí úvahy, cílem práce je tedy podat vlastní pohled na fenomén europeizace soukromého práva jak z pohledu jeho postupného vývoje, tak i v kontextu zachycení jeho aktuálních klíčových tendencí včetně předestření určité perspektivy dalšího rozvoje de lege ferenda. V tomto významu budou také dále definovány konkrétní vstupní hypotézy, jejichž postupné ověřování bude součástí shora naznačeného obecného cíle.

Naopak cílem předložené práce nebude zkoumat europeizační vliv na soukromé právo ve smyslu analýzy konkrétních dopadů jednotlivých europeizačních výstupů na české vnitrostátní právo, ani nebude cílem věnovat se hodnocení europeizačních projevů v české judikatuře. Tato práce si rovněž nečiní ambice popsat a analyzovat specificky veškeré projevy europeizace soukromého práva v EU, ani nemá v úmyslu podrobně zkoumat míru europeizace jednotlivých právních odvětví soukromého práva. Pokud jsou tedy některé příklady v takovém kontextu v disertační práci používány, je to pouze jako ilustrace některých obecných mechanismů či typických projevů europeizace bez aspirace na konečný výčet všech takových situací. Ostatně uvedený záměr by přesahoval svým rozsahem možnosti disertační práce, ale byl by spíše tématem pro rozsáhlou kolektivní monografii.

Vymezení metodiky a pracovních hypotéz

Pokud jde o metodický postup, hlásím se osobně k názoru, že v rámci společenských věd není jejich metodologie stále ještě zcela ustálenou a precizně vyprofilovanou disciplínou, neboť je v porovnání s přírodními vědami většinou obtížné v nich jednak precizně definovat a zejména pak objektivně verifikovat zvolené výchozí hypotézy.[14] Právo jak známo totiž není objektivní přírodní věda, která by fungovala na principu kauzality, ale je to věda společenská, která podléhá soudobému společenskému paradigmatu, aktuálním trendům, ale také převažující „módě“ v lidské komunitě. Co se týče analyzovaného procesu europeizace soukromého práva, zde pak dvojnásobně platí obecná charakteristika vyjádřená

[12] KNAPP, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1. Str. 6 a násl.

[13] Viz. BANAKAR, Reza. Normativity in Legal Sociology: Methodological Reflections on Law and Regulation in Late Modernity. Imprint: Springer, 2015. ISBN 978-33-1909-650-6.

[14] Srov. SLOUKOVÁ, D. Uvedení do metodologie společenských věd. Dostupné online na: www.gsgpraha.cz/~sloukova/mjs/uvod.doc [cit. 15.6.2021].

trefně B. Havlem, a sice že „*právo je nepřesná lidská kategorie, která podléhá nejen dobovým zájmům, ale současně není nikdy nezávislá na tvůrcích, interpretátorech, aplikátorech a jejich zájmech, cílech a zadáních.*“[15]

Současně však také platí, že disertační práce v jakémkoli oboru je kvalifikační vědeckou prací, jež bez ohledu na uvedené překážky vyžaduje apriorní specifikaci použitých metod a stanovení pracovních hypotéz, neboť bez jasného metodologického vymezení nelze vůbec o odborné práci hovořit. Předložená práce je tedy verifikační studií, která se na základě synteticko-analytického přístupu ke zkoumání fenoménu probíhající europeizace soukromého práva, regulačních pravomocí EU v oblasti soukromého práva, europeizačnímu vlivu unijních právních aktů ve formě hard law i soft law, vlivu judikatury SDEU a publikovaných spontánních akademických výstupů soft law pokouší dospět k obecnějším závěrům o charakteru stávajícího dynamického procesu europeizace soukromého práva a jeho vývojových trendech.

Klíčovou metodou této disertační práce je reflexe současné právní reality a její srovnání s regulací obsaženou v jednotlivých zdrojích europeizace soukromého práva v EU. Přínosem díla by mělo být ověření níže stanovených hypotéz a z nich plynoucí přesnější artikulace některých vývojových trendů europeizace soukromého práva v EU, a také příp. nedostatků konkrétních právních mechanismů tohoto procesu. Vedle toho by předkládané dílo mělo fungovat i jako samostatný příspěvek k odborné debatě, zda je europeizace soukromého práva v EU pozitivním či negativním jevem, resp. které faktory, mechanismy a aktéry tohoto jevu lze označit za efektivní a funkční. V neposlední řadě práce může sloužit i jako pokus o potvrzení či vyvrácení legitimity uvedeného procesu. S ohledem na shora shrnutá uvedená východiska budeme přitom vycházet z několika následujících vstupních předpokladů, jež hodlám dále v této práci ověřovat.

Hypotéza 1

Europeizace je velmi dynamický proces, který nabývá různých podob a forem a není ani zdaleka limitován pouze na oblast práva. Dochází k ní v situaci celosvětových globalizačních vlivů, které potírají partikulární struktury včetně

[15] HAVEL, B. Úvaha o koloběhu právních transplantátů aneb cesta tam a zase zpátky. In: DOLOBÁČ, M., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. (eds). Rezistencia vnútroštátneho práva a právne transplantáty. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice, 2011. ISBN 978-80-7097-916-7. Str. 14.

lokálních právních systémů a nahrazují je nadnárodními strukturami a právními pravidly. **Prvním v této práci testovaným předpokladem proto bude domněnka, že europeizaci soukromého práva lze charakterizovat výlučně jako tradiční regulaci soukromoprávních vztahů na vnitrostátní úrovni prostřednictvím harmonizačních a unifikačních mechanismů unijního práva, a přitom jde o proces probíhající jednosměrně postupem „shora dolů".** Ověření této hypotézy provedeme prostřednictvím rozboru teoretického vymezení europeizace jak v obecné podobě, tak v specificky v oblasti práva se zaměřením na popsání vzájemných vztahů mezi vnitrostátní a unijní regulací v kontextu soukromoprávních vztahů. Současně bude nutné identifikovat hlavní prameny europeizace soukromého práva a analyzovat způsoby jejich vzájemné interakce.

Hypotéza 2

Unijní primární právo určuje pravidla rozdělení pravomocí mezi členské státy coby originální nositele moci a EU coby odvozeného nositele moci. V oblasti soukromého práva Unie žádnou obecnou legislativní pravomocí nedisponuje, jednak proto, že právo EU vůbec kategorii soukromého a veřejného práva doktrinálně nerozlišuje a jednak proto, že členské státy dosud neprojevily vůli k delegaci pravomoci k sjednocování soukromého práva, neboť jej často považují za projev své specifické kulturní a právní identity. Proto musí Unie při snaze přijmout legislativu s dopady do soukromého práva využívat jiné specifické pravomoci, zejména pak obecnou pravomoc k odstranění překážek vnitřního trhu podle článku 114 SFEU. **V této souvislosti si dovolím vyslovit předpoklad, že Unie již svojí legislativní činností v oblasti soukromého práva narazila na hranice pravomocí svěřených jí členskými státy EU a bez změny primárního práva již nemůže závaznou regulatorní činnost v této sféře dále věcně rozšiřovat.** K verifikaci této hypotézy provedu nejprve rozbor stávajících unijních pravomocí k europeizaci soukromého práva a pokusím se na základě recentní legislativní aktivity EU, příp. související judikatury SDEU identifikovat limity těchto jednotlivých pravomocí.

Hypotéza 3

Stávající unijní právní akty regulující soukromoprávní otázky existují jak ve formě nezávazného soft law, tak i v podobě formě klasických legislativních aktů představující hard law. Přitom platí, že vydávání nezávazných právních aktů ze strany jednotlivých orgánů EU, které slouží zejména k formulaci jejich výchozích právních pozic a k vyvolání veřejné diskuze o obsahu budoucí závazné legislativní normy je v unijním právním prostoru běžnou praxí, která není žádným způsobem specifická jen pro oblast soukromého práva. V případě, že však soft law právní akty deklarující pozici příslušného unijního orgánu vycházejí z věcně nesprávných premis či chybně interpretovaných příčin, tyto nedostatky se mohou přenést i do obsahu výsledné závazné unijní normy ve formě hard law. **Další testovanou domněnkou proto bude hypotéza, že závazné i nezávazné unijní právní akty v oblasti europeizace soukromého práva reagují na skutečné aktuální společenské problémy a zvyšují právní jistotu účastníků soukromoprávních vztahů.** Předpoklad budu ověřovat prostřednictvím porovnání dopadů soft law i hard law europeizačních unijních aktů a kritickou analýzou jejich výchozích předpokladů.

Hypotéza 4

V minulých desetiletích vznikla spontánním způsobem v rámci rozsáhlých týmů špičkových evropských právních expertů některá obdivuhodná celoevropská akademická díla, která by mohla sloužit jako základ budoucího sjednocení soukromého práva v EU. V souvislosti s předchozí hypotézou o Unii beze zbytku využitém kompetenčním prostoru pro legislativní regulaci soukromého práva vyvstává otázka, zda akademické práce na zmíněných spontánních projektech jsou důsledkem nedostatečných pravomocí EU, nebo zda jsou reakcí na negativní a nesystematickou ingerenci dosud přijatých unijních právních aktů do vnitřně koherentních národních systému soukromého práva, příp. zda platí obojí či ani jedno (tedy že důvody k jejich vzniku jsou ještě jiného charakteru). **Další navazující pracovní domněnkou tedy bude dvojitá hypotéza, předpokládající jednak že spontánní europeizace soukromého práva prostřednictvím soft law výstupů evropské právní vědy je důsledkem nedostatečných pravomocí EU k europeizaci formou závazných unijních legislativních aktů, a současně také že spontánní europeizace soukromého práva byla vyvolaná předchozí**

nesystémovou ingerencí fragmentární unijní regulace ve formě hard law do koherentních systémů soukromého práva.

Na základě předchozího ověření shora uvedených čtyř specifických hypotéz pak v závěrečném shrnutí přistoupíme k naplnění posledního zastřešujícího pracovního cíle tohoto díla, kterým je artikulace vývojových trendů probíhající europeizace soukromého práva. Jakkoli to je úkol kvůli dynamickému charakteru tohoto procesu velmi obtížný, neboť budoucí vývoj může jakýmkoli zobecňujícím závěrům v krátkém čase „protéct mezi prsty", přesto má podle mého názoru smysl pokusit se zkoumaný fenomén myšlenkově shrnout do některých převažujících tendencí.

Struktura práce

V první části disertační práce se věnuji vysvětlení základních ideových premis, z nichž vyplynul politický i právně teoretický plán postupně soukromoprávní vztahy europeizovat, včetně shrnutí základní odborné literatury a hlavních představitelů různých myšlenkových proudů. Postupně tak jsou rozebrány vlivy vnějších činitelů dopadajících na české soukromé právo, v obecné podobě otázky sjednocování vnitrostátního práva v rámci EU, střet mezi dualistickým založením systému soukromého práva a funkcionalistickým charakterem unijního práva. Podobně jako v jiných odborných otázkách, ani proces europeizace není vnímán všemi právními teoretiky jednotným způsobem, někteří se liší jen v detailech svých vstupních úvah nebo závěrečných formulací, jiní jsou ovšem absolutními názorovými oponenty v samotné otázce vhodnosti europeizace soukromého práva.

Samotný fenomén europeizace zasluhuje v další kapitole podrobnějšího vysvětlení, neboť se nejedná o termín ryze právní, nýbrž pojem s přesahem do dalších vědních oborů. V rámci právní vědy pak europeizace bývá částí odborné veřejnosti nesprávně zaměňována za souhrnné označení procesu sbližování a sjednocování vnitrostátního práva v rámci klasických unijních právních mechanismů. V tomto smyslu pak europeizace je vnímána pouze jako společný název pro harmonizaci vnitrostátního práva prostřednictvím unijních směrnic a unifikaci vnitrostátního práva prostřednictvím jeho nahrazení unijními

nařízeními. Ve skutečnosti však proces europeizace práva je značně širším, a hlavně komplikovanějším, jevem, který za prvé zahrnuje i jiné vlivy než pouze unijní právo, a za druhé, není ideově omezen pouze na autoritativní sjednocování národní právní úpravy postupem shora dolů (top-down), ale naopak bere v potaz i opačný trend sbližování právní úpravy směrem zdola nahoru (bottom-up), resp. i rozdílné způsoby reakce na vnější tlaky směrem k sjednocení právní úpravy. Právě pro naznačený vnitřně velmi komplexní charakter europeizačních vlivů působících na vnitrostátní právo jsem jako druhou kapitolu zařadil širší teoretické pojednání o fenoménu europeizace.

Přestože europeizační proces nemá být tedy omezován pouze na oficiální výstupy unijního práva (jak je blíže vysvětleno v kapitole 2), je korektní přiznat, že právě unijní legislativa a judikatura v této oblasti hrají zásadní roli. S ohledem na charakter Unie, coby odvozené nadnárodní struktury, jejíž derivativní pravomoci jsou předem definovány v rámci unijního primárního práva členskými státy EU, jež jsou nositeli originární svrchované pravomoci, je nutné se před rozborem jednotlivých europeizačních zdrojů nejprve vypořádat s otázkou rozsahu pravomocí EU v oblasti regulace soukromého práva. Je to totiž právě vymezení unijních pravomocí ze strany členských států, které staví tvrdé hranice potenciální europeizaci soukromého práva *de lege ferenda*. Právě otázce unijních pravomocí k regulaci soukromoprávních vztahů se věnuje kapitola třetí, v níž jsou analyzovány obecné kompetenční limity Unie a porovnány různá ustanovení unijního primárního práva, která v minulosti byla použita jako právní základ pro přijetí sekundární právní regulace soukromoprávních vztahů, jakož i vliv judikatury SDEU na kompetenční vymezení v rámci EU.

Jelikož unijní normotvorba vedle tradičních právně závazných legislativních aktů ve formě hard law zahrnuje také nezávazné právní akty ve formě soft law, které však mají rovněž schopnost vyvolávat určité právní účinky, v kapitole čtvrté se nejdříve zabýváme europeizačními dopady unijního soft law a v páté kapitole pak europeizací soukromého práva prostřednictvím závazné unijní legislativy ve formě hard law. V rámci analýzy soft law pramenů v kapitole 4 se přitom budu v práci soustředit na zachycení vývojové tendence unijních nezávazných právních aktů, a to prostřednictvím vysvětlení pozice jednotlivých unijních institucí vůči budoucí europeizaci soukromého práva a také případné změny těchto pozic v čase zejména od roku 2000 dále. Naopak u závazných

legislativních aktů EU v kapitole 5 bude ohniskem mého zájmu zejména rozbor zásadního návrhu nařízení CESL a následných několika směrnic z posledních let, tedy půjde o ryze aktuální legislativní prameny z velmi recentního období namísto zachycení delšího časového vývoje.

Další pramen europeizace soukromého práva představuje unijní judikatura, přičemž je obecně známou skutečností, že role soudního rozhodování v Unii je z pohledu českého civilisty až nečekaně zásadní, a hluboký vliv SDEU spíše připomíná soudní „nalézání práva" v angloamerických právních systémech než „aplikaci práva" v kontinentálních právních řádech. V řadě případů je postoj SDEU vyloženě aktivistický, výkladově velmi extenzivní, a ve skutečnosti tak „popohání" europeizaci soukromého práva směrem kupředu, jako se stalo např. v klíčových rozhodnutích Cassis de Dijon,[16] Mars[17] nebo Estée Lauder.[18] Nelze ovšem Soudní dvůr označit jednoduše za propagátora hlubší integrace a europeizace vnitrostátního práva za každou cenu, neboť v jiných případech se naopak interpretačně postavil na stranu členských států a stanovil pevné limity pravomocí svěřených EU, jako třeba v rozhodnutí Tabáková reklama.[19] Dynamickému vývoji judikatorní europeizace soukromého práva se nicméně nebudeme věnovat samostatně, jelikož soudní rozhodování se vždy vztahuje pouze k aplikaci konkrétního pravidla obsaženého v některém z pramenů unijního práva a rozbor judikatury tak bude integrován do příslušných ostatních částí této práce.

Následující šestá kapitola je pak věnována výstupům evropské právní vědy ve formě rozsáhlých nezávazných soft law akademických projektů, které rovněž europeizaci soukromého práva v EU významně ovlivňují. V této souvislosti je podstatné zkoumat, jaký je skutečný význam vzniklých monumentálních výstupů řady akademických projektů, zda slouží skutečně jen k vytváření přehledného metodického a teoretického základu pro budoucí unijní legislativu v oblasti soukromého práva, nebo zda se jedná o nepřiznané soft law kodifikace soukromého

---

[16] Např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 20.2.1979. Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. Věc 120/78.

[17] Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6.7.1995. Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH. Věc C-470/93.

[18] Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 2.2.1994. Verband Sozialer Wettbewerb eV proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH. Věc C-315/92.

[19] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2000. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. Věc C-376/98 (známé jako „Tabáková reklama"). Dále také Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. prosince 2006. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Rada Evropské unie. Věc C-380/03 (známé jako Tabáková reklama II).

práva, které nemají sloužit pouze jako inspirační zdroj ale postupně se sami o sobě stát ve formě hard law závaznými právními pravidly platnými v celé EU.

Jako poslední sedmou kapitolu jsem do disertační práce zařadil exkurz do tématu nazvaného evropské právo právnických osob. Tato část přitom vychází z mé vlastní autorské kapitoly již dříve publikované v rámci kolektivní monografie,[20] proto bylo postupováno v souladu s příslušnými univerzitními předpisy stanovujícími maximální 20% hranici shody disertační práce při rozpracování vlastního dřívějšího autorského díla. Důvodem pro zařazení této části je skutečnost, že jednou ze specifických oblastí europeizace soukromého práva je i právní regulace autonomních forem unijních právnických osob, a přitom právní úprava v této sféře byla určitým předskokanem obecného europeizačního vývoje ve formě unijního hard law. Proto může toto téma dobře posloužit jako studijní materiál pro zhodnocení dopadů europeizace konkrétní sféry soukromého práva do právní praxe a pomoci při artikulaci příslušných vývojových trendů. Europeizace práva právnických osob je rovněž významným příkladem vnějšího aspektu europeizačních snah, neboť jedním ze smyslů europeizace soukromého práva nemá být pouze odstranění přeshraničních překážek na vnitrounijním poli, ale rovněž vytvoření podmínek pro efektivní fungování evropského právního prostoru v rámci globální soutěže právních řádů. Z toho důvodu je v předložené práci věnován prostor také tématu europeizace právnických osob, které demonstruje tento vnější význam europeizace ve smyslu snahy o vytvoření evropských korporátních šampionů, kteří by mohli efektivně soutěžit s cizími globálními korporacemi na digitálním trhu.

[20] KŘIVKA, T. Právnické osoby. In Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl, Část deskriptivní, analytická a systémově analytická. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, 2018, s. 147-214. ISBN: 978-80-210-8905-1.

1. VÝCHODISKA EUROPEIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA V EU

1.1. Vnější faktory ovlivňující české soukromé právo

Současný stav českého soukromého práva odráží především notoricky známé vnitrostátní společenské změny, ke kterým u nás od roku 1989 došlo, nicméně vedle nich je nutné připustit také značný dopad vnějších faktorů, jež aktuální česká soukromoprávní pravidla rovněž formovaly. Logicky připadá v úvahu několik takových zdrojů vnějšího vlivu, a sice v prvé řadě unijní právo v podobě závazných i nezávazných unijních právních aktů, dále mezinárodní právo veřejné, nestátní normativní systémy (*lex mercatoria*), také výstupy evropské právní vědy ve formě modelových řešení (akademické europeizační soft law projekty) a v neposlední řadě i cizí právo jiných států. Jak trefně konstatuje Sehnálek, je přitom spíše smutnou realitou, že zatímco inspirace naší rekodifikace soukromého práva např. německým závazkovým právem či Vídeňskou úmluvou (dále jen „CISG“) byla cílevědomá a dobrovolná, adaptace českého práva pod vlivem unijního práva bývá v domácím kontextu naopak spíše vynucená okolnostmi a současně často otrocky formalistická.[21]

To ovšem vyvolává otázku, zda pro uplatnění vnějších inspiračních zdrojů či dokonce aplikaci nadřazeného unijního práva v českém vnitrostátním kontextu je dostačující inkorporace příslušných právních pravidel do českého právního řádu, nebo zda teprve určitý stupně akceptace a kvalifikované porozumění cizímu právnímu pravidlu umožňuje jeho efektivní aplikaci v právní praxi. V tomto směru považuji za správný závěr vyjádřený např. Havlem, že s ohledem na komplexní provázanost národních právních pravidel a dlouhodobou rezistenci české civilněprávní judikatury k aplikaci zahraničních právních transplantátů, lze namísto inkorporace cizích právních transplantátů do vnitrostátního právního řádu považovat za efektivnější postup přenos celých interpretačních postupů či obecných modelů právního myšlení.[22] Bez kvalitního pochopení širší doktríny související

[21] Srov. SEHNÁLEK, D. ŘÍČKA, R. Metody regulace soukromoprávních vztahů v EU. In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T.. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-210-6455-3.

[22] Srov. HAVEL, B. Úvaha o koloběhu právních transplantátů aneb cesta tam a zase zpátky. In: DOLOBÁČ, M., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. (eds). Rezistencia vnútroštátneho práva a právne transplantáty. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice, 2011. ISBN 978-80-7097-916-7. Str. 15.

s určitou právní úpravou totiž při převzetí zahraničního právního pravidla dochází často i nechtěně k jeho nežádoucí adaptaci či deformaci, nebo dokonce úmyslně k takovému ztížení jeho efektivní aplikace, které znamená faktické odmítnutí inkorporovaného pravidla jako cizího elementu. Přitom o úspěchu či neúspěchu konkrétního právního pravidla, ať už je čistě domácího původu či bylo přijato na základě cizozemské či evropské inspirace, nerozhoduje totiž ani úmysl zákonodárce, ani převažující názor odborné veřejnosti, ale právě a jedině efektivní aplikační praxe. Klíčem proto podle Havla je namísto přenosu izolovaných právních institutů cílevědomě pracovat na osvojení si zahraničních či evropských moderních interpretačních postupů a právního myšlení vůbec skrze kvalitní vzdělávání studentů, akademiků, právních profesionálů i soudců v moderních evropských právních metodách.[23] Ačkoli citovaný autor uvedený výrok směroval spíše k přejímání zahraniční vnitrostátní právní úpravy konkrétních institutů v jiných evropských státech, podle mého názoru předmětné stanovisko platí dvojnásobně ve vztahu k probíhající europeizaci soukromého práva.

Vedle vnějších faktorů ovlivňující konečnou podobu českého soukromého práva je však nutné také zkoumat existující paralelní právní režimy, které konkrétní soukromoprávní vztahy regulují souběžně s vnitrostátním právem. Za aktuálního právního stavu členství ČR v Evropské unii a současného nastavení českých ústavních pravidel přiznávajících za určitých podmínek bezprostřední použitelnost mezinárodních smluv ve vnitrostátním právním řádu[24] se přitom soukromoprávní vztahy nacházejí v průsečíku hned tří různých regulatorních úrovní. Vedle klasické vnitrostátní právní úpravy podléhají rovněž regulaci ze strany práva mezinárodního, ale zejména pak ze strany práva unijního. K tomu se pak u smluvních vztahů s přeshraničním prvkem přidává jako čtvrtá úroveň ještě kolizní úprava v rámci mezinárodního práva soukromého (které je však v rámci Evropské unie již rovněž výrazně europeizováno, a hovoří se tak spíše o evropském mezinárodním právu soukromém).[25] V tomto pohledu by pak europeizace soukromého práva mohla paradoxně vést ke zjednodušení současné komplikované vícečetné paralelní právní

[23] Ibid. HAVEL, B. 2011. Str. 18.

[24] Srov. Článek 10 a 10a Ústavy ČR.

[25] Např. PAUKNEROVÁ, M. Proměny mezinárodního práva soukromého. I: PAUKNEROVÁ, M. a TOMÁŠEK M. a kol. Nové jevy v právu na počátku 21. století. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. Str. 184 a násl.

regulace, pokud by se podařilo najít dostatečnou podporu pro vznik skutečně funkčních společných pravidel.

1.2. Sjednocování vnitrostátního práva v EU

Právo EU (dříve komunitární) vzniklo vytvořením mezinárodní organizace, na níž členské státy delegovaly některé své pravomoci ve vymezených oblastech. Systém práva EU (dříve ES) od přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986 byl a dodnes je z podstatné části založen na ochraně vnitřního trhu, tj. ochraně čtyř základních svobod, kvůli kterým byla vůbec EU (resp. její předchůdci) založena. Na druhou stranu však právo EU je podobně jako český právní řád hodnotově založené, tj. nevychází pouze z čistě právně pozitivistických hranic. Z judikatury SDEU je navíc zjevné, že vedle psaných pramenů v primárním a sekundárním právu Soudní dvůr svá rozhodnutí argumentačně opírá rovněž o existenci nepsaných obecných zásad právních, na nichž je unijní právo založeno, resp. které jsou společné členským státům EU.[26] Rozsah kategorie těchto nepsaných právních zásad není fixní, ale judikatura jej postupně může rozvíjet v souvislosti se společenským vývojem a novými konflikty, které musí SDEU rozhodovat.[27]

Původním smyslem unijního (dříve komunitárního) práva mělo být vzájemné odstranění ekonomických bariér, bránícím volnému pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu mezi členskými státy. Předpokládalo se tedy, že vnitrostátní právo bude regulovat vnitrostátní právní pravidla spíše veřejnoprávního charakteru, která jednotnému trhu v rámci EU kladla překážky. Postupným rozvojem integrace do dalších a dalších oblastí, ale s významným přispěním aktivní až aktivistické judikatury SDEU však došlo k tomu, že unijní právo postupně začalo vedle ryze ekonomických cílů sledovat také cíle sociální. Tento střet mezi ekonomickým směřováním na straně jedné a sledováním sociálních cílů se v právní sféře výrazně velmi projevuje právě v oblasti soukromého práva.[28]

---

[26] Srov. z české literatury např. TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. Právo Evropské unie. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-53-3. Str. 107. Nebo také TICHÝ, L. a kol. Evropské právo. Praha: C.H.Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-546-6. Str.199.

[27] Možné odkázat na Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. května 1990. Evropský parlament proti Radě Evropských společenství (známé jako Chernobyl). Věc C-70/88. Nebo také Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 21. března 1991. Siegfried Rauh proti Hauptzollamt Nürnberg-Fürth. Věc C-314/89.

[28] K tomu srov. STUDY GROUP ON SOCIAL JUSTICE IN EUROPEAN CONTRACT LAW. Social Justice in European Contract Law: a Manifesto. European Law Journal, Volume 10, Issue 6, 2004. Str. 654.

To je historicky založeno na zásadách jako je smluvní svoboda a autonomie vůle, ale současně také na principu rovnosti účastníků doplňované v posledních letech principem ochrany slabší strany a horizontálním uplatňováním zákazu diskriminace.[29] Vyvažování těchto protichůdných principů dlouhodobě probíhá v rámci vnitrostátních soukromoprávních pravidel v každém členském státu EU, a není proto příliš překvapivé, že i v procesu europeizace soukromého práva dochází v různých formách k uvedenému střetu.

Současný právní prostor EU je typický mocenskou a právní pluralitou, kdy došlo k částečné delegaci pravomocí ze strany členských států na unijní úroveň.[30] Toto rozdělení se přitom uplatní i na oblast soukromoprávních vztahů, ačkoli ty původně neměly být specifickým cílem unijní právní úpravy, neboť s tím delegované pravomoci až na výjimky v podstatě nepočítaly. Systém dělby pravomocí mezi EU a členské státy není zcela jednoznačný a snadno pochopitelný, ale nabývá různých podob ve formě výlučných politik, sdílených politik a doplňkových (podpůrných) politik.

V různých oblastech přitom Unie disponuje velmi rozdílným rozsahem legislativních pravomocí, což se týká i samotných soukromoprávních vztahů. Zatímco v některých oblastech je tak legislativní pravomoc EU prakticky neomezená[31], v jiných je naopak Unie výslovně jakýchkoli pravomocí zbavena.[32] Přesný rozsah delegace pravomocí na unijní orgány je v konkrétních případech poměrně často předmětem soudních sporů, přičemž teprve SDEU, resp. z pohledu vnitrostátního pak ústavní soudy členských států mohou poskytnout definitivní odpověď na přesné umístění příslušné dělící kompetenční linie. Oproti vnitrostátní právní regulaci, která musí řešit pouze klasické otázky důvodnosti právní úpravy a následně způsobu regulace určitého problému, při unijní legislativní činnosti musí být zodpovězena ještě otázka třetí, kterou je existence dostatečné pravomoci EU

[29] K tomu např. FOREJTOVÁ, M. Judikatura soudů EU a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 220 str. ISBN: 978-80-7380-475-6.

[30] K myšlence právnímu pluralismu srov. GALLIGAN, D. J. Law in Modern Society. Oxford, New York: Oxford University Press, 2006. ISBN 978-01-99269-78-5. Str. 161-164.

[31] Např. stanovení jednotných pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování unijního vnitřního trhu na základě článku 3 SFEU a článků 101 a násl. SFEU

[32] Např. úprava vlastnického práva je explicitně zakázána článkem 345 SFEU.

k regulaci dané oblasti právních vztahů.[33] Krátce shrnuto, zatímco vnitrostátní zákonodárce se musí ptát nejprve „proč“, a následně „jak“ určitou oblast právně upravit, unijní zákonodárce se navíc musí v prvé řadě ptát „kdo“ má pravomoc danou problematiku právně regulovat, tj. zda členské státy samy, nebo výlučně Unie, nebo jde o oblast pravomocí sdílených, v nichž jsou k regulaci příslušných právních vztahů oprávněny jak členské státy, tak i EU.

Podle obecného principu svěřených pravomocí[34] přitom Unie přijímá vlastní právní akty, pouze v těch oblastech a v tom rozsahu, v jakém je tím pověřena členskými státy, a tedy k tomu disponuje konkrétní pravomocí zakotvenou v primárním právu EU. Pokud se zaměříme na vliv unijního práva na vnitrostátní soukromé právo, je možné konstatovat, že právo EU v oblasti regulace soukromoprávních vztahů práva má velmi omezené možnosti. Právě kvůli postoji členských států, které své komplexní vnitrostátní systémy soukromého práva brání proti cizímu vlivu, primární právo EU žádnou obecnou pravomoc k regulaci soukromého práva na Unii nedeleguje. To odráží jasný většinový názor členských států, které unijní primární právo samy vytvářejí. Výsledkem je proto do značné míry vynucená situace, kdy EU upravuje soukromoprávní vztahy pouze ve specifických jednotlivých oblastech soukromého práva a pouze velmi omezeným způsobem limitovaným rozsahem Unii svěřených pravomocí[35] a dalšími systémovými zásadami unijního práva jako je princip proporcionality a subsidiarity.[36]

V dnešní právní realitě tak dochází k vzájemnému prolínání vnitrostátní a unijní úpravy soukromého práva ve čtyřech odlišných stupních. Většina oblastí soukromého práva zůstává výlučně v pravomoci vnitrostátního zákonodárce, některé izolované instituty či fragmentované oblasti soukromého práva (např. spotřebitelské právo) jsou v členských státech Unie harmonizovány prostřednictvím směrnicového unijního práva, malá část vnitrostátních soukromoprávních norem je pak kompletně substituována nadřazenou

---

[33] Sehnálek, D. in DOBROVOLNÁ, E., HURDÍK, J., SELUCKÁ M. a kol. Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. Díl. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia. Str. 33.

[34] Po Lisabonské smlouvě již vyjádřený explicitně v primárním právu. Článek 5 odst. 2 SEU výslovně stanoví: „Podle zásady svěření pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům.“

[35] Srov. bližší vysvětlení v kapitole 3.1 této práce.

[36] Srov. bližší vysvětlení principu subsidiarity a proporcionality v kapitole 3.1.3 této práce.

unifikovanou úpravou prostřednictvím unijních nařízení a zcela vzácně lze narazit rovněž na specifickou regulaci soukromého práva ze strany unijního právního řádu prostřednictvím paralelní unijní úpravy existující vedle vnitrostátních norem, která nevede ani k unifikaci ani k harmonizaci vnitrostátního práva.[37] Je však důležité porovnat četnost shora naznačených čtyř variant, které je velmi rozdílná. I přes tuto komplikovanou strukturu prolínání unijní a vnitrostátní úrovně právní regulace totiž platí, že převažující většina soukromoprávních otázek zůstává i nadále v pravomoci národních legislativních orgánů, druhou poměrně častou metodou regulace je pak harmonizace vnitrostátního práva prostřednictvím unijních směrnic, naopak zřídka narazíme na unifikaci prostřednictvím nařízení či zcela vzácné je metoda vytváření paralelní unijní právní úpravy existující souběžně k vnitrostátní regulaci. Z recentní zkušenosti přitom příslušné unijní legislativní návrhy v oblasti soukromého práva mohou nabývat různé podoby, od fragmentární regulace specifických oblastí jako je ochrana spotřebitele či kontraktační proces na tzv. digitálním trhu,[38] přes návrhy na komplexnější regulaci obecného smluvního práva jako byl například návrh CESL,[39] až po nejradikálnější teoretickou podobu směřující k obecné unifikaci soukromého práva ve formě společného evropského soukromoprávního kodexu.

Je nutné také zmínit, že dnešní europeizační projevy už nejsou jen otázkou vnitřního fungování právního řádu EU, ale že členské státy i Unie jsou současně konkurenty jiných zemí a jiných ekonomických uskupení z celého světa. Přitom je zjevné, že rozrůstající se digitální trh se stává stále důležitější hybnou silou světové ekonomiky a členské státy EU v této konkurenci viditelně zaostávají. Nejde však jen o soutěž ekonomického charakteru, ale i o konkurenci různých společenských uspořádání a sociálních hodnot, která se v digitální době ukazuje v zesílené podobě. Snahu o další europeizaci soukromého práva tak není vhodné vnímat pouze jako prostředek k usnadnění přeshraničního obchodu v EU, nýbrž má i charakter potvrzení společných evropských hodnot, sdílených představ o organizaci celé společnosti, či v čistě právním kontextu společných evropských právních zásad.

[37] Například autonomní úprava unijních právnických osob jako je Societas Europea.

[38] Srov. rozbor příslušné unijní legislativy v kapitole 5.3 této disertační práce.

[39] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

1.3. Kolizní plochy vnitrostátního soukromého práva a právního řádu EU

Ačkoli je sjednocování vnitrostátní právní úpravy nejen soukromého práva ve své podstatě logickým evolučním krokem, který sleduje globální vývojový trend nahrazování partikulární úpravy jednotnou nadřazenou právní regulací, probíhající pozvolný přenos těžiště úpravy soukromoprávních vztahů směrem k evropské úrovni vytváří nové konfliktní plochy se systematikou soukromého práva dlouhodobě budovanou na národní úrovni členských států EU.

Právní řády většiny členských států EU včetně ČR[40] jsou založeny na rozlišování soukromého a veřejného práva, přičemž existuje několik notoricky známých vzájemně si konkurujících teorií, které mezi sebou soupeří o přesnější a vhodnější dělící kritéria. Za tradiční modely se přitom označují teorie zájmová, mocenská a organická, nicméně dnes již existuje v tomto ohledu celá řada názorových směrů, které se pokoušejí mírně odlišnými přístupy dospět k přesnějšímu rozlišení soukromého a veřejného práva, žádný z nich však jednoznačně nepřevládl. Pro účely úvodní triangulace tématu disertační práce postačí ve stručnosti a s určitým zjednodušením uvést, že zatímco soukromé právo upravuje vzájemná práva a povinnosti mezi osobami, které jsou navzájem vůči sobě v rovném postavení, právo veřejné upravuje právní vztahy založené na vzájemné nadřazenosti a podřízenosti účastníků. Veřejnoprávní vztahy jsou také typické tím, že jeden z jejich účastníků je typicky nositelem veřejné moci a tuto vůči dalšímu účastníkovi ve vztahu uplatňuje, lze proto hovořit o „vertikálních“ právních vztazích. Na druhou stranu v soukromoprávních vztazích veřejná moc uplatňována nikým není, a proto je lze označit za „horizontální“ právní vztahy.[41] Toto teoretické rozdělení má také podstatné praktické aplikační důsledky, neboť v závislosti na charakteru právního vztahu se rozdílně určuje např. soudní příslušnost, aplikovatelné hmotné i procesní právní předpisy, nebo se jiným způsobem postupuje při právní interpretaci dané právní normy.[42]

---

[40] Český občanský zákoník v ustanovení § 1 odst. 1 větě první konstatuje, že: „Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo“. Toto lakonické vyjádření vyvolalo řadu odborných polemik o tautologickém charakteru. K hlubšímu vysvětlení autora srov. ELIÁŠ, K. K první větě občanského zákoníku: prolegomena ke každému příštímu komentáři občanského zákoníku. Právník, Ročník 153, Číslo 6, 2014. Str. 433-447.

[41] Srov. např. CHEREDNYCHENKO, O. Rediscovering the public/private divide in EU private law. European Law Journal, Volume 26, 2020. Str. 27–47.

[42] Např. v rámci ČR se bude odlišným procesním způsobem a s použitím odlišného hmotného práva vymáhat smluvní závazek státu vůči soukromé osobě a na druhé straně nárok této osoby na vrácení daně. Stejně tak jinému právnímu režimu podléhá soukromoprávní náhrada škody vůči státu a náhrada škody způsobené při výkonu veřejné moci.

Soukromé právo je tradičně vnímáno jako část právního řádu, která zaručuje pozitivní svobodu smluvních stran a vytváří zvláštní právní rámec, který jim umožňuje této svobody využívat. Soukromé právo usiluje o výkon tzv. korektivní spravedlnosti *inter partes,* přičemž vychází z kritérií odvozených právě od samotného smluvního vztahu příslušných stran a nikoli z širších cílů politického, společenského či ekonomického charakteru. Tím se liší od veřejného práva, které řeší spíše otázku distribuční spravedlnosti a dosahován obecných společenských cílů.[43]

Přestože jednoznačné a definitivní vymezení soukromého a veřejného práva nelze ani na vnitrostátním poli považovat za zcela splněný úkol, neboť existuje řada vzájemně soupeřících teorií, domnívám se, že většina právníků by se v rámci českého právního řádu pravděpodobně v značné míře dokázala shodnout, které právní normy patří do příslušné kategorie. Z různých teorií, které právní dualismus zkoumají, stojí pro účely této práce za to zdůraznit snad jen teorii organickou, na které je po rekodifikaci postavené i české soukromé právo.[44] Podle tohoto přístupu je určujícím kritériem pro rozlišení soukromého a veřejného práva fakt, zda je některá ze stran účastníkem daného právního vztahu z titulu své funkce nebo členství ve veřejnoprávní korporaci v souvislosti s výkonem svých mocenských pravomocí, nebo nikoli. Pokud taková osoba v právním vztahu vystupuje, jedná se o veřejnoprávní vztah, v případě, že naopak žádná taková osoba v dané relaci není účastna, jedná se o právní vztah soukromoprávní.[45]

Soukromé právo je přinejmenším v zemích s kontinentálním právním systémem založeno na koherentním a systematickém uspořádání v rámci komplexních soukromoprávních kodexů.[46] Soukromé právo v těchto státech jako celek vychází z určitých právních zásad a principů, které jsou celému systému

---

[43] CHEREDNYCHENKO, O. Private law discourse and scholarship in the wake of Europeanistaion of private law. In: DEVENNEY, J., KENNY, M. (eds.) The Transformation of European Private Law: Harmonisation, Consolidation, Codification or Chaos? Cambridge University Press, 2013. ISBN 978-11-398-7055-9. Str. 148.

[44] HURDÍK, J. a kol. Občanského právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN978-80-7380-495-4. Str. 36 a násl.

[45] ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde Praha a.s., 2001. ISBN 80-7201-303-0. Str. 13.

[46] Srov. KNAPP, V.: Velké právní systémy. Praha: C.H.Beck, 1996. Str. 110 a násl. Nebo také GERLOCH, A., KYSELA, J., KÜHN, Z. et al.: Teorie a praxe tvorby práva. Praha: ASPI, 2008. Str. 84 a násl.

společné a projevuji se při interpretaci a soudní aplikaci práva.[47] Jako zcela fundamentální z nich obecně bývá nejvíce zdůrazňována autonomie vůle a smluvní svoboda účastníků soukromoprávních vztahů, které jsou však obvykle vyvažovány zásadami dobré víry a poctivého jednání. Na druhou stranu dochází zejména v posledních zhruba dvaceti letech k jevu nazývanému konstitucionalizace soukromého práva,[48] kdy do původně celkem jasně vymezeného systému soukromého práva prozařují ústavněprávní hodnoty a principy, čímž se původně celkem koherentní soukromoprávní systém mění a některé tradiční soukromoprávní zásady jsou korigovány principy novými, do té doby soukromému právu cizím. Ústavní práva a svobody tak postupně přestaly být, řečeno s Weyrem, pouhými „akademickými monology zákonodárce“, které pro aplikační praxi a soudní judikaturu nemají většího významu.[49] Částečně tím eroduje klasické dualistické dělení na soukromé a veřejné právo.

Právo EU však principiálně na dichotomii soukromého a veřejného práva založeno není. Ačkoli se v řadě jeho ustanovení odkazy na existenci soukromého a veřejného práva občas vyskytují,[50] vztah unijního právního řádu k těmto dvěma kategoriím je zcela ambivalentní. S ohledem na používání kategorií soukromého a veřejného práva ve vnitrostátních právních řádech většiny členských států totiž unijní právní řád existenci tohoto dělení uznává, nicméně samotné právo EU je založeno na zcela jiném základu. Celý právní řád EU žádným způsobem nerozlišuje své jednotlivé právní normy na soukromoprávní a veřejnoprávní, ani toto hledisko není zohledňováno při soudní aplikaci unijního práva. Právo EU totiž od počátku poválečné integrace bylo založeno na funkcionalistickém přístupu jednotné aplikace ve všech členských státech za účelem splnění dohodnutých integračních cílů EU. Semmelmann dokonce tvrdí, že právě proto, aby v kontextu rozmanité právní kultury a tradice v jednotlivých členských státech nedocházelo při aplikaci unijního práva k zásadním problémům z důvodu mírných odlišností chápání

[47] K tomu více např. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. Systém zásad soukromého práva. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5063-1. Nebo také HURDÍK, J. Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti. Praha : C. H. Beck, 2007.

[48] Srov. HURDÍK, J. SELUCKÁ, M. Hrozí smrt soukromého práva? Právník. Ročník 158. Číslo 1, 2019. Str. 18.

[49] WEYR, F. Československé právo ústavní. Praha. Melantrich, 1937. XII. Str. 68 a násl.

[50] Zmínit lze např. články 36, 45, 54, 106, 123, 179, 272 SFEU.

soukromoprávních a veřejnoprávních principů a dělící linie mezi těmito dvěma světy, takové dualistické rozdělení v právu EU vůbec není používáno.[51]

Přes zmíněný ambivalentní vztah řada oficiálních právních aktů vydaných orgány EU s termínem „soukromé právo“ operuje[52] a tento pojem se vyskytuje rovněž ve výstupech akademických projektů, které přispěly ke konečnému vytvoření Návrhu společného referenčního rámce (dále jen „DCFR“).[53] Střet mezi tradičním vnímáním systémových zásad soukromého práva na vnitrostátní úrovni, klasickým funkcionalistickým přístupem unijního práva k regulaci právních vztahů a nově vznikajícím evropským soukromým právem, které stojí na pomezí těchto dvou přístupů, způsobuje značné spory.[54]

Právní řád EU je tedy založen na funkcionalistickém nedualistickém přístupu, který se mimo jiné odráží v izolovaných a limitovaných pravomocech, které na Unii členské státy v různých oblastech v odlišné míře delegovaly. Není proto divu, že těmto úzce vymezeným izolovaným unijním pravomocem (s velmi malým přesahem do soukromoprávních vztahů) odpovídá následně i parciální a fragmentovaná sekundární unijní legislativní činnost v oblasti soukromého práva.

Někteří autoři pak v tomto smyslu hovoří celkem přiléhavě o „budování ostrůvků soukromého práva EU v moři vnitrostátního soukromého práva“.[55] V této souvislosti se hovoří o tzv. evropském soukromém právu, většinou ve smyslu souhrnu existujících unijních soukromoprávních norem, který budu využívat i já v této práci. Sám pojem evropské soukromé právo je ovšem dosud spíše neustálený, a bývá používán v různých významech. V souvislosti s europeizací soukromého práva se však pojem evropské soukromé právo běžně používá, nejčastěji ve významu souhrnu unijní regulace soukromoprávních otázek.

Současně však dodávám, že komplexní evropské soukromé právo, které by představovalo svébytné právní odvětví ve smyslu, v jakém samostatná právní odvětví známe ve vnitrostátním systému, dosud neexistuje, což pravděpodobně

---

[51] Srov. např. SEMMELMANN, C. The Public-Private Divide in European Union Law or an Overkill of Functionalism. Maastricht Faculty of Law, Working Paper No. 2012/12. Str. 13.

[52] Např. Sdělení Komise k Evropskému smluvnímu právu, COM(2001) 398 final.

[53] Ostatně samotný Návrh společného referenčního rámce obsahuje v titulku výraz Principy, definice a modelová pravidla evropského soukromého práva.

[54] Více např. SEMMELMANN, S. Theoretical reflections on the public-private distinction and their traces in European Union Law. Oñati Socio Legal Series No 4/2012. Str. 50.

[55] KÖTZ, H. Roman Law and the Harmonization of Private Law in Europe. In: HARTKAMP, A. S. et al. Towards a European Civil Code, 4. vydání, Kluwer, 2011. Str. 29.

souvisí se skutečností, že pravomoci EU vůbec nejsou definovány na bázi dichotomie soukromého a veřejného práva, určitým způsobem (přímo či nepřímo) souvisí. Unie tak v minulosti pro úpravu právních vztahů spadajících zjevně do oblasti soukromého práva jako např. úprava ochrany spotřebitele musela využít pravomoc k „veřejnoprávní“ harmonizaci vnitřního trhu podle dnešního článku 114 SFEU.

Prvním takovým ostrůvkem byla oblast spotřebitelského práva, resp. pouze jednotlivé aspekty spotřebitelského smluvního práva, jako např. nepřiměřené smluvní podmínky, distanční smlouvy či smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory. Již tyto první směrnice spotřebitelského práva vedly k častým akademickým námitkám, že tímto unijní právo nesystémově zasahuje do vnitřně koherentních systému soukromého práva v jednotlivých státech. Vyjdeme-li z obecně sdíleného předpokladu, že koherence systému soukromého práva, vyvěrající z jeho společných zásad a principů, je zásadní hodnotou, která přispívá k větší právní jistotě účastníků soukromoprávních vztahů, předvídatelnosti jejich jednání i např. soudního rozhodování, je nutné hledat způsoby, jak lze napravit nesystémovou ingerenci fragmentární úpravy jednotlivých unijních norem soukromého práva a zachovat vnitřní soudržnost systému soukromého práva v jednotlivých členských státech EU.

1.4. Horizontalizace unijního práva v judikatuře SDEU

Paralelou ke shora popsané konstitucionalizaci soukromého práva v českém kontextu je na unijní úrovni proces, kdy postupně dochází v rámci soudního rozhodování ze strany SDEU k tzv. horizontalizaci unijního práva, tj. široké aplikaci principálně veřejnoprávních unijních právních pravidel a principů na soukromoprávní vztahy, jak správně analyzuje de Cecco.[56] Je možné obecně konstatovat, že k procesu horizontalizace unijního práva přitom dochází v principu třemi odlišnými způsoby. Za prvé je to přiznáním tzv. horizontálního přímého účinku některým ustanovením primárního práva EU v rozhodovací praxi SDEU.[57] Ačkoli je totiž primární právo EU založeno mezinárodní smlouvou mezi členskými

[56] DE CECCO, F. Room to Move? Minimum Harmonization and Fundamental Rights, Common Market Law Review. Volume 43, 2006. Str. 9-30.

[57] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. Věc 26/62. A dále Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. dubna 1976. Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena. Věc 43/75.

státy, může mít v některých případech významný vliv na regulaci soukromoprávních vztahů v rámci členských států, pokud příslušná ustanovení unijního práva jsou horizontálně přímo účinná. To dle ustálené judikatury SDEU znamená, že se lze příslušného subjektivního práva dovolat před vnitrostátními orgány nejen proti orgánům veřejné moci (což odpovídá tzv. vertikálnímu přímému účinku), ale také ve sporu soukromoprávní osoby (jednotlivce) proti jiné soukromoprávní osobě (jednotlivci)[58]. Ustanovení unijního práva s horizontálním přímým účinkem je možné použít jako závazné právní pravidlo ve vnitrostátním sporu před soudem či správním orgánem, který je povinen toto pravidlo aplikovat přednostně před vlastními vnitrostátními právními normami. Tím dochází k europeizaci soukromého práva v aplikační praxi při rozhodování obecných soudů v jednotlivých členských státech.

Procesním mechanismem, kterým se konkrétní případy dostanou na stůl SDEU je v naprosté většině případů řízení o předběžné otázce, upravené dnes v článku 267 SFEU.[59] To znamená, že celé řízení je zahájeno pouze na podnět vnitrostátního soudce (senátu), který musí vyhodnotit, že v dané věci existují takové nejasnosti ohledně interpretace či platnosti unijního práva, které mu neumožňují samostatně případ rozhodnout. Účastníci příslušného vnitrostátního soudního sporu naproti tomu mohou pouze soudu navrhovat, aby byla předložena předběžná otázka k SDEU, ale žádné vlastní dispoziční oprávnění k takovém řízení nemají. Naproti tomu tzv. přímé žaloby[60] soukromoprávních osob proti orgánům EU jsou velmi výjimečné, a to zejména proto, že jejich aktivní legitimace k takovým žalobám je cílevědomě unijní právní úpravou přísně omezena.[61]

Jelikož otázka vyvolání horizontálního přímého účinku konkrétním ustanovením primárního či sekundárního práva EU není řešena samotným textem příslušné normy, ale až jejím výkladem, hraje značnou roli ve intenzitě europeizace soukromého práva v EU judikatura SDEU, který je autoritativním výkladem

---

[58] Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. Věc 26/62.

[59] Detailnímu vysvětlení řízení o předběžné otázce se věnuje v češtině podrobně např. BOBEK, M., KOMÁREK, J., PASSER, J. M., GILLIS, M. Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha: Linde, 2005. 522 str. ISBN 80-7201-513-3.

[60] Obecně mají jednotlivci procesní možnost podat k SDEU žalobu na neplatnost podle článku 263 SFEU, na nečinnost podle článku 265 SFEU a na náhradu škody podle článku 268 SFEU ve spojení s článkem 340 odst. 2 SFEU.

[61] Více k přímým žalobám např. CRAIG, P., DE BÚRCA, G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 6th ed. Oxford: OUP 2015. ISBN 978-0198714927. Str. 485 a násl.

unijního práva pověřen. V případě zkoumání europeizace soukromého práva prostřednictvím principu horizontálního přímého účinku přitom nejde ani tak o ustanovení primárního práva, které přímo a doslovně upravují soukromoprávní vztahy, jako např. článek 101 SFEU, regulující zakázané kartelové dohody mezi podniky. Taková pravidla ostatně nemohla do unijního primárního práva vniknout bez výslovného svolení členských států při tvorbě a následné ratifikaci primárního práva EU a jsou tedy vytvářena v souladu s rozsahem delegovaných pravomocí.

Větší nejistotu přináší ovšem taková ustanovení primárního práva EU, jejichž použitelnost na soukromoprávní vztahy není z jejich doslovného znění zřejmá, ale dovozuje ji právě až judikatura SDEU. Z novějších rozsudků SDEU, které takto kreativně a nečekaně přiřkly horizontální přímý účinek některým novým ustanovením primárního práva EU, lze zmínit např. rozhodnutí ve věci C-341/05 Laval, v němž SDEU judikoval, že zjevně veřejnoprávní princip volného pohybu služeb podle článku 56 SFEU má horizontální přímý účinek, dopadá tedy i na soukromoprávní vztahy a poškozená strana se může domáhat náhrady škody proti účastníkovi, který tuto svobodu porušil.[62] Obdobně v případu C-438/05 Viking SDEU konstatoval, že svoboda usazování podle článku 49 SFEU je pravidlem, na něž se lze odvolávat i v soukromoprávních právních sporech mezi soukromou obchodní společností a odbory v dané členském státu EU.[63] Podrobnější vysvětlení horizontálních účinků primárního práva EU je podáno dále v samostatné kapitole 3.2 této práce.

Zadruhé k horizontální aplikaci unijního práva dochází prostřednictvím známé doktríny nepřímého účinku unijních směrnic, kterou SDEU poprvé definoval před téměř čtyřiceti lety.[64] Podle této doktríny mají vnitrostátní soudy při své rozhodovací činnosti povinnost interpretovat veškeré vnitrostátní právo eurokonformním způsobem, tj. co možná nejvíce souladně s veškerými použitelnými právními akty EU, a to včetně směrnic, u nichž neuplynula

[62] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 18. prosince 2007. Laval un Partneri Ltd proti Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan a Svenska Elektrikerförbundet. Věc C-341/05.

[63] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 11. prosince 2007. International Transport Workers' Federation a Finnish Seamen's Union proti Viking Line ABP a OÜ Viking Line Eesti. Věc C-438/05.

[64] Princip nepřímého účinku unijního práva byl poprvé SDEU formulován v Rozsudku Soudního dvora ze dne 10. dubna 1984. Sabine von Colson a Elisabeth Kamann proti Land Nordrhein-Westfalen. Věc 14/83.

implementační lhůta.[65] Nepřímý účinek, jinak také označovaný jako princip eurokonformního výkladu vnitrostátního práva, je tedy systémovou vlastností unijního práva, která implicitně omezuje vnitrostátní soudy ve svobodné interpretaci vnitrostátního práva, tím že vyžaduje obecné přednostní používání eurokonformního výklad. Aplikace této doktríny přitom není omezeno jen na určité subjekty typu orgánů veřejné moci (ve vertikálním směru), ale vztahuje se na veškerou rozhodovací činnost včetně případů ryze soukromoprávní povahy (horizontální směr).

A za třetí, vedle zmíněné doktríny horizontálního přímého účinku a eurokonformního výkladu, se zvyšuje intenzita horizontální aplikace unijního práva prostřednictvím aplikace obecných zásad právních na soukromoprávní vztahy, což lze demonstrovat například známým rozhodnutím ve věci C-144/04 Mangold, v němž SDEU upřesnil, že směrnice 2000/78/ES o rovném zacházení v zaměstnání, resp. v ní vyjádřená zásada zákazu diskriminace na základě věku je plně použitelná i na soukromoprávní vztahy mezi zaměstnancem a soukromým zaměstnavatelem, ačkoli ještě neuplynula její implementační lhůta a směrnice tedy nemohla dosud nabýt přímého účinku.[66] Jelikož v uvedeném případu nebylo možné použít ani horizontální přímý účinek, ani eurokonformní výklad, Soudní dvůr stál před dilematem, zda z formálních důvodů posvětit postup Německa, který byl přitom v rozporu s pravidly definovanými v příslušné unijní směrnici. SDEU věc posoudil tak, že zákaz diskriminace je obecnou právní zásadou, kterou bez ohledu na její formální vyjádření v příslušných sekundárních právních aktech jsou jak Unie, tak i jednotlivé členské státy vázány. Tímto způsobem tedy obešel formální limity použití horizontálního přímého účinku, který je u směrnic obecně nepřípustný, ale tako formální limity použití doktríny nepřímého účinku. Judikatura SDEU proto v kontextu potenciální horizontalizace soukromoprávních vztahů skrývá do budoucna riziko nejrůznějších překvapení, která ne vždy lze z pozitivního unijního práva předem odvodit.

---

[65] Srov. pozdější judikaturu SDEU k této doktríně, např. Věc C-106/89 Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 13. listopadu 1990. Marleasing SA proti La Comercial Internacional de Alimentacion SA. Nebo Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 5. října 2004. Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) a Matthias Döbele (C-403/01) proti Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV. Nebo také Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 19. ledna 2010. Seda Kücükdeveci proti Swedex GmbH & Co. KG.

[66] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 22. listopadu 2005. Werner Mangold proti Rüdigeru Helmovi. Věc C-144/04. Bod 28.

1.5. Riziko umělé právní normotvorby

Pro právo dosud platilo, že má upravovat společenské vztahy, které již ve skutečnosti existovaly či jevy, které se reálně projevovaly. Regulační význam práva tradičně spočíval tedy v tom, že právo s určitým žádoucím zpožděním upravovalo odraz dřívější sociální reality s cílem zajistit obecnou společenskou prosperitu prostřednictvím co nejvyšší právní jistoty účastníků právních vztahů a předvídatelnosti jejich budoucího chování. Ideální právní normy by proto byly jednoduché a všem srozumitelné, jednoznačné a nevyvolávající interpretační spory. Uvedenou maximu nesplňuje sice v realitě žádný právní řád, což však nemusí být nutné vnímáno negativně, neboť by to znamenalo nebezpečí určité algoritmizace práva. Takové mechanické právní normy by již nevyžadovaly lidský prvek pro jejich vytváření, interpretaci ani aplikaci.[67] Pokud ovšem nemáme dokonalé právní normy ani na úrovni vnitrostátního práva, které by přitom vzhledem ke svému lokálnímu charakteru mělo nejlépe dokázat reflektovat společenskou potřebu v dané zemi a produkovat předvídatelná pravidla poskytující účastníkům právních vztahů potřebnou jistotu a důvěru v právní řád, o to složitějším procesem je pak nalézání společného evropského právního receptu na společenskou prosperitu ve skupině 27 členských států Unie. Kvůli jejich odlišným historickým, hospodářským i kulturním tradicím se v praxi jedná o „nalézání největšího společného dělitele“ v právním slova smyslu.

Souběžným rozvojem unifikovaného unijního práva, částečně harmonizovaného vnitrostátního práva členských států, ale do značné míry stále autonomních režimů 27 odlišných národních právních řádů se však po několika desítkách let evropské integrace nacházíme v situaci mimořádně komplikovaného systému, jenž je svojí komplexností a nepřehledností ideálu právní jistoty vzdálen více, než by „otcové zakladatelé“ na startu integračních kroků před sedmdesáti lety mohli vůbec očekávat. Předvídatelnost jednání a právní jistota účastníků právních vztahů je v tomto právním světě spíše jen iluzorní, k jejich zvýšení kvůli narůstající regulativní komplexnosti nedochází. Ani na straně právních odborníků ostatně nelze realisticky očekávat jakési renesančně univerzální pochopení celého právního řádu včetně masy unijního práva, jelikož dnešní realitou každého právního povolání je spíše specializace na jednotlivé právní obory a jejich uzavírání se do hloubky než

[67] Srov. ČERNÝ, F. HAVLÍČEK J. Labyrint regionalizace nebo ráj europeizace? In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. Str. 238.

cílené získávání zkušeností z jiných oblastí práva či studium širších souvislostí nejen v rámci právních, ale také mimoprávních zdrojů.

V rámci posledních let se pak obzvláště v rámci EU, ale v menší míře i na národní úrovni, stává realitou znatelný nový fenomén určitého „právního programování“ či „právní architektury“, která namísto regulace již existujících právních vztahů (společenských problémů) odvážným způsobem „projektuje“ řešení v praxi zatím fakticky neexistujících konfliktů či se kazuisticky regulují celkem bezvýznamné detailní situace. Tím se však právo jako regulativní systém do značné míry od společenské reality „osvobozuje“ a vytváří se tak ve své podstatě umělá normotvorba. Z legislativní tvorby reagující tradičně ex-post na existující sociální konflikty se tak postupně stává ex-ante normotvorba, a celá Evropská unie se pak stává jakýmsi právním simulátorem, v němž se experimentálně ověřují dopady „naprojektovaných právních řešení“ na společnost. Původní princip zpoždění právního řádu za společenským vývojem se tak převrací do svého opaku, kdy společenské vztahy musí postupně dohánět a vyplňovat již předem definovaná řešení jejich potenciálních budoucích otázek či konfliktů.

Přestože oblast europeizace soukromého práva nepředstavuje nejkřiklavější příklady tohoto typu, i zde čelíme stejnému riziko odtržení právní regulace od skutečných společenských problémů, resp. jejich „předběhnutí“ ze strany práva. V následujících kapitolách se proto budu věnovat i případům pokusům o europeizaci soukromého práva, které se v praxi neosvědčily či byly zamítnuty již v legislativním procesu s cílem vyhodnotit, zda nejde o uvedený příklad „umělých právních simulací“.

1.6. Zkoumání europeizace soukromého práva v právní vědě

Teoretické vymezení pojmu europeizace jak v obecném, tak i v právním významu bude podáno v následující kapitole 2 této práce. Již v tomto bodu je však možné konstatovat, že europeizace soukromého práva je velmi nestálým procesem, v jehož rámci v posledních dvaceti letech došlo v rámci EU k mimořádně dynamickému vývoji, kdy byla připravena celá plejáda návrhů unijních legislativních aktů, z nichž ovšem jen některé nakonec byly přijaty a vstoupily v platnost. Není vůbec výjimkou, že některé legislativní návrhy, ač dlouho

připravované, nakonec nebyly v legislativním procesu schváleny,[68] případně jejich výsledné platné znění muselo zásadním způsobem rezignovat na původní představy Komise coby unijního iniciátora legislativních návrhů.[69]

Velmi podstatnou roli v procesu europeizace soukromého práva hraje i právní věda, neboť každý takový unijní legislativní návrh je právními vědci zejména v zahraniční, ale částečně i v české, odborné literatuře právně analyzován, Vedle přípravy návrhů oficiálních unijních legislativních aktů, které jsou patřičně komentovány právní vědou, dochází v kontextu europeizace soukromého práva k velmi zvláštnímu jevu, který se v ostatních oblastech evropské integrace neobjevuje. Tímto specifickým fenoménem je aktivní zapojení špičkových akademických právních odborníků z řady členských států EU, kteří v širokých projektových týmech připravili několik koncepčních dokumentů, které shrnují společné zásady či modelová pravidla evropského soukromého práva do značné míry po vzoru amerických Restatements.[70] Pozice různých akademických skupin se však vzájemně liší a neexistuje dokonce ani úplná shoda nad samotnou nutností a vhodností plánu vůbec soukromé právo v členských státech EU sjednocovat.

K tématu europeizaci soukromého práva se dlouhodobě vyjadřuje na evropském akademickém poli neuvěřitelná řada právníků, jen shrnutí jejich závěrů by tak vydalo na samostatnou knihu. Níže se pokusím vyzdvihnout alespoň některé klíčové osobnosti této oblasti a na závěr zmíním rovněž i v tomto srovnání výrazně skromnější tvorbu československé právní vědy.

Za jednoho z prvních akademických zastánců europeizace soukromého práva v rámci EU je považován Lando, který byl vedoucím členem komise, jež sestavila Principy evropského smluvního práva (PECL).[71] Lando vycházel z toho, že existence rozdílné vnitrostátní úpravy soukromoprávních pravidel představuje

---

[68] Typicky tzv. nařízení CESL z roku 2011 viz Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

[69] Typicky jde o poslední dva schválené legislativní výstupy z roku 2019 ve formě dvou sektorových směrnic. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES. A dále Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

[70] Tzv. hnutí Restatements bylo založeno v USA Americkým právním institutem (The American Law Institute) již v roce 1923 s cílem zpřehlednit místní systém common law a v letech 1923-1979 postupně vydalo ve třech částech souhrn řešení různých situací na základě judikatury amerických soudů. Nejedná se o závazný pramen, nicméně slouží jako inspirační zdroj modelových pravidel při tvorbě legislativy jednotlivých států USA.

[71] Viz samostatná kapitola této práce pojednávající o akademických soft law výstupech.

tzv. netarifní překážky volnému pohybu zboží a služeb v rámci Unie, které jsou primárním právem a judikaturou SDEU zakázány. Navázal přitom ideově na historický spor o kodifikaci soukromého práva v Německu v 19. století, kdy proti sobě stáli coby názoroví oponenti Thibaut a Savigny, kteří stručně podáno vedli spor o to, zda má dojít ke kodifikaci německého civilního práva v zásadě politickým „rozhodnutím shora“, nebo zda k ní má dojít postupnou prací právních expertů „zdola“ prostřednictvím výstupů právní vědy, která zohlední specifický charakter německého práva. Je zjevné, že Lando se v tomto ohledu cítí být jakýmsi moderním Savignym a jím vytvořené zásady PECL mají představovat kvalitní právně teoretický výstup, založený na rozboru skutečných společenských vztahů, na rozdíl od praktickému životu vzdálenému politickému rozhodování orgánů EU.

Podobný postoj jako Lando pak zastává také Beale, který za výhody přijetí alespoň rámcové evropské úpravy společných principů smluvního práva, příp. i následné unifikace smluvního práva, považuje zejména usnadnění přeshraničního obchodu v rámci Unie, posílení jednotného vnitřního trhu, překlenutí rozdílu mezi common law a systémem kontinentálního práva, a také poskytnutí určitého vodítka de lege ferenda pro národní zákonodárce při budoucí vnitrostátní legislativní činnosti v oblasti soukromého práva.[72]

Další zastáncem široké europeizace soukromého práva s cílem *de lege ferenda* vytvořit evropský občanský zákoník byl i Alpa, který jako tři možné problémy při vzniku evropského občanského zákoníku identifikoval strukturální rozdíly mezi common law a kontinentálními právním systémy, riziko odstranění originálních specifik národních soukromoprávních kodexů a otázku volby vhodného právního nástroje.[73] Konflikt s common law se však výrazně snížil po vystoupení Spojeného království z EU, po němž jedinou zemí s angloamerickým právním systémem založeným na common-law zůstalo Irsko, specifický právní systém pak mají ještě skandinávské země, ale jednoznačně převažují země, jejichž právní systémy jsou různými verzemi tzv. kontinentálního systému s kodifikovaným soukromým právem. Otázku národních tradic reflektovaných v občanských kodexech jednotlivých zemí Alpa považuje za důležitou pouze pro právníky, obyčejný občan podle něj tyto zákoníky za určující charakteristiku svého

[72] LANDO, O. BEALE, H. (eds.) Principles of European Contract Law, Parts 1 and 2 Combined and Revise. Hague : Kluwer, 2000. Str. 21-23.

[73] Alpa, Guido. "The European Civil Code: E Pluribus Unum." Tulane European & Civil Law Forum, 14, 1999. Str. 8.

života v dané zemi nepovažuje a přesun soukromoprávní regulace na unijní úroveň tak nijak zvlášť negativně nepocítí. Konečně pokud jde o vhodný nástroj, Alpa odmítá další harmonizaci prostřednictvím směrnic, neboť tyto namísto zjednodušení přeshraničních právních vztahů je podle jeho názoru spíše znepřehlednily.

Naproti tomu kupříkladu Basedow kodifikační snahy oblasti soukromého práva neodmítá, ale zavrhuje komplexní úpravu formou evropského občanského kodexu. Souhlasí pouze s nutností sjednotit pravidla pro vnitrounijní smluvní vztahy, které mají často zahraniční prvek, přičemž s ohledem na četné přeshraniční obchodování za vhodnou oblast pro celoevropskou regulaci prostřednictvím jednotného nařízení považuje závazkové právní vztahy. Pro čistě vnitrostátní vztahy by ale podle jeho názoru měla být zachována autonomní úprava v každém členském státu, čímž by vznikl jakýsi hybridní systém.[74]

Dalších právních teoretici jako např. Loos navrhovali čelit desintegračnímu vlivu unijního práva na soukromoprávní systém v jednotlivých státech přijetím horizontální právní úpravy na úrovni EU, tj. vytvořením určitého společného evropského kodexu např. smluvního práva, deliktního práva, či dokonce společného evropského občanského zákoníku.[75]

Podobně argumentuje i Mattei,[76] který závaznou formu evropského občanského zákoníku preferuje proto, že jím chce dosáhnout sociální spravedlnosti a vytvoření jasných pravidel hry, které by zabránily určitému podnikatelskému vykořisťování, jemuž naopak nelze zabránit při europeizaci soukromého práva pouze ve formě soft law. Evropský občanský zákoník tak má v jeho představě fakticky být jakousi ekonomickou ústavou EU, která principálně zaručí ochranu slabší smluví strany a v širším pohledu pak realizaci sociální spravedlnosti v Unii.[77]

Ekonomický přístup Komise, která často poukazuje při analýze výhod a nevýhod europeizace soukromého práva zejména na ekonomický aspekt a zbytečné

---

[74] BASEDOW, J. Codification of Private Law in the European Union: The Making of a Hybrid. European Review of Private Law. 2001, č.9. Str.35-49.

[75] LOOS, M. The influence of European consumer law on general contract law and the need for spontaneous harmonisation: On the disturbance and reconstruction of the coherence of national contract law and consumer law under the influence of European law. Centre for the Study of European Contract Law. Working Paper No. 2006/02. Str. 5-7.

[76] MATTEI, U. The European Codification Process: Cut and Paste - Private Law European Context Set. Kluwer Law International, 2003. ISBN: 9789041122308. Str. 1 a násl.

[77] MATTEI, U. 2003. Ibid. Str. 123 a násl.

transakční náklady při přeshraničních vztazích kritizuje ve svém díle Hesselink, který jej označuje za tržní fetišismus, jenž v důsledku redukuje člověka na „*homo economicus*“ a právní regulaci jen na jakýsi tržní mechanismus.[78] Legrand uvedený ekonomický přístup, který bez jakýchkoli důkladnější empirických studií prohlašuje existenci rozdílných pravidel vnitrostátního smluvního práva za příčinu zvýšených transakčních nákladů a bariéru přeshraničních smluvních vztahů, označuje za a nedůvěryhodné a anekdotické.[79] Uvedený sociální aspekt europeizace soukromého práva s vizí dosáhnout smluvní spravedlnosti v rámci EU pak prosazuje ve svém manifestu i tzv. Studijní skupina pro sociální spravedlnost v evropském soukromém právu.[80]

Collins pak zastává vlastní specifické stanovisko a považuje za jeden z hlavních cílů europeizace soukromého práva posílení solidarity mezi členskými státy a vytvoření evropské občanské společnosti založené na společných hodnotách. V jeho vizi tak evropský občanský zákoník je jedním z prvků žádoucí ekonomické a sociální evropské ústavy. Netrvá přitom na přijetí komplexního evropského občanského kodexu, ale za dostatečné označuje přijetí zákoníku obsahující společné evropské zásady a hodnoty soukromého práva. Sám však výslovně uznává, že identifikace jednotlivých společných zásad, které by měly být součástí plánovaného kodexu bude mimořádně obtížný úkol.[81]

Fundamentálním zastáncem europeizace soukromého práva v EU je pochopitelně i von Bar, coby druhá klíčová osobnost spontánních europeizačních projektů akademického charakteru vedle Landa. Podle von Bara[82] je přijetí souboru společných zásad evropského soukromého práva nevyhnutelným krokem v další evropské integraci, neboť není možné ponechat řešení přeshraničních vztahů na kolizní normy evropského mezinárodního práva soukromého, které je určeno pro určení a aplikaci některého vnitrostátního práva a není proto vhodné pro přeshraniční smluvní vztahy, neboť je zcela nedostatečným nástrojem pro podporu

[78] HESSELINK, M. The European Commission’s Action Plan: Towards a More Coherent European Contract Law? In European Review of Private Law, 2004, č. 4. Str. 412 - 413.

[79] LEGRAND, P. Antivonbar, Journal of Comparative Law. Issue 1, 2006. Str. 14.

[80] Srov. STUDY GROUP ON SOCIAL JUSTICE IN EUROPEAN CONTRACT LAW. Social Justice in European Contract Law: a Manifesto. European Law Journal, Volume 10, Issue 6, 2004. Str. 653-674.

[81] Srov. COLLINS, H. The European Civil Code: The Way Forward. Cambridge: Cambrigde University Press, 2008..

[82] VON BAR, CH., LANDO, O., SWANN, S. Communication on European Contract Law: Joint Response of the Commission on European Contract Law and the Study Group on a European Civil Code. In European Review of Private Law, 2002, č. 2- Str. 216.

rozvoje unijního vnitřního trhu. Zcela tak odmítá, že by další vývoj na poli europeizace soukromého práva mohl spočívat v tom, že se řešení ponechá na tržních mechanismech a kolizních normách, jak navrhovala jako jednu z možných variant Komise ještě v roce 2001.[83]

Existují však i vášniví odpůrci celé myšlenky evropské kodifikace soukromého práva, byť i jen v podobě omezeného kodexu smluvního práva. Nejznámější je zřejmě již citovaný Legrand, který naznačený horizontální přístup radikálně odmítá, neboť poukazuje na skutečnost, že právo je neoddělitelnou součástí širší společenské kultury v dané zemi a vytváří tak její specifickou právní identitu, přičemž poukazuje zejména na nepřekonatelný rozdíl common law systému, založeného na induktivní metodice a empirické zkušenosti a kontinentálního soukromého práva, založeného na institucionální argumentaci a aplikaci obecných pravidel.[84] Zejména v těch státech, kde je občanský zákoník považován za jedinečný kulturní výtvor a „nositel národní právní identity, osvědčených tradic či historické paměti národa“, je takováto případná ingerence unijní legislativy vnímána jako zcela nevhodná až nepřípustná.[85] Legrand se tak přímo označuje za „anti von Bara“ a kritizuje jeho snahy jako nemístný paneuropanismus, jako snahu potlačit common law a prosadit kontinentální systém práva v celé Unii prostřednictvím evropského kodexu soukromého práva, který však bude odtržený od reálného světa.[86]

Legrand dokonce zastává vyhraněný názor, že není reálně vůbec možné provést úspěšně právní transplantaci cizího pravidla do jiného právního řádu, neboť v jiném společenském a historickém kontextu druhé země nebude daný transplantát fungovat stejným způsobem, a proto by se vůbec takové pokusy neměly provádět.[87] V určitém kontrastu s jeho názory bych chtěl v tomto bodu poukázat na odlišnost europeizačního vlivu unijního práva od přejímání právních vzorů z cizí jurisdikce jiného státu, neboť právo EU ze své podstaty vzniká jako autonomní systém

---

[83] Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o evropském smluvním právu. COM (2001) 398 final, 2001. K tomu srov. pojednání v kapitole 4.2 této práce.

[84] Srov. např. LEGRAND, P. European Legal Systems are not converging. In: International and Comparative Law Quarterly, 1996, Vol. 45, Issue 1. Str. 52-81. Dále LEGRAND, P. Against a European Civil Code. Modern Law Review, 1997, Vol. 60, Issue 1. Str. 60-63.

[85] VLASÁK, M. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. Právní rozhledy. 2012, č. 15 -16, s. 561 -567.

[86] LEGRAND, P. Antivonbar, Journal of Comparative Law. Issue 1, 2006. Str. 20.

[87] LEGRAND, P, The Impossibility of Legal Transplants, Maastricht Journal of European and Comparative Law, 111, 120 (1997). Str. 120-124.

nezávislý na kontextu jakéhokoli vnitrostátního právního řádu. Unijní právní řád je typický tím, že výklad jednotlivých pojmů je podle SDEU stanoven samostatně a nezávisle na podobných či stejných pojmech vnitrostátních.[88] Proto u práva EU nelze hovořit o tradičním riziku chybné kontextualizace určitého cizího právního pravidla při jeho inkorporaci do vnitrostátního právního řádu, a tedy Legrandův závěr je ve vztahu k dopadům unijního práva nepřiléhavý.

Legrandovi oponuje i Hesselink s tezí, že spolu s europeizací soukromého práva vzniká také nová evropská právní kultura, která není založena na tradičním vnitrostátním dogmatickém, formalistickém a právně pozitivistickém přístupu, ale na přístupu pragmatickém, který je specifický postupným odklonem od rigidní systematiky, abstraktních právních pojmů. V nové právní kultuře pak je soukromé právo více založena na skutečném fungování právních pravidel (law-in-action), než na studiu právních norem (law-in-books). Je také do značné míry interdisciplinární a pluralistické, neboť nevychází ze striktního rozlišování právních odvětví a akceptuje paralelní existenci různých právních řádů, které se navzájem prolínají. Právě tímto menším důrazem na formální aspekty a obsahově orientovaným přístupem umožňuje nová právní kultura překonávat stávající rozdíly mezi právními řády jednotlivých zemí. I Hesselink je tak zastáncem sjednocení soukromého práva v EU, nicméně nepředpokládá, že se tak stane přijetím evropského občanského kodexu v pojetí zákoníků soukromého práva, jak je známe z jednotlivých členských států Unie.[89]

Další autoři jako např. Smits[90] pak zastávají názor, že vytvořit evropské soukromé právo je možné bez toho, aby došlo centralistickým způsobem k zavedení unifikovanou evropského občanského kodexu, bez toho, aby byly potlačeny různé kulturní odlišnosti jednotlivých zemí včetně jejich právních doktrín. Smits přichází s ideou zavedení volného pohybu právních norem a právních myšlenek, kdy na

---

[88] Srov. např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. Věc 26/62. Nebo také Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 10. 1976. LTU Lufttransport unternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol. Věc C-29/76. Nebo také Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. září 2000. Lucemburské velkovévodství proti Berthe Linster, Aloyse Linster a Yvonne Linster. Věc C-287/98.

[89] Srov. HESSELINK, M. The New European Private Law. Essays on the Future of Private Law in Europe. The Hague: Kluwer Law International, 2002. Str. 27 a násl.

[90] SMITS, J. The Making of European Private Law. Toward a Ius Commune Europaeum as a Mixed Legal System. Antwerp : Intersentia, 2002. ISBN 9789050951913. Str. 2 a násl. a další prameny tam citované.

základě jejich vzájemné konkurence dojde k samovolnému výběru nejlepších řešení, který nazývá tzv. „eklektickou unifikací“.

Dalším známým odpůrcem europeizace soukromého práva je pak Bonell, který ve svých příspěvcích pochybuje jak nad samotnou odůvodněností jakoukoli takovou evropskou kodifikaci přijmout, tak i nad reálnými možnostmi ji skutečně prosadit v legislativním procesu, natož pak v praktickém právním životě. Evropskou snahu o sjednocení systému soukromého práva v EU pak s nadsázkou označuje nikoli za obdivuhodný „herkulovský úkol“, ale spíše za nesplnitelný „sisyfovský úděl“. V zajímavém kontrastu s většinou ostatních autorů kritizuje samotnou premisu, že by při komparativní práci většího počtu mezinárodních odborníku bylo nakonec nalezeno vždy to nejlepší právní řešení, když poukazuje na personální provázanost členů akademických projektů jako Landova komise nebo i členů týmů připravujících Vídeňskou úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen „CISG“) s legislativními orgány v rámci jednotlivých států. Výsledek práce těchto kolektivních akademických skupin proto podle něj mívá jen velmi kompromisní kvalitu, neboť ideální obsah musí ustoupit parciálním zájmům a zákulisním dohodám. Zájmem členů těchto týmů pak není nalézt skutečně nejlepší řešení, pokud by v zájmu toho museli ustoupit z prosazování osobně favorizovaných doktrín či řešení preferovaných jejich vlastními státem, jehož právní tradici jednotliví odborníci v kolektivních týmech zastupují.[91]

Schulte-Nölke při úvahách o europeizaci soukromého práva konstatuje, že unifikační postup založený na představě klasické kodifikace, jak ji známe z vnitrostátních systémů, je do značné míry anachronismem.[92] Za nejvhodnější řešení evropského smluvního práva považuje opční nástroj ve formě nařízení, který by se uplatnil na základě dobrovolné volby smluvních stran. Přitom však doporučuje, aby použitelnost takového volitelného nástroje nebyla omezena jen na přeshraniční vztahy, ale v případě on-line obchodů byla aplikovatelná na celém území Unie bez jakéhokoli požadavku na přeshraniční prvek.[93]

---

[91] BONELL, M. J. The Needs and Possibilities of a Codified European Contract Law. European Review of Private Law, 5/ 1997. Str. 505-532.

[92] SCHULTE-NÖLKE, H. EC Law on the Formation of Contract – from the Common Frame of Reference to the „Blue Button“. In European Review of Contract Law, 2007, č. 3. Str. 341.

[93] Srov. SCHULTE-NÖLKE, H. The way forward in European consumer contract law: optional instrument instead of further deconstruction of national private laws. In: TWIGG-FLESNER, CH (ed.) The Cambridge Companion to European Union Private Law. Cambrigde University Press, 2015. Str. 131-132.

Twigg-Flesner preferuje při sjednocování evropského soukromého práva formu nařízení, která dokáže lépe zaručit jednotnou právní úpravu a aplikaci těchto unifikovaných pravidel. Upozorňuje přitom na skutečnost, že europeizace soukromého práva vyžaduje z důvodů právní jistoty velmi přesnou formulaci, kterou fakticky jen velmi obtížně může naplnit forma směrnice (jedině snad v podobě směrnice představující tzv. skryté nařízení, které fakticky nedává prostor pro zohlednění národní tradice při transpozici). Sám však připouští, že taková kodifikace ve formě nařízení nemá v blízké době šanci na získání politické podpory ze strany členských států a neradostný legislativní osud takového případného návrhu je tak v podstatě předem znám.[94]

Z československého akademického prostředí je pak nutné poukázat na souhrnné monografické publikace, snažící se zachytit vývojové tendence v oblasti evropského soukromého práva v širším kontextu, upozornit je vhodné jednak na kolektivní dílo Právnické fakulty UK pod vedením Pauknerové a Tomáška, [95] ale také na společnou dvoudílnou monografii připravenou na Právnické fakultě MU pod vedením Hurdíka.[96] Zmíněná pražská publikace se pod názvem „Proměny soukromého práva“ zabývala spíše obecnými moderními evropskými fenomény v soukromém právu včetně sílících europeizačních vlivů, ale také vývojem na poli obchodních společností, souvislostem s evropským mezinárodním právem soukromým, a také aktuálními fenomény v oblasti pracovního a rodinného práva. Naproti tomu brněnské dílo, nazvané Evropské soukromé právo v čase a prostoru je tvořeno dvěma samostatnými knihami, z nichž první je zaměřena na obecné otázky evropského soukromého práva jako jsou jeho prameny, metodika, zásady a systémové otázky. Druhý díl monografie se pak zaměřuje na konkrétní právní odvětví, instituty či oblasti a jejich specifický europeizační vývoj.

Z pohledu unijního se pak tématikou evropského soukromého práva zabývá v obecné monografii evropského práva také Tichý,[97] který za východisko

---

[94] TWIGG-FLESNER, CH. Time to Do the Job Properly – The Case for a New Approach to EU Consumer Legislation. Journal of Consumer Policy online. 2010, Vol. 33, Issue 4. Str. 360-389.

[95] Viz PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. at al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha: Univerzita Karlova, 2009. 428 str.

[96] Srov. HURDÍK, J., SELUCKÁ, M., KOUKAL, P. a kol. Evropské soukromé právo v čase a prostoru, I. díl: Část teoretická, metodologická a systémová. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. 205 str. Na což navázalo: DOBROVOLNÁ, E., HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 396 str.

[97] Srov. TICHÝ, L. Evropské soukromé právo. In: TICHÝ, L. a kol. Evropské právo. Praha: C.H.Beck, 2014, 5. vydání. ISBN 978-80-7400-546-6. Str. 480 a násl.

evropského soukromého práva považuje řádné fungování vnitřního trhu, zásadu rovného zacházení (zákaz diskriminace) a ochranu spotřebitele. Odkazuje na dvojí význam evropského soukromého práva jednak ve smyslu společného *ius commune*, ale také ve smyslu souhrnu právních aktů vydaných orgány EU k regulaci soukromého práva. Upozorňuje přitom na odlišný přístup unijního práva k vytváření právních odvětví, která jsou svým charakterem účelová a neodpovídají systematice právních odvětví v rámci vnitrostátních právních řádů. Správně také poznamenává, že přes formální označení evropské soukromé právo, se ve skutečnosti leckdy jedná z hlediska právní metody o regulaci prostřednictvím kogentních norem, které využívají metod veřejného práva. V tomto smyslu tedy do evropského soukromého práva řadí nejen otázky europeizovaného práva smluvního, ale např. i právo obchodních společností, bankovní či pojišťovací právo. Z podobného úhlu unijního práva se pak k tématu europeizace soukromého práva vyjadřuje rovněž Týč, i když rovněž ze širšího pohledu hodnotí dopady tohoto procesu a zkoumá jeho různé významy.[98]

Upozornit je vhodné také na kvalitní slovenské kolektivní monografie pod vedením dua Jurčová a Novotná,[99] které ve svém díle podporují další europeizaci soukromého práva prostřednictvím přijetí nařízení zavádějící opční režim evropského smluvního práva, avšak s působností omezenou pouze na přeshraniční smlouvy B2C, příp. i na přeshraniční smlouvy B2B mezi podnikateli, zde ovšem na bázi modelu opt-in, zachovávajícím možnost svobodné volby. Naopak odmítají, aby se budoucí úprava vztahovala na přeshraniční smluvní vztahy mezi nepodnikateli, nebo dokonce na čistě vnitrostátní právní vztahy. V této souvislosti upozorňují na nebezpečí určitého „plíživého konzumerismu“, kdy se v některých jurisdikcích pravidla spotřebitelských vztahů vztáhnou na celé smluvní právo, přičemž v oblasti spotřebitelských smluv jsou uplatňovány jako kogentní normy, zatímco v ostatních smluvních vztazích mají charakter dispozitivní.[100]

---

[98] Viz TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. Právo Evropské unie. Praha: Leges, 2013. 496 str. ISBN 978-80-87576-53-3.

[99] NOVOTNÁ, M., JURČOVÁ, M. (eds.) Súkromné právo v európskej perspektivě. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2011. 207 str. ISBN 978-80-8082-477-8. Dále také JANČO, M., JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. Európske súkromné právo. Euroiuris, 2021. 540 str. ISBN 978-80-894-0619-7.

[100] JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. Zelená kniha Komisie a európske zmluvné právo, perspektívy voliteľného nástroja zmluvného práva ako 28. právneho poriadku v EÚ – 2. časť. In: Justičná revue, 63, 2011, č. 5. Str. 792.

Vedle těchto širších kolektivních děl pak vznikají na poli české a slovenské právní vědy i některé kratší úvahy, které informují o aktuálním vývoji, hodnotí dopady možné unifikace smluvního práva v českém prostředí, věnují se konkrétním europeizačním legislativním návrhům, nebo se zamýšlejí nad budoucím vývojem evropského soukromého práva *de lege ferenda*.[101] Zajímavým způsobem ještě v době před rekodifikací českého soukromého práva srovnává Raban neutěšený stav české regulace soukromého práva, tvořené tehdy dvojkolejní úpravou závazkového práva a odděleným kodexem práva pracovního, přičemž to vše bylo ještě „*překryté čepcem k tomuto stavu se nehodícího množství přímo či nepřímo závazných unijních předpisů*“ [102] s podobně nekoherentním stavem unijního acquis v oblasti smluvního práva. Současně kritizuje, že se ČR neúčastní projektů spontánní europeizace soukromého práva, zejména pak že se v rámci české rekodifikace soukromého práva nevyužily mimořádně finančně a personálně nákladné a zdlouhavé srovnávací rešerše, které měly být základem při tvorbě nového občanského zákoníku.[103]

Hurdík s Fialou se specificky v českém kontextu zamýšlejí na skutečnou podstatou důvodů odmítání (dokonce až určitého odporu) europeizace soukromého práva. Příčiny nalézají v nedostatečnému personálním a institucionálním zajištění,

---

[101] Např. TOMÁŠEK, M. Lesk a bída „europeizace“ občanského práva. Právník. Číslo 1, 2004. Str. 1-14. Dále KANDA, A.: Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. Právník, Číslo 7, 2003. Str. 649-664. Dále BŘICHÁČEK, T. Myšlenka volitelné právní úpravy smluvních závazků na úrovni EU. Jurisprudence. 2010, č.3. Str 3 – 9. Dále také JANČO, M. Perspektívy európského súkromného práva. Justičná revue. Číslo 2, 2009. Str. 169-185. Nebo KÜHN, Z. Koncepce amerických Restatements jako alternativa kodifikace evropského práva? K problematice ustálené koncepce pramenů práva a jejich střetu s novými reáliemi. In: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P. Zákon v kontinentálním právu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Praha, Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-06-6. Str. 201-220. Dále také NOVÝ, Z. Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2012, č. 2. Str. 46 -53. Rovněž i PELIKÁNOVÁ, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. Právní rozhledy. 2007, č. 17. Str. 656-669. Nebo také RABAN, P., MAREK, K. et al. DFCR první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Ad Notam. 2008, č.6. Str. 222 - 225. Dále také RICHTER, Š. Směrnice EU 2019/770 o některých aspektech poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb jako nástroj ochrany spotřebitele. Jurisprudence. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2020, roč. 29, č. 4. Str. 9-17. Viz rovněž RONOVSKÁ, K. Unifikační tendence na poli soukromého práva v rámci sjednocené Evropy. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Ročník 9, 2007. Str. 219-220. Nebo TICHÝ, L. Spontánní europeizace soukromého práva. Evropské právo. Příloha Právních rozhledů. 2000, č. 2. Str. 1 - 5. Nebo TOMÁŠEK, M. Lesk a bída „europeizace“ občanského práva. Právník. 1/2004. Str. 1-14. Také VLASÁK, M. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. Právní rozhledy. 2012, č. 15 -16. Str. 561 -567.

[102] RABAN, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. Bulletin Advokacie. 2008, č. 5. Str. 58-63.

[103] Např. český překlad DCFR byl v roce 2008 vytvořen bez jakékoli oficiální záštity pouze v akademickém prostředí autorským kolektivem vedeným prof. Rabanem. Srov. RABAN, P. DFCR – první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Příloha časopisu Karlovarská právní revue č. 2/2008, Vysoká škola Karlovy Vary, 222 str.

kdy se tématu europeizace soukromého práva nevěnuje dostatek právních odborníků či specializovaných institucí, ale existují také důvody politické a ideologické, odkazující na specifickou právní tradici a kulturu každé země. Při srovnání ovšem tito autoři docházejí k tomu, že české národní hodnoty se příliš neliší od sdílených evropských hodnot s ohledem na společné kořeny v římském právu a křesťanské nauce.[104] Tomuto tématu odmítání europeizačních vlivů se věnuje mj. i Sehnálek, který rovněž konstatuje existenci značného odporu právní praxe pro přejímání unijních pravidel v českém právním prostředí, které je ze strany moci zákonodárné, ale i soudní, často jen vynucené a formalistické.[105]

[104] HURDÍK, J.; FIALA, J. Evropské a národní (zde se zřetelem na české) rozměry občanského práva. In: Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011. Str. 20-21. Dostupné online na: http://www.ja-sr.sk/files/C_P_D_final_tlac.pdf [cit. 15.6.2021].

[105] Srov. SEHNÁLEK, D. ŘÍČKA, R. Metody regulace soukromoprávních vztahů v EU. In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-210-6455-3.

2. FENOMÉN EUROPEIZACE A JEHO TEORETICKÝ RÁMEC

Z historického hlediska byl pojem europeizace pravděpodobně poprvé použit při popisování procesu „dohánění“ vyspělé evropské civilizace a jejího ekonomického, politického a právního systému ze strany Ruska v 17. a 18. století, v moderní době jde však o pojem používaný pravidelně až na přelomu 20. a 21. století v souvislosti se zkoumání vlivu právních řádů a společenského uspořádání v jiných evropských zemích a zejména na unijní úrovni na domácí prostředí.[106] Ačkoli ohledně definice europeizace platí okřídlené pravidlo „co autor, to vlastní definice“, obecně se akademická sféra alespoň rámcově shoduje na tom, že europeizace má velmi dynamickou charakteristiku, která retušuje dřívější jasné hranice mezi regionální, státní a unijní úrovní tvoření politik (včetně závazných právních pravidel), a že se jedná o multidimenzionální jev zasahující celou řadu vědních oborů kromě právní vědy také mezinárodní vztahy, politologii, či ekonomii.[107]

Proces europeizace není původně čistě právním fenoménem, ovšem bez apriorní politické europeizace zahrnující např. vytvoření evropských institucí a mechanismů ovlivňování vnitrostátních právních pravidel není europeizace práva vůbec představitelná. V této práci budeme přitom vycházet ze sociologického vnímání práva nikoli jako pouhého normativního systému, izolovaného od jiných společenských jevů a jiných vědních disciplín, tedy nikoli samotného souhrnu oficiálních závazných hmotněprávních i procesněprávních pravidel, ale naopak jako systému pravidel provázaného se širším společenským vývojem a s ním také živě interagujícího, tedy zahrnujícího mimo formálních právních norem také neformální fungování práva v rámci společnosti včetně neoficiálních forem regulace.[108] V souladu s tímto pohledem proto považuji za správné nejprve se zabývat obecným pojetím procesu europeizace, než posléze přistoupíme ke specifickým vlastnostem europeizace (soukromého) práva.

---

[106] K tomu více např. VLČEK, R. Kapitoly z ruských dějin 18. století. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6931-2. Str. 13-14. Dostupné online na: https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/ 131135/monography.pdf [cit. 15.06.2021].

[107] VEČEŘA, M., MACHALOVÁ, T. Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5171-3. Str. 86 a násl.

[108] Více např. BANAKAR, Reza. Normativity in Legal Sociology: Methodological Reflections on Law and Regulation in Late Modernity. Imprint: Springer, 2015. ISBN 9783319096506.

2.1. Europeizační proces jako „potomek globalizace“?

Svět se v posledních několika desetiletích v souvislosti s fenoménem globalizace a následně i elektronizace společnosti stále zmenšuje. S tím je také spojen proces postupného rozostřování regionálních odlišností a nahrazování původních partikulárních pravidel v různých částech světa pravidly společnými. Ačkoli se tyto globalizační trendy nejdříve projevily v ekonomické oblasti, postupně se dotýkají všech dalších aspektů společenských vztahů včetně práva, které ani přes svoji specifickou charakteristiku úzkého spojení se státní mocí nedokázalo tomuto vývoji delší dobu odolávat.[109]

Fenomén globalizace je nicméně těžko uchopitelným a mnohovrstevnatým procesem, který je analyzován více vědními obory, a jen z menší části zasahuje i do oblasti právní vědy. Typickým znakem globalizačního procesu je přitom fakt, že není řízený z jednoho konkrétního mocenského centra, nýbrž dochází k polycentrickému soupeření státních i nestátních aktérů. Jak uvádí Hungr, dochází v rámci globalizace ke všeobecné internacionalizaci národního práva,[110] nicméně jiní autoři správně upozorňují,[111] že paralelně s tím vznikají rovněž opačné vývojové tendence jako např. obnovený rozvoj autonomního nestátního obyčejového práva ve formě *lex mercatoria*.[112] Globalizace tedy s sebou nese současně podněty k univerzalizaci ve formě sjednocování pravidel, institucí a zásad, ale také vyvolává protichůdný trend partikularismu, které se projevují vytvářením či obnovováním lokálních regionálních vztahů narušujících státní suverenitu.[113] Globalizace bývá také označována jako proces společenské a politické denacionalizace, v jehož rámci dochází ke snižování role orgánů vnitrostátních a naopak k posilování role různých orgánů a institucí nadnárodního charakteru.[114] Národní státy se v takovém prostředí stávající subjekty v globální

[109] HURDÍK, J., HANDLAR, J. Pojetí a systém unifikačních projektů evropského smluvního práva (DCFR) a české právo smluvních závazků. In: HURDÍK, J., HANDLAR, J., FIALA, J., SELUCKÁ, M., VLASÁK, M. Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Str. 8 a násl.

[110] HUNGR, P. Proces globalizace a vývoj práva. In: KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. Teorie práva. Praha: Linde, 2007. Str. 309-311.

[111] BECK, U. Co je to globalizace. Omyly a odpovědi. Brno: CDK, 2007. Str. 182-185.

[112] MYŠÁKOVÁ, P. Lex mercatoria v mezinárodní obchodní arbitráži. Právní rádce, Praha, 2008, č. 5. Str. 47-52.

[113] VEČEŘA, M., MACHALOVÁ, T. Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Str. 60-61.

[114] SANTOS, B. D. Toward a New Common Sense. Law, Science and Politics in the Paradigmatic Transition, New York: Routledge, 1995. ISBN 978-0415904391. Str. 218.

soutěži společenských i právních řádů, která zahrnuje řadu oblastí včetně např. ochrany životního prostředí, migrační politiky či všeobecné energetické koncepce. Přestože národní státy zůstávají i nadále základním kamenem globálního společenského uspořádání, jejich význam postupně slábne a uvolňuje prostor různým nadnárodním, mezinárodním či mezivládním strukturám, od nichž si slibujeme, že dokáží lépe čelit globálním výzvám.[115] Specifickým výstupem globalizace v oblasti práva je pak vytváření různých mezinárodních právních pravidel v rámci regionálního sjednocování států, jehož nejznámějším příkladem je právě Evropská unie. Celkově lze tedy globalizační proces charakterizovat jako určitý entropický trend, který narušuje dosavadní struktury společenské, ekonomické i právní, aniž by ovšem vytvářel struktury nové, soustředěné do konkrétního mocenského centra. Namísto toho dochází nově k prolínání mocenských zájmů mnoha různých aktérů státního, mezistátního, nadstátního nebo i nestátního charakteru.

Pokud jde konkrétně o kontext EU, zde se všechny uváděné globalizační jevy projevují rovněž, ovšem vzhledem k nadstandardní výchozí provázanosti jednotlivých unijních členských států snad ještě ve vyšší míře. S postupně se prohlubující poválečnou evropskou integrací pokračuje jednak trend rozšiřování EU o další členské státy,[116] ale také se potvrzuje dlouhodobá tendence k postupnému rozšiřování unijních pravomocí do stále nových oblastí. Vedle tradiční ekonomické sféry, která byla v zájmu evropské integrace od samotného počátku, unijní právo postupně začíná se svolením členských států upravovat i jiné sféry společenského života, jako např. životní prostředí, kultura, ochrana spotřebitele, či ochrana lidských práv. Původní směr vědeckého zkoumání evropské integrace v právu i dalších vědních oborech, který vycházel ze situace v jednotlivých členských státech a analyzoval příčiny a mechanismy jejich integrace do postupně vznikající nadnárodní EU, se postupem času s nárůstem matérie unijního práva obrátil i do opačného trendu, kdy jsou nově analyzovány dopady evropského integračního procesu na vnitrostátní fenomény, resp. jsou

[115] Srov. např. HABERMAS, J. Die Einbeziehung des Anderen. Studien zur politischen Theorie. Frankfurt, 1997. Str. 198-200.

[116] Tento vývojový trend přitom nebyl podle mého názoru nijak zásadně narušený ani vystoupením Spojeného království z EU ke dni 31.1.2020, neboť ke stejnému datu zůstává dalších pět kandidátských zemí a dvě další potenciální kandidátské země, které usilují o vstup do Unie. Vzhledem k obvyklému trvání celé procedury rozšiřování lze tak důvodně očekávat, že tato „fronta zájemců o členství v EU“ bude ještě řadu let plná.

zkoumány vzájemné dopady z obou směrů současně.[117] Tento nový trend bývá obecně nazýván europeizací, avšak jde o pojem dosud ještě ne zcela ustálený, používaný *promiscue* v několika blízkých formách buď ve tvaru „europeizace“, nebo také jako „evropeizace“ či „europeanizace“. Tento termín bývá používán v odlišných významech, které budou blíže vysvětleny v následujících částech této kapitoly.

Jak je to ale s fenoménem europeizace ve vztahu k popsané globalizaci práva? Je europeizační proces „dítě globalizace“ vzešlé od stejných rodičů nebo naopak jde o „nevlastního sourozence“, tedy určitý konkurenční jev, který je výsledkem obrany proti globalizaci na evropském kontinentu?

Europeizace bývá skutečně někdy považována výlučně za potomka globalizace, tedy jakousi „regionální globalizaci“ v menším evropském měřítku, kdy dochází k nahrazování vnitrostátních pravidel členských států EU společnými nadnárodními pravidly v duchu univerzalismu. V tomto smyslu tak např. základní čtyři svobody Unie, tj. volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, v rámci členských států podléhají společným pravidlům, která do značné části již nahradily či sjednotily příslušné vnitrostátní právní normy. Taková interpretace však podle mého názoru není správná, neboť ve skutečnosti v případě europeizace jde rovněž o multivýznamový termín stejně jako u globalizace, jíž se europeizace svými projevy někdy může podobat, ale jindy se vůči ní naopak negativně vymezuje.

Velmi přiléhavě tak o vzájemném poměru europeizace a globalizace uvádí Snyder, že jde o *vztah dvou přátel, ale současně i dvou rivalů*.[118] Proces europeizace totiž není jen kopií globalizačních tlaků v evropském kontextu, ale může sloužit naopak také jako kolektivní obranný prostředek proti světové globalizaci, neboť jen skutečně silní aktéři v globalizovaném světě mohou alespoň částečně ovlivňovat jeho další směřování, a přitom jednotlivé evropské národní státy samy o sobě již takovou silou nedisponují. Takto je kupříkladu EU schopná jako jeden z největších ekonomických bloků na světě mnohem účinněji vyjednávat o obchodních dohodách

[117] MILANESE, J. O. Europeanization Effects in Central Eastern Europe: A Multi-Level Explanation Approach, Between External and Domestic Pressure towards Policy Change, Toronto, 2002. Dostupné online na: http://web.uvic.ca/ecsac/events/toronto/index.html [cit. 15.03.2021].

[118] SNYDER, F. Europeanisation and Globalisation as Friends and Rivals: European Union Law in Global Economic Network. In SNYDER, F. (ed.). The Europeanisation of Law. Portland: Hart Publishing, 2000. Str. 293.

s jinými globálními mocnostmi,[119] resp. se také společně efektivněji bránit např. zavedením dovozních cel či jiných opatření proti dumpingovým cenám konkurenčních výrobků ze třetích států mimo EU.[120] Je tedy poměrně zjevné, že význam společného unijního postupu např. vůči dumpingového dovozu zboží z Číny či USA je nesrovnatelný s vyjednávací pozicí samotného státu jako např. ČR.

Pokud se pokusíme pojem europeizace vysvětlit nejprve velmi stručně v obecné rovině nesoustředěné specificky na právní vědu, pak např. Olsen zdůrazňuje primárně různorodý průběh integrace v jednotlivých evropských státech, kterému právě proces europeizace dává určitý jednotný, centristický směr podobně jako magnetické pole formuje všechny magnetické látky do jednotného vektoru.[121] Europeizaci ovšem Olsen vnímá jako proces probíhající shora dolů směrem do jednotlivých členských států, což je dnes podle mého názoru již překonaný postoj, který je nutné jako velmi zužující odmítnout. Ve skutečnosti se ukazuje, že ovlivnění vývoje právní regulace je možné i postupem zdola nahoru, resp. horizontálně mezi jednotlivými státy navzájem.[122]

Naproti tomu Featherstone za europeizaci považuje dynamický vliv politického, ekonomického a právního vývoje na půdě EU na přizpůsobování vnitrostátních politik a pravidel v duchu konformity s unijními cíli. Přitom však tento proces podle něj dopadá asymetricky na různé subjekty (aktéry) a jako dynamický jev se také výrazně proměňuje v čase, což je i podle mého názoru již více přijatelná definice.[123] Caporaso pak rozumí europeizací spíše proces vytváření nových institucí a společných jednotných pravidel spojených s jejich chodem, a to jak na úrovni evropské, tak vnitrostátní (přitom však nejen v centrálním národním významu, ale také ve smyslu regionálního kontextu). Nezahrnuje přitom do tohoto procesu pouze formálně závazné normy, ale i celou škálu nezávazných pravidel a

[119] Např. v roce 2016 uzavřena tzv. CETA, tedy komplexní hospodářská dohoda o volném obchodu mezi EU a Kanadou, nebo v roce 2019 obchodní dohoda mezi EU a Japonskem. Naopak podobná dohoda mezi EU a USA označovaná jako TIPP přes dlouholeté vyjednávání uzavřena zatím nebyla.

[120] Státy EU od roku 1968 společně tvoří mimo jiné také celní unii, která pro dovoz zboží ze třetích států aplikuje společný celní sazebník, příjem z těchto cel je pak vlastním příjmem rozpočtu EU.

[121] OLSEN, J. P. The Many Faces of Europeanization. Journal of Common Market Studies, 2002, Issue 2, Year 40. Str. 922.

[122] Srov. pojednání o horizontální europeizaci v kapitole 2.3.3 této práce.

[123] FEATHERSTONE, K. In the Name of „Europe“. In: FEATHERSTONE, K., RADAELLI, C. (eds.). The Politics of Eupeanization. Oxford: Oxford University Press, 2003. Str. 12-15.

zvyklostí, kdy velmi správně upozorňuje na významný vliv těchto neformálních pravidel.[124]

V této práci se však přidržíme pravděpodobně nejznámějšího, a podle mého názoru také nejpřiléhavějšího, pojetí europeizace v díle *Radaelliho*, který v kontrastu s většinou ostatních autorů[125] vnímá europeizaci jako „*proces tvorby, šíření a institucionalizace formálních a neformálních pravidel, postupů, politických paradigmat, stylů a způsobů „jak věci dělat", sdílené víry a norem, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci procesu unijních politik, a teprve poté inkorporovány do logiky domácího (celostátního i regionálního) diskursu, politických struktur a veřejných politik."*[126] Radaelli tedy odmítá vnímání procesu europeizace jako jednosměrné reakce na evropskou politiku, jako lineární popis dopadů „padajících shora dolů" z evropské úrovně na domácí vnitrostátní úroveň. Klíčovým prvkem v jeho interpretaci europeizace je právě reakce domácí, vnitrostátní sféry na podněty přicházející z evropské úrovně. Tato reakce přitom není ve všech členských státech EU stejná, ale odpovídá aktuálním vnitrostátním podmínkám, místní tradici, společenské náladě, a také specifikům domácího právního řádu. V tomto směru Radaelli rozlišuje čtyři základní potenciální vnitrostátní reakce na evropské podněty:[127]

a) Transformace, která znamená, že pod silným vlivem europeizační politiky dochází k razantní proměně domácí politiky (včetně právního řádu), která vyústí v konformní podřízení se europeizačnímu zdroji.

b) Absorpce, která představuje drobnou, povrchovou změnu domácí politiky (příp. právního řádu) ve formě částečné adaptace, ovšem se zachováním všech původních vnitrostátních systémových zásad, tj. vnitrostátní politika si udrží svoji tradiční strukturu.

---

[124] CAPORASO, J. Europeanization and Domestic Change. In: COWLES, M. G., CAPORASO, J., RISSE, T. Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change. London: Cornell University Press, 2001. Str. 6-12.

[125] Kromě již shora citovaných autorů také SALGADO, S. R., WOLL, C. L'Européanisation et les acteurs non-Etatiques. Europeanisation of Public Policies and European Integration, 2004. Dostupné on-line na: http://www.sciences-po.fr/recherche/forum_europeen/ prepublications/ Papier_2_ Woll_Salgado.pdf. [cit. 15.6.2021].

[126] RADAELLI, C. M. Europeanisation: Solution or problem? European Integration Online Papers, 2004. Str. 3-5. Dostupné online na: http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm [cit. 15.06.2021]. Vlastní překlad do češtiny.

[127] RADAELLI, C. M. The Europeanization of Public Policy. In FEATHERSTONE, K., RADAELLI, C. (eds.). The Politics of Eupeanization. Oxford: Oxford University Press, 2003. Str. 37.

c) Netečnost, která představuje odmítavou reakci domácí sféry na zásadní rozpory mezi vnitrostátní politikou a unijní politikou (resp. právním řádem), tento nečinný postoj se může projevit v právní oblasti např. zdržováním či odmítáním implementace směrnic nebo dokonce zjevným odmítnutím unijního pravidla.[128]

d) Redukce, která znamená nejtvrdší odmítavou reakci domácí politiky na europeizační vlivy unijní politiky a projevuje se paradoxním způsobem tak, že vnitrostátní sféra zaujme protichůdné stanovisko a v reakci na europeizační vliv začne posilovat opačné trendy (např. proti částečné liberalizaci určitého sektoru se postaví vnitrostátní právní úprava posílením ochranářských pravidel).

V realitě pochopitelně dochází v jednotlivých členských státech souběžně k různým druhům reakce v závislosti na tom, do jaké míry je europeizační vliv vnímaný jako cizí prvek výrazně odlišný od vnitrostátních pravidel. Konkrétní odpověď vnitrostátní politiky může být také určitou kombinací shora uvedených čtyř modelových postupů. Navíc platí, že v závislosti na rozdělení pravomocí mezi členské státy a EU mohou být iniciátorem europeizace nejen orgány EU, ale naopak i vnitrostátní aktéři v případě, že svá domácí pravidla či právní doktríny dokáží prosadit na celounijní úrovni.[129] Paradoxně pak může dojít k tomu, že původně vnitrostátní (politické či právní) řešení úspěšně přenesené na úroveň EU, je posléze v druhém kroku europeizačního procesu následně zpět aplikováno i na ostatní unijní členské státy. Zatímco řada ostatních přístupů k pojmu europeizace vychází tedy zejména z působení tohoto procesu směrem shora dolů, Radaelliho teorie zachycuje působení oběma směry a nepovažuje domácí politiku za pasivního příjemce unijních pravidel.[130] S tímto pohledem se osobně plně ztotožňuji, neboť nejlépe

[128] Srovnej spor o nadřazenost práva EU vnitrostátním ústavním normám, která vedla k delšímu souboji mezi ústavními soudy členských států a SDEU, ukončenému podmíněným smírem, jak je patrné např. z rozhodnutí SDEU ve věci 11-70 Internationale Handelsgesellschaft a souvisejících dvou rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci známé jako Solange I a Solange II.

[129] V tomto ohledu lze poukázat např. na postupný přenos zásady ochrany spotřebitele, kterou nejprve uplatnilo Německo jako vnitrostátní obranu v rámci soudního sporu před SDEU v případu 120/78 známém jako „Cassis de Dijon". Soudní dvůr tuto zásadu uznal jako tzv. kategorický veřejný zájem, který je ospravedlnitelným důvodem omezení volného pohybu zboží v rámci EU, následně byla ochrana spotřebitele zařazena mezi politiky EU a poté legislativně upravena na unijní úrovni prostřednictvím řady tzv. spotřebitelských směrnic, které všechny členské státy jsou obecně povinny transponovat do vlastního právního řádu.

[130] RADAELLI, C. M. Europeanisation: Solution or problem? European Integration Online Papers, 2004. Str. 6 a násl. Dostupné online na: http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm [cit. 15.06.2021].

reflektuje derivativní charakter celé EU, jež by bez vůle členských států coby „otců zakladatelů“ nemohla vůbec vzniknout ani dále existovat.

V poslední době navíc fenomén europeizace, původně geograficky vymezený vnějšími hranicemi evropského kontinentu, začíná být některými autory chápán znovu podobně jako kdysi v původním smyslu civilizačního vlivu evropského systému ekonomického, politického, právního či vůbec společenského uspořádání na nečlenské země Unie jako je např. Ukrajina[131] nebo i mimoevropské země jako např. Izrael a Palestina.[132] I tyto státy jsou subjektem podléhajícím vlivu evropského společenského řádu a v širším smyslu také unijních právních norem či přijímaných rozhodnutí a politik.

Dalším příkladem externího vlivu pak může být evropská politika sousedství[133], kterou chce EU vytvářet a posilovat politické, ekonomické i právní vazby se státy, u nichž nelze předpokládat, že by se v budoucnosti staly členy Unie, nicméně přesto je zájem vytvářet s nimi partnerství založená na určitých společných hodnotách jako je právní stát, demokratické zřízení či respekt k ochraně lidských práv.[134] Pod zjevným a často i explicitně přiznávaným inspiračním vlivem úspěchů evropské ekonomické integrace také vznikly pozdější další významné zóny volného obchodu jako např. v roce 1994 severoamerická NAFTA (nahrazená v roce 2020 novou třístrannou dohodou USA-Mexiko-Kanada), v roce 2015 transpacifické partnerství TPP (po odstoupení USA v roce 2017 přejmenovaná na CPTPP), v listopadu 2020 pak z ekonomického hlediska největší světová zóna volného obchodu ve formě asijsko-pacifického partnerství RCEP, a naposledy v lednu 2021 pak kontinentální africká zóna volného obchodu AFCFTA.

---

[131] Více např. PETROV, R., KALINICHENKO, P. The Europeanization of Third Country Judiciaries Through The Application Of The Eu Acquis: The Cases Of Russia And Ukraine. In: The International and Comparative Law Quarterly , April 2011, Vol. 60, No. 2. Str. 325-326.

[132] K normativnímu vlivu EU na izraelsko-palestinský konflikt srov. např. TOCCI, N. Who is a Normative Power Foreign Policy Actor?: The European Union and its Global Partners. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2008. Str. 52-53.

[133] Právním základem pro tuto politiku je v obecné podobě článek 8 SEU, v konkrétní pak článek 206-207 SFEU pro oblast zahraničního obchodu a články 216-219 SFEU pro uzavírání mezinárodních dohoda se třetím zeměmi.

[134] Aktuální stav tohoto programu shrnuje např. poslední Zpráva o implementaci programu Evropské politiky sousedství z roku 2017. Dostupná online na: https://eeas.europa.eu/printpdf/26371_en [cit. 15.06.2021]. Jak poslední vývoj na tzv. arabské jaro pak v roce 2021 došlo k revizi partnerství se zeměmi tzv. jižního Středomoří, kterými jsou Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Palestina, Sýrie a Tunisko, k tomu viz Nová agenda pro Středomoří dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0002&qid=1618839694767&from=CS [cit. 15.06.2021].

2.2. Europeizace v kontextu teorií evropské integrace

Zkoumání procesu europeizace je přístup odlišný oproti pohledu jednotlivých teorií evropské integrace, které již po několik desetiletí usilují o analýzu integračního procesu z pohledu přenosu pravomocí mezi členskými státy a EU, a také způsobů, jakými členské státy proces evropské integrace vyvolávají a ovlivňují, či definování charakteru a popisu vnitřního fungování EU. Europeizační pohled naproti tomu bere evropskou integraci jako hotový fakt, stejně jako existenci konkrétních nadnárodních unijních orgánů nadaných určitými pravomocemi, které jim členské státy svěřily, a namísto toho se tento přístup věnuje zkoumání europeizačních dopadů ve vnitřní společenské a právní realitě členských států. Platí tedy princip, že evropská integrace (její forma a stupeň, jehož dosáhla), předchází a ovlivňuje pozdější způsoby europeizace práva.[135] Integrační teorie i modely europeizace jsou proto úzce související vědecké přístupy, které evropskou integraci pouze nahlížejí každý z jiného úhlu. Zatímco integrační teorie se tedy pokoušejí vysvětlit dynamiku a konkrétní výstupy evropské integrace, europeizace zkoumá vzájemnou interakci evropské (unijní) a vnitrostátní úrovně včetně ovlivnění příslušných právních pravidel. Výstižně to shrnuje Císař konstatováním, že zatímco teorie evropské integrace vysvětlují příčiny a dopady integračního procesu z pohledu zdola, europeizační teorie naopak stejný proces zkoumají pohledem shora.[136]

Přestože se tato práce věnuje východiskům a perspektivě europeizace soukromého práva v rámci EU, a nikoli evropské integraci *per se,* je skutečností, že v jednotlivých europeizačních právních výstupech, zejména pak v oficiálních unijních právních aktech, se odrážejí některé základní výchozí teoretické premisy různých modelů evropské integrace. Ačkoli jsou tedy jednotlivé teorie evropské integrace nikoli výstupem čistě právní vědy, ale spíše produktem vědeckého zkoumání na pomezí mezinárodních vztahů, politologie a práva, je pro lepší pochopení procesu europeizace vhodné alespoň v základních bodech některé klíčové integrační teorie vysvětlit (obzvláště potom s ohledem na to, že pro odbornou veřejnost z oblasti civilistiky mohou být spíše neznámé). Pro efektivní zkoumání procesu europeizace totiž všeobecně platí, že jelikož jde o multioborový

[135] VEČEŘA, M., MACHALOVÁ, T. Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Str. 95-96.

[136] CÍSAŘ, O. Evropeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce. In Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (eds.). Evropeizace. Brno: MPÚ MU, 2005. Str. 55-56.

fenomén, je vhodné jej analyzovat za použití široké palety nástrojů z různých oborů a nikoli izolovaně jen z pohledu jediného vědního oboru.

Nad přesnou definicí evropské integrace panují dodnes určité rozpory mezi zastánci jednotlivých škol, nicméně lze akceptovat obecný závěr, že se jedná o ekonomický, politický, společenský a právní proces, při němž dochází ke vzniku ústředních institucí s vlastními pravomocemi, rozsah jejichž autonomie je však předmětem trvajících teoretických sporů.[137] Poválečný integrační vývoj v Evropě, nejprve v rámci tří Evropských společenství a posléze v kontextu EU, se pokouší analyzovat několik teorií evropské integrace, které usilují jak o vysvětlení celého integračního procesu zpětným pohledem, ale také aktuálně dosahovaných výsledků včetně unijní legislativy a pomáhají nám pochopit hlubší důvody některých minulých jevů, čímž rovněž umožňují modelovat budoucí vývojové trendy EU.

Neofunkcionalistická teorie

Jedná se o teorii evropské integrace zcela převažující v počátečním poválečném období zahrnující padesátá a šedesátá léta minulého století. Posléze byl tento koncept byl nahrazen modernějšími teoriemi, které dokázaly lépe vysvětlit nastalou stagnaci evropského integračního procesu v šedesátých letech minulého století ukončené až tzv. lucemburským kompromisem v roce 1966. Teorii definoval Ernst Haas z Univerzity Stanford, který v roce 1958 publikoval zásadní monografii věnovanou integraci Evropy,[138] jež se později stala jakousi „biblí neofunkcionalismu“. Tento model se především pokouší zodpovědět otázku, zda a příp. jakým způsobem může evropská hospodářská spolupráce v konkrétních sektorech ekonomiky vést postupně k hlubší a širší ekonomické spolupráci, a posléze pak až k politické integraci.

Vysvětlením je podle neofunkcionalistů tzv. přelévací efekt („*spill-over effect*“),[139] kdy společná pravidla a nadnárodní spolupráce v jedné oblasti postupem času naráží na konkrétní bariéry v jiných sektorech, které účinnou nadnárodní spolupráci částečně blokují či ztěžují. Snaha o efektivní fungování nadnárodní spolupráce v primárně dohodnutých odvětvích tak vytváří implicitní

[137] KRATOCHVÍL, P. Teorie evropské integrace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0. Str. 17.

[138] HAAS, E. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces 1950-1957. Stanford: Stanford University Press, 2004. ISBN 978-026-8043-47-6. Dílo vyšlo ve třech vydáních, naposledy v roce 2004 ve značně aktualizované podobě.

[139] HAAS, E. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces 1950-1957. Stanford: Stanford University Press, 2004. ISBN 978-026-8043-47-6. Str. 291.

tlak na evropskou integraci dalších oblastí, jejichž sjednocení původně nebylo vůbec plánováno. Přelévací efekt je tedy ve své podstatě neočekávaný výsledek, kdy spolupráce „přeskočí a nakazí“ i jiné než původně dohodnuté oblasti harmonizace. Stejný přelévací efekt pak podle neofunkcionalistů působí nejen v oblasti ekonomické spolupráce, nýbrž i v rámci politické či právní sféry. Vytvoření nadnárodních orgánů, které mají konkrétní, byť přísně omezené pravomoci vytváří politický tlak na další rozšiřování integračních oblastí, neboť tímto tyto nadnárodní orgány hájí a dále rozšiřují svoje vlastní zájmy. Stejný význam mohou mít různé lobbistické či zájmové skupiny nebo i některé politické strany. Obdobně to platí i v rovině právní, kdy unijním orgánům výslovně členskými státy svěřená pravomoc ke sbližování či sjednocení právní úpravy určitých oblastí vyvolává postupně implicitní tlak na sbližování jiných, souvisejících právních institutů.

Lze tedy shrnout, že podle neofunkcionalistů jsou klíčovými hráči evropské integrace elity představované právě politiky, podnikatelskými svazy, odbory, či vysokými úředníky unijních orgánů s Komisí jako hlavním motorem a hybatelem evropské integrace. Konečným důsledkem efektu přelévání je podle uvedené teorie to, že evropská integrace je de facto trvalý, soběstačný a samo udržitelný proces, který by nakonec měl vyvrcholit vytvořením nového společného evropského politického a právního centra situovaného v Bruselu. Neofunkcionalismus nakonec na konci šedesátých letech minulého století musel částečně ustoupit modernějším přístupům, neboť nedokázal přesvědčivě vysvětlit výrazné zbrzdění evropské integrace v sedmdesátých letech minulého století, ani uhájit univerzální platnost svého klíčového principu přelévání. V tomto jej nahradila teorie mezivládního přístupu, která vycházela ze zcela opačné teze, že průběh evropské integrace je výhradně výsledkem jednání států, které v něm prosazují cílevědomě své cíle, a nikoli neočekávanými důsledky efektu přelévání pravomocí.

Teorie intergovernmentalismu (mezivládního přístupu)

Mezivládní přístup je teorií, která v porovnání s neofunkcionalismem zdůrazňuje hlavní roli národních států v evropské integraci, přičemž zastává názor, že celý integrační proces v Evropě ultimátně nepovede k nahrazení národních států jako obsoletních struktur novými nadnárodními orgány EU. Za jednoho z hlavních představitelů intergovernmentalismu je považován Alan Milward, který naopak dochází k závěru, že národní státy byly primárními hybateli evropské integrace a

„stvořiteli“ nadnárodních orgánů, a tato jejich role není integračním procesem nijak umenšena[140]. Teorie mezivládního přístupu vysvětluje historicky se střídající období optimistického nadšení států pro další evropskou integraci s chladnějšími obdobím, kdy veškeré integrační snahy zamrzají na odmítavém přístupu národních států, tím, že se jedná o projev nadřazeného postavení členských států v integračním procesu. V situacích, kdy jejich zájmy konvergují ke společnému cíli, dochází k dynamickému vývoji a leckdy radikálním integračním skokům. Naopak v obdobích, kdy se zájmy jednotlivých národních států rozcházejí, k žádnému samovolnému či násilnému procesu evropské integrace nedochází[141].

Model intergovernmentalismu dále konstatuje, že delegací některých svých suverénních pravomocí na nadnárodní orgány došlo fakticky k posílení pozice národních států, a nikoliv k jejich oslabení. Takové přenesení pravomocí totiž členské státy provádí pouze v těch oblastech, kde sdílená suverenita dokáže lépe naplnit jejich zájmy a cíle. Důležitým prvkem teorie mezivládního přístupu, dobře vyjádřeným např. v díle Hoffmanna, je konstatování fundamentální role národních vlád členských států a procesu jejich vzájemného vyjednávání v rámci evropské integrace, a naopak zcela podružné role unijních nadnárodních orgánů[142]. Pokud jde o samovolné přelévání existující ekonomické spolupráce do budoucí politické kooperace, intergovernmentalismus takovou možnost odmítá s tím, že případná politická integrace EU je možná jedině na základě promyšleného politického rozhodnutí vlád členských států[143].

Teorie liberálního intergovernmentalismu

Základním kánonem liberálního intergovernmentalismu je integrační teorie, představená Moravcsikem v sérii jeho odborných článků z devadesátých let minulého století, v nichž navázal na základní postuláty mezivládního přístupu podle Milwarda a Hoffmanna[144]. Právě liberální intergovernmentalismus dokázal

[140] MILWARD, A. S. The European Rescue of the Nation-State. London: Routledge, 1999. Str. 183-184.

[141] Ibid. Str. 188.

[142] HOFFMANN, S. Rousseau on War and Peace. In: The American Political Science Review, June, 1963, Vol. 57, No. 2. Str. 327.

[143] Ibid. Str. 330.

[144] Jedná se o příspěvek MORAVCSIK, A. Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach. Journal of Common Market Studies. 1993, Volume 31, Issue 4, str. 473–524. Dále jde o článek MORAVCSIK, A. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. International Organization. 1997, Volume 45, Issue 1, str. 513–553. A konečně pak jde o příspěvek MORAVCSIK, A. Negotiating the Single European Act: National

převzít štafetu převládajícího integračního modelu na a stal se hlavní integrační teorií v devadesátých letech minulého století.

Tento přístup vychází z předchozího modelu mezivládní spolupráce a rovněž zdůrazňuje klíčovou roli národních vlád členských států v procesu evropské integrace. Přináší však s sebou dvoustupňový model vzniku národních preferencí („*formation of preference*"), podle kterého nejprve dochází ke střetu různých zájmů v rámci členského státu a vítězná preference je pak tímto státem prosazována v rámci mezinárodního vyjednávání v procesu evropské integrace[145]. Teorie tak vychází z premisy, že členské státy (národní vlády) po předchozím vnitrostátním ideovém souboji pak mají zcela konkrétní a silnou představu o tom, jaké jsou jejich individuální zájmy a preference na evropském poli, a tyto „destilované národní zájmy" pak prosazují při vyjednávání s ostatními členskými státy (zejména v rámci Rady EU coby mezivládního orgánu). Výsledek takového vyjednávání přitom není dán pouze velikostí či ekonomickou silou daného státu, ale spíše vyjednávacími schopnostmi státu, který může přistoupit na různé formy výměnného obchodu, či finančních plateb na „bolestné" za toleranci přijetí některé preference jiného státu.[146] Nadnárodním unijním orgánům pak tato teorie přisuzuje jen velmi omezený význam, přičemž mají sloužit zejména jako důvěryhodný prostředník, který zajistí, že dohody a sliby jednotlivých států budou skutečně dodrženy a splněny.

Teorie nového institucionalismu

Další z modelů evropské integrace se rozvinul během osmdesátých a devadesátých let minulého století původně s cílem analyzovat a odborně vysvětlit fungování amerického Kongresu, a to zejména v pracích Marche a Olsena,[147] Halla

Interests and Conventional Statecraft in the European Community, International Organization. 1991, Volume 45, Issue 1, str. 19–56.

[145] MORAVCSIK, A. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Cornell Studies in Political Economy. Cornell University Press, 1998. ISBN 978-0801485091.

[146] MIN-HYUNG, K. Theorizing national preference formation, Cambridge Review of International Affairs, Volume 29, Issue 1, 2016, str. 290-308.

[147] MARCH, J., OLSEN, J. Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics. Rediscovering institutions. New York: Free Press, 1989, 227 str. ISBN 978-0029201152.

a Taylora,[148] Milnera[149] či Rogowskiho.[150] O něco později však byla tato teorie úspěšně aplikována i na proces evropské integrace[151]. Její podstatou je přesvědčení, že nadnárodní instituce a jejich struktura ovlivňují výsledky evropské integrace, neboť vstupují jako významný intervenující faktor do integračního procesu mezi preference jednotlivých členských států EU a definitivní výsledky schválené unijní politiky včetně konečných právních norem. Tato teorie zahrnuje tři klíčové proudy, které se částečně odlišují podle různých předpokladů a mechanismů formování preferencí. Jedná se o tzv. institucionalismus racionální volby, sociologický institucionalismus a historický institucionalismus.

Institucionalismus racionální volby se zaměřuje na způsob, jakým jednotliví aktéři uplatňují své individuální preference v systému institucionálních pravidel, kterému podléhají. Zástupci tohoto směru především zkoumají, zda a jak se v závislosti na změnách institucionálních pravidlech mění také individuální preference aktérů integračního procesu.[152] Tak např. v počátečních desetiletích evropské integrace sekundární právní akty EU byly v řadě oblastí v rámci legislativního procesu přijímány na bázi jednomyslného souhlasu všech členských států zastoupených v Radě EU. Právo veta, kterým původně státy disponovaly v rámci legislativního procesu bylo významně redukováno a v současné době je naprostá většina sekundárních právních aktů přijímána v rámci řádného legislativního postupu podle článku 289 SFEU, jenž je založen pouze na principu tzv. kvalifikované většiny. Tato změna významně ovlivnila chování jednotlivých členských států, kteří mohou ve prospěch dosažení jimi sledovaných cílů využít pravidel legislativního procesu, kdy je nutné získání pro zamítnutí legislativního návrhu dosáhnout tzv. blokační menšiny, resp. pro přijetí dosáhnout hranice

[148] HALL, P., TAYLOR, R. Political Science and the Three New Institutionalisms. In: Political Studies, XLIV, 1996, str. 936-957.

[149] MILNER, H. Interests, Institutions, and Information: Domestic Politics and International Relations. New Jersey: Princeton University Press, 1997. ISBN 0691011761.

[150] ROGOWSKI, R. Institutions as Constraints on Strategic Choice. In: LAKE, D., POWELL, R. Strategic Choice and International Relations, New Jersey: Princeton University Press 1999. Str. 115-136. ISBN 978-0691026978.

[151] ROSAMOND, B. Theories of European Integration. Houndmills: Palgrave, 2000. Str. 115-120.

[152] K tomu více např. SCHIMMELFENNIG, F., RITTBERGER, B. Theories of European Integration. Assumptions and hypothese. In: RICHARDSON, J. (ed.). European Union. Power and Policy-making. 3. vydání, Oxon: Routledge, 2006. ISBN13: 9–78–0–415–35814–9. Str. 88. Nebo také FLIGSTEIN, N., STONE SWEET, A. The Institutionalizing the Treaty of Rome. In: STONE SWEET, A., FLIGSTEIN, N., SANDHOLTZ, W. The Institutionalization of Europe. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-924796-X. Str. 29-31.

kvalifikované většiny.[153] Ani po dokončeném procesu vystoupení Velké Británie z EU se na tomto postupu principálně nic nezměnilo, pouze došlo k posunu významu jednotlivých členských států z hlediska jejich důležitosti při formování kvalifikované většiny či blokační menšiny.[154] Institucionalismus racionální volby je tedy ve své podstatě poměrně blízký dříve diskutovanému modelu mezivládní spolupráce, k němuž však připojuje samostatný vliv unijních orgánů v integračním procesu, tj. z právního pohledu např. v rámci unijního legislativního procesu.

Sociologický institucionalismus naproti tomu chápe roli unijních orgánů mírně odlišným způsobem, přičemž zdůrazňuje zejména vliv obecných pravidel na formování preferencí jednotlivých aktérů integračního procesu. Jeho zastánci zvláštní pozornost zaměřují na zkoumání vnitřní fungování jednotlivých orgánů a vzájemné společenské vztahy jejich členů, jimi používané komunikační vzorce a metody přesvědčování ostatních účastníků přijímání nových pravidel v rámci integračního procesu.[155] Například v rámci Evropského parlamentu totiž nejsou poslanci organizováni na národním principu, ale sdružují se do jednotlivých politických frakcí podle jejich ideového zaměření, což ovlivňuje hledání konsensu při hlasování o legislativních návrzích. Naopak v rámci Rady lze opět poukázat na zásadní význam velkých států (Německo, Francie, Itálie, Španělsko, Polsko), které mohou poměrně snadno zformovat blokační menšinu a zabránit tak přijetí prakticky jakéhokoli legislativního návrhu. Pozice středních a menších členských států je naproti tomu „odsouzena“ k velmi široké mezistátní kooperaci vyžadující aktivní a včasné definování alternativních řešení a pečlivé sledování zájmů ostatních zemí, jinak jim hrozí, že předložený legislativní návrh bude přijat přes jejich nesouhlas.[156]

A konečně třetí názorový proud této teorie nazývaný historickým institucionalismem zkoumá z dlouhodobého hlediska zpětné dopady fungování

---

[153] Na základě článku 238 SFEU ve znění Lisabonské smlouvy platí, že v řádném legislativním postupu je pro přijetí legislativního návrhu nutná kvalifikovaná většina v rámci Rady (jeden zástupce na úrovni ministra za každý členský stát Unie) definovaná jako 55% členů Rady zastupujících nejméně 65% obyvatelstva Unie, avšak minimálně zástupci 15 států. Naopak blokační menšina, která dokáže zabránit přijetí legislativního návrhu v Radě, představuje minimálně zástupce 4 členských států v Radě, kteří ale zastupují minimálně 35% obyvatelstva.

[154] Srov. MACHÁČEK, V., HRTŮSOVÁ, T. Brexit vylepší vyjednávací pozici velkých států v Radě EU. Nejvíce posílí Polsko. CERGE-EI. Dostupné online na: https://idea.cerge-ei.cz/files/Brexit_MachacekHrtusova_CZE.pdf [cit. 15.6.2021].

[155] Více např. POLLACK, Mark A. International Relations Theory and European Integration. In: Journal of Common Market Studies, roč. 39, č. 2, 2001, ISSN: 0021-9886. Str. 234.

[156] Zmínit lze např. známé hlasování o imigračních kvótách, který Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko odmítaly, nicméně nedokázaly přesvědčit dostatečný počet dalších členů Rady pro jiný rozumný alternativní postup a byly tak přehlasovány.

unijních orgánů na jednání členských států, které přitom tyto orgány původně vytvořily. Klíčovým rysem tohoto modelu je princip tzv. závislosti na minulých rozhodnutích („*path dependency*“) definovaný v díle Piersona.[157] Podle jeho názoru historická rozhodnutí členských států ohledně pravomocí a role unijních orgánů zásadně ovlivňují (resp. omezují) nejen současné, ale také budoucí možnosti vyjednávání a limitují jejich výsledky. Pierson dochází k závěru, že jednotliví aktéři si nejsou a ani nemohou být plně vědomi všech omezujících důsledků svých dnešních rozhodnutí na jejich svobodnou možnost rozhodování a vyjednání v budoucnosti. Sami si tak svými rozhodnutími staví pomyslné zdi, které jim brání ve zcela svobodném rozhodování v budoucnosti. Výsledkem je logicky to, že dnešní autonomie rozhodování členských států v rámci EU je výrazně limitována jejich vlastními dřívějšími historickými kroky a volbami. Ve skutečnosti tedy plnou rozhodovací autonomii unijní členské státy již nemají, nikoli kvůli tomu, že by ji omezovala sama Unie, ale proto, že jejich dřívější rozhodnutí v minulosti předurčují hranice jejich potenciálních rozhodnutí v současnosti.

Teorie víceúrovňového vládnutí („multi-level governance“)

Vůbec nejnovějším modelem evropské integrace je pak teorie víceúrovňového vládnutí, která vychází z premisy, že proces evropské integrace a tvorby unijních politik je příliš komplexní, než aby bylo možné jej vysvětlit jedinou statickou integrační teorií. Hlavními představiteli této školy jsou Hooghe a Marks, kteří ve svých dílech definovali víceúrovňové vládnutí jako rozptýlení moci do mnohočetných úrovní politického vládnutí.[158] Podle jejich přesvědčení došlo od počátku evropské integrace v posledních šedesáti letech k přesunu moci a suverenity směrem pryč od národních vlád členských států jednak na nadnárodní unijní úroveň, ale současně také na nižší vnitrostátní úrovně jako jsou orgány regionální a krajské samosprávy či orgány obecní samosprávy.[159] Proces tvorby unijních politik má podle jejich názoru velmi nestálou, často se měnící podobu a probíhá nerovnoměrně. V tomto ohledu teorie víceúrovňového vládnutí zdůrazňuje zásadní nedostatky všech ostatních teorií evropské integrace, neboť tyto svým

[157] PIERSON, P. The Path to European Integration: A Historical Institutionalist Analysis. In: Comparative Political Studies, Vol. 29, No. 2, 1996, str. 123-163.

[158] MARKS, G., HOOGHE, L. Contrasting Visions of Multi-Level Governance. American Political Science Review, 2004. Str. 233-243.

[159] HOOGHE, L., LENZ, T., MARKS, G. A Theory of International Organization. A Postfunctionalist Theory of Governance. Volume IV. New York: Oxford University Press, 2019. ISBN 978–0–19–876698–8. Str. 22-23.

statickým pohledem principálně nedokáží zohlednit značný počet různých aktérů integračního procesu ze všech možných úrovní veřejné správy, natož pak jejich rozdílné zájmy a metody, kterými je v integračním procesu prosazují.[160]

Předmětná teorie tedy staví na klíčové roli států v integračním procesu, nicméně uznává jako relevantní síly i další aktéry. Zásadním prvkem uvedeného modelu je přitom závěr, že mezi jednotlivými oblastmi unijního rozhodování a legislativní činnosti existují podstatné rozdíly ve způsobech a vzorcích vládnutí („governance"), které jsou právě projevem multiúrovňových sítí. Velký počet aktérů, které ovlivňují rozhodovací činnost EU včetně právní normotvorby a kteří se vyskytují na mnoha různých úrovních vládnutí, způsobuje poměrně značnou variabilitu a nepředvídatelnost celého systému.[161] Model víceúrovňového vládnutí je schopen celkem přesvědčivě analyzovat i aktuální situace a jevy, kterým musela EU a pokračující evropský integrační proces v posledních letech čelit, jako např. finanční a dluhovou krizi eurozóny v letech 2008-2012, migrační krizi v letech 2015-2016, proces vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z EU probíhající v letech 2017-2020, nebo také postupnou změnu režimu v Maďarsku a Polsku jako členských státech EU na tzv. neliberální demokracii probíhající v několika posledních letech.

2.3. Europeizace v právním kontextu

Proces europeizace se primárně projevuje v oblasti politiky, nicméně jeho následné dopady do oblasti práva jsou nepřehlédnutelné. Zmínit lze jako klíčový výchozí bod obecnou unijní zásadu vázanosti všech subjektů včetně orgánů veřejné moci právními pravidly a dále jednoznačné přihlášení Unie ke konceptu právního státu v samotné preambuli Smlouvy o EU.[162] Unijní právo je pro samotné fungování EU zcela klíčovým prvkem a v realitě je současně jak nástrojem europeizace, tak i konečným výstupem europeizačních procesů.[163]

---

[160] Blíže např. ROSAMOND, B. Theories of European Integration. Houndmills: Palgrave, 2000. ISBN: 0–333–64717–3. Str. 110 a násl.

[161] NUGENT, N. The Government and Politics of the EU. 7th ed. Basingstoke: Palgrave, 2010. ISBN: 978-023024183. Str. 390 a násl.

[162] Preambule SEU, pododst. šestý stanoví, že se členské státy rozhodly založit Evropskou unii: „POTVRZUJÍCE svou oddanost zásadám svobody, demokracie a úcty k lidským právům a základním svobodám a zásadám právního státu,"

[163] SNYDER, F. Europeanisation and Globalisation as Friends and Rivals: European Union Law in Global Economic Network. In SNYDER, F. (ed.). The Europeanisation of Law. Portland: Hart Publishing, 2000. Str. 319-320.

Europeizace práva se přitom nesoustřeďuje specificky na oblast práva soukromého, která bude předmětem našeho zájmu v této práci, ale naopak zahrnuje např. i oblast práva správního nebo práva trestního.[164] Značnou částí obecné právnické veřejnosti je pojem europeizace práva interpretován ve velmi zúženém významu jako formální sbližování či sjednocování vnitrostátního práva členských států EU prostřednictvím právně závazné unijní legislativy, jak správně upozorňuje např. Vlasák.[165] Europeizací pak vnímají jen jako souhrnný, nadřazený pojem pro harmonizaci vnitrostátního práva prostřednictvím směrnic unijních a nahrazování vnitrostátního práva prostřednictvím jeho unifikace nadřazenými nařízeními EU. Situaci ještě zhoršuje nekoncepční přístup samotné Komise, která rovněž v některých svých právních aktech používá pojem v tomto naznačeném zužujícím významu.

Takový postoj však není správný, neboť je velmi zužující a nepřiznává europeizačnímu procesu jeho další formy v podobě vlivu judikatury SDEU a dopadů právní vědy na europeizaci skutečné právní praxe v jednotlivých státech. Harmonizace i unifikace sice nepochybně jsou projevem právní europeizace, nicméně především u nařízení se jedná o zjevně jednosměrný proces, kdy nadřazený unijní právní akt vynucuje sjednocení vnitrostátních právních pravidel ve všech členských státech jejich nahrazením jednotnou unijní úpravou. Unifikace prostřednictvím nařízení EU v tomto neponechává členským státům nejen žádný prostor pro přizpůsobení příslušného pravidla domácím podmínkám, ale dokonce ani pro vlastní interpretaci.[166] Právní vztahy upravené prostřednictvím unijního nařízení tak principálně jsou vyňaty z jakékoli autonomní interpretační aktivity orgánů členského státu, a to z důvodu zajištění jednotné aplikace daného pravidla ve všech zemích EU. Klasický příklad představuje aktuální insolvenční nařízení EU upravující podmínky přeshraničních insolvencí včetně soudní příslušnosti pro vedení tzv. hlavního insolvenčního řízení.[167] Unifikace prostřednictvím unijních nařízení proto nesplňuje v této práci používanou Radaelliho obecnou definici europeizace, jak jsme ji vysvětlili shora v kapitole 2.1.

---

[164] K tomu více např. FENYK, J., SVÁK, J. Evropeizace trestního práva. Žilina: Eurokodex. 2008. 233 str. ISBN 978-80-88931-88-1.

[165] VLASÁK, M. Východiska a tendence vývoje principů evropského deliktního práva (PETL) a jejich odraz v českém právu. Disertační práce, Brno, 2012. Dostupné online na: https://is.muni.cz/th/v0vjc/ Disertacni_prace.pdf [cit. 15.06.2021]. Str. 36.

[166] Srov. ustanovení článku 288 SFEU.

[167] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení v platném znění.

V případě harmonizace vnitrostátního práva prostřednictvím unijních směrnic sice na první pohled je právem EU stanoven závazně pouze cíl, kterého má být dosaženo, a přitom členským státům je ponechána volnost ve formě a prostředcích, kterými daného cíle dosáhnou.[168] Zde tedy určitá volnost pro zohlednění domácích tradic zejména při volbě způsobu implementace existuje, nicméně stanovený cíl je definován jednotně a jeho nesplnění v předepsané implementační lhůtě může být sankcionováno v řízení o porušení povinnosti před SDEU[169], a to formou uložení výrazné peněžité sankce danému členskému státu. Až na některé výjimky tedy nelze obecně předpokládat jinou reakci členského státu než podřízení se sjednocujícímu vlivu nadřazené unijní právní normy, tedy v terminologii Radaelliho reálně připadá v úvahu pouze transformace či absorpce (srov. jeho teorii diskutovanou v kapitole 2.1 této disertační práce). Tedy jak unifikace nařízeními EU, tak i harmonizace směrnicovým pávem jsou projevem sjednocování práva „shora dolů“, ale neberou v potaz případnou zpětnou vnitrostátní reakci.

Vnímání europeizace práva jen jako souhrnu formálních způsobů unifikace a harmonizace navíc neobstojí ani v kontextu mimořádně bohaté a do značné míry spontánní akademické tvorby společných právních pravidel a zásad v oblasti práva smluvního, závazkového či v nejširší podobě občanského práva. Z toho důvodu je nezbytné do procesu europeizace zařadit nejen výsledky oficiální legislativní činnosti orgánů EU, ale také akademické výstupy ve formě soft law, které sice nemají formální právní závaznost, avšak mohou mít přesto značný celoevropský význam jako referenční a inspirační zdroj modelových pravidel *de lege ferenda*. Současně je vhodné již na tomto místě zdůraznit, že v unijním právu má pro kontinentálního právníka až neuvěřitelně významnou interpretační roli judikatura SDEU, bez níž nelze jakoukoli rozumnou analýzu europeizace práva efektivně provádět. S ohledem na shora vysvětlenou širší interpretaci europeizace v obecném významu jako obousměrného procesu proto uvedené úzké chápání právní europeizace jako souhrnu unifikačních a harmonizačních procesů v rámci EU neobstojí. Proto v této práci budu ve shodě s Raddaellim používat pojem europeizace práva jako označení vícevrstvého oboustranně fungujícího procesu ovlivňování vnitrostátního práva evropskými právními pravidly včetně vlivu

[168] Srov. např. CRAIG, P., DE BÚRCA, G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2020. Str. 144.

[169] Srov. ustanovení článku 263 SFEU.

judikatury a soft law pramenů s velmi důležitou rolí různorodé a nesamozřejmé reakce celého vnitrostátního právního systému na tyto vnější vlivy.

2.3.1. Europeizace versus aproximace, harmonizace, unifikace

Jak jsem již naznačil shora, v této práci budu dodržovat terminologické odlišení pojmu europeizace práva, jakožto širokého procesu, při kterém dochází k ovlivňování vnitrostátních právních norem ze strany evropských pravidel, zahrnujícím však i reakci vnitrostátního prostředí, např. ve formě postupné proměny vnitrostátní právní vědy, různé míry ochoty ke skutečné implementaci a dodržování příslušných unijních právních pravidel, nebo také reflexe nezávazných evropských kodifikací soukromého práva. Europeizace tedy není pohledem shora dolů z pozice nadřazeného unijního právního řádu, nýbrž proces vnímaný obousměrně, tedy rovněž zdola z pozice vnitrostátního práva, vnitrostátních orgánů a jejich přístupu k aplikaci příslušných právních pravidel, či dokonce v širším sociologickém pojetí práva zahrnuje i reakci samotné společnosti a míru a způsob přijetí těchto společných pravidel v reálném životě.

Europeizací proto v této práci nebudeme rozumět pouze standardní mechanismy regulace vnitrostátního práva, který v rámci EU existují již od samotného počátku poválečné evropské integrace. Mezi tyto standardní mechanismy patří jednak **aproximace (přizpůsobování) vnitrostátní práva** v oblastech, kde EU má pouze doplňkovou a podpůrnou pravomoc jako např. v oblasti kultury či veřejného zdraví, **harmonizace (sbližování) vnitrostátního práva** prostřednictvím unijních směrnic jako např. v oblasti spotřebitelských práv občanů EU a **unifikace (sjednocení) vnitrostátního práva** prostřednictvím nadřazených unijních nařízení, použitá kupříkladu v případě legislativního návrhu společné evropské právní úpravě prodeje (dále jen CESL).[170] Je notorietou, že nařízení jsou přímo závazné právní akty, které se žádným způsobem netransponují do vnitrostátních právních řádů, ale jsou samy platným a účinným právem bezprostředně závazným ve všech členských státech EU.[171] Jejich výsledkem by měla být unifikace pravidel, tj. úplné sjednocení právní úpravy ve všech členských státech EU jejím nahrazením společnou nadřazenou unijní regulací.

---

[170] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD).

[171] Srov. ustanovení článku 288 SFEU.

Směrnice oproti nařízením vyžadují transpozici do vnitrostátního právního řádu, neboť určují pouze jednotný výsledek, jehož má být v celé EU dosaženo, ale už nikoli způsob, formu a prostředky, jak tento cíl splnit.[172] Tím umožňují zohlednit při transpozici regionální rozdíly mezi jednotlivými zeměmi EU, jejich tradice, právní kulturu a zvyklosti. I mezi jednotlivými směrnicemi však existují podstatné rozdíly ve způsobu harmonizace vnitrostátního práva, neboť mohou vycházet z principu minimální harmonizace, maximální či dokonce totální harmonizace. Výsledkem takové harmonizační činnosti pak může být buď jen stanovení minimálního společného standardu (**minimální harmonizace**), nebo sjednocení právní úpravy nejen zdola, ale i shora (**maximální harmonizace**), nebo dokonce totální harmonizace podobná unifikaci, která neponechává žádný prostor pro samostatný postup členským státům (rovněž nazývaná **vyčerpávající harmonizace**).[173] Tento obecný unijní proces regulace vnitrostátního práva je dobře popsaným mechanismem, který v celku bez problémů funguje již přes šedesát let.

Přestože oficiální výstupy Komise o europeizaci poměrně zmatečně hovoří právě ve smyslu těchto shora naznačených tří standardních mechanismů sbližování vnitrostátního práva, domnívám se, že uvedené mechanismy evropské právo používalo dávno předtím, než se pojem europeizace stal módním na konci dvacátého století, jejich význam je ustálený a všem jasný, a proto není nutné ani vhodné je jakkoli „přetírat novými názvy“. Za věcně správnější proto jednoznačně považuji širší význam europeizace zahrnující kromě shora vysvětlených mechanismů regulace vnitrostátního práva ze strany nadřazených unijních legislativních aktů i nesamozřejmý způsob zpětné reakce na vnější europeizační vliv (jeho přijetí, vyhýbání se, odmítnutí, apod.), ale zejména konvergenční či divergenční vliv jiných než oficiálních unijních pramenů práva, tj. soft law právních aktů orgánů EU, soft law výstupů právní vědy, příp. i inspirační vliv zahraniční vnitrostátní právní úpravy jiného evropského státu.

[172] Srov. ustanovení článku 288 SFEU.

[173] MAK, V. Full Harmonization in European Private Law: A Two-Track Concept. European Review of Private Law, 2012, Volume 20, Issue 1. Str. 213-236.

2.3.2. Europeizace práva prostřednictvím „hard law“ a „soft law“

Vzhledem k častému používání výrazů hard law a soft law v souvislosti s europeizací práva je vhodné si terminologicky vysvětlit, jak tento pojem v této práci bude vnímat. Za hard law bývají v rámci unijního právního řádu označovány výstupy právně závazné oficiální legislativy EU, tj. unijní nařízení, směrnice, příp. rozhodnutí.[174] Večeřa označuje takovou regulaci prostřednictvím legislativní činnosti unijních orgánů za regulatorní metodu právní unifikace, která je typická donucovacím charakterem těchto právních aktů. Druhý způsob europeizační regulace ve formě soft law je pak charakteristický absencí právní závaznosti a s tím spojené nemožnosti daná pravidla právně vynucovat a jejich porušení sankcionovat, v pojetí Večeři jde o neregulatorní metodu sjednocování práva.[175] Vedle tradičních soft law výstupů, které představují doporučení a stanoviska jako článkem 288 SFEU typově vymezené právní akty mohou unijní orgány vydávat i různé právní akty *sui generis*, které nejsou primárním právem Unie vůbec předvídány. V oblasti europeizace soukromého práva jsou známé zejména v podobě usnesení Evropského parlamentu,[176] sdělení Komise,[177] závěrů Evropské rady či Rady[178], nebo tzv. bílých a zelených knih[179].

Jak jsem si již shora uvedli, v oblasti soukromého práva však dochází i k jevu, který je v ostatních oblastech práva v rámci evropského kontinentu velmi nezvyklý a reflektuje určité specifické vlastnosti systému soukromého práva a brání jejich narušování původní fragmentární unijní legislativou. Tímto specifickým fenoménem je snaha o spontánní tvorbu práva prostřednictvím výstupů evropské

---

[174] Srov. ustanovení článku 288 SFEU.

[175] VEČEŘA, M., MACHALOVÁ, T. Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5171-3. Str. 109.

[176] Např. European Parliament Resolution on action to bring into line the private law of the Member States, (1989) Úř. věst. C 158/400. Dostupné online pouze v angličtině na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri= CELEX%3A51989IP0157 [cit. 15.06.2021].

[177] Např. Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed. 2004. COM (2004) 651 v konečném znění.

[178] Např. Council Conclusions on European Contract Law, Competitiveness Council, November 28-29, 2005. Dostupné online v pouze v angličtině na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/PRES_05_287 [cit. 15.06.2021].

[179] Např. Zelená kniha o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky. COM (2010) 348 v konečném znění. Zelená kniha je formální dokument vydávaný Evropskou komisí s cílem nastartovat diskusi o konkrétních tématech na unijní úrovni. Obvykle popisuje stávající stav určité problematiky a dále navrhuje různé možnosti, jak situaci nejlépe řešit. Konzultovat a diskutovat o obsahu konkrétní zelené knihy může kdokoli, většinou se jedná o zástupce dotčených stran či odborné veřejnosti. Následně pak může dojít k definování už konkrétních legislativních záměrů ve formě tzv. bílé knihy, resp. následně přípravě detailního legislativního návrhu.

právní vědy. Formálně uváděnými důvody pro vznik těchto evropských akademických projektů je snaha přispět koncepčním způsobem k definování společných teoretických zásad soukromého práva či modelových právních norem, které by posléze mohly sloužit de lege ferenda jako referenční zdroj při přípravě jak unifikované unijní úpravy jednotlivých soukromoprávních oblastí (či dokonce obecného občanského kodexu), tak i při přípravě vnitrostátních kodexů soukromého práva.[180]

Za obecné výhody soft law pravidel bývá považována schopnost zachovat diverzitu právních tradic jednotlivých států, flexibilita, rychlost a jednoduchost procesu jejich přijímání, nižší míru konfliktu se suverenitou členských států a rozsahem na EU delegovaných pravomocí. V realitě pochopitelně dochází k tomu, že hard law i soft law regulace existují paralelně vedle sebe, čímž vzniká tzv. hybridní regulace.[181] V některých případech se může v praxi prolínat rozsah jejich aplikace, v jiných mohou být soft law výstupy jakýmsi předstupněm budoucí závazné právní regulace prostřednictvím hard law. Podrobněji se oficiálním unijním právní aktům ve formě soft law budeme blíže věnovat dále v kapitole 4 této práce a akademickým výstupům právní vědy ve formě soft law pak samostatně v kapitole 6 této práce.

2.3.3. Vertikální a horizontální europeizace práva

Jak jsme si již vyjasnili, europeizací v této práci rozumíme obousměrný proces, který zahrnuje jak vliv „cizí“ právní úpravy na domácí prostředí, tak i zpětnou reakci domácí sféry na tento externí tlak. Vedle toho ovšem může europeizace práva ještě navíc nabývat vertikální či horizontální podoby, ovšem toto rozlišení uplatňují pouze některé teoretické přístupy.

Někteří autoři tak tradiční europeizaci práva, která představuje přenos právních pravidel, zásad či doktrín mezi evropskou a vnitrostátní úrovní označují za europeizaci vertikální.[182] Přitom lze podle jejího směru hovořit o spíše vzácnější

[180] Srov. bližší rozbor HURDÍK, J., FIALA, J., LAVICKÝ, P. et al. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In Hurdík, J., Fiala, J., Selucká, M. (eds.). Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004. Brno: MU, 2006. Str. 169.

[181] TRUBEK, D. M., COTTRELL, P., NANCE, M. „Soft Law”, „Hard Law”, and European Integration: Toward a Theory of Hybridity. Jean Monnet Working Paper 02/05. Dostupné online na: http://www.law.wisc.edu/facstaff/trubek/HybridityPaperApril2005.pdf [cit. 15.6.2021]. Str. 11.

[182] Např. HOOGHE, L., LENZ, T., MARKS, G. A Theory of International Organization. A Postfunctionalist Theory of Governance. Volume IV. New York: Oxford University Press, 2019. ISBN 978–0–19–876698–8. Str. 57.

podobě vzestupné vertikální europeizace, kdy vnitrostátní právo formuje unijní normotvorbu a tradiční sestupné vertikální europeizaci, při níž naopak evropská právní pravidla ovlivňují vnitrostátní právní řád. Sestupná vertikální europeizace je pak v právní rovině představována zejména shora zmíněnou unifikací a harmonizací vnitrostátního práva, ovšem dále sem ovšem řadíme rovněž značný vliv judikatury SDEU a soft law pramenů evropské právní vědy.

Za horizontální europeizaci práva pak bývá některými odborníky[183] označováno specifické vzájemné horizontální působení právních řádů členských států (jejich právních zásad, norem, doktrín, judikatury), které je přitom vyvolané či podpořené existencí EU. Kupříkladu je možné poukázat na postupný přenos zásady ochrany spotřebitele, kterou nejprve uplatnilo Německo jako vnitrostátní obranu v rámci soudního sporu před SDEU v případu 120/78 známém jako „Cassis de Dijon".[184] Soudní dvůr tuto zásadu uznal jako tzv. kategorický veřejný zájem, který je ospravedlnitelným důvodem omezení volného pohybu zboží v rámci EU, následně byla ochrana spotřebitele zařazena mezi politiky EU a poté legislativně upravena na unijní úrovni prostřednictvím řady tzv. spotřebitelských směrnic,[185] které všechny členské státy jsou povinny transponovat do vlastního právního řádu.

Od vertikální a horizontální europeizace práva je na druhou stranu nutné odlišit vertikální a horizontální metodu právní regulace soukromoprávních vztahů. V tomto smyslu vertikální právní regulace je typická fragmentární úpravou konkrétních izolovaných právních institutů, které často rušivým způsobem zasahují do jinak koherentního systému soukromého práva v jednotlivých členských státech, zatímco za horizontální právní regulaci považujeme koncepčnější širší úpravu určité právní oblasti včetně definice obecnějších zásad a jednotné terminologie. V některých případech bývá toto dvojí dělení, které oboje používá výraz „vertikální" versus „horizontální", ovšem v jiném významu, používáno *promiscue*, způsob právní regulace pak bývá vzájemně zaměňován za směr europeizačního procesu, což je podle mého názoru chybný postup.

V tomto smyslu je možné konstatovat, že v právní praxi posledních let dochází pod tlakem členských států např. v oblasti unijního spotřebitelského práva

---

[183] BULMER, S. Theorizing Europeanization In Europeanization: New Research Agendas. Graziano, P., Vink, M. (eds.). Palgrave Macmillan, 2007. ISBN 978-0-230-58452-5. Str. 48.

[184] Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1979. Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (známé jako případ „Cassis de Dijon"). Věc 120/78.

[185] Srov. rozbor europeizačního unijního hard law v kapitole 5 této práce.

k posunu od vertikální právní regulace směrem k horizontálnímu způsobu ve snaze dále nepodlamovat koherenci vnitrostátních systémů soukromého práva, a naopak vytvořit pokud možno co nejširší kompaktní úpravu unijní s jednotnými koncepty a legálními definicemi platnými nikoli pouze pro úzké segmenty ochrany spotřebitele. Typickým příkladem horizontální právní regulace v rámci soft law výstupů spontánní europeizace je nepochybně návrh společného referenčního rámce (DCFR), o němž pojednáváme blíže v kapitole 6.7 této práce. V rámci oficiální unijní legislativy ve formě hard law může za horizontální právní regulaci být označena Směrnice 2011/83 o právech spotřebitelů,[186] která nahradila dřívější vertikální fragmentární regulaci prostřednictvím jednotlivých sektorových směrnic. Ta sama byla pak v roce 2019 částečně novelizována novější Směrnicí 2019/2161 o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele[187] s datem transpozice do 28.11.2021, přičemž ČR k datu dokončení tohoto rukopisu zatím transpozici ještě neprovedla.

2.3.4. Cílevědomá a spontánní europeizace práva

V předchozím textu jsme používali výrazy cílevědomá a spontánní europeizace práva, aniž bych je jasně terminologicky vymezili. V této práci budeme za cílevědomou europeizaci považovat ovlivňování výsledky formálního unijního legislativního procesu směřující k harmonizaci či unifikaci vnitrostátního práva prostřednictvím právně závazných legislativních právních aktů EU (hard law).[188] Nebudeme se zde podrobně zabývat taxativním výčtem unijní sekundární legislativy, která je příkladem cílevědomé europeizace, neboť to není předmětem našeho zkoumání, nicméně určitý demonstrativní přehled klíčových unijních aktů cílevědomé europeizace soukromého práva je podaný v kapitole 4.9, věnované vymezení vývojových tendencí v této sféře.

---

[186] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

[187] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele

[188] Shodně např. FIALA, J., HURDÍK, J. a kol. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In: Evropský kontext vývoje občanského práva po roce 2004. Brno: MU, 2006. Str. 168.

K europeizaci vnitrostátního práva kromě cílené legislativní činnosti EU a spontánních výstupů s ohledem na svěřenou roli při dohledu nad jednotným výkladem a aplikací unijního práva[189] pochopitelně významně přispívá i judikatura SDEU. Ten v konkrétních případech významným způsobem může svojí autoritativní interpretací ovlivnit dopady unijního práva do vnitrostátních právních řádů, a tím tedy podpořit silnější europeizaci nebo naopak ponechat větší prostor pro autonomní řešení členským státům.[190] Rozhodovací činnost SDEU je vázána na pozitivní unijní právo pouze z části, neboť Soudní dvůr preferuje teleologický výklad, kterým se bez obtíží v řadě případů velmi vzdaluje čistě jazykovému znění a gramatické interpretaci aplikovaných norem. Současně platí, že SDEU v některých případech odůvodňuje svá rozhodnutí i odkazy na nepsané obecné zásady právní, jejichž obsah definuje fakticky právě SDEU. Proto lze za samostatný zdroj europeizace vedle legislativních výstupů označit i judikaturu Soudního dvora a europeizační vliv justičního rozhodování ze strany SDEU budeme v této práci označovat za judikatorní europeizaci. Příklady judikatorní europeizace soukromého práva jsou velmi četné a vztahují se jak k výkladu primárního, tak i sekundárního práva EU.

O spontánní europeizaci lze hovořit v případě, kdy ke sbližování soukromého práva v jednotlivých členských státech EU dochází nikoli prostřednictvím závazných unijních legislativních právních aktů, ale ve své podstatě dobrovolnou inspirací vnitrostátního zákonodárce či vnitrostátního soudnictví existujícím cizím právem, ať už závazné či nezávazné povahy. Spontánní europeizace soukromého práva je založena na teorii tzv. efektu přelévání (spill-over) definované původně v rámci neofunkcionalistické teorie evropské integrace.[191] Jedná se o situaci, kdy určitá unijní (ale teoreticky i zahraniční vnitrostátní) právní norma či zásada, použitelná původně pouze v konkrétním typu soukromoprávních vztahů se v zájmu systematické a jednotné právní úpravy určitého aspektu prostřednictvím zákonodárné či soudní aktivity aplikují i na jiné právní vztahy.

---

[189] Srov. článek 19 odst. 1 SEU: „Soudní dvůr Evropské unie se skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů. Zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění Smluv."

[190] Srov. např. judikaturu SDEU v oblasti volného pohybu zboží a zjevně aktivistický přístup k interpretaci opatření s rovnocenným účinkem kvantitativním omezením ve smyslu článku 36 SFEU, kdy rozhodnutí SDEU výrazným způsobem ovlivnilo vnitrostátní právní normy. Více např. rozhodnutí SDEU ve věci 8/74 Dassonville nebo ve věci 120/78 Cassis de Dijon.

[191] Bližší vysvětlení této teorie je podáno v kapitole 2.2 této práce.

Zásadní roli v procesu spontánní europeizace soukromého práva má v současnosti evropská právní věda. Výsledkem práce různých akademických skupin jsou vypracované projekty společných základů soukromého práva v EU, jeho základní principy, definice a modelová pravidla. Uvedené právně nezávazné soft law výstupy akademických projektů vypracovaných mimo formální unijní legislativní proces budeme označovat za spontánní europeizaci. Přestože ne vždy jsou tyto akademické výstupy vypracovány skutečně spontánně a zcela nezávisle na oficiální politice EU (v některých případech totiž vznikly naopak na pokyn orgánů EU jako určitý výchozí odborný konzultační materiál)[192], uvedené terminologie se již poměrně ustálila a není vhodné se od ní kvůli srozumitelnosti odchylovat. Výstupy spontánní europeizace jsou vytvářeny špičkovými právními odborníky z řady evropských zemí, používají většinou propracovanou právní metodologii a mají proto poměrně zásadní teoretický význam, neboť mohou Komisi sloužit jako velmi cenný referenční zdroj při zpracování budoucích legislativních návrhů v rámci cílevědomé europeizace soukromého práva, a zajistit tak zvýšení právní kvality takových návrhů.[193]

2.4. Dílčí závěr

Ze zjištění popsaných shora v této kapitole vyplývá, že europeizaci není možné vnímat jako jednosměrný proces zaměřený pouze „shora dolů“, ale naopak jako jev, který probíhá paralelním způsobem oběma směry. Zahrnuje sice i klasické mechanismy sbližování a sjednocování vnitrostátního práva v EU prostřednictvím mechanismu směrnicové harmonizace vnitrostátního práva a unifikace národního práva prostřednictvím unijních nařízení, nicméně nelze ji s těmito metodami plně ztotožňovat. Tyto tradiční unijní nástroje totiž představují pouze jednu část europeizačních prostředků. Europeizace může totiž nabývat podoby vertikální i horizontální, má formu spontánní i cílevědomou, a může probíhat jak prostřednictvím pramenů hard law, tak i výstupů soft law. **Proto je možné prohlásit, že první hypotéza stanovená v úvodu tohoto díla nebyla potvrzena, neboť europeizace soukromého práva přesahuje tradiční rozměr unijních**

[192] Typickým příkladem může být DCFR, které je blíže rozebráno v kapitole 6.7 této práce.

[193] Příkladem může být sice nepřijatý, ale přesto vypracovaný návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD), který z akademických návrhů vycházel.

mechanismů harmonizace a unifikace vnitrostátního práva a svým charakterem se vymyká jednosměrnému působení shora dolů.

3. PRAVOMOCI EU K REGULACI SOUKROMOPRÁVNÍCH VZTAHŮ

Než se budeme zabývat pravomocemi EU v oblasti soukromého práva, je vhodné si nejprve terminologicky vyjasnit, co daný pojem vlastně znamená. Podle Právnického slovníku pravomoc je „*oprávnění příslušného orgánu vykonávat veřejnou moc v oblasti své působnosti zákonem stanovenými právními prostředky*“[194]. Nás bude v tuto chvíli zajímat především legislativní pravomoc EU, neboť právě pravomoc přijímat právní normy určuje míru regulace jakékoli oblasti ze strany unijního práva. Ten, kdo touto pravomocí disponuje, je nadán zcela klíčovou schopností definovat závazná pravidla, která teprve posléze orgány moci výkonné a soudní v praxi aplikují.

Pravomoci lze v kontextu EU dále rozlišovat ve vertikálním a v horizontálním smyslu. Ve vertikálním členění řešíme otázku, na jaké úrovni rozhodování se tato pravomoc uplatní, tj. zda pravomocí disponuje obec, kraj, stát či EU jako nadstátní útvar. Pokud již vertikální pravomoc je určena, zbývá ještě zodpovědět otázku horizontální pravomoci, tj. který konkrétní orgán na dané úrovni rozhodování bude oprávněný pravomoc uplatnit (která obec, kraj, ústřední orgán veřejné moci v rámci státu či který orgán EU)[195]. V tomto smyslu nás bude dále zajímat pouze určení pravomoci ve vertikálním smyslu, tj. otázka dělby legislativních pravomocí mezi členské státy a EU.

Z počátku byla legislativní činnost Unie (tehdy ještě ES) zaměřena výhradně (veřejné) hospodářské právo vedena úmyslem naplnit stanovený cíl odstranit obchodní bariéry volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu mezi členskými státy. Samotná myšlenka sjednocení soukromého práva v rámci EU není přitom s tímto ekonomickým prizmatem zcela neslučitelná. Obzvláště po určitém povzbuzení prointegrační judikaturou SDEU a postupném rozšiřování unijní sféry integrovaných oblastí byla původní romantická unifikační představa překlopena do tendence k „nalézání“ bariér pro fungování vnitřního trhu v rozdílných vnitrostátních soukromoprávních předpisech, jejichž odstranění mělo být provedeno provést sjednocením vnitrostátních soukromoprávních norem do společného evropského kodexu. Tato snaha však narážela na kompetenční limity

[194] HENDRYCH, D. a kol. Právnický slovník. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 726.

[195] VON BOGDANDY, A., BAST, J. The European Union´s vertical order of competences: the current law and proposals for its reform. Common Market Law Review. Volume 39, Issue 2, 2002. Str. 234.

Unie, stanovené v rámci primárního práva členskými státy, které nahrazení svých vnitrostátních systémů soukromého práva jednoznačně odmítaly.

3.1. Obecné limity výkonu unijních pravomocí

3.1.1. Zásada svěřených pravomocí EU

EU sama o sobě nedisponuje žádnými autentickými vlastními legislativními pravomocemi. Předpokladem pravomoci EU přijímat právních akty v jakékoli oblasti je vždy svěření takové pravomoci Unii ze strany členských států. Vychází se přitom z článku 5 SFEU, který stanoví zásadu svěřených pravomocí, tj. princip, že EU má pouze takové pravomoci, které na ni dobrovolně delegovaly členské státy Unie. To odpovídá i obecné nauce mezinárodního práva veřejného, podle které pouze státy mají originální mezinárodněprávní subjektivitu, kdežto mezinárodní organizace pouze právní subjektivitu od nich odvozenou. EU jakožto mezinárodní organizace sui generis tak mohla vzniknout jen rozhodnutím suverénních států, které také rozhodly o rozsahu jejich pravomocí. Je vhodné rovněž zdůraznit, že pravomoci, které členské státy ve formě primární práva EU nedelegovaly na EU, pochopitelně náležejí i nadále členským státům jako tzv. **zbytkové pravomoci**.

V rámci systému svěřených pravomocí EU přitom rozlišuje následující tři kategorie. Oblasti, v nichž členské státy delegovaly pravomoc na unijní úroveň zcela a EU zde tedy disponuje **výlučnou pravomocí** a členské země nemají právo samy danou oblast legislativně upravovat s výjimkou výslovného zmocnění ze strany EU či k provádění (implementaci) právních aktů EU.[196]

Dále existují oblasti **sdílených pravomocí**, v nichž pravomoc k vydávání právních aktů nebyla členskými státy na EU delegována zcela beze zbytku. V těchto oblastech pak platí zásada, že pokud není určitý institut upravený unijním právem, členské státy jej mohou upravit vlastními vnitrostátními právními normami, tedy jinak řečeno limity státních pravomocí k přijímání vlastních právních norem jsou definovány rozsahem legislativní činnosti EU.[197] Současně je nutné zmínit, že i

[196] Definice výlučné pravomoci je upravena v článku 2 odst. 1 SFEU, jednotlivé oblasti, v nichž EU disponuje výlučnou pravomocí jsou pak taxativně uvedeny v článku 3 SFEU.

[197] Definice sdílené pravomoci je upravena v článku 2 odst. 2 SFEU, jednotlivé oblasti, v nichž EU disponuje sdílenou pravomocí jsou pak demonstrativním způsobem uvedeny v článku 4 SFEU.

v oblasti sdílených pravomocí platí princip nadřazenosti unijního práva, tedy v případě střetu unijní a vnitrostátní úpravy stejného tématu se aplikuje právo EU.

A konečně existují oblasti, v nichž EU disponuje pouze **podpůrnou pravomocí**, tedy je oprávněna přijímat právní akty pouze na podporu, koordinaci či doplnění činnosti členských států.[198] Zde je tedy legislativní pravomoc EU ve vztahu k pravomocem členských států nejslabší, příslušné unijní právní akty vydávané v těchto oblastech nesmí ve skutečnosti vést k harmonizaci vnitrostátního práva, ani takovou harmonizaci nesmí vyžadovat. Pravomoci EU však nejsou založeny pouze v úvodních článcích SFEU, ale v celé řadě dalších ustanovení primárního práva EU. Platí přitom zásada, že pokud daná pravomoc není výslovně uvedena v článku 2 SFEU jako výlučná nebo v článku 6 SFEU jako podpůrná, spadá vždy do prostřední kategorie sdílených pravomocí.[199]

3.1.2. Implicitní pravomoci EU a doložka flexibility

Teoretickým antipólem zásady svěření konkrétních pravomocí členskými státy Unii je zásada implicitních pravomocí, tj. princip, podle něhož EU disponuje určitými vlastními autonomními pravomocemi bez výslovného zmocnění v primárním právu. V čisté podobě unijní právo takovouto zásadu neobsahuje, nicméně velmi se jí přibližuje tzv. **doložka flexibility** podle článku 352 SFEU, která umožňuje EU přijmout vhodná opatření i tehdy, pokud k dosažení jasně definovaného cíle Unie (který v rámci přijetí příslušné úpravy primárního práva musely členské státy společně odsouhlasit) nedisponuje EU explicitně svěřenou nezbytnou pravomocí. Článek 352 odst. 1 SFEU zní: „*Ukáže-li se, že k dosažení některého z cílů stanovených Smlouvami je nezbytná určitá činnost Unie v rámci politik vymezených Smlouvami, které však k této činnosti neposkytují nezbytné pravomoci, přijme Rada na návrh Komise jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu vhodná ustanovení. Pokud jsou dotyčná ustanovení přijímána Radou zvláštním legislativním postupem, rozhoduje rovněž jednomyslně, na návrh Komise a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.*“

Ačkoli tato zásada může znít potenciálně zneužitelně a nebezpečně, ve skutečnosti její použití jako právního základu pro přijetí sekundárních právních

---

[198] Definice podpůrné pravomoci je upravena v článku 2 odst. 5 SFEU, jednotlivé oblasti, v nichž EU disponuje podpůrnou pravomocí jsou pak uvedeny v článku 6 SFEU.

[199] KACZOROWSKA, A. European Union Law. 2nd ed. Routledge, 2011. Str.78-79.

aktů EU je velmi limitováno, a to jednak požadovanou jednomyslností při hlasování o takovém legislativním návrhu v Radě, jednak výslovným zákazem „skryté harmonizace“ právních předpisů členských států tímto postupem, pokud je jiným ustanovením harmonizace v dané oblasti vyloučena a konečně také výslovným zákazem použití tohoto postup v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Dalším příklady flexibilního kompetenčního pravidla je ustanovení článku 26 odst. 1 SFEU ve spojení se zněním článku 114 SFEU, které se uplatní pouze pro oblast vnitřního trhu EU. Článek 26 odst. 1 SFEU uvádí: „*Unie přijímá opatření určená k vytvoření nebo zajištění fungování vnitřního trhu v souladu s příslušnými ustanoveními Smluv.“* Ve stejném kontextu pak článek 114 odst. 1 SFEU konstatuje: „*Není-li ve Smlouvách stanoveno jinak, použijí se k dosažení cílů uvedených v článku 26 následující ustanovení. Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímají opatření ke sbližování ustanovení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu.*“ Zde se tedy neuplatní požadavek jednomyslného rozhodování v Radě, nicméně výrazným limitem použití tohoto právního základu pro unijní právní akty je omezení možných unijních opatření pouze na ta, které vedou ke sbližování vnitrostátního práva, tj. pouze směrnic. Není tedy možné na základě daného právního základu přijmout unifikační nařízení, které by zcela nahrazovalo vnitrostátní právní úpravu.

3.1.3. Princip proporcionality a subsidiarity

S výjimkou výlučných pravomocí EU, u nichž členské státy jednoznačně vyjádřily svoji vůli delegovat je na společnou nadnárodní unijní úroveň, existuje u ostatních kategorií pochopitelně riziko potenciálního konfliktu mezi paralelní legislativní činností vnitrostátní a unijní. Jelikož se členské státy obávaly nebezpečí, že by EU zejména v oblastech sdílených pravomocí mohla nepředvídatelným způsobem rozšiřovat svoji činnost, byla přijata zvláštní pojistka ve formě principu subsidiarity[200] a principu proporcionality.[201]

[200] Princip subsidiarity je upraven v článku 5 odst. 3 SEU, a dále v Protokolu (č. 2) o používání zásad subsidiarity a proporcionality.

[201] Princip proporcionality je upraven v článku 5 odst. 4 SEU, a dále v Protokolu (č. 2) o používání zásad subsidiarity a proporcionality.

Zásada subsidiarity stanoví Unii pro kategorii nevýlučných pravomocí další limit, podle něhož EU nesmí vykonávat svoji pravomoc při řešení konkrétního problému, pokud tuto záležitost jsou schopny členské státy upravit a vyřešit samy vlastní legislativní činností, a to jak na úrovni státní, tak i regionální či obecní. Z opačného pohledu je možné konstatovat, že sdílené a podpůrné pravomoci Unie je oprávněna vykonávat pouze tehdy, pokud členské státy nejsou schopny dosáhnout stanovených cílů vlastní legislativní činností. Princip proporcionality se naproti tomu uplatní pro všechny tři kategorie pravomocí EU, tedy jak výlučné, tak i sdílené a podpůrné. Tato zásada určuje EU povinnost při výkonu svých pravomoci zvažovat formy a nástroje, kterými je tato pravomoc prováděna a limituje použitelná opatření pouze na ty, které jsou nezbytně nutné k dosažení cílů EU (členskými státy schválených v podobě primárního práva EU).

Jak jsme si již vysvětlili shora, EU může přijímat jakékoli unijní právní akty v oblasti soukromého práva, pouze pokud je tím pověřena členskými státy a disponuje konkrétní pravomocí zakotvenou v primárním právu EU. Unie má obecně k dispozici dva různé právně závazné nástroje, které v oblasti soukromého práva používá – jsou to směrnice a nařízení[202]. V některých oblastech primární právo předepisuje, který právní nástroj má EU použít, v jiných tématech však ponechává volbu na Unii samotné.

3.2. Primární právo EU a jeho horizontální účinky

Vedle jednotlivých konkrétních unijních pravomocí k přijetí sekundárních legislativních aktů v jednotlivých oblastech soukromého práva, které jsou blíže vysvětleny v následující části, obsahuje primární právo EU také relevantní pravidla, které přímo ovlivňují soukromoprávní vztahy. Nejznámější příkladem ustanovení primárního práva s horizontálním přímým účinkem jsou články SFEU výslovně ukládající právní povinnosti soukromým osobám, jako např. celý soubor unijních pravidel hospodářské soutěže obsažený v článcích 101-109 SFEU. Potvrzení horizontálního přímého účinku článku 101 SFEU, který zakotvuje zákaz kartelových dohod v rámci soutěžního práva, bylo výslovně judikováno např. v rozhodnutí SDEU ve věci 127/73 Belgické rádio a televize.[203] Zmínit lze

[202] Viz jejich obecná právní úprava v článku 288 SFEU.

[203] Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. ledna 1974. Belgische Radio en Televisie a société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs proti SV SABAM a NV Fonior. Věc 127-73.

také ustanovení přímé ustanovení článku 101 odst. 2 SFEU, podle něhož jsou zakázané kartelové dohody, které mají negativní dopad na hospodářskou soutěž v rámci vnitřního trhu zakázané a absolutně neplatné.[204] Neplatnost takové smlouvy má samozřejmě přímé dopady do oblasti vnitrostátního civilního práva, v praxi tak SDEU s odvoláním na článek 101 odst. 2 SFEU rozhodl např. o neplatnosti cenové dohody na základě jednání ve vzájemné shodě mobilních operátorů v Nizozemsku v rozhodnutí SDEU ve věci C-8/08 T-Mobile.[205]

S tím souvisí i otázka náhrady škody, neboť v případě judikovaného porušení soutěžních pravidel jedním z účastníků smlouvy mohou ostatní smluvní strany bez ohledu na její protiprávnost a neplatnost po první straně nárokovat náhradu vzniklé škody, což bylo potvrzeno například v rozhodnutí SDEU ve věci C-453/99 Courage.[206] Podobně v oblasti regulace veřejné podpory SDEU v rozhodnutí ve věci C-354/90 FNCE[207] přiznal horizontální přímý účinek článku 108 SFEU, který ukládá členským státům povinnost, aby s Komisí ex ante konzultovaly každý relevantní záměr poskytnout podniku veřejnou podporu z hlediska její slučitelnosti s vnitřním trhem EU, a to pod sankcí neplatnosti případného nekonzultovaného rozhodnutí. Opatření představující veřejnou podporu ve smyslu článku 108 SFEU, které přitom často budou mít podobu soukromoprávní smlouvy, jsou podle uvedeného rozhodnutí absolutně neplatné za podmínky, že toto opatření členský stát předem řádně nenotifikoval Komisi.

Primární právo EU však neobsahuje pouze ustanovení, která mají přímý dopad na vnitrostátní soukromoprávní vztahy jako je tomu kupříkladu ve shora diskutované otázce absolutní neplatnosti smluv pro porušení pravidel unijní ochrany hospodářské soutěže. Existuje řada dalších právních norem, které sice přímo žádný soukromoprávní účinek nepředpokládají, ale jejich dopad na oblast soukromého práva vyplývá až z judikatury SDEU. Klíčovým mechanismem „prozařování“ obecných pravidel a principů práva EU do soukromoprávních vztahů

---

[204] MUNKOVÁ, J., KINDL, J. a SVOBODA, P. Soutěžní právo. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-807-4004-247. Str. 188.

[205] Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. června 2009. T-Mobile Netherlands BV, KPN Mobile NV, Orange Nederland NV a Vodafone Libertel NV proti Raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Věc C-8/08.

[206] Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. září 2001. Courage Ltd proti Bernardu Crehanovi a Bernard Crehan proti Courage Ltd a dalším. Věc C-453/99.

[207] Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. listopadu 1991. Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon proti Francouzské republice. Věc C-354/90.

je doktrína přímého účinku a doktrína nepřímého účinku unijního práva. Podle ustálené judikatury SDEU doktrína přímého účinku znamená, že se lze příslušného subjektivního unijního práva ze strany jednotlivce dovolat před vnitrostátními orgány,[208] přitom se rozlišuje situace tzv. vertikálního přímého účinku, kdy se lze spoléhat na svá práva vůči orgánům veřejné moci, a tzv. horizontálního přímého účinku, kdy se lze na své subjektivní právo spolehnout i ve sporu soukromoprávní osoby (jednotlivce) proti jiné soukromoprávní osobě (jednotlivci).

Známým příkladem je soudní výklad ustanovení článku 157 odst. 1 SFEU, které zakazuje platovou diskriminaci mezi muži a ženami. V rozhodnutí SDEU ve věci C-43/75 Defrenne[209] bylo jednoznačně Soudním dvorem konstatováno, že uvedené pravidlo má horizontální přímý účinek, a proto se vztahuje i na čistě soukromoprávní vztahy. Poškozená strana se tak může vůči soukromému zaměstnavateli dovolávat svých práv před vnitrostátními orgány přímo podle článku 157 SFEU. Obdobně bylo ze strany SDEU interpretováno právo na rovné zacházení (nediskriminaci) na základě státní příslušnosti, upravené v článku 18 SFEU, jakožto subjektivní právo produkující horizontální přímý účinek, kdy např. v rozhodnutí 36/74 Walrave Soudní dvůr konstatoval, že zákaz diskriminace podle státní příslušnosti se vztahuje i na sportovní pravidla cyklistické federace, a tedy že i soukromé osoby jsou povinny tento zákaz respektovat[210]. Ještě slavnějším příkladem pak je pak tzv. Bossmanovo pravidlo, založené v rozsudku SDEU ve věci C-415/93 Bossman, podle něhož jsou sportovní pravidla UEFA, omezující počet hráčů jiné státní příslušnosti, v rozporu s volným pohybem pracovníků a pravidly ochrany hospodářské soutěže[211]. Zmínit lze příkladmo také rozhodnutí ve věci C-341/05 Laval, v němž Soudní dvůr mimo jiné přiznal horizontální přímý účinek zásadě volného pohybu služeb, když potvrdil, že účastníci soukromoprávních vztahů (zde obchodní korporace versus odborová organizace) mohou v případě, že jednání jedné smluvní strany porušuje volný pohyb služeb

[208] Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. Věc 26/62.

[209] Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. dubna 1976. Gabrielle Defrenne proti Société Anonyme Belge De Navigation Aérienne Sabena. Věc 43-75.

[210] Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. prosince 1974. B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch proti Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie a Federación Española Ciclismo. Věc 36/74.

[211] Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 1995. Union Royale Belge Des Sociétés De Football Association ASBL proti Jean-Marcu Bosmanovi, Royal club Liégeois SA proti Jean-Marcu Bosmanovi a dalším a Union des associations européennes de football (UEFA) proti Jean-Marcu Bosmanovi. C-415/93.

podle článku 56 SFEU, po této straně požadovat náhradu škody podle vnitrostátních pravidel.[212] Jiným příkladem horizontalizace primárního práva EU je pak rozhodnutí ve věci C-438/05 Viking, v němž SDEU konstatoval, že obecné pravidlo svobody usazování podle článku 49 SFEU produkuje horizontální přímý účinek, je tedy použitelné na soukromoprávní vztahy a umožňuje soukromé obchodní korporaci se tohoto pravidla dovolávat ve sporu s odborovou organizací.[213]

Za další důkaz horizontalizace primárního práva EU je někdy považováno i rozhodnutí ve věci C-171/11 Fra.Bo, v němž SDEU přiznal horizontální přímý účinek ustanovení článku 34 SFEU, který upravuje zákaz množstevních omezení při volném pohybu zboží mezi členskými státy EU a tradičně bylo vnímáno jako pravidlo aplikovatelné pouze na jednání členských států. V dané věci SDEU rozhodl o tom, že daný zákaz podle článku 34 SFEU je právně závazný i pro německou soukromou právnickou osobu, která je certifikačním orgánem pro dodávky potrubí v oblasti vodárenství.[214] V tomto případě se však osobně domnívám, že je ve své podstatě velmi sporné, zda jde skutečně o horizontální aplikaci primárního práva EU. Daný soukromoprávní subjekt lze totiž podle mého názoru v souladu s předchozí judikaturou SDEU považovat za emanaci státu,[215] neboť stát namísto přímého výkonu dohledu nad certifikací příslušných výrobků tuto pravomoc delegoval na tento soukromoprávní svaz. Proto bych se závěrem o soukromoprávních dopadech tohoto rozhodnutí spíše nesouhlasil, jde spíše o judikatorní upřesnění předchozích vymezení osob, považovaných za emanaci státu versus čistě soukromoprávních osob.

Možná celkem překvapivě má však judikatura SDEU europeizační účinky i v oblasti deliktního závazkového práva. V této oblasti soukromého práva SDEU dotvořil pravidla odpovědnosti za porušení unijního práva ze strany členských států

---

[212] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 18. prosince 2007. Laval un Partneri Ltd proti Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan a Svenska Elektrikerförbundet.Věc C-341/05. Bod 111 a bod 120.

[213] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 11. prosince 2007. International Transport Workers' Federation a Finnish Seamen's Union proti Viking Line ABP a OÜ Viking Line Eesti. Věc C-438/05. Bod 55 a bod 66.

[214] Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 12. července 2012. Fra.bo SpA v. Deutsche Vereinigung des Gas- und Wasserfaches eV (DVGW) – Technisch-Wissenschaftlicher Verein. Věc C-171/11. Bod 32.

[215] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. července 1990. A. Foster a další proti British Gas plc. Věc C-188/89.

svým rozhodnutím ve spojené věci C-6/90 a C-9/90 Francovich.[216] Současně však Soudní dvůr také stanovil podmínky odpovědnosti za škodu způsobenou porušením pravidel soutěžního práva ze strany soukromoprávních osob, a to v již jednou shora citovaném rozhodnutí ve věci C-453/99 Courage.[217]

3.3. Sekundární právo EU a limity unijních pravomocí

Je možné konstatovat, že regulace soukromoprávních vztahů není uvedena ani mezi oblastmi s výlučnou pravomocí EU, ani mezi oblastmi s podpůrnou pravomocí EU. Pokud tak v oblasti soukromého práva má EU svěřenu nějako konkrétní legislativní pravomoc, musí se jednat o pravomoc sdílenou. Soukromé právo přitom bude spadat zejména do oblasti vnitřního trhu, upravené článkem 4 odst. 2 písm. a) SFEU, do oblasti ochrany spotřebitele, upravené článkem 4 odst. 2 písm. f) SFEU a do oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, upravené článkem 4 odst. 2 písm. j) SFEU. Jelikož však výčet oblastí sdílených pravomocí EU v článku 4 není taxativní, ale pouze demonstrativní, mezi sdílené pravomoci je nutné řadit další pravomoci EU, které jí jsou svěřeny v dalších konkrétních věcech jinými ustanoveními primárního práva EU.

Fundamentálním právním základem pro úpravu hmotného soukromého práva spočívá v pravomoci EU harmonizovat vnitrostátní předpisy, které představují překážky fungování vnitřního trhu podle článku 114 SFEU. Specifická pravomoc EU k regulaci soukromoprávních vztahů v oblasti ochrany duševního vlastnictví je pak upravena v článku 118 SFEU, pro oblast pracovního práva potom v ustanovení článku 153 SFEU. Samostatná pravomoc byla členskými státy Unii svěřena článkem 50 SFEU také v oblasti svobody usazování, která je projevem zásady volného pohybu podnikajících fyzických i právnických osob. Vedle hmotněprávních zmocnění Unie ovšem také disponuje pravomocí právně regulovat různé aspekty civilního procesu a mezinárodního práva soukromého, neboť je zmocněna rozvíjet justiční spolupráci v občanských věcech s mezinárodním prvkem a vytvářet systém vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí podle článku 81 SFEU. Výjimečnou pravomoc pak Unii svěřuje ustanovení článku 352 SFEU, obsahující tzv. doložku flexibility, která EU za

[216] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991. Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice. Spojené věci C-6/90 a C-9/90.

[217] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. září 2001. Courage Ltd proti Bernardu Crehanovi a Bernard Crehan proti Courage Ltd a dalším. Věc C-453/99.

určitých podmínek zmocňuje k přijetí opatření i v těch oblastech, kde jí k tomu primární právo výslovnou pravomoc nesvěřuje. O těchto jednotlivých právních základech pro unijní sekundární legislativu, regulující různé oblasti soukromého práva, budeme podrobně pojednávat v následujících částech. Této kapitoly

3.3.1. Harmonizace vnitřního trhu podle článku 114 SFEU

Právě ustanovení článku 114 SFEU obsahuje klíčový právní základ pro pravomoc EU k harmonizaci hmotného soukromého práva. Tato pravomoc byla členskými státy na EU delegována až v rámci přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986 s cílem umožnit dokončení vnitřního trhu s využitím hlasování kvalifikovanou většinou v rámci Rady EU. Právě většinové hlasování (ať už většinou kvalifikovanou či prostou) v kontrastu s dřívějším jednomyslným hlasováním představuje zásadní posun, neboť umožnilo přijetí legislativních právních aktů i proti vůli některých členských států.

Pravomoc EU podle článku 114 SFEU opravňuje Unii k „přijetí opatření ke sbližování ustanovení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu“, což bývá označováno jako harmonizace[218]. Při přijímání těchto opatření se postupuje řádným legislativním procesem, tj. s maximálně silným postavením Evropského parlamentu, jenž může návrh nejen přijmout či odmítnout, ale také podávat pozměňovací návrhy, a povinnou konzultací Evropského hospodářského a sociálního výboru[219]. Harmonizační pravomoc EU podle článku 114 SFEU se výslovně nevztahuje na oblast daní, volného pohybu osob, či úpravu práv a zájmů zaměstnanců.

Pravomoc EU podle článku 114 SFEU však nedává Unii generální pravomoc ke sbližování vnitrostátních předpisů, které se týkají fungování vnitřního trhu. EU tuto pravomoc může využít pouze tehdy, když je schopna prokázat jednoznačný negativní dopad nesouladné vnitrostátní soukromoprávní úpravy na fungování vnitřního trhu[220]. Není nutné, aby taková neslučitelná právní úprava existovala ve všech, dokonce ani ve většině členských států, postačí i že takové

---

[218] DASHWOOD, A., DOUGAN, M., RODGER, B.J., SPAVENTA, E., WYATT, D. European Union Law. 6th ed. London: Hart Publishing, 2011. Str. 106.

[219] Řádný legislativní proces je upraven v článku 294 SFEU.

[220] RUTGERS, J. W. European Competence and a European Civil Code. In: Towards a European Civil Code, 4th ed. Hague: Kluwer, 2011. ISBN 978-9041133571. Str. 318

konfliktní právní normy byly přijaty alespoň jediným z nich[221]. Judikatura SDEU ve věci Tabákové reklamy upřesnila, že k Unie je oprávněna použít článek 114 SFEU jako právní základ pro přijetí harmonizačních opatření jen za podmínky, že existuje zjevná příčinná souvislost mezi přijetím takového opatření a odstranění konkrétní existující překážky fungování vnitřního trhu.[222]

Naplnění tohoto požadavku není vždy jednoduché a vytváří leckdy kontroverzní situace. Komise dlouhodobě ve svých legislativních návrzích z oblasti smluvního práva či v širším smyslu občanského práva obecně vždy v úvodu těchto návrhů výslovně zdůrazňuje, že jejich smyslem je zrušení překážek vnitrounijního obchodu, způsobené rozdílnými vnitrostátními právními předpisy. Na druhou stranu však Komise dosud nikdy nezveřejnila průkazná data, která by jednoznačně prokazovala, že existence konkrétních rozdílných vnitrostátních pravidel skutečně vytváří specifické obchodní překážky v rámci vnitřního trhu EU. Osobně zcela souhlasím se závěry Collinse, že za situace, kdy v rámci EU existuje komplexní systém evropského mezinárodního práva procesního, podle jehož kolizních norem lze přesně určit použitelný právní řád v oblasti smluvního či závazkového práva, je vhodnější vnímat rozdílné vnitrostátní předpisy jako faktor, který přeshraniční obchod podporuje, než že by mu bránila.[223] Ustanovení článku 114 SFEU dále nestanovuje konkrétní formu sekundárního práva EU, kterou je Unie oprávněna k harmonizaci vnitřního trhu přijmout. Na rozdíl od jiných zmocňujících ustanovení článek 114 SFEU není limitován na směrnice, ale obecně hovoří o „opatřeních".

Harmonizace vnitrostátních předpisů na základě pravomoci dle článku 114 SFEU přitom může nabývat formy jak úplné (maximální) harmonizace, tak i harmonizace částečně (minimální). Původní harmonizační snahy EU v oblasti spotřebitelského práva byly prováděny v naprosté většině formou tzv. minimální harmonizace prostřednictvím směrnic, které posléze každý členský stát má povinnost závazným způsobem transponovat do vlastního právního řádu. Volba

---

[221] LEIBLE, P., SCHRÖDER, U. In: STREINZ, R. EUV/AEUV. 3nd ed., Beck 2017. Str. 1456, odst. 20.

[222] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2000. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. Věc C-376/98 (známé jako „Tabáková reklama"). Dále také Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. prosince 2006. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Rada Evropské unie. Věc C-380/03 (známé jako Tabáková reklama II).

[223] COLLINS, H. Why Europe Needs a Civil Code. In: European Review of Private Law, 21.4.2013. Str. 910.

směrnice jako právní formy umožňuje při splnění jednotně určených cílů zachovat každému státu autonomii při volbě formy a prostředků, jakými stanoveného cíle dosáhne, tj. umožňuje rozdílnou transpozici v jednotlivých členských státech, která zohledňuje místní tradici, zvyky a právní kulturu. Volba tzv. minimální harmonizace pak jednoduše znamená, že každý členský stát je povinen splnit určité minimální standardy ochrany spotřebitele, nicméně má volnost při dobrovolném zavádění přísnější úrovně této ochrany. Výsledkem je proto garance společných minimálních limitů a nepřekročitelných pravidel spotřebitelských smluv, na druhou stranu nejde o přísné svázání právních pravidel ve všech státech EU, neboť není stanovena žádná jednotná horní hranice míry ochrany spotřebitele.[224]

Princip minimální harmonizace byl použit ve směrnicovém právu např. u směrnice 85/577 o smlouvách uzavíraných mimo obchodní prostory,[225] směrnice 97/7 o prodeji na dálku.[226] Postupný vývoj směřující od minimální harmonizace spíše k harmonizaci maximální je možné demonstrovat na tom faktu, že tyto poslední dvě směrnice byly zrušeny a nahrazeny již shora zmiňovanou směrnicí 2011/83 o právech spotřebitelů, jež vychází z principu maximální harmonizace. Aktuálním příkladem využití minimální harmonizace ve spotřebitelských právních aktech EU může být pak směrnice 2014/17 o hypotéčních úvěrech.[227] Na druhou stranu maximální harmonizace obnáší princip, že v oblastech regulovaných směrnicí se členské státy nemohou od směrnice odchýlit, a to ani ve prospěch přísnější ochrany spotřebitele. Jedinou možností autonomního projevu tradic a zvyklostí daného členského státu při maximální harmonizaci je pak svobodná samostatná regulace oblastí, které směrnicí upraveny nejsou[228], avšak směrnicí

---

[224] Tako byly koncipovány např. Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. 10. 2011 o právech spotřebitelů

[225] Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory.

[226] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku.

[227] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010

[228] Jako příklad maximální harmonizace v oblasti soukromého práva, která ovšem ponechává členským státům možnost do jisté míry samostatně právně upravit některé otázky lze uvést Směrnice Rady 85/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

regulované instituty členský stát musí zcela převzít do svého právního řádu bez jakýchkoli odchylek. Maximální harmonizace v počátku nebyla v oblasti sjednocování soukromého práva využívána. Prvním takovým příkladem byla směrnice 85/374 o odpovědnosti za vadné výrobky[229], další příklady lze nalézt až po roce 2000 jako např. směrnice 2005/29 o nekalých obchodních praktikách[230], směrnice 2008/122 o timesharingu[231], či směrnice 2011/83 o právech spotřebitelů[232].

Oba zmíněné přístupy mají pochopitelně své výhody i nevýhody. Přínosem minimální harmonizace je garantování určité minimální úrovně práv, kterých se spotřebitel může dovolávat ve všech státech EU bez rozdílu. To značně zvyšuje právní jistotu a v širším smyslu i právní vědomí spotřebitelů o svých právech. Současně tento přístup nebrání státům, které z nejrůznějších důvodů chtějí vytvořit ještě více pro-spotřebitelské prostředí, aby tak učinily. To však současně představuje hlavní nevýhody minimální harmonizace, neboť právní jistota spotřebitelů se koncentruje pouze na společná minimální práva, ale ve vztahu k některými státy jednostranně přijaté vyšší ochraně naopak taková jistota absentuje. Podobně lze u opačného principu maximální harmonizace konstatovat, že její jasnou výhodou je mnohem užší aproximace vnitrostátních pravidel, která vytváří širší právní jistotu spotřebitelů ohledně jejich práv v jiných státech EU.

Na druhou stranu, dosažení politické shody v rámci legislativního procesu je při přijímání směrnice založené na maximální harmonizaci řádově obtížnější, neboť prakticky v každé upravované otázce existuje stát, který chce do textu zohlednit či přímo bránit své specifické vnitrostátní pravidlo. Z praktického hlediska proto návrhy takových směrnic často končí osekaným, kompromisním zněním jednotlivých právních ustanovení či limitovaným rozsahem působnosti celé směrnice, neboť na ambicióznějším řešení nejsou schopny se členské státy v rámci

[229] Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985, o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky.

[230] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách).

[231] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

[232] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

Rady dohodnout. Perfektním důkazem v tomto smyslu je právě směrnice 2011/83 o právech spotřebitelů, která původně měla konsolidovat hned osm předcházejících parciálních směrnic, nicméně její definitivní přijaté a účinné znění nakonec konsoliduje pouze dvě z nich[233]. Poslední existující metodou směrnicové harmonizace je pak tzv. úplná, či vyčerpávající harmonizace (*exhaustive harmonisation*), která směřuje k regulaci všech aspektů dané problematiky a snaží se tedy neponechat žádný neregulovaný institut či oblast, v níž by členské státy mohly zvolit svoji vlastní autonomní právní úpravu. V oblasti spotřebitelského práva zatím EU metodu vyčerpávající harmonizace nepoužívá.

Určitým náznakem řešení, které nabízí únik ze shora nastíněné patové situace, kdy ani minimální ani maximální harmonizace neprodukují skutečně funkční modely, je možnost přijmout volitelné právní nástroje, které stávající vnitrostátní úpravu soukromého práva ani nenahrazují, ani neharmonizují. Namísto toho volitelný nástroj vytváří opční právní režim, jenž stojí paralelně mimo vnitrostátní právní řády členských států a jeho využití závisí na autonomní a svobodné volbě účastníků smluvního vztahu. Zde však Unie naráží na limity pravomoci podle článku 114 SFEU, tj. na limity harmonizace vnitřního trhu. Pokud tedy EU hodlá přijmout legislativní akt, které vytváří zcela nové autentické právní instituty či samostatnou unijní právní regulaci určité oblasti, jako tomu například je u nadnárodních právnických osob typu *Societas Europaea*,[234] pak skutečně nelze hovořit o harmonizaci vnitrostátních pravidel. Využití legislativní pravomoci podle článku 114 SFEU proto není možné, ale je nutné takový eventuální návrh nového legislativního aktu opřít o jiný právní základ, jak bylo potvrzeno Soudním dvorem.[235]

Příkladem takové situace z minulosti byla právní regulace evropské ochranné známky v době, kdy ještě EU nedisponovala samostatnou pravomocí k úpravě práv duševního vlastnictví jako dnes. Právě proto přijetí příslušné právní úpravy bylo možné pouze s využitím tzv. principu flexibility podle článku 352

[233] Směrnice 85/577 o smlouvách uzavíraných mimo obchodní prostory. Dále Směrnice 97/7 o prodeji na dálku.

[234] Viz Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (SE), a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

[235] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2000. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. Věc C-376/98 (známé jako „Tabáková reklama"). Dále také Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. prosince 2006. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Rada Evropské unie. Věc C-380/03 (známé jako Tabáková reklama II).

SFEU a nikoli pravomoci podle článku 114 SFEU. Jak jsme si již vysvětlili shora, doložka flexibility na jednu stranu umožňuje téměř neomezené přijímání unijní sekundární legislativy i v oblastech, v nichž členské státy na Unii nedelegovaly příslušnou pravomoc, na stranu druhou riziko zneužití této doložky je poměrně mizivé, neboť zvláštní legislativní postup při využití článku 352 SFEU vyžaduje jednomyslnost v Radě, tvořené zástupci členských států. Případů úspěšného využití tohoto právního základu je tak velmi málo.

Dalším pokusem extenzivně interpretovat limity pravomoci podle článku 114 SFEU byl legislativní návrh společné evropské právní úpravě prodeje (dále jen nařízení CESL)[236], který rovněž zaváděl opční mechanismus a neprováděl tedy žádnou harmonizaci vnitrostátního práva. To však vyvolalo značnou kritiku odborné veřejnosti, zástupců členských států a také národních parlamentů, které tento postup napadly pro rozpor s principem subsidiarity.[237] Pozoruhodné v této souvislosti je, že přes zjevný rozpor s judikaturním vymezením limitů pravomoci podle článku 114 SFEU Evropský parlament uvedený legislativní návrh bez problémů přijal jednoznačným poměrem hlasů 416:159. V rámci Rady však byla tato komplexní opční právní úprava, která fakticky představovala 28. právní režim smluvního práva, zcela neprůchozí.[238] To je velmi podstatné zejména v pohledu do budoucnosti, neboť akceptování právního základu článku 114 SFEU nikoli pro harmonizační opatření na sbližování vnitrostátních předpisů v oblasti vnitřního trhu, ale pro opční právní režim jako představovalo CESL, by mohlo vést k nekontrolovatelnému rozmachu přípravy dalších podobných opčních nástrojů.

Na základě pravomoci upravené článkem 114 SFEU byla Unií přijata celá řada harmonizačních opatření v oblasti soukromého práva, zejména se jedná o naprostou většinu sekundárních unijních právních aktů z oblasti smluvního práva. Konkrétně je možné uvést směrnice, upravující souborné cestovní služby (1990)[239], nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách (1993),[240] elektronický

---

[236] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD).

[237] Šlo o rakouskou Federální radu, belgický Senát, německý Bundestag a britský House of Commons.

[238] Srov. bližší vysvětlení opčního režimu zaváděného CESL v kapitole 5.2 této práce.

[239] Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy.

[240] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

obchod (2000),[241] finanční služby pro spotřebitele (2002),[242] spotřebitelsky úvěr (2008),[243] opožděné platby (2011),[244] práva spotřebitelů (2011),[245] či některé aspekty prodeje zboží (2019)[246]. Vedle smluvního práva však byl tento právní základ použit také pro přijetí směrnic upravujících autorské právo[247] (2006), ochranné známky[248] (2008), „timesharingové" smlouvy[249] (2008), ochranu počítačových programů[250] (2009), nebo osiřelá autorská díla[251] (2012). Konečně pak tento právní základ byl použit také pro přijímání některých procesních předpisů, které rovněž harmonizovaly vnitrostátní pravidla za účelem ochrany vnitřního trhu. Je to ovšem netypický postup, většina procesních předpisů je totiž přijímána na základě pravomoci podle článků 67 a 81 SFEU v rámci soudní spolupráce v civilních věcech, přičemž jako příklad je možné zmínit směrnici upravující dodržování práv duševního vlastnictví (2004), zápůrčí žaloby (2009), či řešení spotřebitelských sporů on-line (2013).[252] V tomto ohledu je však nutné upozornit na limit pravomocí podle článku 67 a 81 SFEU, které důsledně vyžadují existenci přeshraničního prvku v rámci regulovaných právních vztahů a v žádném

[241] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu.

[242] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

[243] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

[244] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

[245] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

[246] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[247] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

[248] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách.

[249] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

[250] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23.4.2009 o právní ochraně počítačových programů.

[251] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl.

[252] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES.

případě se proto tímto způsobem přijaté právní akty nedají použít na čistě vnitrostátní situace. Nicméně případné přijetí shora uvedených procesních předpisů s využitím rozšířeného právního základu zahrnujícího i článek 114 SFEU by teoreticky umožnilo jejich použití i v situacích bez přeshraničního prvku.

3.3.2. Harmonizace vnitřního trhu podle článku 115 SFEU

Ve srovnání s předchozí pravomocí podle článku 114 SFEU, která vychází z přijímání právních aktů EU v řádném legislativním procesu, je ustanovení článku 115 SFEU založeno na mimořádném legislativním procesu, v němž Rada rozhoduje jednomyslně po konzultaci Evropského parlamentu a Evropského hospodářského a sociálního výboru. To s sebou nese jednak významně slabší roli Evropského parlamentu, coby zástupce občanů členských států EU, ale zejména velmi složité schvalování v Radě kvůli požadavku jednomyslnosti. Právě kvůli tomuto požadavku se většinou postup dle článku 115 SFEU při přijímání právních aktů z oblasti soukromého práva nevyužívá, neboť poskytuje právo veta každému členskému státu, zastoupeného svým příslušným ministrem v Radě. V praxi proto bývá tento právní základ použit pouze v situacích, kdy využití harmonizační pravomoci podle článku 114 SFEU není možné. Z historického pohledu tak byly na základě pravomoci obsažené v dnešním článku 115 SFEU přijaty některé rané směrnice z oblasti smluvního práva z 80. let 20. století, a to např. pokud jde o úpravu podomního prodeje (1985), odpovědnosti za vady výrobků (1985), samostatných obchodních zástupců (1986), či spotřebitelského úvěru (1987).[253] Vedle toho byly na stejném právním základu přijaty také směrnice upravující autorskou ochranu polovodičových výrobků (1986), nebo řada časných směrnic z oblasti pracovního práva (ještě před přijetím speciální pravomoci EU v této oblasti v článku 137 SFEU) upravujících např. právo na stejnou odměnu, hromadné propouštění zaměstnanců, či podmínkách pracovní smlouvy.[254]

---

[253] Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, Směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců, Směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru.

[254] Směrnice Rady 87/54/EHS ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků, Směrnice Rady 75/129 / EHS ze dne 17. února 1975 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění, Směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října

3.3.3. Ochrana duševního vlastnictví podle článku 118 SFEU

Do roku 2009 musely být případné legislativní návrhy celounijní úpravy ochrany duševního vlastnictví musely být přijímány jedině na základě tzv. doložky flexibility podle článku 352 SFEU (viz bližší vysvětlení v kapitole 3.3.7). Lisabonská smlouva však od roku 2009 zavedla zvláštní samostatný právní základ pro přijímání celounijních opatření, upravený v článku 118 SFEU. Podle této úpravy je možné přijímat celounijní opatření s cílem zajistit jednotnou ochranu práv duševního vlastnictví v rámci fungování vnitřního trhu a současně umožňuje Unii zavedení centralizovaného režimu pro vydávání povolení, koordinaci a kontrolu na úrovni EU. Přijímání legislativního návrhu podle tohoto právního základu je prováděno v rámci řádného legislativního procesu, přičemž konkrétní příkladem na tomto základu přijatého právního aktu je kupříkladu současné nařízení o jednotném patentu EU (2012) či ochranné známce EU (2017).[255]

3.3.4. Svoboda usazování podle článku 50 SFEU

Pravomoc EU přijímat směrnice k zavedení svobody usazování podle článku 50 SFEU byla Unií použita zejména k harmonizaci práva obchodních společností. Na základě tohoto právního základu může EU přijmout výslovně pouze opatření ve formě směrnice, uplatní se přitom řádný legislativní postup. V praxi se toto ustanovení používá jako právní základ pro přijetí směrnic na ochranu společníků (akcionářů) vnitrostátních obchodních společností či třetích osob a slouží k realizaci všech základních svobod, tedy nejen svobody usazování.[256] Právě článek 50 SFEU byl využit při přijímání veškerých směrnic z oblasti práva obchodních společností, počínaje zcela první směrnicí z roku 1968, až po poslední z nich z roku 2017.[257] Přestože je na tomto poli Unie velmi legislativně aktivní, je nutné na druhou stranu konstatovat, že původní plán tzv. 14 směrnic obchodních společností z 60. let 20. století nebyl ani v roce 2020 stále dokončen a tři směrnice

1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru.

[255] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1257/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce EU.

[256] GRUNDMANN, S. European Company Law, 2nd ed. Intersentia 2012. Str. 56.

[257] Kompletní přehled přijatých směrnic např. v KŘIVKA, T. Evropské právo právnických osob. In: DOBROVOLNÁ, E., HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8906-8. Str. 175-178.

z tohoto původního itineráře nikdy nebyly přijaty.[258] Konkrétní rozbor tématu právnických osob je podán v exkurzu do této oblasti v rámci samostatné kapitoly 6.8 této práce.

3.3.5. Pracovní právo podle článku 153 SFEU

Původní zakládací smlouvy Evropských společenství žádné zvláštní pravomoci pro harmonizaci pracovního práva neobsahovaly, s výjimkou uplatňování principu volného pohybu pracovníků.[259] Jakékoli legislativní návrhy tak mohly být schváleny jedině na základě obecného zmocnění k zajištění fungování vnitřního trhu, dnes obsaženého v článku 114 SFEU. Teprve s přijetím první velké revize zakládacích smluv, Jednotného evropského aktu v roce 1986, byla mezi pravomoci EU (tehdy EHS) zařazeno i přijímání harmonizačních opatření k ochraně zdraví a bezpečnosti zaměstnanců.[260] Dnes je základem pro unijní opatření z oblasti pracovního práva ustanovení článku 153 odst. 1 SFEU, které bylo do systému unijního práva zařazeno Amsterodamskou smlouvou z roku 1997. Uvedený článek zmocňuje EU k přijímání podpůrných nelegislativních opatření, ale také směrnic, jež mohou stanovit minimální požadavky, které se v členských státech postupně uplatní. Pokud jde o námi zkoumanou oblast soukromého práva, podstatné pro nás budou pravomoci EU spadající do tzv. individuálního pracovního práva – z nich lze uvést např. úpravy pracovních podmínek, podmínky informování a konzultování pracovníků (zaměstnanců), zastupování a kolektivní obrana zájmů pracovníků (zaměstnanců) a zaměstnavatelů, nebo zajištění rovnosti příležitostí mezi muži a ženami na trhu práce a rovného zacházení na pracovišti.[261]

Při přijímání směrnice z oblasti pracovního práva se postupuje většinou řádným legislativním procesem, ovšem u otázek ochrany pracovníků (zaměstnanců) při skončení pracovní smlouvy a kolektivního zastupování a obrany zájmů je předepsán mimořádný legislativní proces, v němž rozhoduje jednomyslně Rada po konzultaci s Evropským parlamentem. V praxi však bývá řada návrhů

[258] Jedná se o nepřijatý návrh Páté směrnice o vnitřní struktuře akciových společností a pravomocích a povinnostech jejích orgánů, nepřijatý návrh Deváté směrnice o koncernovém právu, a konečně nepřijatý návrh Čtrnácté směrnice o přemísťování sídel společností do jiného členského státu.

[259] RIESENHUBER, K. European Employment Law: A Systematic Exposition, Intersentia 2012. Str. 141.

[260] Příslušná pravomoc byla zakotvena v tehdejším článku 118a Smlouvy o založení EHS.

[261] Všechny tyto pravomoci jsou mimo jiné uvedeny v článku 153 odst. 1 SFEU.

z této oblasti předjednána sociálními partnery v rámci Hospodářského a sociálního výboru a Výboru regionů, a teprve po nalezení shody mezi nimi je formálně směrnice schválena příslušnými orgány EU.[262] Pokud jde o konkrétní platné legislativní právní akty, přijaté na základě uvedeného zmocnění, je možné jako příklad uvést směrnice o písemné formě pracovních podmínek[263] (1991), o částečné pracovním úvazku[264] (1997), o pracovních poměrech na dobu určitou[265] (1999), o pracovní době[266] (2003), o agenturním zaměstnávání[267] (2008) či o rodičovské dovolené[268] (2010).

3.3.6. Soudní spolupráce v civilních věcech podle článků 67 a 81 SFEU

Amsterodamská smlouva z roku 1997 zavedla do systému práva EU zvláštní pravomoc k úpravě justiční spolupráce v civilních věcech v článku 67 a 81 SFEU. Toto zmocnění umožňuje EU přijímat opatření ohledně podmínek vedení soudních sporů a jiných občanskoprávních řízení ve věcech soukromého práva. Zásadní význam společných procesních pravidel pro fungování prostoru svobody, bezpečnosti a práva byl několikrát zdůrazňován v úředních výstupech EU jako např. v Závěrech Evropské rady z Tampere[269] z roku 1999, tzv. Haagském programu[270] přijatém Radou v roce 2005, či v tzv. Stockholmském programu[271] přijatém Evropskou radou v roce 2010.

V současném znění SFEU je možné právní základ harmonizace mezinárodního práva soukromého a přeshraničních civilních soudních řízení v

---

[262] RIESENHUBER, K. European Employment Law: A Systematic Exposition, Intersentia, 2012. Str. 155.

[263] Směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru.

[264] Směrnice Rady 97/81/ES ze dne 15. prosince 1997 o Rámcové dohodě o částečném pracovním úvazku uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS.

[265] Směrnice Rady 99/70/ES ze dne 28. června 1999 o rámcové dohodě o pracovních poměrech na dobu určitou uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS.

[266] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby.

[267] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/104/ES ze dne 19. listopadu 2008 o agenturním zaměstnávání.

[268] Směrnice Rady 2010/18/EU ze dne 8. března 2010, kterou se provádí revidovaná rámcová dohoda o rodičovské dovolené uzavřená mezi organizacemi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a EKOS.

[269] Dostupné online z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm [cit. 15.03.2021]

[270] Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a práva v evropské unii. Úřední věstník EU, 2005/C53/01.

[271] Stockholmský program – otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je. Úřední věstník EU, 2010/C115/01.

hlavě V. věnované prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Článek 67 odst. 4 SFEU deleguje na EU pravomoc usnadňovat přístup ke spravedlnosti, zejména prostřednictvím vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských věcech. Tato pravomoc je dále rozvedeno v ustanovení článku 81 SFEU, jež zmocňuje EU k rozvíjení justiční spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem založené na zásadě vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí. Současně článek 81 SFEU výslovně Unii zmocňuje k přijímání právních aktů ke sbližování právních předpisů členských států. Klíčovým aspektem této pravomoci je skutečnost, že harmonizační právní akty mají být přijímány „*zejména pokud je to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu*“[272]. To znamená, že argumentace absolutní nezbytností takového právního aktu pro fungování vnitřního trhu není nutné, je možné harmonizační právní akty přijmout i z jiných důvodů. To je zásadní rozdíl oproti obecném harmonizační pravomoci podle článku 114 SFEU, u níž není možné opatření přijmout bez jednoznačného prokázání nutnosti harmonizace pro řádné fungování vnitřního trhu.

Příslušná harmonizačních opatření mohou být Unií podle článku 81 odst. 2 SFEU přijímána za účelem „vzájemného uznávání a výkonu soudních a mimosoudních rozhodnutí mezi členskými státy, přeshraničního doručování soudních a mimosoudních písemností, slučitelnosti kolizních norem a pravidel pro určení příslušnosti v členských státech, spolupráce při dokazování, účinného přístupu ke spravedlnosti, nebo odstranění překážek řádného fungování občanského soudního řízení, zahrnující zlepšení slučitelnosti vnitrostátních občanských řízení, alternativního řešení sporů a podpory vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců“. Pokud jde o věcnou působnost v oblasti mezinárodního práva soukromého, tato není nijak omezena. To tedy znamená, že tato unijní pravomoc zahrnuje zmocnění právně upravovat jakoukoli oblast mezinárodního práva soukromého ať už zasahuje do kterékoli části soukromého práva.[273] Je tedy možné konstatovat, že z hlediska existujících pravomocí nic nebrání Unii de lege ferenda přistoupit v budoucnosti k případné kodifikaci evropského mezinárodního práva soukromého.

---

[272] Článek 81 odst. 2 SFEU.

[273] KRAMER, X. Current gaps and future perspectives in European private international law: towards a code on private international law? EP Policy Department C Note, 2012. Str. 6. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2200977_code738242.pdf?abstractid=2200977&mirid=1 [cit. 15.03.2021].

Pokud jde o proceduru přijímání právních aktů na základě článku 67 a 81 SFEU, základním pravidlem je využití řádného legislativního postupu podle článku 289 SFEU s hlasováním v Radě kvalifikovanou většinou. Co se však týče přeshraničního rodinného práva, zde je předepsáno použití mimořádného legislativního postupu, v němž Rada rozhoduje jednomyslně s pouhou konzultací Evropského parlamentu. To s sebou nese výrazně problematičtější dosažení dostatečné shody, neboť jediný členský stát je schopen vetovat jinak obecně přijatelný návrh. Vhodné je rovněž zmínit fakt, že Dánsko a Irsko se přijímání právních aktů podle článku 81 SFEU neúčastní, přičemž Dánsko zvolilo paušální opt-out, zatímco Irsko se individuálně rozhoduje o případném zapojení případ od případu.[274]

V rámci úpravy rodinného práva bylo při přijímání nařízení Řím III[275] využito zvláštního postupu posílené spolupráce, který umožňuje tzv. dvojrychlostní postup, kdy členské státy usilující o rychlejší a hlubší přeshraniční úpravu mohou příslušný právní akt přijmout po souhlasu Komise samostatně, aniž by se tohoto postupu musely účastnit ostatní státy EU.[276] Právní základ stanovený článkem 81 SFEU byl použit pro celou řadu nařízení z oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního. Klíčové jsou zejména kolizní právní normy obsažené v nařízení Brusel I (2001) o soudní příslušnosti, dále v nařízení Řím I (2008) a nařízení Řím II (2007), které upravují rozhodné právo pro smluvní a nesmluvní závazkové vztahy, a také poslední revize insolvenčního nařízení (2015).[277]

V oblasti rodinného a dědického práva se EU rozhodla úpravu soudní příslušnosti a rozhodného práva spojit vždy do jediného nařízení, které věcně upravuje oba tyto aspekty v konkrétní oblasti, oproti oddělenému postupu u nařízení Brusel I a Řím I. Výsledkem tak bylo přijetí řady právních aktů o posílené spolupráci, zejména se jedná o Nařízení 2201/2003 o postupu ve věcech manželství a rodičovské odpovědnosti, Nařízení 4/2009 o postupu ve věcech vyživovací péče,

[274] Blíže upraveno v Protokolu 21 a 22 připojeném k Lisabonské smlouvě.

[275] Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III)

[276] Blíže upraveno v článcích 326-334 SFEU.

[277] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení, nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Řím III pro oblast rozvodu a rozluky manželství, či Nařízení 650/2012 o spolupráci v dědickém řízení.[278]

Konečně v oblasti civilního procesu byla také přijata řada opatření, které jsou jednak charakteru přeshraniční soudní spolupráce, jako např. nařízení 1206/2001 o spolupráci při dokazování, směrnice 2002/8 o přeshraniční právní pomoci, nebo nařízení 805/2004 o evropském exekučním titulu.[279] Některé přijaté právní akty však vytváří zcela autonomní unijní procesní postupy, které jsou pochopitelně opčního charakteru, jako např. nařízení 861/2007 o drobných nárocích, či nařízení 1896/2006 o evropském platebním rozkazu.[280] Jelikož pro přijímání právních aktů v rámci justiční spolupráce v civilních věcech je vyžadován tzv. přeshraniční (mezinárodní) prvek,[281] tyto právní akty se výlučně týkají jen přeshraničních případů a žádným způsobem neupravují čistě vnitrostátní soudní spory. V tom je možné vidět podstatný rozdíl oproti opatřením přijatým na základě obecného harmonizačního článku 114 SFEU, který takový požadavek přeshraničního prvku neobsahuje.

3.3.7. Doložka flexibility podle článku 352 SFEU

Od počátku evropské integrace existovala v evropském právu doložka flexibility, která obecně umožňovala Radě přijmout jednomyslným hlasováním opatření, která jsou nutná k zajištění fungování vnitřního trhu, přestože zakládací smlouvy EU v dané oblasti neposkytují dostatečnou pravomoc. Dnes je tato doložka upravena v článku 352 SFEU, dříve byla v podobném znění vyjádřena v článku 242 SEHS a později v článku 308 SES. Po přijetí Lisabonské smlouvy

---

[278] Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III).

[279] Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, Směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

[280] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007 , kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, ve znění pozdějších předpisů, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006 , kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu, ve znění pozdějších předpisů.

[281] Výslovně uvedeno např. v článku 81 odst. 1 SES: „Unie rozvíjí justiční spolupráci v občanských věcech s mezinárodním prvkem“.

došlo jen ke zpřesnění podmínek, za nichž je možné tento právní základ použít pro legislativní činnost EU.

V dnešním znění tak doložka flexibility může být aktivována, pokud je činnost EU nezbytná, současně pokud opatření spadá mezi politiky EU definované primárním právem, a současně pokud primární právo nesvěřuje EU nezbytné pravomoci k přijetí příslušného opatření. Tradiční požadavek, aby navrhované opatření muselo souviset s řádným fungováním vnitřního trhu již smlouva neobsahuje (na rozdíl od úpravy v rámci SEHS a SES)[282]. Uvedený právní základ byl většinou použit pro přijetí opatření, která řešila či vytvářela zcela nové právní instituty, spíše než by harmonizovala vnitrostátní právo členských států.[283]

Pokud jde o v této práci relevantní oblast soukromého práva, na základě článku 352 SFEU byla přijata řada nařízení upravujících ochranu duševního vlastnictví. Jedná se např. o dnes již neplatné nařízení v oblasti evropské ochranné známky (1994 a 2009) či průmyslových vzorů (2002).[284] Poté, co EU získala zvláštní pravomocí v této oblasti podle článku 118 SFEU, jsou nově právní akty přijímány již na tomto novém právním základu.[285] Velmi podstatnou právní úpravou přijatou na tomto právním základě jsou pak nové nadnárodní unijní právnické osoby, které vznikly zejména po roce 2000, jako např. evropské hospodářské zájmové sdružení (1985), evropská společnost (2001), či evropská družstevní společnost (2003).[286] U těchto nadnárodních právnických osob je zajímavou okolností, že ačkoli je unijní úprava ve formě nařízení a měla by tak vyvolávat unifikační účinky ve všech členských státech EU, obsah těchto nařízení ve skutečnosti definuje pouze některé základní prvky nových právnických osob, ale velkou část detailů jejich fungování nechává výslovně na vnitrostátní právní úpravě.

---

[282] RUTGERS, J. W. European Competence and a European Civil Code. In: Towards a European Civil Code, 4th ed. Hague: Kluwer, 2011. ISBN 978-9041133571. Str. 320-321.

[283] DASHWOOD, A., DOUGAN, M., RODGER, B.J., SPAVENTA, E., WYATT, D. European Union Law. 6th ed. London: Hart Publishing, 2011. Str. 109-110.

[284] Nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství, Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství, Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

[285] Srov. Nařízení Evorpského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie.

[286] Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS), Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti (SE), Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE).

Tím se stírá klasický smysl nařízení jakožto bezprostředně závazného právního aktu s jednotným významem a dopadem ve všech členských státech.

Právní základ článku 352 SFEU je tedy jakýmsi žolíkem, který umožňuje odůvodnit legislativní návrh o tuto specifickou pravomoc v situacích, kdy žádné jiné specifické zmocnění v primárním právu neexistuje. Přesto nebývá příliš často tento postup využíván jako právní základ pro přijetí sekundárních právních aktů EU, jelikož jeho praktické využití je výrazně omezeno nutností jednomyslného souhlasu s předloženým návrhem v Radě, což dává každému členskému státu právo veta a výrazně komplikuje dosažení všeobecně přijatelného kompromisu.

3.4. Dílčí závěr

Pravomoci EU k regulaci soukromého práva jsou velmi limitované, neboť se členské státy neshodly na rozsahu, v jakém by je chtěly na Unii delegovat. Je tomu tak proto, že systémy soukromého práva jsou ve většině členských států obsaženy v občanskoprávních kodexech, z nichž řada je svázána s právní tradicí dané země a odráží i její historický vývoj. Výsledkem je tak nikoli ideální situace, kdy jakákoli legislativní činnost EU v oblasti soukromého práva se musí spolehnout na poměrně úzce vymezené specifické pravomoci v jednotlivých oblastech jiných politik. Zejména na základě limitů použití právního základu podle článku 114 SFEU a doložky flexibility podle článku 352 SFEU popsaných shora v této kapitole je zjevné, že Komise při přípravě legislativních aktů v oblasti smluvního závazkového práva často musí provádět určitou právní ekvilibristiku, aby vyhověla stanoveným limitům, a přitom dosáhla požadované souhlasné většiny i ze strany členských států v Radě. Současně ani SDEU, který v jiných oblastech funguje jako výrazně prointegrační interpretátor unijního práva, při výkladovém vymezení unijních pravomocí setrvává na spíše restriktivním postoji a neaproboval flexibilní výklad jednotlivých právního základů pro eventuální sekundární legislativní akty.[287] Za podmínky i nadále nezměněného postoje SDEU k výkladu příslušných pravidel pro přijímání unijních legislativních aktů se jeví prostor pro efektivní unijní normotvorbu z hlediska unijních pravomocí jako vyčerpaný a kompetenčně

[287] Srov. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2000. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. Věc C-376/98 (známé jako „Tabáková reklama“). Dále také Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. prosince 2006. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Rada Evropské unie. Věc C-380/03 (známé jako Tabáková reklama II).

jej nelze dále rozšířit. Jako legislativně prosaditelná se ukázala metoda minimální harmonizace, která ovšem neposkytuje funkční řešení, neboť k žádnému společnému standardu právní úpravy nevede. Naopak metoda maximální harmonizace naráží na odpor členských států, které mají vyšší vnitrostátní standardy a odmítají je snížit ve prospěch jednotné evropské linie. Legislativně se nepodařilo obhájit ani extenzivní výklad článku 114 SFEU, ani zavedení tzv. druhého režimu v návrhu CESL, ani změnu kolizní úpravy v Nařízení Řím I, která by umožnila dobrovolnou volbu rozhodného práva odkazem na tzv. druhý režim unijní úpravy smluvního práva. Ani využití výjimečné klauzule flexibility podle článku 352 se neukázalo jako proveditelný postup, jelikož je prakticky nereálné získat v legislativním procesu nutný jednomyslný souhlas všech členských států v Radě.

Proto lze prohlásit, že druhá hypotéza o „nárazu“ unijní legislativní činnosti EU v oblasti soukromého práva na kompetenční hranice EU byla potvrzena, neboť bez změny postoje členských států či SDEU není reálné očekávat, že by v současném kompetenčním rámci mohlo dojít k prosazení zcela jakéhokoli nového modelu regulace soukromoprávních vztahů.

4. EUROPEIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA PROSTŘEDNICTVÍM PRÁVNĚ NEZÁVAZNÝCH UNIJNÍ PRÁVNÍCH AKTŮ (SOFT LAW)

Samotné orgány EU nejsou pouze tvůrci unijních legislativních aktů ve formě hard law, které jsou právně závazné a vynutitelné, ale přijímají rovněž značné množství právně nezávazných právních aktů, jejichž právní účinky přesto nejsou zanedbatelné. Přinejmenším jsou důkazem hlubším úvah, kterými se příslušný unijní orgán v dané otázce zabývá a dají se z nic odvodit převládající tendence dalšího vývoje. Tyto právně nezávazné právní akty ve formě soft law mohou nabývat forem, s nimiž článek 288 SFEU výslovně počítá, jako např. doporučení či stanoviska, nebo forem nepojmenovaných, kdy hovoříme o právních aktech sui generis. Příkladem takových nezávazných právních aktů sui generis, které mají charakter soft law, a přitom ovlivňují soukromoprávní vztahy, jsou jednak usnesení Evropského parlamentu, někdy označované také za tzv. rezoluce podle jejich označení v angličtině („resolution"), jednak sdělení Komise, a konečně také různé právní akty vydávané Radou či Evropskou radou, nazývané např. „závěry Rady" či „závěry Evropské rady". Ze značného množství těchto nezávazných právních aktů vydávaných orgány EU se níže pokusíme vybrat klíčové soft law prameny, které umožňují shrnout vývojovou tendenci hlavních myšlenek europeizace soukromého práva.

4.1. Usnesení Evropského parlamentu o soukromém právu (1989-1994)

Tradičním stoupencem velmi široké a radikální europeizace soukromého práva, a to spíše ve formě skutečné kodifikace určitých částí soukromého práva jako např. smluvního práva či dokonce přijetí komplexního unijního kodexu soukromého práva („evropského občanského zákoníku") byl vždy Evropský parlament. Za historicky první významný dokument ve vztahu k europeizaci soukromého práva v rámci Unie je pak považována právně nezávazné usnesení (rezoluce) Evropského parlamentu ze dne 26.5.1989 o opatřeních ke sladění soukromého práva členských států.[288] Uvedená rezoluce si proklamativně vytkla za cíl zahájení přípravných odborných prací vedoucích ke konečné kodifikaci evropského soukromého práva s tím, že je nutné poskytnout morální a materiální

[288] European Parliament Resolution on action to bring into line the private law of the Member States, (1989) Úř. věst. C 158/400. Dostupné online pouze v angličtině na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A51989IP0157 [cit. 15.06.2021].

podporu komparativním právním studiím soukromého práva v členských státech ES. Hlavním důvodem pro zaměření na kodifikaci soukromého práva měl být význam tohoto cíle pro rozvoj vnitřního trhu, přičemž právě dokončení vnitřního trhu bylo v rámci předchozí novelizace primárního práva Jednotným evropským aktem, účinným od roku 1987, stanoveno jako jeden z hlavních prostředků k oživení a posílení v té době stagnující evropské integrace.[289] Jednotný evropský akt za tímto účelem výrazně zjednodušil rozhodovací procedury zavedením hlasování kvalifikovanou většinou v rámci Rady v řadě nových oblastí včetně vnitřního trhu.

Současně je vhodné upozornit na to, že citované rezoluci časově o několik let předcházel vznik nezávislé akademické skupiny tzv. Landovy komise v roce 1982, která měla za cíl vytvořit Principy evropského smluvního práva,[290] přičemž rezoluce na zahájené práce na tomto europeizačním projektu ve svém textu také výslovně zmiňuje. Na citovanou rezoluci z roku 1989 pak Evropský parlament navázal o pět let později, když v roce 1994 přijal druhou rezoluci,[291] jež už konkrétněji apelovala na Komisi coby jediný unijní orgán nadaný právem legislativní iniciativy, aby zahájila legislativní práce na sjednocení soukromého práva v členských státech s ultimativním cílem společného evropského zákoníku soukromého práva. Uvedené druhé parlamentní usnesení (rezoluce) rovněž výslovně vyzývalo k další podpoře existující Landovy komise.

Reakce ze strany členských států byla poměrně pozitivní, když Evropská rad na tzv. zasedání v Tampere v roce 1999 vyjádřila společné přání členských států zahájit práce na sblížení občanského práva hmotného s tím, že by Komise měla zadat kompletní studii o možnostech harmonizace právní úpravy unijní legislativy v oblasti občanského práva.[292]

---

[289] Jednotný evropský akt. Úř. věst. L 169, 29.6.1987. Dostupný online na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN [cit. 15.06.2021].

[290] K tomu více informací v samostatné kapitole této disertační práce.

[291] European Parliament Resolution on the harmonization of certain sectors of the private law of the Member States, (1994) Úř. věst. C 205/400. Dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX %3A51989IP0157 [cit.15.6.2021].

[292] KEIRSE, A. L.M. European Impact on contract law. A Perspective on the interlinked contributions of legal scholars, legislators and courts to the Europeanization of contract law . Utrecht Law Review, 7/2011. Str. 35-36.

4.2. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2001)

Pokud jde o reakci Komise, ta byla velmi opatrná, neboť si Komise byla vědoma všeobecně velmi odmítavého postoje členských států v rámci Rady k ingerenci Unie do oblasti jejich národních systémů smluvního soukromého práva. Formální reakce Komise na nadšené europeizační plány Evropského parlamentu tak byla zveřejněna teprve v roce 2001 pod názvem Oznámením Evropské komise o evropském smluvním právu,[293] ve kterém Komise akceptovala východisko, že existence rozdílných vnitrostátních pravidel v rámci smluvního soukromého práva může vyvolávat problémy v rámci fungování vnitřního trhu a vytkla si za cíl takové bariéry odstranit. Komise následně definovala možnosti dalšího postupu a obratem spustila celou řadu veřejných konzultací se záměrem vybrat z navržených variant tu vhodnější a odbornou veřejností akceptovatelnější možnost.

První Komisí navrženou variantou bylo nepodnikat na poli smluvního práva žádné další legislativní kroky.[294] Tato možnost vycházela ze představy soběstačného fungování tržních mechanismů vzájemného konkurenčního boje, které leckdy vytvářejí problematické situace, ale rovněž dokážou samy vytvořit i jejich řešení. Tlak spotřebitelů či zájmových skupin pak za podmínky řádně fungujícího konkurenčního prostředí vede nevyhnutelně k nalezení řešení, které spotřebitele uspokojí. Uvedená varianta nulové legislativní činnosti EU přitom nevylučovala poskytnutí podpory různých podnikatelským svazům či sdružením, které následně mohou přímo radit podnikatelům s různými specifickými riziky při uzavírání přeshraničních smluvních vztahů, ať už jde o rizika ekonomická a právní jako např. existence jiné vnitrostátní úpravy smluvního práva či rizika jiného typu jako např. potenciálně zvýšená psychologická nedůvěra spotřebitele při uzavírání kupní smlouvy s podnikatelem z jiného státu EU. Navíc se do jisté míry očekávalo, že probíhající ekonomická integrace jednotlivých členských států do jednotného vnitřního trhu povede k samovolné harmonizaci tím, že vnitrostátní zákonodárci budou při vytváření národní právní regulace konfrontováni empirickými zkušenostmi spotřebitelů i podnikatelů s jinými řešeními v dalších členských státech.

---

[293] COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT ON EUROPEAN CONTRACT LAW. COM (2001) 398 Final, 11.07.2001. Dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0398:FIN:EN:PDF [cit. 15.06.2021].

[294] Ibid. Odst. 46-51 shora uvedeného Sdělení (Communication) Komise.

Druhou možností bylo podpořit sepsání společných unijních zásad smluvních práva prostřednictvím rozsáhlých komparativních právních studií vytvořených jak zástupci akademických obcí, tak i právních praktiky či národními soudci.[295] Role Komise by přitom byla pouze koordinační, samotná metodika a rozdělení práce by byla v rukou členů expertních týmů, nikoli úředníků EU. Rovněž typ výsledného textu nebyl v této variantě nijak předem konkrétně definován, výstupem komparativních studií tak mohl být jak pouze určitý návod ve formě shrnutí společných zásad smluvního práva, tak i konkrétní seznam právních pravidel ve formě kodexu smluvního práva. Smysl vytvoření takových to společných zásad by podle Komise mohl spočívat jejich používání jako referenčního textu při sepisování smluv s přeshraničním prvkem nebo také při rozhodovací činnosti vnitrostátními soudy zejména při nutnosti aplikace cizího hmotného práva. Samozřejmě Komise rovněž počítala s tím, že by výsledky takové srovnávací studie byly využity de lege ferenda při tvorbě nových unijních legislativních návrhů. Jako možný výstup navržených komparativních studií Komise rovněž označila vytvoření standardizovaných smluvních typů s jednotnou terminologií, neboť právě odlišný obsah leckdy podobných či stejných právních výrazů v různých členských státech představoval značnou část obtíží při přeshraničním smluvním styku. Komise přitom předpokládala pouze opční použití předpokládaného kodexu závislé na dobrovolné autonomní volbě účastníků přeshraničního smluvního vztahu, čímž se předem snažila vyhnout střetu s pozicí jednotlivých členských států tradičně bránících svůj vnitrostátní systém soukromého práva.

Třetí zvažovanou variantou pak bylo zlepšit kvalitu a koherenci již existující unijní legislativy upravujíc některé otázky mluvního práva.[296] Ostatně požadavek na postupné zjednodušení regulatorního prostředí EU byl vůči Komisi vznášen opakovaně ze stran Evropské rady coby nejvyššího unijního politického orgánu tvořeného shromážděním premiérů a prezidentů členských států.[297] Komise předpokládala zintenzivnění dosavadní práce na zpřehlednění a zjednodušení legislativních textů mimo jiné ve formě konsolidace (či jednoduché rozšíření

[295] Ibid. Odst. 52-56 uvedeného Sdělení Komise.

[296] Ibid. Odst. 57-60 shora uvedeného Sdělení Komise.

[297] Srov. např. Interim Report from the Commission to the Stockholm European Council «Improving and simplifying the regulatory environment» - COM (2001) 130, 7.3.2001. Str. 9-10. Dostupné pouze v angličtině na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0130:FIN:EN:PDF [cit. 15.6.2021].

působnosti) stávajících směrnic smluvního práva, namísto přijímání extenzivní nové právní úpravy, které vždy zvyšuje riziko nekonzistentního používání stávající terminologie.

A konečně poslední zmiňovanou možností dalšího postupu bylo vytvořit novou komplexní unijní právní úpravu smluvního práva, která by byla nadřazená vnitrostátním pravidlům a která by vedle specifických smluvních typů upravovala rovněž obecné otázky smluvního práva.[298] Komise přitom avizovala všechny tři možnosti fungování takové komplexní úpravy smluvního práva: jednak opční model, kdy by účastníci smlouvy mohli na základě vlastního rozhodnutí aplikovat danou úpravu na svůj smluvní vztah (princip opt-in), tak i opční model založený na principu opt-out, tedy aplikaci uvedené unijní úpravy pokud si naopak účastníci nevymíní výslovně její nepoužití na dané právní vztah, a konečně také kogentní úpravu, jež by žádnou dispozitivní odchylku účastníků neumožňovala a aplikovala se vždy.

Finální rozhodnutí, kterou cestou se vydat, Komise ve svém sdělení úmyslně nijak nenaznačovala, a naopak podněcovala veřejnou konzultaci a zpětnou vazbu od účastníků přeshraničních smluvních vztahů ohledně jejich preferencí. Jediný jednoznačný postoj Komise tak představuje premisa, že existence rozdílných vnitrostátních pravidel v rámci smluvního soukromého práva způsobuje problémy v rámci fungování vnitřního trhu, které je nutné odstranit.[299]

4.3. Usnesení Evropského parlamentu o aproximaci (2002)

S takovýmto opatrným postojem se však Evropský parlament ani na chvíli nespokojil a hned v následujícím roce vydal třetí rezoluci pod názvem Usnesení Evropského parlamentu k aproximaci občanského a obchodního práva členských států,[300] v níž opatrné váhání Komise s dalším postupem jednoznačně odmítl s tím, že obě navržené varianty europeizace soukromého práva je nutné považovat nikoli za alternativní možnosti, ale za vzájemně slučitelné budoucí postupy, které mají být oba naplněny v čase postupně za sebou. Evropský parlament navíc v této rezoluci již bez okolků vyzval Komisi k přijetí následujícího harmonogramu:

---

[298] Odst. 61-69 shora uvedeného Sdělení Komise.

[299] Ibid. Odst. 72 v závěrech uvedeného Sdělení Komise.

[300] European Parliament Resolution on the approximation of the civil and commercial law of the Member States, (2002) Úř. věst. C 140 E/538. Dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001IP0384&from=EN [cit. 15.06.2021].

- do konce roku 2004 sestavit ve všech úředních jazycích EU databázi vnitrostátních právních předpisů a soudních rozhodnutí v oblasti smluvního práva a na základě takové databáze důrazně podpořit komparativní právní výzkum a vzájemnou evropskou spolupráci zúčastněnými stranami, akademickou sférou a právní praxí,[301]
- do začátku roku 2005 publikovat komparativní analýzy soukromého práva a definici společných právních zásad a konceptů s tím, že od roku 2005 by tyto publikované závěry měly být cíleně rozšiřovány v rámci univerzitního právního vzdělávání, vzdělávacích kurzů jednotlivých právnických profesí, jakož i v rámci akademických a odborných právních kruhů, navíc by od roku 2005 měla Komise také zajistit, že identifikované společné právních zásady a koncepty soukromého práva včetně příslušné právní terminologie budou aplikovány všemi orgány EU v rámci legislativního procesu,[302]
- s konečným cílem po řádném vyhodnocení fungování těchto společných právních zásad a konceptů v roce 2010 přijmout právně závazný unijní soubor společných pravidel pro oblast smluvního práva.[303]

Uvedené usnesení Evropského parlamentu navíc výslovně odkazuje na existenci akademických projektů, jejíž členové mají dostatečnou právní expertizu, již by Komise při svých budoucích návrzích měla využít, přičemž specificky rezoluce poukazovala na Komisi pro evropské smluvní právo,[304] Studijní skupinu pro evropský občanský zákoník,[305] Akademii evropských představitelů soukromého práva,[306] Evropský univerzitní institut ve Florencii[307] a Evropskou akademii práva v Trieru.[308]

---

[301] Bod 14, písm. a) daného usnesení Evropského parlamentu.

[302] Bod 14, písm. e), f), g) daného usnesení Evropského parlamentu.

[303] Bod 14, písm. j) daného usnesení Evropského parlamentu.

[304] Již zmiňovaná Landova komise, viz kapitola 6.1 této disertační práce.

[305] Více informací viz kapitola 6.2 této disertační práce.

[306] Více informací viz kapitola 6.4 této disertační práce.

[307] Evropský univerzitní institut byl vytvořený v roce 1972 šesti zakládajícími státy Evropských společenství s cílem poskytovat zejména postgraduální univerzitní vzdělání v oblasti evropského práva.

[308] Jedná se o školící středisko pro účely dalšího vzdělávání právníků z členských států EU v oblasti unijního práva, které bylo založeno v roce 1992 s ohledem na dynamický nárůst a zvyšující se komplexnost unijního právního řádu v osmdesátých a devadesátých letech minulého století. Sídlí v Trevíru v Německu v těsné geografické blízkosti jak Spolkového ústavního soudu SRN, tak i SDEU. Více informací je dostupných online na: www.era.int [cit. 15.6.2021].

4.4. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2003)

Na citovanou třetí rezoluci Evropského parlamentu reagovala Komise v roce 2003 vydáním svého Akčního plánu k dosažení koherentnějšího evropského smluvního práva, v němž znovu potvrdila svůj opatrný postoj vyvolaný trvajícím odmítavým stanoviskem členských států k jakékoli komplexnější unifikaci vnitrostátního soukromého práva.[309] V tomto akčním plánu Komise výslovně odmítá jakoukoli možnost kodifikace soukromého práva formou právní regulace „shora dolů" s autoritativním vytvořením evropského občanského zákoníku, ale naopak výslovně odkazuje na již probíhající mohutný a spontánní komparativní právní výzkum v oblasti evropského smluvního práva, který stačí pečlivě sledovat, a využít jeho výsledky k budoucím legislativním návrhům v oblasti soukromého práva. Dnes je přitom tento souhrn modelových pravidel smluvního práva obecně známý pod termínem Společný referenční rámec (Common Frame of Reference, dále jen „CFR").

Právní charakter a závaznost modelového CFR přitom Komise formálně ponechávala zcela úmyslně otevřený s tím, že až na základě míry jeho eventuální dobrovolné aplikace v přeshraničních i vnitrostátních soukromoprávních vztazích, resp. míry jeho nepřímého vlivu na budoucí právní úpravu smluvního práva jak na úrovni unijní, tak i vnitrostátní, bude rozhodnuto o dalším využití CFR. V úvahu podle Komise připadalo zavedení CFR jako volitelného právního režimu, který by si smluvní strany samy mohly zvolit jako rozhodné právo při přeshraničních právních vztazích, přičemž příslušný režim by neměl nenahrazovat vnitrostátní právní úpravu, ale existovat paralelně k ní. Podobně jako v dřívějším Sdělení Komise z roku 2003 rozebraném shora přitom volitelnost CFR mohl být založena jak na principu opt-in, tak i na modelu opt-out, v tomto směru Komise nezavrhovala ani jednu z variant.[310]

Na základě následné veřejné konzultace Komise konstatovala, že výrazně vyšší podporu mezi odbornou veřejností a účastníky konzultací má model založený na principu opt-in, tj. že se uvedený právní režim použije pouze v případě, že si

[309] Commission Communication, A More Coherent European Contract Law-An Action Plan, COM (2003) 68. Dostupné pouze v angličtině online na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri= COM:2003:0068:FIN:EN:PDF [cit. 15.06.2021].

[310] Ibid. Odst. 89-97 uvedeného Sdělení Komise.

účastníci takový režim výslovně mezi sebou dispozitivně dohodnou.[311] Vzhledem k tehdejšímu členství 27 států v EU se pro volitelný právní režim budoucího CFR postupně v odborném právním žargonu vžilo označení „28. právní režim“, které mělo deklarovat, že půjde o paralelní právní úpravu existující souběžně s vnitrostátním právním řádem členských států.[312] Po vstupu Chorvatska do EU se dané označení pozměnilo na „29. právní režim“, což ovšem nereflektuje jakoukoli věcnou změnu daného modelu ale pouze prosté navýšení počtu členských států, naopak v realitě vystoupení Spojeného království z EU bychom pro uvedený model mohli znovu používat původní termín 28. právní režim.

Paradoxem zůstává, že v rámci veřejné konzultace k variantám dalšího postupu, navrženým ve shora analyzovaném předchozím Sdělení Komise z roku 2001, účastníci převážně konstatovali, že necítí žádnou překážku pro přeshraniční obchodování v rozdílných úpravách vnitrostátního smluvního práva, ale naopak spíše v kulturních a jazykových bariérách, které ani přehlednější harmonizace smluvního práva nemůže vylepšit, a dále v nekonzistentnosti a terminologické nepřesnosti stávajících unijních právních aktů. Argumenty Komise, že z důvodu rozdílných pravidel smluvního práva trpí přeshraniční vztahy, a je proto nutné vytvořit společné standardizované smluvní podmínky, byly proto odbornou veřejností kritizovány jako neopodstatněné, či spíše umělým způsobem vydedukované.[313]

Ostatně kritika tohoto často používaného argumentu Komise, resp. i některých akademických projektů, že zásadním důvodem pro prakticky jakýkoli model sbližování či sjednocování soukromého práva jsou právě bariéry lepšího fungování vnitřního trhu představované rozdílnými pravidly v rámci smluvního (závazkového) práva, je trvalá od prvotních romantických představ a projektů komplexní europeizace soukromého práva z 80. let minulého století až do dnes.

---

[311] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed. 2004. COM (2004) 651 v konečném znění. Výsledky veřejné konzultace jsou shrnuty především v příloze II.

[312] Srov. např. MONTI, M. A new strategy for the single market. At the services of Europe's economy and society, 2010. Str. 93. Dostupné online na: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf [cit. 15.06.2021].

[313] Srov. např. SMITS, J. The Action Plan on a More Coherent European Contract Law, (2003) 10 Maastricht Journal of European and Comparative Law. Str. 111-115.

4.5. Sdělení Komise o evropském smluvním právu (2004)

O rok později vydává Komise svoje Sdělení nazvané Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed,[314] které již výslovně počítá s použitím CFR jako sady nástrojů („toolbox“) pro revizi stávajícího směrnicového smluvního práva, a to zejména ve smyslu měření jejich efektivity, pokud jde o zvýšení důvěry spotřebitelů ve fungování vnitřního trhu a skutečně vedou k odstraňování překážek vnitřního trhu a výslovně odmítl možnost vytvoření komplexního evropské kodexu soukromého práva.[315]

V tomto bodu je nicméně vhodné alespoň okrajově zmínit evropskou kolizní úpravu obsaženou v tzv. Nařízení Řím I, resp. jeho původním návrhu z roku 2005, který předpokládal možnost paralelního použití tzv. 28. právního režimu, tedy že by smluvní strany mohly jako rozhodné právo pro řešení svých smluvních vztahů zvolit nejen vnitrostátní právo některého členského státu, ale také v té době již existující Principy evropského smluvního práva (PECL), zásady UNIDROIT nebo také předpokládaný budoucí volitelný nástroj CFR. Konkrétně navrhované ustanovení článku 3 odst. 2 Nařízení Řím I původně znělo takto: „*Strany si mohou rovněž zvolit jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva; uvedené zásady a normy musí být uznávány na mezinárodní úrovni i na úrovni Společenství.*“ K tomu je nutné vzít v úvahu také důvodovou zprávu, která k článku 3 návrhu uváděla: „*S cílem dále posílit svobodné rozhodnutí stran klíčová zásada úmluvy, odstavec 2, opravňuje smluvní strany, aby si jako rozhodné právo zvolily statutární předpisy. Zvolená formulace má zejména povolit volbu zásad UNIDROIT, zásad Principles of European Contract Law nebo případného budoucího volitelného nástroje Společenství.*“

Uvedený postup byl však pro členské státy zcela nepřijatelný, a návrh proto byl v rámci legislativního procesu přepracován tak, že volba práva zůstala omezena jen na právní řád členského státu či jeho složky, a původní odkaz na evropské zásady či budoucí volitelný společný referenční rámec byl z definitivního znění

[314] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed. COM (2004) 651 final. Dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri= COM:2004:0651:FIN:CS:PDF [cit. 15.06.2021].

[315] Ibid. Odst. 2.1. uvedeného Sdělení Komise, str. 2-5.

nařízení vyškrtnut.[316] Jak ale správně uvádí Břicháček,[317] přesto zůstalo semínko budoucího použití 28. právního režimu v nařízení skryto, a to konkrétně v odůvodnění platného Nařízení Řím I, který předpokládá, že pokud by na úrovni ES byly v budoucnosti přijaty společné normy smluvního závazkového práva, smluvním stranám lze dovolit aplikaci těchto norem na jejich vzájemné smluvní vztahy.[318]

Postup Komise ve sdělení z roku 2004 pochopitelně plně vyhovoval členským státům, které formálně vyjádřily svoji spokojenost s explicitním odmítnutím vytvoření evropského občanského zákoníku ze strany Komise v Závěrech Rady EU pro konkurenceschopnost ze dne 29.11.2005.[319] Evropský parlament se na druhou stranu nenechal závěry Rady odradit a v následující rezoluci z března 2006 konstatoval ve vztahu k CFR následující stanovisko: „*Vzhledem k tomu, že je zřejmé, že mnoho výzkumných pracovníků a zainteresovaných odborníků, kteří na tomto projektu pracují, se domnívá, že konečným dlouhodobým výsledkem bude evropský závazkový zákoník nebo dokonce plnohodnotný evropský občanský zákoník, přestože Komise popírá, že je to jejím cílem, je tento projekt v každém případě zdaleka nejdůležitější iniciativou, která na poli občanského práva probíhá*.“[320] Evropský parlament tedy setrval na svém původním přesvědčení z předchozích tří rezolucí, že jednotný vnitřní trh nemůže plně fungovat, pokud dále nepokročí harmonizace vnitrostátních občanskoprávních předpisů a znovu vyzval Komisi, aby využila probíhající práce expertních akademických skupin na příprav návrhů evropského smluvního práva, přičemž výsledky jejich práce by Komise měla použít nejprve k přezkumu stávající unijní regulace v oblasti občanského práva a poté k vypracování kodexu občanského práva EU.

---

[316] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

[317] BŘICHÁČEK, T. Common European Sales Law jako „druhý režim“ vnitrostátního práva. In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. Str. 45 a násl.

[318] Ibid. Bod 14 odůvodnění zní takto: „Pokud Společenství vhodným právním nástrojem přijme normy smluvního závazkového práva, včetně standardních smluvních podmínek, může takový nástroj stanovit, že smluvním stranám je dovoleno tyto normy uplatňovat.“

[319] Council Conclusions on European Contract Law, Competitiveness Council, November 28-29, 2005. Odst. 9. Dostupné online v pouze v angličtině na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ EN/ PRES_05_287 [cit. 15.06.2021].

[320] Usnesení Evropského parlamentu o evropském smluvním právu a přezkumu acquis: Cesta vpřed, 23. 3. 2006, A6 – 0055 / 2006 (2005 / 2022 (INI)). Odst. B. Dostupné online např. na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2006-0109_CS.pdf [cit. 15.06.2021].

K dokončení návrhu CFR nakonec došlo v roce 2009, nicméně se jedná pouze o jeho akademickou podobu bez jakého právní závaznosti, proto je označován jako Draft Common Frame of Reference ve zkratce DCFR.[321] Ačkoli DCFR představuje čistě akademický výstup evropské právní vědy, není možné tento návrh označit za zcela politicky nezávislý, jelikož jeho vytvoření si fakticky Komise objednala a také jej financovala. Postup Komise byl přitom kompromisním spojením stanovisek Evropského parlamentu a Rady. Je vhodné poukázat na to, že výsledná podoba DCFR daleko předčila očekávání orgánů EU, neboť sice začíná popsáním základních evropských soukromoprávních zásad a hodnot a definováním společné evropské právní terminologie z oblasti soukromého práva, ovšem v zásadní částí jsou poté evropská modelová soukromoprávní pravidla, která se neomezují na obecné shrnutí hlavním principů, nýbrž zahrnují precizní právní normy regulující různé instituty soukromého práva způsobem odpovídajícím obsahu občanských zákoníků v jednotlivých státech EU. Jak detailní mírou právní úpravy, tak i věcným rozsahem regulovaných institutů tak vyvolávají spíše dojem prazákladu budoucího evropského občanského zákoníku než pouhých modelových pravidel soukromého práva. Bližší rozbor DCFR je podán v jedné z následujících samostatných kapitol, věnované jednotlivým europeizačním výstupům právní vědy ve formě soft law.

4.6. Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis (2010)

Vzápětí po dokončení akademického projektu DCFR Komise v roce vydává právní akt nazvaný „Zelená kniha[322] o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky,[323] která definovala celkem 7 konkrétních variant dalšího postupu při konsolidaci tehdejšího stavu europeizovaného smluvního práva v rámci Unie. Tento právní akt opět jako výchozí bod používá ohrané klišé o právní nejistotě účastníků přeshraničních vztahů, způsobené rozdílnými vnitrostátními předpisy v oblasti smluvního práva,

[321] Srov. podrobnější rozbor DCFR v kapitole 6.7 této práce.

[322] Zelená kniha je formální dokument vydávaný Evropskou komisí s cílem nastartovat diskusi o konkrétních tématech na unijní úrovni. Obvykle nejprve popisuje stávající stav určité problematiky a dále navrhuje různé možnosti, jak situaci nejlépe řešit. Mají vyprovokovat veřejnou diskuzi a veřejnou konzultaci předem definovaných možností dalšího postupu, a to dříve, než dojde k samotnému definování konkrétních legislativních záměrů ve formě tzv. bílé knihy, resp. následně přípravě detailního legislativního návrhu. Konzultovat a diskutovat o obsahu konkrétní zelené knihy může kdokoli, většinou se jedná o zástupce dotčených stran či odborné veřejnosti.

[323] Zelená kniha o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky. COM (2010) 348 v konečném znění.

které zvyšují transakční náklady a snižují důvěru spotřebitelů ve vnitřní trh.[324] Komise konstatovala, že jejím cílem je nejen nalezení vhodné metody odstranění překážek vnitřního trhu, které souvisí s odlišnou vnitrostátní regulací smluvního práva v jednotlivých zemích, ale dokonce hrát vedoucí roli při stanovování jednotných mezinárodních norem v této oblasti, kdy by unijní regulace mohla fungovat jako vzor i pro další mezinárodní organizace.[325]

Zvýšení ochrany spotřebitele při přeshraničních smluvních vztazích podle Komise bylo zajištěno již přijetím Nařízení Řím I, které obsahuje jednotné kolizní normy pro určení rozhodného práva, jež směřují principálně ve prospěch spotřebitele a implicitní volbě práva jeho vlastního státu.[326] Další kroky ke zvýšení ochrany spotřebitele, které Komise chtěla provést přijetím nové konsolidační směrnice o právech spotřebitele[327] založené na principu maximální harmonizace, však byly po několika letech vyjednávání neúspěšné pro odmítnutí Radou, a proto Komise konstatuje nutnost definovat jiné nástroje europeizace smluvního práva. Proto byla zřízena expertní skupina z řad významných odborníků v oblasti soukromého práva,[328] jejímž úkolem bylo pomoci Komisi určit nejvhodnější nástroj evropeizace smluvního práva přijatelný jak pro spotřebitele, tak pro podnikatele.

Varianta 1: Zveřejnění výsledků práce skupiny odborníků

První zvažovanou možností je publikovat závěry expertní skupiny okamžitě na internetové stránce Komise, aniž by byly jakkoli komentovány či schvalovány unijními orgány. V případě, že by předložené návrhy byly odbornou veřejností přijaty pozitivně, mohly by sloužit de lege ferenda jako inspirační zdroj jak pro unijní, tak i vnitrostátní legislativní orgány při přípravě budoucích právních norem. Další potenciální význam takové publikace závěrů by směřoval do oblasti univerzitní výuky, kde by mohl být použit jako výukový materiál pro vzdělávání budoucích odborníků, čímž by se samovolně zvyšovalo odborné povědomí v této oblasti a z dlouhodobého hlediska by to mohlo přispět k dobrovolnému sbližování vnitrostátní regulace smluvního práva v jednotlivých členských státech.

[324] Ibid. Zelená kniha (2010), str. 1.

[325] Ibid. Zelen kniha (2010), str. 4.

[326] Ibid. Zelená kniha, str. 5.

[327] Návrh směrnice o právech spotřebitele COM (2008) 614 v konečném znění.

[328] Rozhodnutí Komise ze dne 26. dubna 2010, kterým se zřizuje Skupina odborníků pro společný referenční rámec v oblasti evropského smluvního práva (20010/233/EU). Str. 109.

Nevýhodou této varianty je však nedostatek právní závaznosti a formální autority, tj. fakticky by nedošlo k rychlému odstranění tvrzených překážek pro řádné fungování vnitřního trhu.

Varianta 2: Oficiální pomůcka („toolbox“) pro zákonodárné orgány

Druhou možností je na základě práce expertní skupiny přijmout právní akt o evropském smluvním právu, který by sloužit jako referenční zdroj a pracovní pomůcka při revizi stávajícího unijního práva či sepisování nových legislativních návrhů. Zvažovány byly přitom dva způsoby přijetí tohoto právního aktu, v prvním z nich by šlo o formu sdělení Komise bez konzultace dalších orgánů Unie, v druhém pak o meziinstitucionální dohodu mezi Komisí, Radou a Parlamentem. Jasnou výhodou prvního způsobu je rychlost, nevýhodou však nezávaznost pro ostatní legislativní orgány Unie. Naopak druhý způsob by zaručoval, že všechny orgány činné v unijním legislativním procesu, Komise, Rada i Evropský parlament, by musely uvedenou „pomůcku“ brát v úvahu při projednávání budoucích legislativních návrhů, nicméně dosažení shody nad obsahem takové interinstitucionální dohody by vyžadoval roky jednání. Ani jeden z možných způsobů přijetí právního aktu přitom nezajišťuje, že by byly v něm obsažená pravidla respektovány i v rozhodovací činnosti SDEU, který by i nadále mohl volit jiný postup a jiný výklad.

Varianta 3: Doporučení Komise o evropském smluvním právu

Další zvažovanou variantou je přijetí doporučení Komise směřované členským státům Unie, které by je vyzývalo k začlenění zvoleného nástroje evropského smluvního práva do jejich vnitrostátních právních řádů, přitom by se však jednalo o postupný a dobrovolný proces, neboť doporučení nejsou právně závazná ani vynutitelná. Komise v tomto bodu zjevně čerpala inspiraci v USA, kde byl podobným způsobem expertní skupinou vypracován jednotný obchodní zákoník (Uniform Commercial Code), který s ohledem na autoritu expertní skupiny nakonec dobrovolně přijaly do vlastní legislativy téměř všechny státy v rámci USA. Druhou metodou, jak by doporučení mohlo napomoci europeizaci soukromého práva je dobrovolné přijetí navrženého nástroje členskými státy ve formě alternativního opčního režimu, který by si smluvní strany mohly dobrovolně zvolit

podobně jako se mohou aplikovat např. zásady UNIDROIT. Nicméně charakter doporučení jako nezávazného právního aktu neumožňuje Komisi prosadit jednotný přístup všech členských států. Výsledkem by proto velmi pravděpodobně byl rozdílný přístup jednotlivých zemí, z nichž některé by doporučení zcela ignorovaly, jiné si z něj vybraly jen některé části a další by jej naopak aktivně inkorporovaly do vlastního právního řádu. To by v důsledku znamenalo spíše zvýšení právní nejistoty a nepředvídatelnosti jednání smluvních stran.

Varianta 4: Nařízení o zavedení opčního režimu evropského smluvního práva

Tato varianta fakticky znamená zavedení tzv. opčního druhého režimu smluvního práva v rámci vnitrostátní právní regulace soukromého práva, kdy by si smluvní strany mohly dobrovolně namísto standardního vnitrostátního režimu, který by zůstal v každém členském státu odlišný, mohly zvolit právní režim druhý, odpovídající přijatému nařízení, který by přitom ve všech členských státech fungoval stejně. Stávající právní režim smluvního práva by tedy v každém členském státu zůstal nezměněný, nedošlo by k jeho harmonizaci ani unifikaci, ale novinkou by byl jednotný režim druhý, dostupný jako dobrovolná alternativa. Přitom bylo zvažováno, že by tento druhý režim mohl být aplikovatelný pouze na smluvní vztahy s přeshraničním prvkem, nebo komplexně na jakékoli smlouvy včetně těch čistě vnitrostátních.

Výhodou navrhovaného postupu by tak bylo snížení administrativní a právní zátěže při aplikaci kolizních norem a v řadě případů s tím spojeného nutného zkoumání cizího práva, princip dobrovolnosti jeho použití, jenž úspěch či neúspěch tohoto režimu dává do rukou samotným smluvním stranám, a také soulad se zásadou subsidiarity, neboť by nebylo nutné harmonizovat vnitrostátní předpisy smluvního práva. Jednalo se tak o elegantní způsob rozumného a proporcionálního odstranění překážek vnitřního trhu, aniž by muselo dojít k maximální harmonizaci vnitrostátních pravidel smluvního práva. Naopak nevýhody této možnosti opět směřují k tématu právní jistoty, neboť zavedení dalšího právního režimu jistě nezjednodušuje právní prostředí pro spotřebitele, a naopak může snižovat jejich právního vědomí, vést k nepochopení svých nových práv a k neschopnosti učinit kvalifikované rozhodnutí o volbě právního režimu.

Varianta 5: Směrnice o evropském smluvním právu

Opačným přístupem, než přijetí nařízení v předchozí variantě, je pak tradiční přístup harmonizačního směrnicového práva, které by jistě mohlo snížit rozdíly mezi jeho vnitrostátní úpravou v různých členských státech. Komise však v této variantě trvala na principu minimální harmonizace, která z podstaty vede pouze ke stanovení minimální společného základu, ale nebrání státům např. k poskytování vyššího stupně ochrany slabší smluvní strany. Ve výsledku tak jak pro spotřebitele, tak pro podnikatele, nastává zmatečná situace, neboť každý členský stát může upravovat stejné instituty smluvního práva jiným způsobem a jen udržování si přehledu o 28 různých režimech je jistě zbytečně nákladné. Z hlediska právní jistoty nepochybně nejde o ideální řešení, předvídatelnost práva by se v této variantě spíše snížila.

Varianta 6: Nařízení o evropském smluvním právu

Další možností postupu je kodifikace evropského smluvního práva ve formě nařízení, které by nahradilo různorodou vnitrostátní úpravu této oblasti jednotou unifikovanou regulací. Uvedený postup by přitom byl založen nikoli na principu dobrovolnosti, ale aplikace nařízení by byla povinná. Zvažováno bylo více variant rozsahu aplikace, kdy by nařízení mohlo být použitelné jen na přeshraniční smluvní vztahy, nebo komplexně na veškeré smluvní vztahy včetně těch čistě vnitrostátních. Ačkoli uvedená varianta zdánlivě poskytuje rychlé odstranění rozdílné právní úpravy smluvního práva v jednotlivých státech a velmi pravděpodobně by vedlo i jednotnému postupu při soudním rozhodování a interpretaci jednotlivých ustanovení, ve skutečnosti zejména podvarianta komplexního nahrazení stávajícího vnitrostátního režimu smluvního práva je zjevně v rozporu s principem subsidiarity i proporcionality. Mírně složitější je situace u podvarianty, kdy by nařízení mělo být aplikováno jen na přeshraniční smluvní vztahy, nicméně i tato možnost se mi osobně jeví jako nepřiměřená ingerence unijního práva do vnitrostátních systémů soukromého práva a byla by jen obtížně odůvodnitelná.

Varianta 7: Nařízení, které zavádí evropský občanský zákoník

Poslední zvažovanou variantou je přijetí evropského občanského kodexu ve formě unijního nařízení, které by do značné míry unifikovalo úpravu soukromého

práva ve všech členských státech a nepochybně odstranilo většinu překážek vnitřního trhu na poli soukromého práva. Evropský občanský zákoník by jistě zahrnoval nejen smluvní právo, ale i deliktní závazkové právo či nepřikázané jednatelství, čímž by zvýšil koherenci a vzájemnou provázanost unijní právní regulace soukromého práva. Zásadním problémem pro přijetí takového kodexu však zůstává nedostatek pravomoci k takovému kroku, neboť jej lze v celé šíři těžko odůvodnit odstraňováním bariér vnitřního trhu, velmi pravděpodobně by byl rovněž v rozporu s principem subsidiarity a současně jen těžko lze počítat s absolutní podporou všech členských států při schvalování takového návrhu v rámci legislativního procesu. Zařazení této varianty do možností dalšího postupu je proto podle mého názoru čistě formální, a slouží pouze pro určité zasazení ostatních variant do širšího rámce, ale sama Komise se této možnosti nijak blíže nevěnuje a zjevně ji nepovažuje za realistickou.

Kromě samotných variant identifikace nejvhodnějšího postupu pro další europeizaci soukromého práva však zelená knihy rovněž předkládá možnosti věcného rozsahu takového případného právního nástroje europeizace smluvního práva. S ohledem na velmi rozsáhlou, a přitom detailní strukturu DCFR, si totiž lze představit následnou výběrovou unijní hard law regulaci jen některých vybraných smluvních typů, příp. jen určitých obecných pravidel smluvního práva, nebo naopak zahrnutí podstatné části smluvního závazkového práva navíc včetně deliktního závazkového práva. Stejně tak není jednoznačně určeno, zda se má případný nástroj aplikovat pouze na spotřebitelského smlouvy typu B2C, nebo na všechny smlouvy daného typu včetně vztahů B2B.

Pokud bych měl zhodnotit jednotlivé varianty, možnosti definované pod body 4-7 přinášely výrazný zásah do vnitrostátního soukromého práva jednotlivých členských států EU. Je zjevné, že pro Komisi a Evropský parlament se jednalo o přijatelné varianty, jejich důvodnost staví na odvěké tezi o netarifních bariérách vnitřního trhu, které vytvářejí stávající roztříštěné vnitrostátní právní úpravy a které je proto k zaručení řádného fungování vnitřního trhu odstranit. K tomu je však nutné podotknout, že členské státy těmto možnostech ve většině odporují s tvrzením, že neexistuje dostatečný právní základ v primárním právu, který by EU zmocňoval taková právní řešení realizovat. Státy zásadně odmítají aplikaci jakéhokoli unijního právního aktu na vnitrostátní smluvní vztahy a stejně tak

oponují nesmyslně širokému rozsahu navrhované úpravy smluvního práva, kterou nelze odůvodnit maximou vnitřního trhem. Dnes si již můžeme dovolit určité ohlédnutí zpět v čase a konstatovat, že z nabízených variant nakonec Komise připravila legislativní návrh CESL ve formě nařízení podle varianty 4, které však pro odpor členských států nikdy nebylo přijato.[329]

4.7. Usnesení Evropského parlamentu o evropském smluvním právu (2011)

Na shora uvedené Zelenou knihu reagoval v červnu 2011 Evropský parlament svým usnesením, kde potvrdil postup Komise a postavil se jednoznačně k variantě 4, tedy přijetí nařízení, které by zavedlo nepovinný nástroj evropského smluvního práva založení na dobrovolném opt-in ze stran účastníků smluvních vztahů.[330] Poměrně důležité upozornění v tomto usnesení se věnuje riziku zneužití takového nástroje v případě jeho povinné aplikace, kdy by mohlo docházet k vytváření falešně přeshraničních smluvních vztahů.[331] Nicméně Parlament pozitivně přijal i možnost souběžného přijetí „toolboxu" podle navržené varianty 2, kdy upřednostnil jeho zavedení ve formě samostatného právního aktu vydaného Komisí, který by až posléze po vyhodnocení jeho fungování mohl být přetvořen do formy interinstitucionální dohody.[332]

Zatímco u nařízení o fakultativním režimu evropského smluvního práva podle varianty 4 se Parlament přiklonil k spíše úzkému věcnému zaměření na „základní otázky smluvního práva", u sady nástrojů podle varianty 2 naopak podpořil širokou působnost v oblasti veškerého smluvního práva. Logicky pak Parlament upozorňuje na to, že by uvedený nástroj měl zaručit reálný přínos spotřebitelům a malým a středním podnikům, kterým je nutné dostatečně vysvětlit možnosti, které by takový nástroj přinášel.

---

[329] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD). K tomu srov. pojednání v kapitole 5.2 této práce.

[330] Srov. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. června 2011 o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky (2011/2013(INI)). Odst. 6-7.

[331] Ibid. Odst. 20.

[332] Ibid. Odst. 9-10.

4.8. Sdělení Komise Strategie pro jednotný digitální trh (2015)

V roce 2014 nastoupila do funkce nová Komise, jejíž předseda Jean Claude Juncker jako jednu z hlavních priorit definoval vytvoření tzv. jednotného digitálního trhu v EU a odstranění bariér, které jeho fungování bránily. Obecně za Junckera došlo k zvýšení priority spotřebitelské politiky v rámci celkové agendy Komise. V roce 2015 pak Komise formálně vydala právní akt nazvaný Strategie pro jednotný digitální trh,[333] v němž se zaměřila na zaostávání EU za světovým vývojem v oblasti digitálního prostředí a potvrdila cíl vytvořit jednotný digitální trh. Ten měl být aktualizací tradičního konceptu jednotného trhu, a specificky usnadnit spotřebitelům i podnikatelům přístup k digitálním službám a online obchodování, posílit unijní ekonomiku a také přinést reformu autorského práva.[334]

Digitální trh je totiž specifický tím, že ze své podstaty překračuje často hranice jednotlivých států, ale v rámci Unie přitom digitální služby často narážejí na vzájemnou nekompatibilitu vnitrostátní regulace v jednotlivých unijních zemích. Dalším smyslem vytvoření jednotného digitálního trhu byla podpora rozvoje evropských obchodních korporací společnosti tak, aby mohly konkurovat ostatním subjektům z jiných neunijních států. Plán tedy zjevně reagoval na hegemonii digitálních společností inkorporovaných v USA jako je Apple, Facebook, Google, HBO, Microsoft či Netflix, kterým evropští podnikatelé nebyli schopni efektivně konkurovat na globálním trhu. Komise však touto strategií rovněž chtěla zabránit nekalým praktikám a poškozování spotřebitelů velkého rozsahu jako byla tzv. kauza Dieselgate, kdy někteří výrobci vozidel nainstalovali do vozidel technologii za účelem podvodné manipulace s výsledky emisí výfukových plynů, nebo v některých státech široce rozšířená nepřípustná smluvní ujednání, používaná komerčními banky v hypotečních smlouvách.

Strategie stanovila tři hlavní pilíře, v nichž plánovala přijetí nových opatření.[335] Jednak šlo o zlepšení přístupu k digitálnímu zboží a službám jak ze strany spotřebitelů, tak i podnikatelů, tedy definování nových obchodních pravidel

---

[333] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě COM (2015) 192 v konečném znění.

[334] K nedostatkům tehdejší unijní regulace digitální společnosti srov. např. LOOS M. B. M (ed). Analysis of the applicable legal frameworks and suggestions for the contours of a model system of consumer protection in relation to digital content contracts. Final Report. Dostupné online pouze v angličtině na: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fee0cc7-5f4d-46c5-897b-48844f07f027 [cit. 15.06.2021].

[335] Viz Strategie pro jednotný digitální trh. COM (2015) 192 v konečném znění. Str. 3.

a spotřebitelských práv při přeshraničním online obchodování.[336] Druhou prioritou pak bylo vytvoření vhodného prostředí pro rozvoj digitálních sítí a služeb, které se mělo zaměřit na úpravu telekomunikačního práva, podmínek online poskytování audiovizuálních služeb a ochranou soukromí uživatelů internetu.[337] Poslední pilíř pak představovala snaha o maximalizaci růstového potenciálu digitální ekonomiky, která se projevovala návrhy na zavedení principu volného pohybu informací (dat) v rámci celé EU, digitalizaci dopravy, energetiky, zdravotnictví, či celé veřejné správy v jednotlivých unijních státech.[338] Strategie tak předznamenala přesun dosavadního ohniska regulativních plánů z oblasti smluvních vztahů v běžném prostředí, do prostředí digitálního, což je trend, který je patrný až do současnosti.

Na základě strategie jednotného digitálního trhu byly posléze přijaty legislativních akty zakazující zpoplatnění roamingu v přeshraničních telefonních a datových mobilních službách[339] od roku 2017, dále předpisy zakazující neodůvodněné zeměpisné blokování při využívání přeshraničních internetových služeb a při přeshraničním online nakupování[340] od roku 2018, byla novelizovaná pravidla pro tzv. souborné cestovní služby. Připravována byla rovněž horizontální úprava smluvního práva ve formě návrhu nařízení CESL,[341] nicméně po jeho neúspěchu byly posléze přijaty alespoň dvě nové redukované směrnice o poskytování digitálního obsahu[342] a směrnice o prodeji zboží[343], které jsou blíže rozebrány v následující kapitole věnované hard law europeizačním výstupům.

---

[336] Ibid. Strategie pro jednotný digitální trh. Str. 4-9.

[337] Ibid. Strategie pro jednotný digitální trh. Str. 9-14.

[338] Ibid. Strategie pro jednotný digitální trh. Str. 14-18.

[339] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/920 ze dne 17. května 2017, kterým se mění nařízení (EU) č. 531/2012, pokud jde o pravidla pro velkoobchodní trhy s roamingem.

[340] Nařízení (EU) 2018/302 Evropského parlamentu a Rady ze dne 28. února 2018 o řešení neoprávněného zeměpisného blokování a dalších forem diskriminace založených na státní příslušnosti, místě bydliště či místě usazení zákazníků v rámci vnitřního trhu a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES.

[341] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

[342] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

[343] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

4.9. Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele (2018)

Dalším relevantním soft law výstupem unijních orgánů je Sdělení Komise z roku 2018 nazvané „Nová politika pro spotřebitele“[344] (pouze anglický název „New Deal for Consumers“ má ovšem hluboký symbolický přesah, neboť odkazuje na slavný a úspěšný Rooseveltův program ekonomické obnovy v USA během hospodářské krize ve třicátých letech minulého století).[345]

Cíly definovanými v tomto právní aktu bylo jednak zmodernizovat spotřebitelské acquis, aby zohledňovalo aktuální problémy digitální společnosti jako např. rozšíření ochrany spotřebitelů i na bezplatné služby, v nichž spotřebitelé platí za poskytované služby namísto penězi svými osobními údaji.[346] Obecným principem, který tento návrh sledoval, bylo sladit ochranu spotřebitele při nákupu hmotného zboží, stejně jako digitálního zboží, služeb či obsahu. Současně Komise v tomto sdělení plánovala zavedení procesní možnosti kolektivních žalob, které by zlepšily efektivní vymáhání náhrady škody.[347] Podstatný byl plán zavedení jednotných sazeb vysokých pokut za porušení spotřebitelských práv v maximální výši 4% celoročního obratu, což by mělo mít odrazující účinek na obcházení těchto pravidel ze strany podnikatelů, zejména pak globálních společností, pro které jsou obvyklé sankce udělované dosud ve vnitrostátním právním režimu příliš nízké vzhledem k objemu jejich celosvětových příjmů.[348] Pro českého čtenáře je zajímavá informace, že uvedený právní akt rovněž plánoval vyřešit nám známou otázku tzv. dvojí kvality potravin, která může spotřebitele v různých členských státech poškozovat.[349]

Z hlediska závazných legislativních právních aktů na základě uvedeného sdělení došlo posléze k vypracování návrhu souhrnné konsolidační Směrnice 2019/2161,[350] sloužící k lepšímu vymáhání a modernizaci právních předpisů na ochranu spotřebitele a nahrazující předchozí směrnice č. 93/13/EHS, 98/6/ES,

---

[344] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Nová politika pro spotřebitele COM (2018) 183 final.

[345] K tomu více např. SCHLESINGER, A. M. The Coming of the New Deal. Boston: Houghton Mifflin, 2003. 669 str. ISBN 0-6183-4086-6.

[346] Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele. Str. 4.

[347] Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele. Str. 6.

[348] Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele. Bod 3.2.

[349] Sdělení Komise Nová politika pro spotřebitele. Str. 12.

[350] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele.

2005/29/ES a 2011/83. Současně byl na základě těchto plánů vypracován návrh zcela nové směrnice o tzv. kolektivních žalobách, která má umožnit odškodnění spotřebitelů v případě vzniku tzv. hromadných škod. Obě tyto směrnice jsou blíže rozebrány v kapitole 5 věnované hard law europeizačním právním aktům.

4.10. Sdělení Komise Nový program pro spotřebitele (2020)

Posledním relevantním soft law výstupem unijních orgánů v oblasti regulace smluvního soukromého práva je Sdělení Komise z 13.11.2020 nazvané tentokrát Nový program EU pro spotřebitele,[351] která představuje aktuální plán legislativních i nelegislativních opatření v této oblasti pro období 2020-2025.

Je patrné, že oblast spotřebitelského práva se v tomto programu již propojuje s dalšími aktuálními prioritami Unie jako je digitalizace společnosti nebo důraz na klimatickou neutralitu v podobě tzv. zelené transformace. Spojení těchto témat s právní ochranou spotřebitele působí na první pohled absurdně, nicméně faktem je, že Komise se v posledních letech rozhodla prosazovat komplexní přístup, kdy i v samostatných programech jako je předestřený plán dalších kroků v ochraně spotřebitele jsou zohledňovány i další priority Unie.[352] Uvedený program rovněž v řadě okolností již zohledňuje situaci pandemie COVID-19, která měla dopad i spotřebitelské chování např. ve smyslu vynuceného posílení digitálních technologií ve společenském životě a využívání on-line služeb, ve chvílích, kdy řada obchodníků měla kamenné prodejny povinně uzavřené a jiný způsob nakupování či zásobování potraviny nebyl v některých zemích vůbec možný.

Program tak zahrnuje následujících pět klíčových prioritních oblastí, na které se chce Komise v příštích letech specificky zaměřit: 1. zelená transformace, 2. digitální transformace, 3. náprava a prosazování práv spotřebitele, 4. zvláštní potřeby některých spotřebitelských skupin, 5. mezinárodní spolupráce. Celkem je ve sdělení definováno 22 konkrétních opatření zejména nelegislativního charakteru, které Komise v dané pětiletce hodlá přijmout. Pokud jde o zvažované legislativní návrhy, které pro nás jsou z právního hlediska nejdůležitější, zmínit lze plán „*předložit v roce 2021 legislativní návrh na posílení postavení spotřebitelů za účelem zelené transformace s lepšími informacemi o udržitelnosti výrobků a lepší*

[351] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Nový program pro spotřebitele. Posílení odolnosti spotřebitele pro udržitelné oživení. COM (2020) 696 final.

[352] Sdělení Komise Nový program pro spotřebitele. Str. 1.

ochranou před určitými praktikami, jako jsou „greenwashing"[353] *a předčasná zastaralost, a legislativní návrh na zdůvodnění environmentálních tvrzení na základě metod environmentální stopy*".[354] Komise rovněž předpokládá, že v roce 2021předloží návrh horizontálního právního aktu, který stanoví požadavky na umělou inteligenci a návrh na novelizaci stávající směrnice o spotřebitelských úvěrech a směrnice o uvádění finančních služeb pro spotřebitele.[355]

4.11. Dílčí závěr

Z provedeného rozboru soft law právních aktů EU, které se věnují oblasti europeizace soukromého práva vyplývá, že jasným zastáncem sjednocování soukromého práva je Evropský parlament coby zástupce občanů, odpůrcem jakéhokoli povinného sjednoceného režimu jsou členské státy zastoupené v Radě, a středovou pozici pak zastává Komise, která se snaží vyhovět oběma těmto unijním institucím. Klíčový argument pro sjednocování soukromého práva spočívá jednak v nutnosti zajištění řádné fungování jednotného vnitřního trhu, a jednak ve snaze o zvýšení právní jistoty účastníků přeshraničních právních vztahů.

První uvedený argument je fakticky ekonomický, neboť má umožnit ekonomickou prosperitu v přeshraničních smluvních vztazích. Zásadním nedostatkem je však absence přesvědčivého zdůvodnění, že existence rozdílné úpravy soukromého práva v jednotlivých státech je zásadní překážkou rozvoje přeshraničního obchodu. Přiléhavě v tomto kontextu uvádí Collins, že pokud v rámci EU existuje robustní systém evropského mezinárodního práva procesního, podle jehož kolizních norem lze identifikovat použitelný právní řád v oblasti smluvního či závazkového práva, je na místě rozdílné vnitrostátní soukromoprávní předpisy vnímat spíše jako faktor, který přeshraniční obchod podporuje, než že by mu bránil.[356] Proto argument překážky vnitřního trhu považuji spíše za určitou zastírací taktiku, neboť přesně cílí na splnění limitů pravomoci k přijímání harmonizačních opatření podle článku 114 SFEU. Na jednu stranu tak Komise formálně odmítá variantu kodifikace soukromého práva unijní legislativou, na

[353] Jako „greenwashing" se označuje poskytování nepravdivých či zavádějících informací spotřebiteli ohledně prodávaného výrobku, aby vzbudily nepřesný dojem, že je výrobek či prodávající podnikatel šetrnější k životnímu prostředí, než tomu opravdu je.

[354] Sdělení Komise Nový program pro spotřebitele. Str. 9. Opatření č. 4.

[355] Sdělení Komise Nový program pro spotřebitele. Str. 13. Opatření č. 8 a č.10.

[356] COLLINS, H. Why Europe Needs a Civil Code. In: European Review of Private Law, 4/2013. Str. 910.

druhou stranu však její soft law právní akty ponechávají široký prostor pro stanovení charakteru právních nástrojů, které budou posléze použity k europeizaci soukromého práva. Přesto analyzované nezávazné právní akty unijních institucí vyvolávají silný dojem, že jsou vytvářeny na základě předem stanovených ideových záměrů, kterým je posléze přizpůsobena právní argumentace, než že by vycházely z poctivé analýzy hlavních sporných otázek a další regulatorní postup se poté určil až na základě identifikace klíčových právních bariér.

Rovněž i argument zvýšení právní jistoty smluvních stran v přeshraničních právních vztazích je používán spíše jen formálně. V posledních letech sice v rámci soft law právních aktů sílí snaha o zjednodušení předchozí fragmentární unijní regulace smluvního práva, ovšem současně jsou zvažovány i různé další varianty legislativní regulace spočívající na velmi komplikovaných mechanismech jako je např. druhý režim či tzv. 28. právní režim smluvního práva, které pro běžného spotřebitele přehlednost a srozumitelnost právního řádu rozhodně nezvyšují. Dosavadní zkušenost tedy nepotvrdila, že by nové unijní právní akty soft law vedly nutně ke zjednodušení a zpřehlednění právní úpravy soukromoprávních vztahů a tím ke zvýšení právní jistoty jejich účastníků. **Ověření třetí hypotézy bude provedeno až na konci příští kapitoly, neboť jde o společnou domněnku vztahovanou jak na soft law, tak i hard law unijní právní akty.**

5. EUROPEIZACE (SMLUVNÍHO) SOUKROMÉHO PRÁVA PROSTŘEDNICTVÍM PRÁVNĚ ZÁVAZNÝCH LEGISLATIVNÍCH AKTŮ (HARD LAW)

S ohledem na velmi rozsáhlou masu závazných legislativních právních aktů EU, které v oblasti smluvního (soukromého) práva byla za celou dobu integrace přijata, si z důvodu omezeného rozsahu dovolím věnovat se pouze rozboru vybraných sekundárních právních aktů z několika posledních let, zatímco předchozí vývoj bude na úvod pouze stručně shrnut. K bližšímu rozboru tak byl po důkladné úvaze vybrán neschválený návrh CESL, coby zcela zásadní návrh horizontální regulace smluvního práva, dále následné kompromisní směrnice 2019/770[357] a 2019/771,[358] a poslední hmotněprávní hard law regulace smluvního práva v podobě tzv. souhrnné směrnice 2019/2161.[359] Naopak recentní směrnice 2020/1828[360] o kolektivních žalobách s ohledem na zaměření celé práce nebude blíže analyzována, neboť jde primárně o procesní normu, které nejsou předmětem mého zkoumání.

5.1. Shrnutí vývojových tendencí do roku 2010

Unijní právní regulace soukromého práva se z počátku soustřeďovala zejména na otázku ochrany spotřebitele, což na jednu stranu odráželo určitý obecný trend víceméně společný evropským státům, a to je důraz na ochranu slabší smluvní strany před druhým, ekonomicky i právně silnějším účastníkem. Tímto trendem pochopitelně nutně dochází k omezování autonomie vůle (smluvní svobody) jako základní zásady soukromého práva. Cílem ochrany spotřebitele však není vyvrátit tuto zásadu, ani právně posvětit diskriminaci druhé smluvní strany, ale naopak

[357] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[358] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[359] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele.

[360] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES.

vyrovnat v praktické rovině nevyvážený smluvní vztah, v němž se předpokládá, že jedním účastníkem je plně kvalifikovaný podnikatel, který dokáže využívat různých efektivních obchodních praktik, zatímco druhou stranou je nekvalifikovaný spotřebitel, který je výrazně méně informovaný a nedokáže, či vůbec objektivně nemůže, efektivně vyjednávat o obsahu uzavírané smlouvy. Je však podstatné na druhou stranu také poukázat na to, že ochrana spotřebitele byla velmi vhodnou oblastí pro unijní regulaci, neboť se nejednalo o tradiční téma doktrinálně svázané s vnitrostátní úpravou v členských státech EU, a tedy jen s minimální mírou konfliktu s národními právními tradicemi. Současně je vhodné zdůraznit, že spotřebitelské právo je ve skutečnosti tvořeno nejen soukromoprávními normami, ale má jasný přesah i do práva veřejného, např. pokud jde o pravidla bezpečnosti výrobků apod.

Spotřebitelská unijní legislativa se datuje již do osmdesátých let minulého století, přičemž právním základem pro jednotlivé harmonizační směrnice bylo ustanovení dnešního článku 114 SFEU. Z toho plyne, že cílem sledovaným těmito směrnicemi bylo primárně zajistit bezvadné fungování vnitřního trhu a rozhodně nikoli sestavit komplexní a vnitřně koherentní systém spotřebitelského práva. Výsledkem tak byla fragmentární úprava jednotlivých aspektů ochrany spotřebitele založená bezvýhradně na principu tzv. minimální harmonizace, která stanovila pouze minimální standard, ale nijak nebránila členským státům upravit si vlastními předpisy přísnější úroveň ochrany. Detailní výčet a rozbor jednotlivých směrnic by byl velmi široký, proto jen ilustrativně lze zmínit přijetí harmonizační úpravy v oblasti ochrany ekonomických zájmů spotřebitele (1985-199),[361] souborných cestovních služeb (1990)[362], nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách (1993),[363] pravidel elektronického obchodu (2000),[364] finančních služeb

[361] Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

[362] Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy.

[363] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

[364] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu.

pro spotřebitele (2002),[365] podmínek spotřebitelského úvěru (2008),[366] pravidel pro opožděné platby (2011),[367] či práv spotřebitelů (2011).[368]

Přes tento na první pohled značný věcný rozsah směrnicové harmonizace je však nutné přiznat, že řada otázek zůstala upravena i nadále vnitrostátním právem (např. smlouva o dílo, přepravní smlouva, vlastnické právo apod.) a unijní regulace tak byla sice velmi četná, ale spíše jen útržkovitá a nesystematická. Samy směrnice často upravovaly pouze některé otázky a v dalších výslovně odkazovaly na vnitrostátní úpravy v jednotlivých členských státech či dávaly členským státům na výběr, zda určité pravidlo do svého právního řádu převezmou či nikoli. V kombinaci se zvoleným principem minimální harmonizace tak ve skutečnosti sice skutečně došlo k zavedení jednotné nejnižší úrovně ochrany spotřebitele, ale to z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti nedošlo k posílení postavení spotřebitele, neboť nedošlo ke skutečnému sjednocení pravidel. Ovšem ani na straně podnikatelů takový stav, kdy v každé zemi mohla platit jiná úroveň ochrany spotřebitele nebyl přijímán pozitivně, neboť jim zvyšoval transakční náklady na podnikání.

Komise na nastalou situaci reagovala v roce 2008 návrhem na změnu dosavadní „vertikální harmonizace“ na „harmonizaci horizontální“, což mělo znamenat nahrazení většího počtu izolovaných detailních pravidel pro vymezené výseče spotřebitelského práva jednotnou obecnější úpravou, která by koherentně upravovala hned větší počet oblastí ochrany spotřebitele a ideálně nahradil všechny předchozí směrnice jediným legislativním aktem. Návrh byl dále založen na konceptu maximální harmonizace, která by zaváděla skutečně jednotnou úroveň ochrany spotřebitele a neumožňovala státům dobrovolně zavést ve svém právním řádu přísnější úpravu. Ani tento postup se však nesetkal s pochopením, neboť proti sobě postavil státy s vysokou úrovní ochrany spotřebitele (např. Německo či Francie), které se maximální harmonizaci bránily, jelikož u nich by vedla

[365] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

[366] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

[367] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

[368] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

k reálnému snížení standardu, a země, které s návrhem souhlasily, protože z pohledu jejich vnitrostátní úpravy se jednalo spíše o posílení práv spotřebitelů. Nalezení kompromisu trvalo několik let, a nakonec až v roce 2011 byla přijata varianta nové směrnice,[369] založená na kombinaci maximální harmonizace pouze v oblastech, kde se nalezla shoda mezi členskými státy (předsmluvní poskytován informací, právo na odstoupení od smlouvy při uzavření smlouvy mimo obchodní prostory, či prostředky komunikace na dálku), a minimální harmonizace ve všech ostatních otázkách. U některých aspektů se však nepodařilo nalézt žádnou shodu, a tak nová úprava nemohla nahradit veškeré do té doby přijaté spotřebitelské směrnice, ale jen určitou část z nich, zbylé zůstaly v platnosti dodnes. Zcela poslední novelizací spotřebitelských směrnice je pak tzv. souhrnná směrnice 2019/2161, jejíž obsah je vysvětlen v kapitole 5.4. této práce.

5.2. Návrh nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje (CESL)

Komisí předložený návrh nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje[370] (dále jen „CESL“) z roku 2011 měl za cíl vytvořit komplexní unijní úpravu kupní smlouvy na zboží a digitální obsah, nicméně jen jako volitelný opční právní režim, který by existoval paralelně k vnitrostátním právním řádům členských států. CESL je tedy výstupem téměř třicetileté odborné celoevropské debaty ohledně výhod a nevýhod jednotné unijní úpravy smluvního práva, která zahrnovala z jedné strany zvažování právní tradice systému soukromého práva v jednotlivých členských státech Unie, tak i maximu řádného fungování vnitřního trhu jakožto jednoho z hlavních cílů fungování EU.[371]

Přestože faktickým cílem CESL bylo unifikovat úpravu smluvního práva v EU, návrh tak činí nikoli prostřednictvím přímého nahrazování vnitrostátních pravidel jednotnou úpravou unijní, jak to obvykle u nařízení bývá zvykem, ale

[369] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

[370] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

[371] Srov. např. KENNY, M., GILLIES, L., DEVENNEY, J. The EU optional instrument: Absorbing the private international law implications of a Common European Sales Law, Yearbook of Private International Law, Volume 13 (2011). Str. 320 a násl.

namísto toho představuje opční právní režim, který smluvní stranám umožňuje jej dobrovolně využít namísto vnitrostátní úpravy.[372]

Idea opčního nástroje je z historického pohledu dlouhodobým a tradičním konceptem prosazovaným Komisí již v dřívější Zelené knize a v rámci CESL byla pouze poprvé skutečně prosazena do legislativního právního aktu EU, byť ve velmi specifické podobě tzv. druhého režimu vnitrostátního práva.[373] Návrh CESL lze jednoznačně označit za nejvýraznější, nejpokročilejší a nejodvážnější legislativní počin v oblasti smluvního práva za celou dobu evropské integrace. Opční nástroj vyvolává soupeření různých právních režimů, což má význam pro legitimizaci unijního režimu, neboť bude využíván pouze tehdy, pokud bude pro smluvní strany dostatečně atraktivní.[374]

Na druhou stranu od svého počátku vzbuzoval tento návrh nejrůznější kritiku a kontroverze ze strany členských států i některých právních teoretiků.[375] Výhrady se týkaly mnoha aspektů od samotného výchozího bodu Komise, že právě rozdílná úprava smluvního práva ve jednotlivých členských státech klade závažné překážky unijnímu vnitřnímu trhu, přes věcnou kritiku jednotlivých pravidel obsažených v CESL, až po spornou existenci dostatečných pravomocí EU k přijetí takového legislativního návrhu, a konečně také obecnou způsobilost a vhodnost zvoleného právního nástroje k přemostění existujících bariér přeshraničních smluvních vztahů.[376]

Návrh CESL tak na jednu stranu z právního hlediska představoval legislativní výstup, založený na pravidlech a zásadách definovaných v řadě existujících europeizačních akademických projektů, které nakonec vyústily v DCFR, na stranu druhou však některé detaily formálního i věcného charakteru

---

[372] K tomu více např. KNÖFEL, S., BRAY, R. The Proposal for a Common European Sales Law: A Snapshot Of The Debate. Yearbook of Private International Law, Volume 14 (2012/2013). Str. 385-407.

[373] Pro podrobnou analýzu tohoto režimu viz kapitola 5.2.2 této práce.

[374] Podobně např. SMITS, J. M. O jedinečnej legitimite voliteľného kódexu. In: Justičná revue, 63, 2011, č. 11. Str. 1469 a násl.

[375] DE GRAAFF, R., DE TAVERNIER, P., WEIDE, J., RAMPERSAD, Y. From Here to Eternity: The Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law (CESL). European Review of Private Law, 21/2013. Str. 1154-1156. Nebo LOW, G. A numbers game - the legal basis for an optional instrument in European contract law, Maastricht European Private Law Institute, Working paper 2012/2. Str. 9 a násl. Nebo také LOW, G. Unitas via Diversitas. Can the Common European Sales Law harmonize through diversity. Maastricht Journal of European and Comparative Law. 2012, roč. 1. Str. 138 a násl.

[376] Srov. např. odmítavá stanoviska rakouské Federální rady, belgického Senátu, německého Bundestagu, nebo britského House of Commons. Dostupné online na: http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20110635.do#dossier-COD20110284 [cit. 15.6.2020].

byly výrazně kontroverzní, a to nejen z pohledu členských států EU, ale rovněž z pohledu odborné či akademické sféry. Přestože nakonec návrh CESL nebyl přijat, ale Komise jej z legislativního procesu stáhla zpět, je zjevné, že sporné body CESL velmi dobře ilustrují tehdejší konfliktní plochy mezi zastánci hlubšího sbližování smluvního (soukromého) práva v Unii a obhájci národních systémů soukromého práva. Neúspěch CESL ovlivnil i následný unijní legislativní vývoj v této oblasti, který pokračoval výrazným ústupem z hlubších a koncepčnějších europeizačních snah na dřívější rovinu směrnicové harmonizace užších oblastí soukromého práva. Jelikož však sporné momenty reflektované v rámci procesu legislativního schvalování návrhu CESL zůstávají platné až dodnes, je vhodné na ně v detailu poukázat a pokusit se z nich indukovat obecnější závěry. Na druhou stranu však rozsah disertační práce věnované širšímu tématu europeizace soukromého práva neumožňuje zaměřit se na detailní rozbor jednotlivých aspektů a institutů smluvního práva, které CESL specificky upravoval, v tomto ohledu odkazuji na specializovanou monografickou literaturu.[377]

5.2.1. Věcná působnost návrhu CESL

CESL mělo fungovat jako zcela samostatný soubor pravidel smluvního práva použitelných na jakékoli přeshraniční právní vztahy při prodeji zboží, dodání digitálního obsahu a poskytnutí souvisejících služeb (např. instalace a oprava). Fakticky CESL měl harmonizovat smluvní právo členských států zavedením alternativního právního režimu, avšak činil tak způsobem, který nevynucoval jakékoli změny v současných pravidlech vnitrostátního smluvního práva,[378] jak si vysvětlíme v další části této kapitoly. Aplikace CESL podle návrhu byla možná pouze na právní vztahy splňující kumulativně následující podmínky:

a) Jedná se o přeshraniční smluvní vztah.

[377] Ze zahraničních např. PLAZA PENADÉS, J., MARTÍNEZ VELENCOSO, L.M. (eds). European Perspectives on the Common European Sales Law. Studies in European Economic Law and Regulation, Volume 4. Springer, 2015. 311 str. ISBN 978-3-319-10496-6. Dále také COLOMBI CIACCHI, A. (ed). Contents and Effects of Contracts - Lessons to Learn From The Common European Sales Law. Studies in European Economic Law and Regulation, Volume 7. Springer, 2016. 295 str. ISBN 978-3-319-28072-1. Z české literatury např. SELUCKÁ, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 245 s. ISBN 978-80-7400-471-1.

[378] Srov. např. SMITS, J., M. Party choice and the Common European Sales Law, or: How to prevent the CESL from becoming a lemon on the law market. Common Market Law Review. 2013, roč. 50, č. 1 a 2. Str. 51–68.

b) Jedna ze stran musí být podnikatelem.

c) Jedná se o smluvní vztah vzniklý po nabytí účinnosti CESL.

d) Jedná se o typ smlouvy, která je CESL regulována.

Tato horizontální právní úprava se měla aplikovat jak na spotřebitelské smlouvy B2C, tak i na právní vztahy typu B2B, omezených však na podmínku, že jedním z podnikatelů je malý a střední podnik (což však vyvolávalo další otázky praktických obtíží při zkoumání naplnění této podmínky).[379] Návrh CESL reguloval všechny typické znaky smluv uzavíraných online a obsahoval prakticky kompletní úpravu smluv spotřebitelských,[380] čili zahrnoval otázky jako např. informační povinnosti před samotným uzavřením smlouvy, podmínky uzavírání smluv, právo na odstoupení od smlouvy a podmínky zrušení smlouvy z důvodu omylu, podvodu, hrozby nebo zneužití postavení a jejich právní důsledky, podmínky interpretace smlouvy, obsah a účinky smlouvy, otázku nepřiměřených smluvních podmínek, samostatně upravuje rovněž institut promlčení a prekluze smluvních práv a právní sankce aplikovatelné při porušení smluvních povinností.[381]

Na druhou stranu ty aspekty smluvního vztahu, které by CESL nepokrýval, měly být řešeny podle příslušných ustanovení rozhodného vnitrostátního práva. Příkladmo lze zmínit právní subjektivitu smluvních stran včetně právních důsledků nedostatečné způsobilosti k uzavření smlouvy, zastoupení, změnu smluvních stran a právní následnictví, započtení a splynutí, vlastnická práva a práva z duševního vlastnictví, rozpor s dobrými mravy nebo podmínky mimosmluvní deliktní odpovědnosti.[382] Koncepčně návrh CESL byl založen na autonomii vůle, resp. smluvní svobodě jako základní zásadě soukromého práva, která však byla vyvažována zásadou dobré víry a poctivého jednání.[383]

---

[379] Shrnuto např. v EUROPEAN LAW INSTITUTE. Statement of the European Law Institute on the Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law COM(2011)635 final. Dostupné online na: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/S-2-2012_Statement_on_the_Proposal_for_a_Regulation_on__a_Common_European_Sales_Law.pdf. Str. 18, body 8 a 9. [cit. 15.6.2021].

[380] K tomu více např. SCHULTE-NÖLKE, H., ZOLL, F., JANSEN, N., SCHULZE, R. (eds), Der Entwurf für ein optionales europäisches Kaufrecht, Munich 2012, 424 str. ISBN 978-3866532090.

[381] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD). Odůvodnění návrhu, bod 26.

[382] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD). Odůvodnění návrhu, bod 27.

[383] Srov. ustanovení článku 2 odst. 1 CESL.

5.2.2. Model tzv. druhého režimu vnitrostátního práva

Oproti dřívějším plánům na zavedení opčního modelu tzv. 28 právního režimu (viz rozbor unijního soft law poskytnutý v kapitole 4.3), kdy by si smluvní strany mohly dobrovolně zvolit aplikaci specifického unijního souboru právních pravidel ve formě CFR na své smluvní vztahy, čímž by se vyhnuly aplikaci vnitrostátních právních předpisů, nařízení CESL bylo založeno na formálně odlišném mechanismu nazývaném „volitelný druhý režim". Zásadním rozdílem mezi modelem 28. právního režimu a modelem druhého režimu byl ten fakt, že CESL byl v návrhu Komisí považován za druhý systém domácího vnitrostátního smluvního práva, a nikoli za unijní právo (které by bylo ve vztahu k domácímu právnímu řádu cizím právem). Použití CESL tak neznamenalo nahrazení vnitrostátní úpravy kupní smlouvy cizí právní regulací, ale vytvoření druhé vnitrostátní úpravy kupní smlouvy paralelní k té již existující, přičemž tato druhá úprava by byla ve všech členských státech uniformní. Volba režimu CESL přitom měla být dobrovolná, založená na principu opt-in, tj. použitelná jen na základě dohody smluvních stran uzavírající příslušnou kupní smlouvu s přeshraničním prvkem.[384] Ve vztazích B2C přitom kogentně muselo jít vždy o volbu aplikace CESL na celou kupní smlouvu, zatímco ve vztahu B2B nebylo zakázáno aplikaci CESL limitovat pouze na některé aspekty uzavřené smlouvy a jiné ponechat ve standardním právním režimu vnitrostátního práva.

Jelikož Nařízení Řím I ve svém konečném znění neumožňovalo volbu jiného než vnitrostátního právního řádu či složky,[385] původní představa Komise, že by si smluvní strany mohly dobrovolně v případě zájmu zvolit autonomní jako tzv. 28. právní režim nově vytvořenou unijní úpravu smluvního práva byla neprůchozí.[386] Proto se jeví „stvoření" mechanismu druhého režimu vnitrostátního práva, který elegantně obchází nemožnost volby jiného než vnitrostátního práva podle Nařízení Řím I, jako účelový konstrukt, který Komise zvolila pod tlakem stávající omezení unijní kolizní úpravy. Aplikace CESL totiž podle Komise neměla představovat volbu rozhodného práva, jak ji známe z obecných pravidel mezinárodního práva soukromého, ale o využití jednoho z možných režimů v rámci

[384] MAK, CH. Unweaving the CESL: Legal-economic reason and institutional imagination in European contract law. Common Market Law Review, 2013, roč. 50, č. 1 a 2. Str. 283 a násl.

[385] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) Úř. věst. L 177. Článek 3.

[386] Srov. předchozí kapitolu 4.4 o vývoji soft law právních aktů v oblasti unijního smluvního práva.

příslušného vnitrostátního právního řádu, který by ovšem byl ve všech členských státech shodný.[387] De facto se tak vůbec nejednalo o volbu rozhodného práva na základě standardních mechanismů kolizních norem, které tímto mechanismem nebyly vůbec dotčeny.[388] Dalším zásadním aspektem CESL bylo pravidlo, že aplikace CESL na příslušný přeshraniční smluvní vztah byla koncipována jako výlučná,[389] tj. neumožňovala jakékoli použití standardního vnitrostátního práva. Navíc CESL byl i interpretačně samostatný předpis, neboť veškeré otázky jím upravované měly být interpretovány pouze na základě zde obsažených autonomních právních zásad, resp. ještě obecných zásad používaných při výkladu unijního práva, ale bez možnosti přihlédnout k příslušné standardní vnitrostátní právní úpravě.[390]

Je nutné konstatovat, že navrhovaný model unifikovaného opčního právního režimu byl v rámci unijního práva zcela výjimečným řešením, byť lze najít určitou podobnost s nadnárodními formami právnických osob jako *Societas Europaea* nebo unijní ochrannou známkou.[391] Pro českého právníka naopak může návrh představovat jakési „*déjà vu*“ s ohledem na naši mnohaletou paralelní úpravu závazkového práva v rámci občanského a obchodního zákoníku. Ta ovšem přinášela spíše komplikované právní situace s mnohdy neodhadnutelným výsledkem a toto české řešení rozhodně právní jistotu smluvních stran nezvyšovalo, ale naopak ji spíše snižovalo.[392] I v případě modelu navrhovaném v CESL se proto dalo předpokládat, že se nepodaří zcela precizně vyřešit otázku použitelnosti případných dvou režimů smluvního práva, což by produkovalo zbytečné nejasnosti a složité soudní spory. Proto z českého pohledu, k němuž se osobně hlásím i já, kdy naše nedávná rekodifikace soukromého práva dvoukolejnost závazkových právních vztahů z dobrých důvodů opustila, lze plánovaný režim druhého paralelního

---

[387] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD). Srov. odst. 10 odůvodnění návrhu.

[388] Ibid. Srov. celá důvodová zpráva k návrhu CESL.

[389] Více např. BEHAR-TOUCHAIS, M. The functioning of the CESL within the framework of the Rome I Regulation, Note for the European Parliament, 2012, PE.462.477. Body 1.2 a dále. Dostupné online na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/462477/IPOL-JURI_ET%282012%29462477_EN.pdf [cit. 15.6.2021].

[390] Ibid. Srov. ustanovení bodu 27 odůvodnění, článku 11 a článku 4 přílohy I.

[391] BŘICHÁČEK, T. Common European Sales Law jako „druhý režim“ vnitrostátního práva. In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. Str. 49.

[392] Srov. např. PELIKÁNOVÁ, I. Koncepce obchodního práva v nové soukromoprávní kodifikaci. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2015. Str. 40-41.

opčního režimu vnitrostátního práva považovat spíše za nevhodný krok zpět, neboť namísto opakovaně deklarovaného záměru na zjednodušení a zpřehlednění unijního smluvního práva by výsledkem CESL byla pravděpodobně nižší míra právní jistoty.

5.2.3. Srovnání druhého režimu a tzv. 28. režimu

Jak jsme si již vysvětlili v předchozí části, druhý režim se od 28. režimu odlišoval tím, že formálně nevytvářel nadřazenou unijní úpravu smluvního práva, kterou si účastnicí mohli dobrovolně zvolit jako volitelnou právní úpravu, ale namísto toho „vkládal" každému členskému státu do jeho právního řádu paralelní úpravu smluvního práva, kterou mohly smluvní strany přeshraniční smlouvy dobrovolně na principu opt-in aplikovat na vzájemné právní vztahy. Při bližším zkoumání však vychází najevo, že ve skutečnosti se jedná pouze o odlišnost v legislativní technice, ale řadu prvků mají naopak oba modely společných.[393]

Za prvé jsou oba přístupy projevem autonomní právní úpravy smluvního práva EU, která ovšem nemá účinek plného nahrazení stávající vnitrostátní právní regulace, ale existuje souběžně vedle klasického národního režimu. V tomto bodu je mechanismus aplikace obou navrhovaných režimů zcela shodný. Za druhé jsou oba modely založeny na opčním principu, tj. dobrovolném použití dané úpravy na základě autonomní volby smluvních stran. Jen formálně se v tomto bodu oba přístupy odlišují tím, že zatímco v případě volby 28. režimu účastníci prováděli volbu rozhodného práva, u modelu druhého režimu nejde o volbu rozhodného práva použitelného na vzájemní smluvní vztahy, nýbrž o volbu jednoho z vnitrostátních režimů.[394] Třetím shodným prvkem obou modelů je skutečnost, že při interpretaci obou režimů je nutné postupovat výhradně podle pravidel obsažených v příslušném unijním právním aktu, resp. v souladu s ustálenými obecnými interpretačními zásadami práva EU, a nikoliv podle příslušného vnitrostátního práva, jehož interpretační pravidla a zásady jsou naopak z aplikace vyloučeny. To však pro oba režimy mělo platit pouze v rozsahu působnosti příslušné unijní úpravy smluvního práva, takové smluvní aspekty, které unijní úprava neregulovala, naopak v obou modelech měly být posuzovány podle příslušného rozhodného vnitrostátního práva určeného podle příslušné kolizní normy (zejm. Nařízení Řím I).

---

[393] Podobně např. RÜHL, G. The Common European Sales Law: 28th regime, 2nd regime or 1st regime? Maastricht European Private Law Institute, Working paper 2012/5. Str. 1 a násl.

[394] Srov. HESSELINK, M. How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation, European Review of Private Law. I/2012. Str. 198.

Lze proto shrnout, že legislativní technika tzv. druhého režimu obsažená v návrhu CESL byla pouze šikovným pokusem o prosazení stejných právních řešení, jako v původních plánech 28. právního režimu, které však z důvodů nedostatku podpory ze strany členských států nebylo možné napřímo prosadit. Ve skutečnosti však rozdíly mezi faktickým dopadem na přeshraniční smluvní vztahy v případě srovnání obou modelů neexistují a z pohledu smluvních stran vedou v praxi k velmi obdobným až zaměnitelným výsledkům.

5.2.4. Kritika druhého režimu

Nejen z pohledu české zkušenosti s dvoukolejností závazkových právních vztahů, ale rovněž i z pohledu samotného unijního práva však vyvstávají některé otázky zpochybňující tento model druhého režimu. Formálně právně se sice nejednalo o řešení právně nepřípustné, či odporující obecnému nastavení unijního práva, jak ostatně potvrdila i Právní služba Rady EU ve svém stanovisku.[395]

Na druhou stranu však šlo podle mého názoru o řešení poměrně neohrabané, zvláštně hybridní [396] ale především účelové, jež mělo zjevně obejít odpor členských států k novelizaci Nařízení Řím I, resp. neschválení původního znění návrhu tohoto nařízení.[397] Důvodem je odlišný právní základ, kterým pro nařízení CESL bylo obecné harmonizační zmocnění za účelem vytvoření a fungování vnitřního trhu podle článku 114 SFEU, jež vyžaduje schvalování v řádném legislativním procesu, tj. za souhlasu pouhé kvalifikované většiny v rámci hlasování v Radě.[398] Tento z hlediska nutné většiny v Radě výhodný právní základ však pro eventuální paralelní unijní 28. režim použít nelze, protože článek 114 SFEU lze aplikovat pouze na harmonizaci vnitrostátního práva členských států z důvodu fungování vnitřního trhu, kterou by takový autonomní unijní režim rozhodně nepředstavoval. Konstatovaný závěr o jasných limitech použití článku 114 SFEU pouze na

[395] Srov. Odst. 14, 15 a 16 Stanoviska Právní služby Rady č. 14997/12 ze dne ze dne 26. 10. 2012. Dostupné online na: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14997-2012-INIT/cs/pdf [cit. 15.06.2021].

[396] Podobně např. KOCH, R. CISG, CESL, PICC and PECL. In MAGNUS, Ulrich (ed.) CISG vs. Regional Sales Law Unification. Munich: Sellier European Law Publishers, 2014. Str.125 a násl.

[397] Srov. vysvětlení v kapitole 5.2.2 této disertační práce.

[398] Srov. vysvětlení v kapitole 3.3.1 této disertační práce.

harmonizační aktivity byl ostatně v jiném případě už potvrzen i soudním rozhodnutím SDEU ve věci C-436/03 Evropský parlament proti Radě.[399]

Jelikož však žádné jiné specifické zmocnění EU k přijetí paralelní unijní právní úpravy smluvního práva primární právo EU neobsahuje, zbývá jako jediný teoreticky možný právní základ pro vytvoření paralelní unijní úpravy tzv. doložka flexibility podle ustanovení článku 352 SFEU.[400] Není proto náhodou, že právě tento právní základ byl v minulosti Unií použit pro jiné paralelní unijní instituty jako např. vytvoření nadnárodních právnických osob.[401] Zásadní překážkou přímé cesty Komise při formulaci návrhu CESL jako 28. právního režimu ve formě paralelní unijní úpravy je fakt, že doložka flexibility podle článku 352 SFEU vyžaduje v legislativním procesu jednomyslné schválení v Radě EU, které pro odpor řady členských států reálně není možné zajistit.

Fakticky tedy návrhem CESL docházelo ke skryté novelizaci Nařízení Řím I, kdy CESL umožňoval zvolit si jako rozhodné právo reálně unijní právní režim namísto vnitrostátního práva některého z členských států (byť maskovaný jakožto paralelní vnitrostátní úprava), což ovšem bylo přesně předpokládáno v původním návrhu Nařízení Řím I a členskými státy zamítnuto jako nepřípustné. Ačkoli byl tento model druhé režimu označovaný za součást vnitrostátního práva, ve skutečnosti by fungoval přesně takovým způsobem, jako bylo dříve předpokládáno ve formě 28. právního režimu, mimo jiné s použitím uzavřeného systému interpretačních pravidel a zásad vylučujících použití výkladových principů standardní vnitrostátní závazkové právní úpravy.

Navíc Komise sice v návrhu opakovaně ujišťovala, že CESL nezpůsobí závažné dotčení stávající vnitrostátní regulace, nicméně současně je v návrhu odlišně konstatováno, že jde o prostředek k harmonizaci vnitrostátního práva, což ostatně je také nezbytnou podmínkou použití článku 114 SFEU jako právního základu. Jak také správně upozorňuje Hesselink,[402] problémy přinášel rovněž možný souběh Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen „CISG“) s režimem CESL. Aplikace CISG na kupní smlouvy

[399] Rozsudek Soudního dvora Evropského unie ze dne 2. 5. 2006, C-436/03, Evropský parlament v. Rada. Bližší odůvodnění je konkrétně v odst. 38 a násl.

[400] Srov. vysvětlení uvedeného článku v kapitole 3.3.7 této disertační práce.

[401] Srov. bližší pojednání v poslední kapitole této práce.

[402] HESSELINK, M. How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. European Review of Private Law. 2012, 20/1. Str. 196 a násl.

s mezinárodním prvkem je totiž za situace, kdy nedochází k volbě rozhodného práva, limitována pouze vlastními ustanoveními CISG a jejich příp. interpretací, avšak CESL obsahoval v úvodu konstatování, že volba tohoto druhé režimu aplikaci CISG vylučuje. K tomuto rozhodnutí však nedocházelo provedením volby rozhodného práva ve smyslu Nařízení Řím I, ale formálním použitím CESL coby jednoho z dostupných vnitrostátních režimů.

Nebezpečí postupu navrhovaného v CESL přitom spočívá zejména v tom, že pokud by se takový model podařilo prosadit, příp. obhájit i v soudním řízení před SDEU, hranice dalšího rozšiřování paralelní úpravy soukromého práva ve formě autonomní unijní regulace by zcela zmizela a dosavadní pojistka ve formě jednomyslnosti podle článku 352 SFEU by ztratila jakýkoli význam.[403] Postupem dle článku 114 SFEU by se mohla jakákoli prakticky budoucí unijní regulace soukromého práva prohlásit za harmonizační opatření za účelem ochrany vnitřního trhu a prohlašovat v legislativním procesu s pouhou kvalifikovanou většinou v Radě, tj. i proti vůli řady členských států, pokud by nebyly schopny sestavit dostatečnou blokační menšinu. Proto osobně považuji za legislativně i právně teoreticky za vhodnější řešení buď zavedení 28. právního režimu postupem dle článku 352 SFEU, nebo naopak harmonizaci smluvního práva členských států prostřednictvím přehlednějších a komplexnějších unijních směrnic, které by sjednotily a zpřesnily předchozí fragmentární úpravu.

5.3. Kompromisní směrnice 2019/770 a 2019/771

Po neúspěchu návrhu CESL se Komise na základě zjištění získaných z veřejné konzultace ohledně největších překážek přeshraničního obchodu, rozhodla věnovat se pouze konkrétním oblastem, v nichž jsou problémy nejpalčivější. Za nejdůležitější identifikovala oblast online spotřebitelských smluv s přeshraničním prvkem, resp. spotřebitelských smluv o poskytnutí digitálního obsahu s přeshraničním prvkem, neboť oproti korporacím jsou spotřebitelé obecně méně právně kvalifikovaní a hůře čelí zvýšeným finančním nárokům spojeným se znalostí a uplatnění práv podle jiných právních řádů.[404]

---

[403] Srov. SEHNÁLEK, D. ŘÍČKA, R. Metody regulace soukromoprávních vztahů v EU. In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T.. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. Str. 40.

[404] Důvodová zpráva k Návrhu Směrnice COM (2015) 634, str. 2. Důvodová zpráva k Návrhu Směrnice COM (2015) 635, str. 2.

Komise následně připravila dva legislativní návrhy směrnic z prosince 2015, které směřovaly jednak na problematiku sjednocení pravidel pro poskytování tzv. digitálního obsahu spotřebitelům,[405] a jednak na sjednocení pravidel pro prodej hmotného zboží spotřebitelům.[406] Legislativní návrh ve věci obou shora uvedených směrnic EU byl předložen již v roce 2015, schváleny a přijaty byly však po čtyřech letech vyjednávání až v roce 2019 s tím, že implementační lhůta pro transpozici cílů směrnic[407] do vnitrostátních právních řádů členských států uplyne 1.7.2021. Skutečná aplikovatelnost pravidel stanovených touto směrnicí však nastane až 1.1.2022, neboť podle příslušných přechodných ustanovení jsou obě směrnice nepoužitelné na smlouvy uzavřené před tímto datem,[408] a proto reálný dopad těchto pravidel do praxe bude možné hodnotit teprve od roku 2022. V době ukončení rukopisu této disertační práce zatím nebyl ještě schválen způsob transpozice obou směrnic do českého právního řádu.[409]

Obsah samotných směrnic nebyl rozhodně překvapivý, neboť vycházel z dosavadního vývoje a byl výslovně přepokládán již ve Strategii pro jednotný digitální trh v Evropě,[410] který Komise vydala v roce 2015. Přes toto své formální zaměření je vhodné upozornit, že obsahově směrnice nepřinášejí žádná zásadně nové právní koncepty, pravidla či zásady, ale naopak vycházejí z řady předchozích spotřebitelských směrnic ES z osmdesátých a devadesátých let 20. století, které částečně nahrazují a byly pouze přizpůsobeny dnes existujícím digitálním technologiím. Původní PECL vytvořené Landovou komisí z pochopitelných důvodů žádné ustanovené ve vztahu k digitální trhu neobsahovalo, nicméně následující akademická kodifikace DCFR již některé smluvní typy vztahující se

[405] Návrh Směrnice COM (2015) 634 final.

[406] Návrh Směrnice COM (2015) 635 final.

[407] První z nich je plným označením Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb. Druhá z nich je pak plným označením Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[408] Viz článek 24 obou citovaných směrnic, který upravuje časové podmínky implementace směrnic a datum jejich účinnosti.

[409] Nicméně vládní návrh příslušného novelizačního zákona byla dne 2.9.2020 předložen Poslanecké sněmovně. Viz sněmovní tisk 994/0 ze dne 2.9.2020. Dostupný online na: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=994&CT1=0 [cit. 15.6.2021].

[410] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě COM (2015) 192 final. Dostupné online na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192& from=EN [cit. 15.06.2021].

k digitální ekonomice výslovně upravovala,[411] byť pochopitelně ohniskem zájmu DCFR v době jeho vydání rozhodně nebyl jednotný digitální trh EU.

Přestože oba návrhy směrnic v řadě aspektů vycházejí z opuštěného návrhu Nařízení CESL, ve skutečnosti se zásadně liší použitou metodou, kdy CESL bylo založeno na unifikace prostřednictvím zavedení paralelního vnitrostátního režimu, zatímco kompromisní směrnice se vrací k principu harmonizace, byť principálně jde o harmonizaci maximální, od níž se státy nemohou odchýlit, pokud není výslovně uvedeno jinak.[412] Jednak se také návrhy liší komplexností právní úpravy, která byla v CESL výrazně vyšší.

Zatímco totiž nařízení CESL usilovalo o obecnou úpravu smluvního práva a regulovalo základní instituty jako vznik smlouvy, platnost smlouvy, výklad smlouvy, závazky smluvních stran, odpovědnost za vady či promlčení, návrhy obou směrnic se naopak pokouší pouze o výrazně limitovanější úpravu některých institutů spojených s prodejem zboží online, resp. s poskytováním digitálního obsahu. Samotný digitální trh přitom skutečně představuje zásadní nové výzvy pro soukromé právo a je velmi případné zkoumat, zda v kontextu jevů jako je umělá inteligence či informační ekonomika jsou nástroje občanského práva vhodnými mechanismy pro jejich regulaci. Realitou vznikajícího digitální jednotného trhu se rovněž stává zvláštní pozice moderního spotřebitele, který jen zcela vzácně využívá možností vedení soudního sporu před obecnými či arbitrážními soudy, a ještě vzácnější jsou pak opačné situace, kdy sám spotřebitel je naopak v těchto řízeních v pozici žalovaného.[413]

Ve své podstatě se obě směrnice pokouší především upravit pravidla pro posouzení souladu, resp. rozporu se smlouvou a s tím související pravidla pro uplatnění nároků z vad ze strany spotřebitele v případě existence rozporu se smlouvou. Poměrně nelogicky však vyznívá kombinace metody maximální harmonizace s naznačenou fragmentární úpravou, neboť členským státům je současně zakazováno na jednu stranu přijmout v regulovaných oblastech jakoukoli přísnější úpravu ve prospěch spotřebitele, a na druhou stranu se očekává, že

[411] Zmínit lze např. Článek IV. A. – 1:101 DCFR, který upravuje kupní smlouvu o převodu práv duševního vlastnictví nebo kupní smlouvu o prodeji informací.

[412] Srov. článek 4 obou směrnic. A dále např. CARVALHO, J. M. Sale of Goods and Supply of Digital Content and Digital Services – Overview of Directives 2019/770 and 2019/771. Journal of European Consumer and Market Law. Vol 8, Issue 5 (2019). Str. 194.

[413] METZGER, A. A Market Model for Personal Data: State of Play Under the New Directive on Digital Content and Digital Services, 2020.

chybějící instituty budou muset členské státy nezbytně doplnit vlastními vnitrostátními normami. Za rozumnější řešení bych proto osobně považoval buď použití metody minimální harmonizace spolu s fragmentárním způsobem úpravy, nebo naopak komplexnější horizontální unijní regulaci s využitím metody maximální harmonizace, neboť forma unifikačního nařízení, se ukázala u CESL jako neprůchozí cesta.

5.3.1. Směrnice 2019/770 o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb

Tento legislativní akt upravuje pravidla poskytování tzv. digitálního obsahu a služeb s digitálním obsahem v EU, a to bez ohledu na způsob jeho poskytování. Je založený na inovativní myšlence převzaté z CESL,[414] že v případě digitálních služeb dochází často k jejich bezúplatnému poskytnutí, ovšem měnou, kterou spotřebitel ve skutečnosti za poskytnuté služby platí jsou jeho osobní informace. Předmětná směrnice je však první legislativní akt, který pravidla těchto nových právních vztahů založených na protiplnění ve formě osobních informací závazně reguluje.

Směrnice je založena na principu maximální harmonizace, nicméně v řadě otázek povoluje výjimku z tohoto principu a umožňuje členským státům se odchýlit ve prospěch přísnější vnitrostátní úpravy.[415] Aplikuje se pouze na spotřebitelské smlouvy uzavírané mezi podnikatelem na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé.[416] Vztahuje se na prodej veškerého nehmotného zboží či služeb, typicky např. prodej hudby, aplikací, her, služeb vytváření, zpracování či ukládání dat prostřednictvím tzv. cloudu, vysílání sportovních událostí online, služby umožňující sdílení digitálního obsahu, apod. Směrnice úmyslně nerozlišuje mezi prodejem zboží a poskytováním služby, a tedy ani nerozlišuje při určování kogentních smluvních povinností mezi různými smluvními typy. [417]

Použitá pravidla a právní konstrukce jsou tedy vytvářeny tak, aby platily univerzálně pro celou oblast poskytování digitálního obsahu. To na jednu stranu

---

[414] Bod 18 odůvodnění návrhu CESL.

[415] Článek 4 směrnice 2019/770.

[416] Článek 3 směrnice 2019/770.

[417] RICHTER, Š. Směrnice EU 2019/770 o některých aspektech poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb jako nástroj ochrany spotřebitele. Jurisprudence. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2020, roč. 29, č. 4. Str. 9-10.

vytváří přehledný a jednotný soubor pravidel, na stranu druhou však naráží na již existující vnitrostátní právní úpravu v jednotlivých členských státech EU, která je často specificky upravena pro jednotlivé smluvní typy. Poměrně komplikované vyhodnocení míry aplikace takového obecného pravidla ze směrnice na jednotlivé smluvní typy tak zbude na národního zákonodárce v rámci transpozice směrnice.[418]

Směrnice se aplikuje na poskytování digitálního obsahu bez ohledu na to, zda jde o dočasnou nebo trvalou aktivitu, a dále rovněž bez ohledu na to, zda jde o poskytování výměnou za peněžité protiplnění nebo za jiné, nepeněžité majetkové hodnoty. Směrnice sama výslovně stanoví, že jejím účelem není zabývat se autorským právem ani jinými aspekty souvisejícími s duševním vlastnictvím při poskytování digitálního obsahu, a že směrnicí nejsou dotčena žádná práva ani povinnosti podle autorského práva či předpisů o duševním vlastnictví.[419] Věcně lze zařadit regulovaná pravidla v zejména pod českou právní úpravu kupní smlouvy a smlouvy o dílo v občanském zákoníku.

Příkladem novinky, vnášené do stávajících pravidel směrnicí, je pak povinnost poskytovatele zajistit, že digitální obsah je doručen spotřebiteli vždy v nejnovější verzi, dostupné v době uzavření smlouvy. Jedinou výjimkou je situace, kdy se smluvní strany výslovně dohodnou na odlišném postupu.[420]

V úzké souvislosti s oběma shora uvedenými inovativními pravidly je pak princip obráceného důkazního břemene ve vztahu k prokazování souladu se smlouvou. Řádné a bezvadné plnění v souladu s uzavřenou smlouvou tedy bude muset prokázat sám poskytovatel digitálního obsahu, nikoli nespokojený spotřebitel. Jedinými výjimkami z principu obráceného důkazního břemene zůstávají situace, kdy rozpor se smlouvou zaviní sám spotřebitel,[421] např. tím, že digitální obsah použije v digitálním prostředí, které je s tímto obsahem nekompatibilní a na toto byl před uzavřením smlouvy poskytovatelem upozorněn, nebo tím, že před uzavřením smlouvy s poskytovatelem nespolupracuje při určení parametrů jeho digitálního prostředí a tím zmaří řádné ověření jeho kompatibility s poskytnutým digitálním obsahem. Ani v těchto situacích není spotřebitel zbaven

[418] Srov. CAUFFMAN, C. New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. Maastricht Journal of European and Comparative Law. 26, 2019. Str. 312.

[419] Článek 3 odst. 9 směrnice.

[420] Článek 8 odst. 6 směrnice.

[421] Srov. RICHTER, Š. New technological challenges for the regulation of consumer supply of digital content. In SZAKÁCS, DUREC KAHOUNOVÁ, SENKOVÁ. Míľníky práva v stredoeurópskom priestore 2020. Bratislava, 2020. ISBN 978-80-7160-576-8. Str. 685.

možnosti uplatnit práva z vadného plnění, nicméně důkazní břemeno prokázání vady a odpovědnosti poskytovatele za tyto vady nese výjimečně sám spotřebitel.

Vzhledem k tomu, že v digitální ekonomice jsou často informace o fyzických osobách považovány za přinejmenším stejně hodnotné, jako peněžité plnění, směrnice zcela úmyslně upravuje i tyto vztahy založené na nepeněžitém protiplnění, aby ani tento model bezdůvodně neunikl regulaci (tzv. platba osobními informacemi).[422]

Posledním zajímavým institutem, který návrh směrnice přináší, je pak právo na ukončení smlouvy spotřebitelem v případě dlouhodobých smluv na dobu neurčitou nebo na dobu určitou v délce větší než 12 měsíců. U těchto dlouhodobých smluv je spotřebitel jako slabší smluvní strana zvýhodněn tak, že může smlouvu ukončit kdykoli po uplynutí prvních 12 měsíců trvání smlouvy, a to jednoduše tak, že ukončení smlouvy oznámí poskytovateli a ukončení se stane účinné 14 dnů po přijetí oznámení poskytovatelem. Současně si strany vzájemně vyrovnají případné nedoplatky či přeplatky za poskytnutý digitální obsah ke dni ukončení smlouvy, resp. v případě jiného, než peněžitého protiplnění je poskytovatel povinen zdržet se použití takového protiplnění, které mu spotřebitel poskytl výměnou za digitální obsah či jakýchkoli jiných údajů spotřebitele které v této souvislosti poskytovatel získal.

Přestože se uvedená směrnice pokouší do právní regulace vnést nové digitální jevy současnosti,[423] její ustanovení jsou spíše obecná a při soudní aplikaci téměř jistě budou vznikat problémy s pochopením nových technologií a jejich fungování. Proto lze souhlasit s názorem, že kvalifikované soudní rozhodování ať už na české nebo unijní úrovni, bude do značné míry záviset na závěrech odborných znaleckých posudků v této oblasti.[424]

---

[422] K tomu srov. HACKER, P. Regulating the Economic Impact of Data as Counter-Performance: From the Illegality Doctrine to the Unfair Contract Terms Directive. In LOHSSE, SCHULZE AND STAUDENMAYER (eds.), Data as Counter-Performance: Contract Law 2.0? Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3391772 [cit. 15.6.2021].

[423] Více např. METZGER, A. A Market Model for Personal Data: State of Play Under the New Directive on Digital Content and Digital Services. In LOHSSE, SCHULZE, STAUDENMAYER (eds.) Data as Counter-Performance. Contract Law 2.0? Münster Colloquia on Digital Economy 2020. Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3666805 [cit. 15.6.2021].

[424] RICHTER, Š. 2020, ibid. Str. 688.

5.3.2. Směrnice 2019/771 o některých aspektech smluv o prodeji zboží

Tato směrnice sjednocuje pravidla prodeje hmotného zboží v EU spotřebiteli s cílem odstranit rozdílné úpravy v jednotlivých státech a zvýšit tak atraktivitu přeshraničních právních vztahů. Původní návrh směrnice byl Komisí připraven s omezením aplikace na prodej realizovaný prostředky na dálku, tj. zejména online, čímž však docházelo k nežádoucímu rozdělení pravidel pro online prodej a prodej v kamenných obchodech, a proto byl toto omezení v legislativním procesu odstraněno.[425]

Ačkoli se návrh směrnice inspiroval předchozím návrhem nařízení CESL, dosah nové úpravy je podstatně menší, neboť se v podstatě omezuje na posuzování souladu se smlouvou a nároky spotřebitele z titulu rozporu zboží s kupní smlouvou.[426] Směrnice je založena na principu maximální harmonizace, nicméně v řadě otázek povoluje výjimku z tohoto principu a umožňuje členským státům se odchýlit ve prospěch přísnější vnitrostátní úpravy.[427]

Stejně jako u předchozí směrnice je i tento návrh směřován pouze na tzv. B2C vztahy, tj. spotřebitelské smlouvy uzavírané mezi podnikatelem na jedné straně a spotřebitelem na straně druhé. Digitální obsah či služby mohou spadat do sféry aplikace této směrnice pouze tehdy, pokud jsou umístěny nebo jinak propojeny s hmotnými movitými předměty (tzv. zboží s digitálními prvky), ale přitom hmotný nosič neslouží výhradně jako nosič digitálního obsahu.[428] Ve všech ostatních případech se na dodávky digitálního obsahu či služby použije druhá Směrnice 2019/770, která je k popisované směrnice věcně komplementární.

Směrnice stanoví řadu kritérií pro určení souladu zboží se smlouvou, a to jak kritérií subjektivních, tak i objektivních, přičemž zakládá povinnost, že zboží být v souladu s technickými normami nebo kodexy chování daného odvětví, a musí splňovat životnost, funkčnost, kompatibilitu a bezpečnost, kterou u věcí stejného druhu mohl kupující rozumně očekávat.[429] V oblasti nároků kupujícího z vadného plnění smlouvy, směrnice jednoznačně preferuje v případě nesouladu s kupní

[425] CAUFFMAN, C. New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. Maastricht Journal of European and Comparative Law. XX (X), 2019. Str. 2.

[426] Srov. VANHERPE, J. White Smoke, but Smoke Nonetheless: Some (Burning) Questions Regarding the Directives on Sale of Goods and Supply of Digital Content. European Review of Private Law. 2/2020. Str. 252.

[427] Článek 4 směrnice 2019/771.

[428] Článek 3 směrnice 2019/771.

[429] Článek 13-16 směrnice 2019/771.

smlouvu právo na opravu či výměnu zboží. Pouze v případě, že je oprava či výměna nemožná, neproběhne v přiměřené lhůtě, znamenala by pro spotřebitele významné obtíže či prodávající dal najevo, že zboží do souladu se smlouvou v přiměřené lhůtě neuvede, teprve pak má spotřebitel právo smlouvu ukončit.[430]

5.4. Souhrnná směrnice 2019/2161 o modernizaci ochrany spotřebitele

Výsledkem snah o modernizaci unijního spotřebitelského směrnicového práva je poměrně nedávná tzv. souhrnná[431] směrnice 2019/2161, která podstatně novelizuje hned čtyři předchozí směrnicové akty, týkající se nepřiměřených smluvních podmínek ve spotřebitelských smlouvách, označování cen výrobků nabízených spotřebiteli, zákazu nekalých obchodních praktik vůči spotřebitelům a obecných práv spotřebitelů.[432] Transpoziční lhůta pro provedení směrnice do vnitrostátního právního řádu je stanovena do 28.11.2021, nicméně aplikovatelnosti nová pravidla nabydou až 28.5.2022, neboť do té doby se na stávající právní vztahy směrnice nepoužije.[433]

Směrnice je založena na principu maximální harmonizace, nicméně v některých případech umožňuje členským státům zavedení přísnější vnitrostátní regulace.[434] Hlavními novinkami, které do stávajících unijních regulatorních pravidel ochrany spotřebitele tato směrnice přináší jsou následující čtyři změny[435]:

Zavedení odrazujících pokut za porušení spotřebitelských práv

Nově je stanoveno společné pravidlo, které zvyšuje minimální horní hranici pokut ukládaných za porušení práv spotřebitelů ze strany podnikatelů, a to ve výši 4 % ročního obratu ve všech státech, v nichž k porušení práv došlo, příp. hranice 2 mil. EUR tam, kde nelze informaci o ročních obratu podnikatele zjistit. Směrnice je

---

[430] Článek 13 odst. 2 směrnice.

[431] V angličtině označováno jako „Omnibus Directive“, což lze přeložit jako „souhrnná směrnice“ ve smyslu souhrnného sborníkového svázání řady odlišných témat do jednoho právního aktu.

[432] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele.

[433] Článek 7 směrnice 2019/2161.

[434] Např. Bod 54 odůvodnění směrnice.

[435] Podrobněji např. CAUFFMAN, C. New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. Maastricht Journal of European and Comparative Law. 26, 2019. Str. 1-11.

přitom založena v tomto směru na minimální harmonizaci, tedy nebrání zavedení vyšších sazeb pokut, příp. i jiných sankčních nástrojů.[436]

Sjednocení spotřebitelských práv

Pro zvýšení přehlednosti jsou stávající definice prodeje zboží a poskytování služeb rozšířeny tak, aby zahrnovaly i hmotné i nehmotné zboží, služby nebo obsah, a to bez ohledu na to, zda jsou poskytovány úplatně nebo bezúplatně tam, kde spotřebitel ve skutečnosti platí svými osobními informacemi, které s druhou stranou sdílí, to je zejména případ tzv. služeb sociálních médií či poskytování cloudových služeb.[437] Především se jedná o práva na poskytnutí předsmluvních informací a právo na odstoupení od smlouvy ve lhůtě 14 dnů, které se dříve na digitální služby poskytované „bezúplatně" nevztahovalo.[438]

Povinnost transparentnosti pro online tržiště a platformy

Nově je zavedena povinnost předem před uzavřením smlouvy informovat spotřebitele, zda prodávající je podnikatel nebo nikoli, což má vliv na to, zda spotřebitel může následně uplatnit svá spotřebitelská práva vůči prodávajícímu. Současně je zavedena povinnost jasně označit placenou reklamu či existenci jiné dohody o lepší pozici v online vyhledávačích, dále povinnost informovat spotřebitele o pravidlech uživatelského hodnocení a opatřeních proti jejich manipulaci, a konečně také povinnost informovat spotřebitele o tom, zda uváděná cena je založena na základě automatizovaného algoritmu, který zohledňuje předchozí chování spotřebitele v on-line prostředí, aby mohli řádně a včas zvážit možná rizika případného rozhodnutí o koupi.[439]

---

[436] Bod 4-14 odůvodnění a článek 3 směrnice 2019/2161 ve spojení s novým článkem 8b směrnice 93/1/EHS.

[437] K tomu více MAULTZSCH, F. Paradigms of EU Consumer Law in the Digital Age. KETTEMANN/ PEUKERT (eds). The Law of Global Digitality. Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3759858 [cit. 15.6.2021].

[438] Bod 34-38 odůvodnění a článek 4 směrnice 2019/2161 ve spojení s novelizovaným článkem 3 stávající směrnice 2011/83/EU.

[439] Bod 45 odvodnění a článek 3 směrnice 2019/2161 ve spojení s novelizovanou Přílohou I stávající směrnice 2005/29/ES.

Zavedení přísné kontroly dvojí kvality zboží

Zboží tzv. dvojí kvality jsou výrobky, které jsou prodávány ve více členských státech v podobném či shodném balení, avšak jejich složení či vlastnosti se výrazně přesto v jednotlivých zemích liší. Takové jednání může být pro spotřebitele zavádějící a tedy klamavé, jelikož může spotřebitel nabývat oprávněného dojmu, že nakupuje stejné zboží jako v jiných zemích. Existence dvojí kvality je podle směrnice možná jen na základě prokázaných objektivních legitimních důvodů, jako např. specifické požadavky vnitrostátního práva v dané zemi či nedostupnost určitých složek výrobku. [440]

5.5. Dílčí závěr

Z recentního legislativního vývoje vystupuje jako velmi silná tendence snaha o zavedení opčního režimu smluvního práva, který by existovala paralelně k vnitrostátním úpravě ve členských státech. Původní představy o unifikaci smluvního práva nadřazeným unijním nařízením, které by nahrazovalo kogentně vnitrostátní systém smluvního práva se ukázaly jako neproveditelné, neboť většina členských států EU takové řešení setrvale blokuje s odůvodněním, že by tím došlo k narušení homogenity vnitrostátního systému soukromého práva.

Zavedení dobrovolného opčního režimu na principu opt-in však naráží na kolizní úpravu obsaženou ve vztahu ke spotřebitelským smlouvám v Nařízení Řím I, jež jako volbu práva předpokládá pouze a výhradně volbu vnitrostátní právní úpravy některého ze 27 stávajících členských států EU, a nikoli unijní právní úpravu smluvního práva, která by pak fungovala jako 28. právní režim. Pokud by takový 28. unijní opční právní režim měl skutečně být přijat, bylo by nutné nejdříve novelizovat Nařízení Řím I, což však v minulosti členské státy rovněž zablokovaly.

Právě z toho důvodu vznikl jako účelový konstrukt model druhého režimu, který by byl unijním nařízením CESL inkorporován do vnitrostátní úpravy jako variantní právní režim. Jeho volba tedy byla volbou vnitrostátního a nikoli unijního práva, a z hlediska kolizní úpravy v Nařízení Řím I tak byla právně souladná. Vývoj posledních let přinesl velmi kreativní legislativní eskamotérství Komise, která se

[440] Bod 51-53 odvodnění a článek 3 a 6 směrnice 2019/2161 ve spojení s novelizovaným znění článku 6 odst. 2 stávající směrnice 2005/29/ES.

pokoušela za každou cenu najít právně přijatelné řešení, které by přitom bylo akceptovatelné i ze strany členských států v Radě. V posledním pokusu pak vykročila až na pole velmi specifické legislativní techniky zavádějící prostřednictvím CESL jednotnou sadu tzv. věcných norem mezinárodního práva soukromého zasazených do vnitrostátního práva každého členského státu. Uvedenou účelovou konstrukci se ale v legislativním procesu rovněž nepodařilo prosadit a Komisi nezbylo, než ustoupit do dřívějších metod harmonizace vnitrostátního práva prostřednictvím dvou nových kompromisních směrnic 2019/771 a 2019/770 a novelizace stávajícího směrnicového práva na ochranu spotřebitele v podobě tzv. souhrnné směrnice 2019/2161.

Pokud srovnáme věcnou působnost obou kompromisních směrnic a poslední souhrnné směrnice s původními plány, prezentovanými Komisí např. v rámci Zelené knihy z roku 2010, je zcela zřetelné, že původní představy o variantě jednotné unijní horizontální úpravy smluvního soukromého práva se v předmětné směrnici 2019/2161 nepodařilo vůbec realizovat. Směrnice 2019/770 a 2019/771 naopak přináší zvýšení koherence oproti dřívější úpravě, nicméně v porovnání s plánem CESL neposiluje právní jistotu do takové míry.

Smyslem nových směrnic je tak především reagovat na některá aktuální témata, která v době přijetí novelizovaných čtyř směrnic buď vůbec neexistovala nebo nezpůsobovala konflikty ve přeshraničních právních vztazích. Zejména jde o zohlednění nových konfliktů vznikající v rámci digitalizace společenských vztahů, kdy řada právních jednání se v posledních letech přesouvá do digitálního světa, což ještě zesílilo při řešení následků pandemie COVID-19. Nové zpřísněné sankční mechanismy zase reagují na přítomnost globálních firem na trhu, pro něž jsou standardní pokuty vzhledem k jejich obratu velmi nízké a nejsou schopny mít odrazující efekt.[441] K zajištění dostatečné ochrany spotřebitele jsou proto maximální sazby procentuálně vázány na roční obrat takových korporací, což je sankční režim v unijním právu již dobře známý a používaný např. z oblasti

[441] K tomu srov. DUROVIC, M. Adaptation of consumer law to the digital age: The case of the new European Directive 2019/2161 on modernisation and better enforcement of consumer law. King's College London, 2020. Dostupné online na: https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/129494821/Anali_clanak_MD.pdf [cit. 15.6.2021].

soutěžního práva[442] nebo ochrany osobní informací v rámci GDPR.[443] Nakonec tedy jediným faktickým vylepšením dlouhodobě kritizovaného stavu unijní fragmentární izolované úpravy smluvního práva bylo částečné zkonsolidování většího počtu směrnic, a částečné rozšíření jejich působnosti na specifické situace digitálního trhu. To vše je proti původním plánům na unifikaci širšího smluvního práva v CESL, která by představovala první krok směrem ke sjednocování dalších oblastí soukromého práva v rámci EU až po teoretickou maximu evropského občanského zákoníku, poměrně minimalistický výsledek.

Pokud tedy jde o stanovenou třetí hypotézu, že závazné i nezávazné europeizační právní akty EU v oblasti soukromého práva reagují na aktuální společenské problémy a zvyšují právní jistotu účastníků vhodným sbližováním vnitrostátních soukromoprávních pravidel, ve vztahu k soft law i hard law právním aktům je možné konstatovat, že tato hypotéza byla potvrzena pouze částečně. V soft law pramenech i oficiální normotvorbě EU se totiž v posledních letech střídají návrhy, které skutečně usilují o zvýšení právní jistoty a zvýšení přehlednosti původní neprůhledné směrnicové houštiny prostřednictvím konsolidace příslušných směrnic či návrhu na zavedení horizontálního přístupu namísto původní vertikální harmonizace, s návrhy, které spíše reflektují určitá ideologická východiska bez ohledu empirické potvrzení významu a důležitosti tvrzených překážek (příkladem je evergreen tvrzeného bariéry vnitřního trhu představované rozdílnou vnitrostátní úpravou smluvního práva).

[442] Srov. Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82, v platném znění.

[443] Srov. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

6. EUROPEIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA PROSTŘEDNICTVÍM AKADEMICKÝCH VÝSTUPŮ EVROPSKÉ PRÁVNÍ VĚDY (SOFT LAW)

S odkazem na existující komplikace při přeshraničním vnitrounijním právním styku způsobené z určité části rozdílnou soukromoprávní úpravou v jednotlivých státech EU vznikla během minulých zhruba dvaceti let v rámci evropské akademické právní debaty celá řada návrhů na vybudování souhrnu společných právních pravidel, která by měla vést ke zjednodušení a zpřehlednění soukromoprávních vztahů s přeshraničním prvkem. Vedle oficiálních unijních legislativní návrhů se přitom jedná i celou řadu nezávazných, neoficiálních a do značné míry spontánních projektů, za nimiž stojí celá řada špičkových právních odborníků na soukromé právo, mezinárodní právo soukromé a právo unijní.

Tyto akademické projekty mají za společný ultimátní cíl sblížení či sjednocení soukromoprávních pravidel, nicméně velmi zásadním způsobem se liší ve věcné působnosti a formě vytvářených právních pravidel. Některé z nich jsou takto limitovány pouze na smluvní právo, jiné např. na mimosmluvní závazky. Ze strukturálního hlediska pak existují výrazné rozdíly v tom, zda tyto akademické projekty induktivním procesem nalézají určité společné zásady soukromého práva nebo alespoň specifické zásady jeho jednotlivých oblastí, či zda naopak právně komparativní metodou sestavují podrobnou srovnávací studii vnitrostátních pravidel soukromého práva v jednotlivých unijních státech de lege lata. Odlišné jsou tyto spontánní výstupy rovněž v tom, zda předpokládají vytvoření nadřazené unifikované právní úpravy, která má vnitrostátní pravidla zcela nahradit, nebo zda chtějí vnitrostátní úpravu pouze harmonizovat směrnicovým právem EU, či zda směřují k vytvoření opčního mechanismu, kdy si smluvní strany samy mohou zvolit, že se jejich smluvní vztahy budou řídit nově vzniklým unijním právním předpisem.

Výsledkem práce různých akademických skupin jsou vypracované projekty společných základů soukromého práva v EU, jeho základní principy, definice a modelová pravidla. Tyto akademické výstupy jsou někdy vypracovány zcela nezávisle na oficiální politice EU, jindy na pokyn orgánů EU. Rozhodně však mají zásadní teoretický význam a v mohou posloužit jako velmi cenný referenční zdroj při zpracování budoucích legislativních návrhů z oblasti soukromého práva, ať už na unijní či vnitrostátní úrovni, a zajistit tak zvýšení právní kvality takových

návrhů.[444] Zmiňované akademické výstupy představují právně nezávazné formy tzv. soft law, která řadím mezi spontánní formu europeizace vnitrostátního práva. Jelikož neoficiálních akademických skupin vytvářejících evropské soukromé právo ve formě soft law existuje vysoké množství, pokusím se shrnout ty z hlediska aktuálního vývoje EU nejdůležitější, resp. ty jejichž výstupy ovlivňují nejvíce europeizaci soukromého práva. Většinou jde přitom o projekty z oblasti smluvního či závazkového práva, nicméně zmiňuji i projekt společné úpravy deliktního práva.

6.1. Zásady evropského smluvního práva (PECL)

Jedním z nejznámějších akademických projektů snažících se o sbližování soukromého práva v EU je odborný právní tým vedeny Ole Landem z Univerzity v Kodani (odtud zkratka „Landova komise"), který již v 70. letech minulého století vyslovil myšlenku, že rozdílná úprava smluvního práva v jednotlivých členských státech vede k tomu, že podnikatelé i spotřebitelé raději pěstují vnitrostátní právní vztahy, byť jsou třeba nevýhodné, než by využili možnost navázat efektivnější právní vztah s protistranou v jiném státu.[445] Řešením podle Landa je vytvoření společných pravidel evropského smluvního práva, které by nedůvěru účastníků vůči cizímu zahraničnímu prvku při uzavírání smluv odstranilo. Proto v roce 1982 došlo k vytvoření tzv. Komise pro evropské smluvní právo („Commission for European Contract Law" ve zkratce CECL), která měla za cíl dosáhnout společné shody nad sdílenými evropskými principy smluvního práva.[446]

Podle Landových vlastních slov byla prvotním impulsem ke vzniku této Komise jeho diskuze s tehdejším předsedou Evropské komise Winfriedem Hauschildem na společné večeři po odborné konferenci v Kodani, kdy předseda Evropské komise proklamativně prohlásil, že Evropa potřebuje nutně společný zákoník.[447] Lando poté získal finanční podporu Evropské komise, začal vytvářet kvalifikovaný tým expertů na soukromé právo, přičemž Landovu komisi nakonec

[444] Příkladem může být sice nepřijatý, ale přesto vypracovaný návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD), který z akademických návrhů vycházel.

[445] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Central European University Press, 2006. Str. 288.

[446] LANDO, O. Dobrovolná nebo povinná evropeizace smluvního práva. EMP: časopis o českém a evropském právu. Brno: EMP, 2001. ISSN 1210-3977. Str. 17.

[447] Jak sám prof. Lando uvádí ve své předmluvě k: LANDO, O. BEALE, H. (eds.) Principles of European Contract Law, Parts 1 and 2 Combined and Revised. Hague: Kluwer, 2000.

tvořili profesoři soukromého práva ze všech tehdejších zemí ES,[448] kteří nejednali v zájmu svých států, ani nereprezentovali jakýkoli ekonomický či politický zájem, nýbrž byli erudovanými právníky s mezinárodním přehledem v oblasti občanského práva.[449] Na druhou stranu někteří autoři tuto premisu nezávislosti kritizují jako neodpovídající realitě, neboť často existuje personální propojenost jednotlivých právních odborníků s přípravou oficiálních právních aktů EU, nebo s průběhem vnitrostátní legislativního procesu v oblasti soukromého práva, a navíc řada členů podobných odborných skupin vychází z určitých doktrinálních premis, které vytrvale hájí, a proto o absolutní politické ani vědecké nezávislosti podle nich nelze vůbec uvažovat.[450] Česká republika, ani jiné středoevropské a východoevropské státy bývalého komunistického bloku zastoupeny nebyly, proto myšlenkový vstup smluvních zásad jejich právních řádů ani zapojení místních akademických odborníků do tvorby společných principů nebyly možné.[451]

Výsledkem dvacetileté práce Komise bylo publikování monumentálního díla ve třech částech v letech 1995-2003, nazvaného Zásady evropského smluvního práva a označovaného většinou odborné literatury anglickou zkratkou PECL („Principles of European Contract Law“).[452] PECL nejsou pochopitelně právním předpisem, který by měl závaznou povahu, ale představují typické nezávazné soft law. Obsahují v celkem 17 kapitolách obecné zásady a modelové principy, k nimž je připojený komentář s příklady aplikace dané zásady v praktických situacích.[453] V tomto formálním smyslu struktura PECL silně vychází z amerických

---

[448] Určitým znakem snahy po maximální objektivitě je mimo jiné fakt, že kdykoli při rozšíření ES/EU o další státy byla skupina rozšířena o další členy, aby tak byly zastoupeny i nové členské země.

[449] LANDO, O. Have the PECL Been a Success or a Failure?. European Review of Private Law, 17/2009. Str. 367.

[450] Srov. např. BONELL, M. J. The Needs and Possibilities of a Codified European Contract Law. European Review of Private Law, 5/ 1997. Str. 505-532.

[451] Od roku 1973 tvořilo ES přesně 9 členských států, později došlo k rozšíření o Řecko (1981), Portugalsko a Španělsko (1986), Rakousko, Finsko a Švédsko (1995) na celkem 15 států. K velkém východnímu rozšíření došlo až v roce 2004 (celkem deset nových členských států včetně ČR), pokračujícím v roce 2007 (Bulharsko a Rumunsko) a zatím ukončenému v roce 2013 přijetím Chorvatska do EU.

[452] První část byla publikována jako: LANDO, O. BEALE, H. (eds.) Principles of European Contract Law, Part 1: Performace, Nonperformace and Remediem. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. Druhá část byla publikována jako: LANDO, O. BEALE, H. (eds.) Principles of European Contract Law, Parts 1 and 2 Combined and Revise. Hague : Kluwer, 2000. Poslední třetí část byla publikována jako LANDO, CLIVE, PRÜM, ZIMMERMANN (eds.) Principles of European Contract Law, Part III. Hague : Kluwer, 2003. Všechny tři knihy jsou aktuálně dostupné rovněž on-line na: https://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/ [cit. 15.06.2020].

[453] VON BAR, Christian. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: IN ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského

Restatements,[454] byť obsahově se výrazně odlišují, neboť neobsahují pouze shrnutí platného práva, ale také určitá doporučení pro soukromé smluvní právo *de lege ferenda*.[455] Od konkurenčního Gandolfiho projektu tzv. Pavijské skupiny (viz další kapitoly) se naopak PECL odlišují tím, že obsahují jen obecné modelové principy (s komentářem a poznámkami), ale nikoliv detailní právní úpravu. Tím, že shrnují obecné právní zásady jsou naopak PECL velmi podobné a inspirované Zásadami mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT.

Cílem PECL proto primárně bylo komparativní analýzou shromáždit a artikulovat zastřešující společné zásady a principy, které by poskytovaly maximální flexibilitu a byly schopny se snadno přizpůsobit i případnému budoucímu vývoji evropského právního myšlení a na jejichž základě by teprve mohl být postaven případný evropský zákoník soukromého práva.[456] Ačkoli metoda zpracování PECL byla založena na právní komparaci vnitrostátních úpravy v členských státech a následný výběr nejvhodnějšího a nejobvyklejšího řešení příslušného právního institutu, v některých případech byl zvolen zcela nový přístup a úprava daného právního institutu, pokud členové dospěli k tomu, že se jedná o efektivnější řešení.[457]

Smysl podobných soft law projektů je možné spatřovat nejen v tom, že mohou sloužit jako výchozí bod při tvorbě případných budoucích společných unijních soukromoprávních právních aktů, ale i jako inspirační zdroj pro vnitrostátní soukromoprávní úpravu v jednotlivých členských státech. Právě principy PECL byly takto použity např. v SRN v oblasti smluvního práva a odpovědnosti za škodu, ale také v ČR, Slovinsku, Estonsku či Litvě při přípravě

práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str 12.

[454] Srov. KÜHN, Z. Koncepce amerických Restatements jako alternativa kodifikace evropského práva? K problematice ustálené koncepce pramenů práva a jejich střetu s novými reáliemi. In: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P. Zákon v kontinentálním právu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Praha, Eurolex Bohemia, 2005. Str. 201-202.

[455] VON BAR, Ch. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na PRF Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str 13.

[456] LANDO, O. BEALE, H. Principles of European Contract Law, Parts I and II, prepared by the Commission on European Contract Law. 2000. Str. XXVII.

[457] SCHULTE-NÖLKE, Hans. From the Acquis Communautaire to the Common Frame of Reference – The Contribution of the Acquis Group to the DCFR. Juridica International. 2008. Str. 28-29. Dostupné on-line na: http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2008_1_27.pdf. [cit. 15.06.2020].

rozsáhlých rekodifikačních změn soukromého práva.[458] To pouze potvrzuje charakter europeizace soukromého práva, která nespočívá pouze v provádění harmonizačních či unifikačních unijních právních aktů, ale ve vzájemném prolínání i horizontálním spolupůsobení soukromoprávních pravidel, doktrín či judikatury napříč všemi členskými státy EU. Z hlediska dalšího vývoje europeizace soukromého práva je možné PECL označit za nejdůležitější průkopnický projekt, na nějž později navázaly další akademické skupiny, zejména von Barova SGECC.

Publikované PECL jsou velmi podobné nezávazným Zásadám mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT[459] z hlediska svého věcného zaměření, ale také vnitřní struktury (s ohledem na evropské zaměření se však těmto zásadám v této práci blíže věnovat nebudu). Je tomu tak proto, že někteří členové CECL byli současně aktivní ve skupině připravující Zásady UNIDROIT, a zřejmě také proto, že řada otázek smluvního práva není v členských státech EU natolik jedinečně a specificky řešená, že by se evropská pravidla zcela odlišovala od obecných pravidel mezinárodního obchodu.[460] Zásadním rozdílem obou výstupů pochopitelně je jejich geografická působnost, neboť PECL se vztahují pouze k evropské oblasti, ovšem Zásady UNIDROIT jsou použitelné celosvětově. Druhým zjevným rozdílem je pak zaměření Zásad pouze na obchodní smlouvy, zatímco PECL upravuje smluvní zásady obecně. Lando doslova tvrdí, že Zásady UNIDROIT a PECL společně vytvářejí *ius commune* smluvního práva.[461]

Zajímavým prvkem Landova přístupu bylo to, že důrazem nikoli na formulaci nadřazených právní norem evropského smluvního práva, ale na sepsání společných zásad evropského smluvních práva se elegantně vyhnul poměrně tvrdému politickému odporu členských států proti zavádění jakéhokoli

---

[458] TICHÝ, L. Srovnání procesů modernizace soukromého práva a vliv DCFR.. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. 1. 2006 a 12. 5. 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str 124-125.

[459] Tyto Zásady byly vytvořeny nezávislou mezivládní organizací UNIDROIT na základě rozsáhlé právní komparatistiky a představují určitý mezinárodní „restatement" smluvního práva. Zásady byly publikovány v několika vydáních (naposledy v roce 2010) a upravují obecné smluvní instituty mezinárodního obchodu.

[460] Srov. NOVÝ, Z. The Role of the UNIDROIT in the Unification of International Commercial Law with a Specific Focus on the Principles of International Commercial Contracts. In. BĚLOHLÁVEK, A., ROZEHNALOVÁ, N., ČERNÝ, F. (eds.). The Role of Governmental and Non-governmental Organizations in the 21st Century. Huntington (USA): Juris Publishing, 2014. Str. 341-362. ISBN 978-1-57823-344-1.

[461] LANDO, O. Principles of European Contract Law and Unidroit Principles: Similarities, Differences and Perspectives. Roma, 2002. Dostupné online na: http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ lando6.html#i [cit. 15.07.2020]

unifikovaného evropského občanského kodexu, jelikož vůči shrnutí společných evropských zásad totiž taková rezistence nepanovala. Současně je nutné pozitivně ocenit, že Landův přístup byl veskrze pragmatický, jeho cílem nebylo definování geniálních teoretických právních řešení, ale sepsání skutečně praktického návodu pro řešení situací, v nichž nedostatek vzájemného porozumění mohl poškodit vzájemný obchod mezi členskými státy neboli v pozdější terminologii vnitřní trh. Landova komise a výsledky její činnosti jsou v praxi hmatatelné až do současné doby, neboť z nich vycházel i pozdější Návrh společného referenčního rámce (dále jen „DCFR"), a také neschválený Návrh společného evropské právní úpravy prodeje (dále jen „CESL"). Dokonce i zcela recentní unijní legislativní vývoj na poli regulace soukromého práva, který po neúspěchu CESL vyvrcholil úspěšným přijetím dvou směrnic pro digitální trh[462] lze považovat za „vnouče" původních PECL sepsaných Landovou komisí. V tomto směru jsem přesvědčen, že i sám prof. Lando, který zemřel v roce 2019, by byl pozitivně překvapen, že výsledky jeho práce jsou i nadále zdrojem pro nové unijní legislativní právní akty a že tedy dopad práce jeho komise je velmi trvalý.

6.2. Principy evropského práva (PEL)

V nechronologickém pořadí se budeme nyní věnovat činnosti další akademické skupiny, založené v roce 1999 pod názvem Studijní skupina pro Evropský občanský zákoník či v anglickém originálu „The Study Group on a European Civil Code" (ve zkratce SGECC), neboť na aktivity Landovy komise přímo navazuje, což se projevuje mj. z velké části shodným členským substrátem jako CECL. Tento projekt vede prof. Christian von Bar z Univerzity Osnabrück a účastní se jej celkem více než sto právních expertů soukromého práva ze všech členských států EU plus z Norska a Švýcarska[463], kteří jako autonomní vědecká skupina zcela v apolitickém duchu a bez jakýchkoli národních zájmů usiluje o

[462] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

[463] VON BAR, Christian. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: IN ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str 15-16.

vytvoření jednotné evropské právní úpravy[464]. Přestože by se z názvu mohlo jevit, že cílem je právě vytvoření jednotného evropského občanského zákoníku, mezi členy skupiny ohledně konkrétní formy sbližování evropského soukromého práva nepanuje úplná shoda, což ovšem nebrání jejich plodné spolupráci, neboť otázka přijetí evropského občanského zákoníku je spíše věcí politického rozhodnutí.[465] Práce SGECC je založena na komparativním bádání celé řady pracovních skupin z jednotlivých právních odvětví, jejich činnost je koordinována řídícím výborem v čele s prof. von Barem.

Návaznost na Landovou komisí vytvořené zásady PECL se projevuje tím, že výsledky této studijní skupiny SGECC se nevěnují otázkám upraveným v PECL, ale jiným souvisejícím okruhům. Konečným výstupem tohoto projektu jsou jednotlivé monografie v rámci edice Principy evropského práva: studijní skupina pro evropský občanský zákoník, přičemž postupně celkem vyšlo 10 jednotlivých knih věnovaných různým částem soukromého práva. Principy evropského práva („Principles of European Law“, ve zkratce PEL) tedy navazují na PECL a upravují nově otázky jimi neregulované, které zahrnují zvláštní smluvní typy, mimosmluvní obligace včetně deliktního práva a bezdůvodného obohacení, práva k movitým věcem a zajištění závazků.

6.3. Principy existujícího soukromého práva ES (ACQP)

Jako určitá opozice k Landově komsi, která sestavila zásady PECL, byla v roce 2002 založena Výzkumná skupina pro soukromé právo ES pod vedením prof. Hanse Schulte-Nölkeho z Univerzity v Osnabrücku (známá tak jako Acquis Group).[466] Zásadním rozdílem je zaměření této skupiny nikoli na identifikaci společných právních pravidel či zásad soukromého práva členských států EU, nýbrž naopak na popis existujících soukromoprávní norem v rámci systému unijního práva (tehdy ještě nazývaného právem ES).

Hlavním cílem projektu Acquis Group bylo nejprve zmapovat, a poté určitým způsobem systematizovat tehdejší velmi nekoherentní hmotu zejména

[464] INFANTINO, M. Making European Tort Law: The Game and its Players. Cardozo Journal of International & Comparative Law. 20/2010. Str. 65-66. Dostupné on-line na: papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_ id=1452804. [cit. 15.06.2020].

[465] Více např. RABAN, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. In Právní rozhledy 11/2008. Str. 398.

[466] Více informací o této skupině je dostupné on-line na: http://www.acquis-group.org [cit. 15.06.2020].

evropského smluvního práva, tvořenou řadou směrnic a nařízení, sledujícími často odlišný účel.[467]

Konkrétním výstupem jsou publikované třídílné Principy existujícího soukromého práva ES („*Principles of the Existing EC Contract Law",* doplňované obvykle zkratkou *„Acquis Principles",* resp. v ještě úspornější podobě označované jako ACQP)[468]. Zvolený název zcela záměrně naráží na to, že upravuje stávající („*existing*") evropské smluvní právo v kontrastu s PECL, které se zabývají „budoucí" úpravou evropského závazkového práva. Zaměřením se přitom Principy Acquis velmi blíží prvním dvěma knihám PECL, neboť se obsahově věnují obecné části obligačního práva. Jak uvádí sám prof. Schulte-Nölke, řada harmonizačních unijních směrnic neobsahuje komplexní úpravu dané oblasti, a proto k „destilaci obecných pravidel" autoři projektu používali implementační vnitrostátní normy z jednotlivých členských států, které jsou doprovázeny komentářem autorů.[469] V tomto směru je možné dokumentovat potvrzení obousměrného procesu europeizace v Radaelliho pojetí, jak jsme si jej vysvětlili v úvodu těchto tezí, neboť v případě Principů Acquis nepochybně došlo k ovlivnění tohoto soft law výstupu vnitrostátními implementačními pravidly provádějícími příslušné unijní směrnice.

Principy Acquis věcně vycházejí ze unijní směrnicové úpravy ochrany spotřebitele a zákazu diskriminace, proto kladou důraz jako na hlavní zásadu především na ochranu slabší smluvní strany.[470] Ta se přitom projevuje nejen v rámci předsmluvní fáze, během samotného plnění smlouvy či při řešení následků porušení smlouvy, ale dokonce i v otázkách jako je úprava podpisu smlouvy jejími účastníky či ve požadavcích na formu smluv.

---

[467] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Central European University Press, 2006. Str. 294-295.

[468] Publikováno jako Principles of Existing EC Contract Law (Acquis Principles). Contract I. Pre-contractual Obligations, Conclusion of Contract, Unfair Terms. Mnichov: Sellier European Law Publishers, 2007. 311 str. ISBN 978-3866530232. Dále druhá část publikována jako Principles of Existing Contract Law (Acquis Principles). Contract II. Performace, Non Performace, Remedies. Mnichov : Sellier European Law Publishers, 2009. 518 str. ISBN 978-3866530249. A konečně třetí část jako Principles of Existing EC Contract Law (Acquis Principles). Contract III: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel, Payment Services, Consumer Credit and Commercial Agency Contracts. Mnichov: Sellier European Law Publishers, 2014. 700 str. ISBN 978-3866532113.

[469] Srovnej např. SCHULTE-NÖLKE, H. From the Acquis Communautaire to the Common Frame of Reference. The Contribution of the Acquis Group to the DCFR. Juridica International. XIV 2008, str. 28-30. Dostupné rovněž online na: www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2008_1_27.pdf [cit. 15.06.2020].

[470] Jansen, N., Zimmermann, R. Restating the Acquis Communautaire? A Critical Examination of the 'Principles of the Existing EC Contract Law'. The Modern Law Review. 2008, č. 4. Str. 519.

Principy Acquis pak spolu s PECL a PEL byly hlavními myšlenkovými zdroji výsledného návrhu společného referenčního rámce DCFR, neboť se na něm někteří členové Skupiny Acquis se spolu s některými členy Landovy komise rovněž podíleli. V tomto ohledu je patrný personalizovaný charakter některých soft law výstupů, neboť právě prostřednictvím osobního propojení některých expertních skupin dochází nakonec k prosazení konkrétních myšlenek do výsledných soft law pramenů, zatímco jiné přístupy v dalších projektech byly při formulaci společného referenčního rámce naopak vynechány.

6.4. Evropský zákoník smluvního práva

Další velmi slavnou akademickou skupinou usilující o sbližování soukromého práva v EU je tzv. Akademie evropských představitelů soukromého práva („*Accademia dei giusprivatisti europei*“), přezdívaná někdy podle místa vzniku jako tzv. Pavijská skupina. Akademie byla formálně založena 9.11.1992 pod vedením prof. Giuseppe Gandolfiho z Univerzity v Pavii (proto také někdy označována jako Gandolfiho skupina).[471] Základním východiskem bylo jednání odborné pracovní skupiny na stejné univerzitě o rok dříve v říjnu 1990, na němž účastníci dospěli k závěru, že rozdílnost smluvních režimů v jednotlivých členských státech není možné překonat prostřednictvím směrnicové harmonizace, ale že je nutné legislativně unifikovat evropské smluvní právo prostřednictvím jednotného Evropského zákoníku smluvního práva („Code européen des contrats“).[472]

Skupina přitom při své práci použila specifickou pracovní metodu, jejímž cílem nebylo vytvořit pouze modelová pravidla či obecné principy evropského smluvního práva, nýbrž evropský kodex smluvního práva se zcela konkrétními právními pravidly, jak upozorňuje např. Pelikánová.[473] Navíc tento kodex skupina nevytvářela na zelené louce, nýbrž zvolila jako výchozí bod strukturu italského občanského zákoníku z roku 1942, který je určitým hybridem mezi francouzským Code Napoleon a německým BGB a jako takový nejlépe umožnil překlenout určité

[471] Bližší informace viz http://www.accademiagiusprivatistieuropei.it/ [cit. 15.06.2020].

[472] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Central European University Press, 2006. Str. 285.

[473] PELIKÁNOVÁ, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. Právní rozhledy. 2007, č. 17. Str. 662.

doktrinální rozdíly mezi těmito dvěma základními evropskými kodexy občanského práva.

Jelikož však členskými státy ES nebyly jen země s kontinentálním systémem práva, ale také státy, jejichž právní řád je založen na common law, resp. sem spadají i skandinávské země se specifickým modelem, komise hledala ještě další vhodný výchozí zdroj pro návrh budoucího evropského smluvního zákoníku, který by tyto odlišnosti zohlednil. Řešení nalezli v návrhu smluvního kodexu oxfordského profesora práva McGregora nazvaného „A Contract Code".[474] McGregor dostal původně za úkol od Anglické komise pro právo (English Law Commission) vypracovat návrh kodexu smluvního práva, který by překlenul rozdíly mezi skotským smluvním právem, vycházejícím částečně z kontinentálního systému, a anglickým smluvním právem, založeným na common law. Jeho konečný návrh měl celkem 190 článků a odpovídal strukturou spíše kontinentálnímu systému občanských zákoníků a z tohoto důvodu se jednalo o velmi příhodný inspirační zdroj pro Gandalfiho skupinu.[475]

Akademie na základní strukturu vycházející z uvedených dvou výchozích zdrojů navázala komparačním studiem právních pravidel smluvního práva všech států EU a Švýcarska. Výsledkem práce celé Pavijské skupiny pak byla publikace obecné první části smluvního práva v roce 2001, která obsahuje v celkem 11 hlavách a 173 článcích návrh společných pravidel pro uzavření smlouvy, formu a obsah smlouvy, výklad smlouvy, následky uzavření smlouvy, plnění a neplnění smlouvy, změny smlouvy, ukončení smlouvy a tzv. smluvní anomálie[476]. Dalším výstupem této akademické skupiny je pak druhá část, věnovaná již jednotlivým smluvním typům, z nichž ovšem dokončen a zveřejněn byl zatím pouze díl věnovaný kupní smlouvě.[477] Podle informací, dostupných pouze na webových stránkách celého projektu, práce skupiny pokročily dokončením návrhu společných pravidel ohledně tzv. bankovních smluv, který je ovšem odstupný pouze v

[474] DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, et al. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 110. ISBN 978-80-7552-187-3.

[475] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Central European University Press, 2006. Str. 286.

[476] Poslední verze první části kodexu vyšla jako mnohojazyčná publikace naposledy v roce 2008 jako: GANDOLFI, G. Code européen des contrats. Avant-projet. 2008. ISBN 8814148589. Rovněž dostupné on-line v angličtině na: http://www.eurcontrats.eu/site2/newdoc/Norme%20_Libro%20I-inglese_.pdf [cit. 15.06.2021].

[477] Druhá část kodexu je dostupná on-line v angličtině na: http://www.eurcontrats.eu/site2/newdoc/Norme%20_LibroII-inglese_.pdf [cit. 15.06.2021].

italštině.[478] Ačkoli je tedy Pavijská skupina tvořena špičkově erudovanými evropskými právníky a využívá specifickou metodu vytváření společných právních pravidel na základě kombinace výchozí struktury italského občanského zákoníku doplněné o právní komparací odvozená společná pravidla, jde o projekt bez politické podpory v rámci EU, a proto stojí mimo hlavní vývoj recentní unijní legislativní činnosti. [479]

6.5. Společné jádro evropského soukromého práva (Common Core)

Další akademický projekt zkoumající možnosti sbližování evropského soukromého práva vznikl pod záštitou prof. Schlessingera z Univerzity Trento v Itálii a vedou jej prof. Ugo Mattei a prof. Maura Bussani pod názvem Common Core of European Private Law (také označovaný jen jako „Common Core" nebo jako „projekt Trento").[480] Práce této skupiny vychází z premisy, že ať už budoucností soukromého práva bude jeho sjednocení ve formě společného evropského občanského zákoníku, nebo určitého opčního právního režimu, jak navrhuje např. Hesselink,[481] nebo dokonce pluralistní koexistence vnitrostátních systémů soukromého práva jen částečně harmonizovaných v některých přeshraničních otázkách, vždy bude pro jakékoli kvalifikované návrhy *de lege ferenda* nepostradatelné mít dostatečnou znalost soukromoprávních pravidel v jednotlivých členských státech.

Na rozdíl od ostatních spontánních akademických projektů je cílem Trentské skupiny pouze vytvořit co možná nejpřesnější „mapu soukromého práva" v jednotlivých evropských státech, ale už nikoli vytvářet za každou cenu společná jednotná pravidla pro řešení konkrétních situací.[482] Skupina se proto ve svých závěrech nebrání ani zjištěním, že konkrétní instituty jsou v jednotlivých právních

---

[478] GANDOLFI, G. Codice Europeo Dei Contratti. Libro Secondo. Titolo Terzo. Milano: 2017. ISBN 9788814221422. Dostupné online na: https://www.eurcontrats.eu/acd2/wp-content/uploads/2018/06/Norme_230-328.pdf [cit. 15.06.2021].

[479] Srov. RABAN, P. Návrh Evropského zákoníku smluvního práva ve Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám, ASPI Praha, 2008. Str. 297 - 311.

[480] Více informací k tomuto projektu a jeho metodologii je dostupné on-line na: http://www.jus.unitn.it/cardozo/Common.core/Insearch.html [cit. 15.06.2021].

[481] Srov. HESSELINK, M., RUTGERS, J.W., TIM DE BOOYS, R. The legal basis for an optional instrument on European contract law, Centre for the Study of European Contract Law, Working Paper Series No. 2007/04.

[482] Blíže např. OLIPHANT, Ken. European Tort Law: A Primer for the Common Lawyer. Current Legal Problems. 2009, č. 62, s. 442. Dostupné rovněž on-line na: http://clp.oxfordjournals.org/content/62/1/440.full.pdf [cit. 15.06.2020].

řádech chápány zcela odlišně a neostýchá se na případné vzájemně neslučitelné přístupy přímo poukazovat. Má tedy pouze syntetizující charakter bez ambice vytvářet společná nadřazená pravidla či zásady.

Projekt vychází z metodologie prof. Schlessingera z Cornell University, který je považován za zakladatele srovnávacího práva v USA a jednoho z myšlenkových otců Uniform Commercial Code, který v rámci tzv. Cornellova projektu mapoval obecné právní zásady společné všem civilizovaným národům.[483] Schlessinger vytvořil v šedesátých letech minulého století vlastní novou metodiku srovnávacího práva, vycházející ze čtyř bodového postupu. Nejprve sezval na seminář právní experty z celého světa a předložil jim k řešení jím vytvořené hypotetické právní situace s konkrétními dotazy. Následně je požádal, aby se každý z nich na zadané hypotetické právní situace pokusil odpovědět na položené specifické dotazy s využitím pravidel svého vnitrostátního práva. Jako třetí bod pokračovala společná diskuze všech účastníků nad jednotlivými řešeními zadaných modelových situací, a konečně v poslední fázi všichni účastníci projektu jednomyslně odsouhlasili společnou závěrečnou zprávu, která poukazovala na společné i rozdílné prvky v řešení zadaných hypotetických právních situací[484].

Metodologickým rozdílem práce této skupiny v porovnání s dalšími akademickými projekty je skutečnost, že jejím cílem není vytvářet nové, společné teoretické zásady soukromého práva v EU, ale namísto toho se pokusit co nejpřesnější identifikovat společné i rozdílné prvky v již existujícím vnitrostátním soukromém právu členských států. Podstatným východiskem Trentské skupiny je dále cílené zaměření na vzdělávání evropských právníků v oblasti společného evropského práva, neboť vychází z premisy, že pouze při existenci společné evropské právní kultury tvořené mimo jiné odborníky vzdělávanými ve společné tradici je možné efektivně jakýkoli nadnárodní právní systém. Naopak bez této společné evropské právní kultury nebude nadnárodní právní řád fungovat, neboť jej nebude mít kdo kvalifikovaně vykládat v širším kontextu.[485] Práce projektové skupiny není dosud ukončena, každoročně se její členové schází a pokračují

[483] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Central European University Press, 2006. Str. 291-292.

[484] K tomu více např. FROHLICH, A. The Beginnings of the Common Core Method in Comparative Law. Dostupné on-line na: https://comparelex.org/2014/10/13/the-beginnings-of-the-common-core-method-in-comparative-law/ [cit. 15.06.2020].

[485] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Budapest: Central European University Press, 2006. ISBN 963-7326332. Str. 293.

v jednáních o jednotlivých dílčích otázkách. Dosud vyšlo několik monografických zpracování různých oblastí či právních institutů, ale další jsou ve stádiu zpracování.

6.6. Principy evropského deliktního práva (PETL)

Evropská skupina deliktního práva („European Group on Tort Law“, ve zkratce EGTL) vznikla v roce 1992 jako neformální skupina evropských právních expertů specializovaných na oblast vnitrostátní deliktní právo s cílem vytvořit Principy evropského deliktního práva (v angličtině Principle of European Tort Law, ve zkratce jen „PETL“).[486] Odlišností od jiných akademických skupin je to, že nemá žádného vedoucího představitele, ale je založena ne kolegiálním vztahu všech členů, přesto bývá po jednom ze zakladatelů prof. Spierovi někdy přezdívána jako tzv. Spierova skupina. Do jisté míry je konkurenčním projektem k projektu SGECC prof. von Bara, jehož výstupy rovněž zahrnují úpravu deliktního soukromého práva. PETL měly fungovat jako určitý výchozí bod k budoucímu sjednocování deliktního práva v Evropě, a proto se autoři pokusili vytvořit kompletní souhrn právních zásad ze všech klíčových oblastí deliktního práva a včetně úpravy náhrady škody.

Jejich cílem na rozdíl od některých jiných projektů nebylo pouze zmapovat či identifikovat společné jádro evropského deliktního práva *de lege lata*, ale mají ambici formulovat zásady i ve smyslu *de lege ferenda*.[487] V případech, kdy tedy EGTL po právní komparaci dospěla k závěru, že současná pravidla či přístupy deliktního práva jsou nedostatečné, navrhla místo nich buď zcela nová nebo podpořila minoritní přístupy k řešení.[488] Smyslem PETL nikdy neměla být souhrnná kodifikace evropského deliktního práva, nýbrž měly sloužit jako inspirační zdroj pro vnitrostátní legislativu z hlediska případných reforem či novelizací domácího deliktního práva, resp. také jako referenční zdroj pro rozhodovací činnost vnitrostátních soudů.[489]

---

[486] Více informací ke skupině je dostupných online na: http://www.egtl.org/ [cit. 15.07.2020].

[487] Srov. GILIKER, P. European Tort Law: Five Key Questions for Debate. European Review of Private Law, Volume 17, 2009. Str.290. Dostupné online na: http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?bypub&level=6&values=Journals~~European+Review+of+Private+ Law~Volume+17+%282009%29~Issue+3. [cit. 15.07.2020]

[488] Srov. KOCH, B. A. The European Group on Tort Law an Its Principles of European Tort Law. The American Journal of Comparative Law. 2005, Volume 53, Issue I. Str. 183-219.

[489] K tomu více např. OLIPHANT, K. Introduction: European Tort Law. King's Law Journal. Volume 20, 2009. Dostupné online z: http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=370498982112069; res=IELHSS. Str. 193. [cit. 15.07.2020]

6.7. Návrh společného referenčního rámce (DCFR)

Časově posledním a také zdaleka nejvýznamnějším soft law akademickým výstupem právní vědy v oblasti evropského soukromého práva je návrh společného referenčního rámce, většinou označovaný anglickou zkratkou DCFR (Draft Common Frame of Reference). Ačkoli se jedná o akademický projekt, nelze jej spojovat s naprostou politickou nezávislostí, jako u řady předchozích výstupů, neboť jeho vytvoření si objednala Komise jako orgán EU, která takový postup nejprve výslovně podpořila ve svém Akčním plánu z roku 2003[490] a posléze jej také financovala. Postup Komise byl výslednicí tlaku ze strany Evropského parlamentu a členských států zastoupených v Radě, a je odvislý také od veřejných konzultací ohledně dalšího směřování politiky EU v oblasti sjednocování závazkového práva. Smyslem vytvoření DCFR mělo být jeho funkce jako určitého vodítka či připravené sady nástrojů („toolbox"),[491] kterou budou moci orgány EU používat pro budoucí tvorbu závazné unijní legislativy, ale také vnitrostátní legislativní i soudní orgány pro účely řádné implementace a aplikace unijních pravidel ve vnitrostátním právním řádu, resp. *de lege ferenda* i pro účely inspirace při přijímání budoucí vnitrostátní úpravy neaproximovaných oblastí soukromého práva.[492]

Zatímco Evropský parlament přijal tento postup s nadšením, neboť naplňuje jeho přechozí výzvy, Rada jej akceptovala jen s výhradami za podmínky, že se bude jednat o nezávazné vodítko bez jakékoli právní závaznosti. Vytvořením DCFR byly v roce 2005 pověřena samostatná vědecká skupina, v níž hlavní zastoupení měly obě do té doby nejvýznamnější akademické skupiny připravující soft law výstupy v oblasti soukromého práva, tedy Studijní skupina pro Evropský občanský zákoník pod vedením prof. von Bara a Výzkumná skupina pro soukromé právo ES pod vedením prof. Schulte-Nöltkeho, čímž došlo k určitému usmíření jejích vzájemné rivality.

Od samotného počátku panovaly pochybnosti ohledně skutečných cílů DCFR, přestože Komise jednoznačně odmítla, že by záměrem DCFR mělo být

---

[490] Communication from the the Commission to the European Parliament and the Council – A More coherent European contract law – An Action plan, COM (2003) 68 final.

[491] Srov. VON BAR, CH. Working Together Toward a Common Frame of Reference. Juridica International, 2005, Vol. X. Str. 17-26.

[492] VON BAR, Ch. Úvod do akademického komunitárního (společného) referenčního rámce. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-207-9. Str. 95.

připravit základ pro širokou harmonizaci smluvního práva v EU nebo dokonce evropského občanského zákoníku. DCFR připraven v prvním návrhu již v roce 2007, posléze byl doplněn o doprovodný komentář a výsledný text byl publikován v říjnu 2009. Jeho výsledný rozsah a obsah překonává plány původně avizované Komisí a zejména strukturu očekávanou ze strany Rady. Pracovní skupina sice vyšla z vymezení hodnotového rámce, jenž používají za základní východisko pro definici společných zásad evropského soukromého práva.[493] Za tyto výchozí hodnoty přitom označila spravedlnost, svobodu, ochranu základních práv, hospodářský blahobyt, solidaritu a sociální odpovědnost. Vedle předpokládaných obecných ustanovení o zásadách smluvního práva však DCFR velmi podrobně reguluje řadu smluvních typů, ale věnuje se regulaci mimosmluvních (deliktních) závazkových vztahů a také oblasti věcných práv k movitým věcem.[494]

Konečné znění DCFR je tak tvořeno třemi hlavními částmi, v nichž jsou definovány základní principy a hodnoty soukromého práva, dále obsahuje jako přílohu definici klíčových právních pojmů, ovšem zásadní částí jsou modelová pravidla soukromého práva. Ta ovšem nejsou obecná, ale v řadě případů obsahuji zcela konkrétní právní pravidla, jak je známe z vnitrostátního regulace v soukromoprávních kodexech. [495]

Z hlediska vnitřní struktury jsou modelová pravidla DCFR dělena do deseti knih rozlišených takto: obecná ustanovení, smlouvy a jiná právní jednání, závazky a související práva, zvláštní smlouvy a práva a povinnosti z nich vyplývající, nepřikázané jednatelství, mimosmluvní odpovědnost vyplývající ze škody způsobené jinému, bezdůvodné obohacení, koupě zboží a ztráta vlastnického práva k němu, zajištění vlastnických práv k movitým věcem a trusty. Podobným způsobem jako PECL jsou tato modelová pravidla doplněna o komentář autorů včetně příp. srovnávacích případů.[496]

---

[493] Srov. VON BAR, CH. Coverage and Structure of the Academic Common Frame of Reference. European Review of Contract Law. Volume 3, Issue 3, 2007. Str. 350-362.

[494] BŘICHÁČEK, T. Otazníky kolem Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence, č. 5/2009. Str 24.

[495] Srov. RABAN, P. DFCR – první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Příloha časopisu Karlovarská právní revue č. 2/2008, Vysoká škola Karlovy Vary, 222 str.

[496] VON BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. STUDY GROUP ON EUROPEAN CIVIL CODE AND RESEARCH GROUP ON EC PRIVATE LAW (ACQUIS GROUP). Principles, definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. Münich: European Law Publishers, 2008. 396 str. ISBN 978-3866530591.

Reakce akademické obce byla rozporuplná, zejména autoři spojení s pracovní skupinou, která na DCFR pracovala (jako třeba von Bar), považují tento výsledek nepřekvapivě za správný, neboť poskytuje unijním zákonodárcům jakéhosi průvodce pro další postup, ať už bude směřovat k širokému sjednocování soukromého práva nebo jen velmi limitované unijní právní úpravě. Von Bar připouští, že konečný rozsah a forma využití DCFR je věcí politické diskuze a nepřepokládá, že by právně závazná regulace soukromého práva, pokud k ní v jakékoli podobě a v jakkoli daleké budoucnosti dojde, musela nezbytně zahrnovat veškeré části DCFR.[497] Nicméně právě ta skutečnost, že hlavní slovo při formulování DCFR měly právě akademické skupiny podporující budoucí sjednocení soukromého práva, posiluje opět podezření, že se jedná o určitého trojského koně pro budoucí unifikaci.[498]

Existují však i odpůrci výsledného DCFR např. britský prof. Whittaker zvolený přístup razantně odsuzuje a argumentačně vyvrací tvrzení, že by se skutečně jednalo jen o obecnou právní „sadu nástrojů", podle něj jde naopak o zjevnou kodifikaci velké části soukromého práva, byť v právně nezávazném provedení. DCFR je podle jeho názoru nesmyslně široký svým věcným rozsahem a v důsledku toho je jeho struktura velmi nepřehledná. Namísto původního zadání vytvořit definice společných právních zásad a obecných pravidel soukromého práva se tak DCFR podle něj chybně soustředí na detailní modelová právní pravidla, která navíc vymezuje nikoli alternativním opčním způsobem, nýbrž autoritativně.[499] Podobně kriticky dopady DCFR pro země se systémem common law hodnotí také Mance.[500] Reakce ze strany členských států, reprezentovaných Radou, byla rovněž spíše nedůvěřivá a odmítavá.

Metodika, zásady i některá právní pravidla definovaná DCFR měla být použita jako základ pro budoucí legislativní europeizaci vybraných částí

---

[497] VON BAR, Ch. Úvod do akademického komunitárního (společného) referenčního rámce. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-207-9. Str.102.

[498] BŘICHÁČEK, T. Otazníky kolem Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence, č. 5/2009. Str 26-27.

[499] WHITTAKER, S. The Draft Common Frame of Reference: An Assesment. The Ministry of Justice, UK, 2008. Str. 49 a násl. Dostupné online na: http://www.justice.gov.uk /publications/docs/Draft_Common_Frame_of_Reference__an_ assessment.pdf [cit. 15.06.2020].

[500] MANCE, J. Is Europe Aiming to Civilize the Common Law?, European Business Law Review, Volume 18, 2007. Str. 77-99.

soukromého práva, což je označováno Komisí jako Společný referenční rámec (Common Frame of Reference, ve zkratce CFR).[501]

Obsah DCFR byl posléze skutečně promítnut do legislativního návrhu nařízení CESL,[502] který měl horizontálním způsobem upravit oblast přeshraniční koupě zboží a digitálního obsahu v případě B2C vztahů, resp. i vztahů B2B omezených na malé a střední podniky. Jelikož však návrh vytvářel velmi specifický paralelní opční režim (tzv. 28 právní režim) založený na dobrovolném opt-inu neprošel legislativním procesem, adaptace zásad a pravidel DCFR do závazných unijních právních norem se zatím neuskutečnila. Následné návrhy redukovaných dvou směrnic o poskytování digitálního obsahu a o prodeji zboží,[503] které byly Komisí předloženy v reakci na neúspěch CESL, totiž byly sice úspěšně přijaty, ale pouze za cenu rezignace na původní ambici komplexnější úpravy a vynuceného návratu k tradiční praxi fragmentární úpravy, jejíž kritika byla na samotném počátku plánovaných změn. Bližší vysvětlení těchto legislativních aktů je obsaženo v kapitole 5 věnované europeizaci soukromého prostřednictvím závazného unijního hard law.

6.8. Dílčí závěr

Na stranu jednu v zásadě lze souhlasit se Schepelem, že ohromné množství právní komparace a důkladné zpracování společných principů či modelových pravidel evropského soukromého práva bylo z velké části jistě vedeno „intelektuální zvědavostí a žízní po poznání.“[504] Na druhou stranu je vhodné rovněž zdůraznit, že bez jednoznačné politické, ale částečně také finanční, podpory těmto akademickým aktivitám, by mezinárodní rozsah vědeckého bádání na poli europeizace soukromého práva byl pravděpodobně mnohem skromnější. Jedním z předpokladů takto rozsáhlých soft law výstupů spontánní akademické europeizace je tedy jejich politická podpora ze strany Komise. V kombinaci

[501] Zelená kniha o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky. COM (2010) 348 v konečném znění. Odstavec 4.3.

[502] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD).

[503] Jedná se zaprvé o Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb a zadruhé o Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[504] SCHEPEL, H. The European Brotherhood of Lawyers: The Reinvention of Legal Science in the Making of European Private Law. Law & Social Inquiry, 2007, Vol. 32, No. 1, str. 188.

s prokázaným vyčerpáním kompetenčního prostoru pro přijímání hard law regulace soukromého práva (viz hypotéza 1) lze proto hovořit o tom, že spontánní akademická europeizace skutečně je určitou vynucenou náhradní cestou, která v kontextu nedostatečných pravomocí poskytuje nové možnosti. **Na druhou stranu tím není prokázána příčinná souvislost, a proto nelze potvrdit, že první část hypotézy č. 4 o odvislosti rozvoje akademických soft law europeizačních výstupů na nedostatečných pravomocí EU by se potvrdila, ale ani že byla vyvrácena. Naopak pokud jde o druhou část hypotézy č. 4 , že důvodem pro spontánní formu europeizace soukromého práva je reakce na předchozí nesystémovou a fragmentární unijní regulaci ve formě hard law, tato domněnka byla v zásadě potvrzena stanovisky jednotlivých akademických skupin, jejichž opakovaným motivem bylo právě zastavit vertikální nekoherentní ingerenci unijního práva a nastavit podmínky pro širší právně teoretický rámec budoucí hard law regulace.**

7. EXKURZ DO EUROPEIZACE PRÁVA PRÁVNICKÝCH OSOB

Jedním z důležitých specifických projevů europeizace soukromého práva je i právní regulace právnických osob. Ta přitom představuje nejen „vnitřní europeizaci", jak jsem ji vysvětlil v úvodu práce, ale má i vnější charakter soutěže evropského právního prostředí na globálním poli. Právě nadnárodní unijní právnické osoby totiž měly tvořit určitý protipól mimoevropským korporačním hegemonům, které na přelomu století vyrostly zejména v oblasti digitální ekonomiky. Můžeme tak hovořit o vznikajícím evropském právu právnických osob. Přestože jej nelze vymezit jako svébytné právní odvětví,[505] jako název popisované problematiky je to podle mého názoru termín vhodný. Myšlenkovým i právním základem současného rozměru evropského práva právnických osob je nepochybně fundamentální princip volného pohybu osob v EU, jakožto jedna ze čtyř základních svobod, na kterých byla celá poválečná evropská integrace založena. Na tu pak navazuje další fundamentální zásada unijního práva, a to princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, který se vesměs prolíná celým unijním právem.

Princip volného pohybu osob lze aplikovat na fyzické a do značné míry i na právnické osoby. V počátcích se svoboda volného pohybu osob vztahovala zpočátku pouze na ekonomicky aktivní osoby, avšak spolu s rozšiřováním integrace do dalších neekonomických oblastí se princip volného pohybu osob postupně na všechny občany EU.[506] Pro svobodu usazování tvořící součást širšího principu volného pohybu osob primární právo EU výslovně normuje, že se vztahuje jak na osoby fyzické, tak i na osoby právnické.

Dlouhodobým vývojem evropského práva a pod silným interpretačním vlivem judikatury SDEU došlo postupně k tomu, že v rámci systému unijního práva vykrystalizovala nová právní sféra, kterou je možné souhrnně nazvat evropské právo právnických osob. Skládá se přitom hned z několika různých aspektů, jež je možné rozlišit tímto způsobem:

---

[505] Podobně je používán pojem „evropské právo společností", které rovněž není oficiálním termínem. Více DĚDIČ J., ČECH P. Obchodní právo po vstupu ČR do EU anebo Co všechno se po 1. květnu změnilo? Bova Polygon, 2004, str. 38.

[506] Občanství EU bylo založeno Smlouvou o Evropské unii. Dnes je tento institut upraven v ustanovení Článku 20 a násl. SFEU.

a) primárním právem EU garantovaný tradiční princip svobody usazování (nejen) právnických osob (společností), založený na zásadě zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, široce interpretovaný judikaturou SDEU, která vytváří prostor pro horizontální soutěž právních řádů, [507]

b) souhrn směrnicového práva EU směřující ke koordinaci a harmonizaci vnitrostátní úpravy právnických osob (společností) ve všech členských státech EU tak, aby došlo k odstranění omezení svobody usazování, resp. fungování jednotného vnitřního trhu vůbec,

c) souhrn nařízení vytvářející autonomní unijní úpravu nadnárodních evropských právnických osob, která existuje paralelně k vnitrostátním právnickým osobám, upraveným jednotlivými právními řády členských států EU.

Z chronologického pohledu na evropské právo právnických osob lze uvést, že primárním právem garantovaná svoboda usazování (prvek a.) anticipovalo postupné přijetí harmonizačních směrnic korporačního práva (prvek b.), jež měly posléze dotvořit svobodu usazování v plné rozsahu. Realita však tyto plány narušila, neboť hledání shody v Radě EU bylo mnohem složitější, než se původně předpokládalo. Podobně jako v jiných oblastech, při absenci dostatečné pozitivní úpravy nastoupil jako náhradník Soudní dvůr, který do značné míry suploval chybějící sekundární normy extenzivní interpretací základního principu svobody. Teprve pro zavedení určité „soudní harmonizace" příslušného vnitrostátního práva v členských státech došlo k přijetí směrnicové regulace, která závěry soudní praxe vtělila do podoby pozitivně právní úpravy. Jako poslední pokus překonat nefunkční hledání kompromisu při zavádění původního plánu harmonizace vnitrostátního korporačního práva pak po roce 2000 byly přijaty některá unifikační nařízení, která vytvořila paralelní systém autonomních unijních právnických osob (prvek c.).

Ačkoli je zejména pro oblast unijních nadnárodních právnických osob někdy používán termín evropské právo společností,[508] a nikoli „právnické osoby", podle mého názoru je vhodnější námi analyzované téma nazvat obecněji jako evropské právo právnických osob, neboť v posledních letech rámci EU vznikají i

[507] Více např. Armour, J. Who Should Make Corporate Law? EC Legislation versus Regulatory Competition. ECGI Working Paper No. 54/2005. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?_abstract_id=860444 [cit. 15.6.2021]. Nebo Ghetti, R. Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms. University of Bologna, 2016. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?_abstract_id=2859164 [cit. 15.6.2021].

[508] Např. DĚDIČ, J., ČECH, P. Evropské právo společností, 2004, op. cit.

návrhy právní regulace neziskových či veřejně prospěšných právnických osob[509]. Současně platí, že pod vlivem judikatury SDEU se tradiční omezení této svobody pouze na podnikatelské subjekty (společnosti) postupně slábne a Soudní dvůr se nebrání tomu, aby za určitých specifických okolností byl princip volného pohybu osob být podobně rozšířen i na neziskové právnické osoby[510]. Dále se proto budu věnovat třem rozdílným aspektům evropského práva právnických osob, jak byly shora vysvětleny, přičemž se úmyslně vyhnu analýze české vnitrostátní regulace, která je již v české monografické literatuře dostatečně diskutována.[511]

7.1. Svoboda usazování právnických osob v primárním právu EU

Svoboda usazování je v rámci unijního primárního práva regulována zejména článkem 49 a násl. SFEU. Zahrnuje jak tzv. primární svoboda usazování (právo na přesun místa podnikání či sídla do jiného státu), tak i tzv. sekundární svobodu usazování (právo zřídit v jiném státu svoji pobočku). Dané ustanovení má navíc jak vertikální, tak i horizontální přímý účinek, což znamená, že se tohoto subjektivního práva jakákoli fyzická či právnická osoba může dovolávat v soudním či správním řízení před vnitrostátními orgány členského státu, a to jak ve sporu se veřejnoprávními orgány, tak i ve s jinými soukromoprávními osobami. Podle zásady aplikační přednosti unijního práva před právem vnitrostátním[512] přitom platí přednostní použití unijních norem v případě střetu s odlišnou vnitrostátní úpravou.

Ustanovení článku 49 SFEU přiznává svobodu usazování pouze státním příslušníkům členského státu (tedy fyzickým osobám), zvláštní úprava obsažená v článku 54 SFEU konstatuje, že stejným způsobem je nutné zacházet i se společnostmi založenými podle práva některého z členských států, za které jsou považovány všechny společnosti založené podle občanského i obchodního práva včetně družstev a jiné právnické osoby soukromoprávní i veřejnoprávní. Tato široká

[509] Viz Návrh nařízení Rady o statutu Evropské nadace (FE) COM (2012) 35 final. Dostupný online na http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52012PC0035 [cit. 15.6.2021].

[510] Viz např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Září 2006. Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften. Věc C-386/04. Odst. 17-20.

[511] Např. DĚDIČ, J., ČECH, P. Evropské právo společností: včetně úplného znění předpisů komunitárního práva. Praha : Polygon, 2004. 531 s. ISBN 80-7273-110-6. DVOŘÁK, T. Evropské hospodářské zájmové sdružení. Praha: ASPI, 2006. 243 s. ISBN 80-7357-206-0. DĚDIČ, J. ČECH, P. Evropská (akciová) společnost. Praha: BOVA POLYGON, 2006. ISBN 80-7273-133-5. DVOŘÁK, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. aktualiz. vyd. Praha : ASPI, 2009. l,886 s. ISBN 978-80-7357-430-7. LASÁK, J. Právo obchodních společností: právní předpisy Evropské unie s judikaturou. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 466 s. ISBN 978-80-7357-611-0.

[512] Princip aplikační nadřazenosti práva EU byl poprvé definován Rozsudkem Soudního dvora ze dne 15. července 1964. Flaminio Costa proti E.N.E.L. Věc 6/64.

definice je důsledkem snahy zahrnout všemožné typy právnických osob, které existují ve vnitrostátních právních řádech jednotlivých členských států EU a které se navzájem do značné míry odlišují.

V mezinárodním právu soukromém je termín společnost chápán jako soukromoprávní sdružení osob, které se vlastním právním jednáním rozhodly sdružit za společným účelem.[513] Na druhou stranu právnickou osobou je oproti tomu pouze takový subjekt, kterému příslušný právní řád přiznává právní osobnost. V tomto ohledu má tedy pojem právnická osoba užší význam než pojem společnost, neboť mezi společnosti lze řadit i nejrůznější entity s částečnou nebo omezenou právní osobností či dokonce bez právní osobnosti, které v některých členských státech existují. Podle článku 54 SFEU se přitom společnostmi netypicky rozumí nejen soukromoprávní, ale i veřejnoprávní právnické osoby. Jedinou výjimku představují neziskové (veřejně prospěšné) organizace, pro něž se tato svoboda výslovně neuplatní. Na základě soudní judikatury však platí, že i takové neziskové subjekty mohou vykonávat jako vedlejší činnost výdělečnou hospodářskou aktivitu, která v takovém případě je chráněna svobodou usazování.[514]

Svoboda usazování se uplatní v situaci, kdy konkrétní podnikající osoba hodlá svoje primární či sekundární sídlo (pobočku) umístit na území jiného státu za účelem hospodářské aktivity. Ačkoli ze samotného primárního práva nevyplývá jednoznačná definice usazování, na základě ustálené judikatury SDEU můžeme konstatovat, že usazováním se rozumí „*dlouhodobý či trvalý výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stálého zařízení (podniku) v jiném členském státě na neurčitou dobu*“, [515] zatímco volný pohyb služeb, je naopak charakteristický „*krátkodobým, nepravidelným či příležitostným výkonem podobné činnosti*“[516]. Tedy právě aspekt pravidelnosti, kontinuity a trvalosti výkonu dané ekonomické aktivity v cizím členském státě EU je určujícím prvkem odlišení svobody usazování a volného pohybu služeb.

---

[513] Nicméně jde o sporný termín s různými výklady. Viz např. PAUKNEROVÁ, M. Společnosti v mezinárodním právu soukromém. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, str. 23. ELIÁŠ, K. Miniatura na neřešitelné téma, Právník. Roč. 132, 11/12, 1993, str. 1058 an.

[514] Viz např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Září 2006. Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften. Věc C-386/04. Odst. 17-20.

[515] Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 07. 1991. The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd a další. Věc C-221/89. Odst. 20.

[516] Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 30. 11. 1995. Gebhard proti Cosiglio dell´Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. Věc C-55/94. Odst. 27.

Obecné ustanovení článku 49 SFEU je doplněno následujícím článkem 50, který zmocňuje EU k přijetí směrnic, které měly vést k další harmonizaci vnitrostátní práva v oblasti svobody usazování. Ačkoli harmonizační úprava měla být původně dokončena do roku 1969, ve skutečnosti proces přijímání tohoto směrnicového práva byl velmi zdlouhavý a dodnes je tato harmonizace nekompletní. Klíčovou roli sehrála aktivistická judikatura SDEU, která doplnila neexistující harmonizační úpravu ve prospěch široké interpretace svobody usazování v EU. Rozhodovací praxe SDEU tak do značné míry omezila některé tradiční doktríny uplatňované v rámci členských států EU (zejména tzv. princip inkorporace versus princip sídla). Rozhodovací praxe SDEU posléze ovlivnila i přijetí právních aktů zakládajících nové nadnárodní právní formy společností.[517] Za situace poměrně jasného judikatorního odmítnutí absolutní aplikace příslušných vnitrostátních doktrín v oblasti svobody usazování zahraničních právnických osob totiž brojení některých členských států proti vytvoření takových nadnárodních právních forem již nedávalo tolik smyslu. Právě zhodnocení dopadů judikatury SDEU na regulatorní soutěž v oblasti svobody usazování bychom se chtěli v tomto příspěvku věnovat.

S přeshraničním působením společností je vždy spojena otázka tzv. osobního statutu společnosti, tj. určení jakému právnímu řádu tato společnost podléhá a podle kterého řádu se budou řídit otázky rozhodné pro vznik, právní povahu, způsobilost, jednání, vnější vztahy, změnu, právní osobnost a zánik této společnosti.[518]

Tyto otázky jsou obecně řešeny kolizními normami mezinárodního práva soukromého a nelze se jim pochopitelně vyhnout ani v případě přeshraničního pohybu společností v rámci EU. Příslušný právní řád, kterým se společnost řídí, je označován jako osobní statut společnosti (*lex personalis*). Členské státy EU pro

[517] Zejména Evropská společnost (SE) založená na základě Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (SE) a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců, nebo či Evropská družstevní společnost založená na základě Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti, a Směrnice Rady č. 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut Evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců, ale i další korporace.

[518] Blíže např. KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K.. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 56.

jeho určení používají dvě základní doktríny, nicméně obvykle obě dvě doktríny částečně kombinují, tj. žádná z nich neexistuje v čisté podobě.[519]

Za prvé je to tzv. princip inkorporační, který za rozhodný řád považuje právní řád státu, podle kterého společnost vznikla (byla inkorporována). Inkorporační teorie umožňuje platně zřízeným společnostem přemístění sídla do jiného státu, aniž by tato ztratila svou právní osobnost. Druhým konceptem je pak tzv. princip sídla, jenž osobní statut určuje podle skutečného sídla společnosti, kterým rozumíme místo, v němž je vykonávána její hlavní, ústřední správa. Princip sídla zachování identity společnosti při přeshraničním přemístění jejího sídla neumožňuje, ale naopak vyžaduje, aby původní společnost v domovském státě byla zrušena a v cílovém státě byla posléze v souladu s místním právním řádem znovu založena nová společnost.

Přeshraniční přemístění sídla společnosti tak obecně naráží jednak na limity právního řádu původního státu, a jednak na právní normy cílového státu. Jedině v případě přeshraničního přemístění sídla mezi dvěma státy, jež oba uznávají princip inkorporace, nepůsobí přemístění sídla žádné komplikace. Přístup použitý článkem 54 Smlouvy o založení EU pak lze označit za aplikaci tzv. kombinačního principu (teorie), neboť musí být kumulativně splněna jak podmínka založení podle příslušného práva (jak požaduje princip inkorporace), tak i podmínka reálné přítomnosti společnosti na území EU (jak ji obecně požaduje princip sídla). Zatímco fyzickým osobám je primární svoboda usazování SDEU bez obtíží přiznávána, u společností je situace složitější. Právě spor mezi členskými státy zastávajícími teorii inkorporační a zeměmi uznávajícími princip sídla vedl k řadě soudních rozhodnutí, které byly pro další vývoj vnitrostátní úpravy v jednotlivých státech podstatné.

7.1.1. Judikatorní interpretace svobody usazování právnických osob

Zásadní roli v interpretaci svobody usazování tedy hrál SDEU, který v jednotlivých případech určoval limity slučitelnosti vnitrostátní úpravy jednotlivých členských států s principem svobody usazování a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Význam judikatury zvyšoval fakt, že původně předpokládaná harmonizace prostřednictvím směrnicového práva byla po celou

[519] PAUKNEROVÁ, M. Kolizněprávní úprava obchodních společností. Právní rozhledy. 2005, č. 7, str. 245.

dobu do počátku evropské integrace zpožděná a je dodnes nedokončená. SDEU tedy neurčoval pozitivně nezbytný obsah vnitrostátních norem, ale místo toho v konkrétních kauzách negativním způsobem vymezoval, jaká národní pravidla jsou neslučitelná s primárním právem EU. Vývoj judikatury v oblasti svobody usazování reprezentuje následující výběr významných rozhodnutí.

Rozhodnutí 81/87 Daily Mail[520]

V této kauze došlo k jednomu ze střetů principu inkorporačního s principem sídla na pozadí daňové optimalizace. Holdingová společnost Daily Mail and General Trust plc měla své registrované i skutečné sídlo na území Velké Británie, nicméně rozhodla se přemístit své skutečné sídlo (místo vedení společnosti) do Nizozemí, aby se vyhnula britské dani z kapitálových výnosů svých investic. Přestože anglické právo je jinak založeno na inkorporačním principu, v daňových otázkách vychází z doktríny skutečného sídla a přesun skutečného sídla společnosti inkorporované ve Velké Británii podmiňuje předchozím souhlasem britského Ministerstva financí. To však odmítlo společnosti Daily Mail takový souhlas udělit, resp. požadovalo zrušení současného subjektu a založení nového bez zachování statutu společnosti. Daily Mail tento postup napadla soudně a prostřednictvím předběžné otázky se věc dostala na stůl SDEU, který výslovně potvrdil, že napadaná pravidla anglického právního řádu, která limitovala přesun sídla společnosti inkorporované ve Velké Británii, nejsou v rozporu s tehdejším článkem 52 a 58 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství[521]. SDEU uzavřel, že společnosti nikdy primární svobodou usazování podle primárního práva EU nedisponovaly, a proto se ani nemohou domáhat přeshraničního přesunu svého skutečného sídla do jiného členského státu EU bez splnění podmínek stanovených domácím právním řádem[522]. Soud rovněž konstatoval, že svoboda usazování neřeší otázku rozdílných teorií určování sídla společnosti a že jelikož společnosti jsou na rozdíl od fyzických osob umělé právní konstrukty, jejichž vznik a fungování je určeno vnitrostátními předpisy, nelze jejich osud od příslušných vnitrostátních pravidel oddělit.[523]

---

[520] Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. září 1988. The Queen proti H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc. Věc 81/87.

[521] Dnes článek 49 a 54 SFEU.

[522] Rozsudek Daily Mail. Věc 81/87. Odst. 1.

[523] Rozsudek Daily Mail. Věc 81/87. Odst. 19.

Z rozsudku vyplývá jasný závěr, že zatímco fyzické osoby mohou využít jak primární, tak i sekundární svobody usazování, společnosti (osoby právnické) mohou využít pouze sekundární svobody usazování. Mohou tedy zřizovat v jiném státě EU pobočky či jiná zastoupení bez toho, aby jim v tom cílový členský stát bránil, ale nemohou z titulu unijního práva přesunout své skutečné sídlo do jiného státu EU, pokud to je v rozporu s vnitrostátním právem domovského státu, v němž mají své původní sídlo. V rámci využívání sekundární svobody usazování tedy platí obecný princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti podle článku 18 SFEU a zahraniční společnosti založené v jiném členském státu EU nesmí být podrobeny jakkoli rozdílnému zacházení oproti společnostem inkorporovaným v domácím členském státu EU. Naproti tomu však společnost, která by chtěla využít primárního práva usazování, musí respektovat národní právní úpravu členského státu, v němž byla založena. V důsledku omezení možnosti přesunu sídla společnosti z jednoho členského státu do jiného došlo k posílení určité izolace vnitrostátního práva společností v jednotlivých členských státech EU[524] a podpoře principu sídla. Podstatné je však zdůraznit, že citované rozhodnutí Daily Mail řešilo otázku souladu vnitrostátní právní úpravy členského státu, v němž byla daná společnost již inkorporována a z něhož chtěla své skutečné sídlo přemístit do jiného státu EU, s evropským právem (dále jen odchozí situace). Rozhodnutí se však netýkalo otázky sporu mezi evropským právem a vnitrostátní úpravou cílového členského státu EU, kam by chtěla společnost své sídlo přemístit (dále jen příchozí situace). Odlišná situace, kdy se naopak jednalo o posouzení souladu právní úpravy cílového členského státu EU s evropským právem (příchozí situace), byla řešena v několika následujících letech, kdy SDEU vydal některá klíčová rozhodnutí, která zmiňovaný izolační přístup opustila ve prospěch odstranění potenciálních bariér svobody usazování (a tedy ve prospěch inkorporačního principu). Jedná se zejména o rozhodnutí ve věcech Centros, Überseering a Inspire Art. I v těchto případech ovšem šlo pouze o pasivní působení práva EU prostřednictvím soudní kontroly konformity vnitrostátní úpravy s pravidly vnitřního trhu (event. vyloučení aplikace rozporné vnitrostátní úpravy), ale nedošlo k aktivní definici jakýchkoli minimálních standardů vnitrostátní právní úpravy, které podle SDEU měly být event. definovány v harmonizačních směrnicích.

[524] Více NETUŠILOVÁ, P., KŘIVKA, T. Corporate mobility v EU in Firma a konkurenční prostředí 2006. Brno: 2006. IBSN 80-7302-113-7. Str. 54.

Rozhodnutí C-212/97 Centros[525]

V případu Centros řešil SDEU sekundární svobodu usazování, kdy šlo otázku přípustnosti registrace pobočky společnosti v členském státě EU za situace, kdy mateřská společnost inkorporovaná v jiném členském státu nevyvíjela žádnou podnikatelskou činnost. Naopak, veškeré podnikání hodlala realizovat právě prostřednictvím své zahraniční pobočky. Společnost Centros Ltd. byla založena dvěma občany Dánska, kteří chtěli využít významně liberálnější právní úpravy anglického práva, které pro založení společnosti s ručením omezeným („private limited company“) nestanovilo žádné požadavky pro upisování a splacení základního kapitálu[526]. Dánská právní úprava naopak pro založení obdobné společnosti v Dánsku stanovila minimální hranici základního kapitálu ve výši DKK 200.000,--. Jak jsme již zmínili, společnost Centros Ltd. nevykonávala ve Velké Británii žádnou aktivitu, ale krátce po inkorporaci požádala o registraci své pobočky v Dánsku. Této žádosti nebylo dánskými úřady vyhověno s tím, že se fakticky nejedná o pobočku, ale o hlavní provozovnu, a dále že zjevným důvodem tohoto postupu je obcházení dánských právních předpisů ohledně splacení minimálního základního kapitálu.[527] Dánsko rovněž argumentovalo tím, že se fakticky jedná ze strany Centros Ltd. o zneužití svobody usazování, kterému jsou státní úřady povinny zabránit s odkazem na to, že i SDEU v minulosti potvrdil právo členského státu EU přijmout opatření k zabránění toho, aby se jednotlivci dovolávali evropského práva zneužívajícím nebo podvodným způsobem[528].

Je zjevné, že oproti případu Daily Maily v této věci řešil SDEU otázku souladu právní úpravy v cílovém státu a jednalo se tedy o tzv. příchozí situaci. SDEU dospěl k v rámci řízení o předběžné otázce k závěru, že princip svobody usazování obsažený v SFEU zcela vylučuje, aby registrace pobočky v jiném členském státě byla tímto státem odmítnuta.[529] Tento závěr platí i za uvedené situace, kdy bylo evidentní, že mateřská společnost byla založena zcela formálně, žádnou činnost nevykonává a že cílem této právní konstrukce bylo obejít přísnější právní předpisy v členském státě pobočky. Z uvedeného judikátu mimo jiné

[525] Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1999. Centros Ltd proti Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Věc C-212/97.

[526] Rozsudek Centros. Věc C-212/97. Odst. 3.

[527] Rozsudek Centros. Věc C-212/97. Odst. 7.

[528] Rozsudek Centros. Věc C-212/97. Odst. 23.

[529] Rozsudek Centros. Věc C-212/97. Odst. 39.

vyplývá, že cílové členské státy EU nemohou přijímat vnitrostátní kolizní normy, které by ve svém důsledku omezovaly výkon svobody usazování příchozích společností. Závěrem je vhodné zdůraznit, že přístup soudu k sekundární svobodě usazování společností ve vztahu k „příchozím" a „odchozím" situacím byl značně odlišný, a tak zatímco cílovému státu EU je zakázáno jakkoli bránit v realizaci sekundární svobody usazování, původní stát může svá zákonná omezení uplatnit.

Rozhodnutí C-208/00 Überseering[530]

Ve věci Überseering se musel SDEU vypořádávat s otázkou slučitelnosti principu sídla se svobodou usazování. Jak jsme si již vysvětlili v úvodních částech této kapitoly, v členských státech EU lze rozlišit dvě užívané právní doktríny řešící otázku osobního statutu společnosti, které mají vliv na zachování právní osobnosti při přesunu sídla společnosti do jiného státu. Jedná se o teorii inkorporace, podle níž podléhá společnost právu toho státu, v němž byla založena bez ohledu na to, kde je umístěno skutečné sídlo této společnosti (kde je vykonávána hlavní správa)[531]. Státy, které zastávají tuto teorii, umožňují společnostem přesunout své skutečné sídlo i do jiných zemí. Druhým užívaným principem je pak tzv. teorie sídla. Podle této doktríny musí být skutečné sídlo shodné s inkorporačním sídlem registrovaným v obchodním rejstříku. Společnost pak nemá jinou možnost přesunout svoji hlavní správu do jiného státu, než za cenu svého zrušení a založení nové společnosti v jiném státu.

V daném případu soud rozhodoval o tom, zda Německo, zastávající teorii sídla, postupovalo v souladu s primárním právem EU, když německý soud rozhodl o tom, že společnost Überseering ztratila svoji právní osobnost podle německého práva poté, co přesunula svoji hlavní správu do Nizozemí. SDEU v této věci výslovně konstatoval, že obchodní společnosti založené platně podle práva jednoho členského státu EU mohou využívat veškerá práva vyplývající ze svobody usazování v ostatních členských státech EU, aniž by ztratily svou právní či procesní subjektivitu. Důsledkem tohoto rozhodnutí je obecné pravidlo, že společnosti jsou oprávněné k přenesení svého skutečného sídla (ústřední správy) z jednoho členského státu EU do jiného, při zachování registrovaného sídla v původním státu inkorporace, a to bez ohledu na to, jakou doktrínu sídla společnosti právní řád

[530] Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2002. Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC). Věc C-208/00.

[531] Rozsudek Überseering. Věc C-208/00. Odst. 4.

domovského členského státu zastává. Rozhodnutí bylo vnímáno jako velmi kritické k principu sídla a zdálo se, že na základě zvoleného přístupu SDEU budou členské státy, které princip sídla uznávaly v rámci svého vnitrostátního práva, nuceny tento princip opustit kvůli rozporu se svobodou usazování. Je podstatné zmínit, že se přitom v tomto případě jednalo o odchozí situaci, kdy byla posuzována slučitelnost právní úpravy domovského státu společnosti, a v předchozích případech podobného typu se SDEU dříve stavěl spíše na stranu členského státu inkorporace.

Rozhodnutí C-167/01 Inspire Art[532]

V tomto případu řešil SDEU otázku, zda může cílový členský stát stanovit organizační složce společnosti s registrovaným sídlem v jiném (domovském) členském státu EU, zvláštní právní povinnosti. Přesně takové pravidlo bylo obsaženo v nizozemském právním řádu a příslušný nizozemský soud jej aplikoval ve vztahu k britské společnosti Inspire Art Ltd. inkorporované podle anglického práva ve Velké Británii, která chtěla zřídit svoji organizační složku v Nizozemí. Nizozemský zákon speciálně upravoval postavení tzv. formálně zahraničních společností, které nemají skutečnou vazbu na stát, v němž byly inkorporovány (jako byla britská Inspire Art Ltd. s nizozemským ředitelem s trvalým bydlištěm v Nizozemí), a kladl na tyto společnosti zvláštní požadavky jako např. povinnost pravidelně zveřejňovat roční uzávěrky a výroční zprávy nebo povinnost uvádět v obchodním rejstříku u své obchodní firmy zvláštní dodatek. Společnost Inspire Art Ltd. odmítla tento dodatek do své obchodní firmy uvést s odkazem na svobodu usazování a věc se dostala před rejstříkový soud, který předložil předběžnou otázku SDEU.

Soud ve svém rozhodnutí odkázal na v té době již platnou Jedenáctou směrnici,[533] která harmonizovala opatření, jež členské státy mohou ukládat organizačním složkám zahraničních společností, a konstatoval, že nad rámec této směrnice členské státy žádné dodatečné povinnosti ukládat nemohou. SDEU tedy upřednostnil princip svobody usazování a nizozemský postup zakázal jako neslučitelný se svobodou usazování a zákazem diskriminace na základě státní

[532] Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd. Věc C-167/01.

[533] Jedenáctá směrnice Rady 89/666/EHS ze dne 21. prosince 1989 o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídících se právem jiného členského státu. Dnes je tato původní směrnice již neplatná, neboť byla zrušena a nahrazena Směrnicí 2009/101/ES ze dne 16. září 2009 a ta následně novelizována Směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2012/17/EU ze dne 13. června 2012.

příslušnosti. Tento závěr se vztahuje i na situace, kdy veškerá činnost je fakticky prováděna právě prostřednictvím organizační složky a hlavní společnost je založena v jiném státu zjevně z toho důvodu, aby nebylo nutné splnit přísnější podmínky pro založení společnosti v cílovém státu. Argument, že se jedná o obcházení vnitrostátního práva tak v těchto případech není způsobilý odůvodnit omezení nadřazeného unijního konceptu svobody usazování. V tomto případu šlo opět o posouzení tzv. příchozí situace, tj. hodnocení slučitelnosti vnitrostátní úpravy cílového státu, do něhož chce společnost přenést své sekundární sídlo (zde organizační složku). Jedná se o poslední část soudní trilogie na téma inkorporačního principu, který SDEU v rozhodnutích Centros, Überseering a Inspire Art jednoznačně upřednostnil před principem sídla a zdálo se, že na základě judikatorního výkladu svobody usazování inkorporační princip zvítězí v celé EU a budou jej muset akceptovat i státy založené na principu sídla.

Rozhodnutí C-411/03 SEVIC[534]

V uvedené kauze nešlo na rozdíl od předchozích případů o přeshraniční přemístění sídla společnosti jako takové, ale o důsledky přeshraniční fúze německé společnosti SEVIC Systems AG a lucemburské společnosti Security Vision SA, která měla vést ke kompletnímu pohlcení lucemburské společnosti korporací německou. V konečném důsledku tak fúze fakticky vedla i ke změně sídla Security Vision SA. Příslušný německý rejstříkový soud odmítl tuto fúzi zapsat do obchodního rejstříku s odůvodněním, že německé právo povoluje fúzovat pouze německým společnostem. Toto pravidlo se stalo předmětem předběžné otázky, která byla následně položena SDEU. Je podstatné zdůraznit, že v době rozhodování soudu nebyla ještě účinná pravidla pro přeshraniční fúze stanovená v tzv. Desáté směrnici,[535] jež byla sice formálně přijata několik týdnů před vynesením konečného rozsudku, nicméně vzhledem k neskončené transpoziční lhůtě nebylo možné se dovolávat jejího vertikálního přímého účinku. SDEU k položené předběžné otázce konstatoval, že rozdílné podmínky pro fúze aplikované na vnitrostátní společnosti a na subjekty zahraniční, je možné připustit pouze tehdy, pokud tato úprava sleduje legitimní cíl, je odůvodněna naléhavými důvody ve veřejném zájmu a je proporcionální. Německá úprava tímto testem neprošla, neboť nebyl předložen dostatečně naléhavý důvod ve veřejném zájmu, proč by zahraniční subjekty obecně

[534] Rozsudek SDEU ze dne 13. prosince 2005. SEVIC Systems AG. Věc C-411/03.

[535] Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

neměly mít možnost fúzovat s vnitrostátními německými společnostmi. Soud proto uzavřel, že německé pravidlo bylo v rozporu s články 49 a 54 SFEU. Důležitým závěrem, který byl v tomto rozhodnutí SDEU učiněn, je pak úvaha, že přeshraniční transformace společností jsou výsledkem hospodářské spolupráce a konsolidace mezi společnostmi založenými v jiných členských státech EU, a jelikož jsou projevem ekonomické aktivity, jsou členské státy EU povinny i při přeshraničních transformacích respektovat základní svobodu usazování.[536]

Rozhodnutí C-196/04 Cadbury Schweppes[537]

Společnost Cadbury Schweppes Plc inkorporovaná ve Velké Británii byla mateřskou společností, která si založila dvě dceřiné společnosti v Centru mezinárodních finančních služeb v Irsku, což jim umožňovalo využít výhodnějšího irského daňového režimu. Aby však příjmy těchto dceřiných společností ovládaných britským subjektem nebyly zdaněny ve Velké Británii, bylo podle anglického práva nutné splnit konkrétní podmínky ohledně skutečných aktivit, motivace či míry zdanění zahraničního subjektu v cizím státě. Zatímco britské úřady dceřiným společnostem vyměřili daň z příjmu podle anglického práva, neboť jejich postup považovaly za obcházení zákona s cílem vyhnout se řádnému zdanění, Cadbury Schweppes se doměření daně bránila soudní žalobou s argumentem, že se jedná o postup v rozporu se svobodami garantovanými články 49, 56 a 63 SFEU.

V této věci tak SDEU řešil předběžnou otázku, zda jsou britské daňové předpisy v souladu se svobodou usazování a volným pohybem služeb a kapitálu, upravenými v článcích 49, 56 a 63 SFEU. SDEU při rozhodování na jednu stranu přisvědčil britským argumentům, že svobodu usazování i volný pohyb služeb či kapitálu lze omezit z důvodů veřejného zájmu, nicméně dodal, že takový veřejný zájem je přítomen pouze v případech, kdy se jedná o zjevné obcházení zákona, zahraniční subjekt nevykonává žádnou skutečnou ekonomickou aktivitu a cílem zahraničního sídla dceřiné společnosti je pouze vyhnout se daňové povinnost ve státu mateřské společnosti. Důsledkem tohoto principu je skutečnost, že není možné zakládat zcela účelové dceřiné společnosti ve formě „poštovní schránky“ ve státech s daňově výhodnějším režimem, a ovlivnit tak výsledné zdanění mateřské společnosti. Na druhou stranu však SDEU dodal, že „pouhá skutečnost, že

[536] Rozsudek SEVIC. Věc C-411/03. Odst. 22, 23.

[537] Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. září 2006. Cadbury Schweppes plc a Cadbury Schweppes Overseas Ltd proti Commissioners of Inland Revenue. Věc C 196/04.

společnost si zřídí vedlejší provozovnu, jako je dceřiná společnost, v jiném členském státě, nemůže založit obecnou domněnku o daňovém podvodu a odůvodnit opatření zasahující do výkonu základní svobody zaručené Smlouvou“,[538] a proto se v konečném rozsudku přiklonil na stranu Cadbury Schweppes a postup britských daňových úřadu označil za normu, která je v rozporu se svobodou usazování garantovanou primárním právem EU.

Rozhodnutí C-210/06 Cartesio[539]

V tomto případu dostal SDEU po téměř 20 letech od rozhodnutí Daily Mail příležitost znovu se vyjádřit k otázce omezení přeshraničního přemístění skutečného sídla společnosti původním státem inkorporace. Komanditní společnost Cartesio inkorporovaná podle maďarského práva podala u maďarského soudu návrh na přemístění svého skutečného sídla do Itálie. Soud však tento návrh zamítl s tím, že maďarská právní úprava takovýto přeshraniční přesun registrovaného sídla se zachováním kontinuity společnosti neumožňuje, resp. požaduje, aby registrované a skutečné sídlo byly na jednom místě, jinak v souladu s principem sídla vyžaduje zánik stávající společnosti a následné založení nového subjektu v jiné jurisdikci. Na území Maďarska přitom přesun sídla možný byl, čímž docházelo k odlišnému zacházení s čistě vnitrostátními situacemi a s přeshraničními případy. Cartesio si však chtělo i přesunu skutečného sídla zachovat svůj maďarský právní statut, a proto postup napadla u soudu, který posléze položil předběžnou otázku SDEU. Jednalo se tedy o typickou odchozí situaci, kdy byla posuzována slučitelnost pravidel právního řádu státu, z něhož chtěla společnost své sídlo přemístit jinam. Řadou odborníků byl případ Cartesio považován za příležitost definitivně odmítnout teorii sídla a jednoznačně podpořit princip inkorporace jako hlavní koncept osobního statutu v rámci celé EU, což se na základě předchozí judikatury zdálo být převažujícím trendem rozhodovací praxe SDEU. Rovněž i generální advokát Maduro ve svém stanovisku k případu navrhoval, že státy nemohou mít absolutní volnost v určování podmínek, za nichž mohou vnitrostátní společnosti realizovat svobodu usazování. Maduro rovněž ve svém stanovisku konstatoval, že požadavky států dodržujících princip sídla znamenají de facto udělení „trestu smrti“ společnosti, která hodlá přeshraničně přemístit své skutečné sídlo, neboť je tímto právním řádem nucena v domovském státě ke svému

[538] Rozsudek Cadbury Schweppes. Věc C 196/04. Odst. 50.

[539] Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 2008. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt. Věc C-210/06.

zrušení[540]. Maduro tak navrhoval opuštění závěrů soudu z rozhodnutí Daily Mail ve prospěch širší svobody usazování.

SDEU však přes předchozí závěry v rozhodnutích Centros, Inspire Art nebo Überseering a přes stanovisko generálního advokáta v případu Cartesio potvrdil své původní stanovisko z rozhodnutí Daily Mail z roku 1988 a konstatoval, že možnost přemístění sídla do jiného státu EU se zachováním osobního statutu závisí na příslušné právní úpravě domovského státu, kde je společnost inkorporována. Pokud tento vnitrostátní právní řád podobný přesun sídla se zachováním právní kontinuity neumožňuje, není to v rozporu s principem svobody usazování. SDEU dále odkázal na fakt, že bez hlubší harmonizace vnitrostátního práva v této oblasti není možné judikatorní smazat rozdíly, které mezi členskými státy panují v oblasti osobního statusu společností. Tento závěr však fakticky vede ke dvojímu standardu, kdy společnosti založené podle právního řádu, který přeshraniční přesun sídla se zachováním právní osobnosti umožňuje, mohou primární svobody usazování využívat, zatímco společnosti založené v právním řádu jiných států tuto základní svobodu využít nemohou.[541] SDEU tak v tomto případu odmítl prosazovat „další „soudní harmonizaci" vnitrostátního práva, ale vrátil míč zpět na stranu členských států, jejichž odlišné pozice v Radě dlouhodobě bránily přijetí harmonizační směrnice o přeshraničním přemístění sídla.

Rozhodnutí C-378/10 VALE[542]

Skutkové okolnosti případu VALE jsou zrcadlově obrácené oproti stavu ve věci Cartesio. V tomto případu se jednalo o situaci, kdy italská společnost VALE chtěla přesunout své sídlo do Maďarska, podala nejprve návrh na výmaz z italského rejstříku, kterému bylo vyhověno a následně návrh na zápis do maďarského obchodního rejstříku. Přitom mělo dojít k zániku původní italské společnosti typu Srl a vzniku nové společnosti typu kft podle maďarského právního řádu, avšak se zachováním právní osobnosti, tj. nová společnost měla být právním nástupcem původní italské společnosti. Maďarský soud však odmítl novou společnost zapsat

[540] Stanovisko generálního advokáta ze dne 22.5.2008. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt. Věc C-210/06. Dostupné online z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62006CC0210 [cit. 30.06.2020].

[541] SZYDLO, M.: Emigration of Companies under the EC Treaty: Some Thoughts on the Opinion of the Advocate General in the Cartesio Case. In: Wolters Kluwer, European Review of Private Law, 2008, 16/6, str. 973-994. Dostupné online z: http://www.kluwerlawonline.com/ abstract.php?id=ERPL2008072 [cit. 30.06.2020].

[542] Rozsudek SDEU ze dne 15. prosince 2011. VALE Építési kft. Věc C-378/10.

jako právního následovníka původní italské společnosti, a to s odůvodněním, že požadovaná změna právní formy je podle maďarského práva možná pouze u vnitrostátních společností, ale nikoli u změny právní formy ze zahraniční Srl na maďarské kft. Jednalo se tedy o posouzení tzv. příchozí situace, tj. slučitelnosti právního řádu státu, do něhož chtěla společnost své sídlo přesunout, s principem svobody usazování.

SDEU v této věci celkem logicky odkázal na své závěry v předchozím rozhodnutí SEVIC ohledně aplikace svobody usazování i na přeshraniční transformace společností a potvrdil i svoji předchozí judikaturu ve věci Centros, Inspire Art nebo Überseering ve vztahu k „příchozím společnostem". SDEU proto rozhodl, že maďarské pravidlo zakládá diskriminační přístup vůči zahraničním společnostem oproti společnostem domácím, a proto je v rozporu s principem svobody usazování, jelikož zákaz zachování právní osobnosti při přeshraniční změně sídla (resp. při změně právní formy původního zahraničního subjektu na maďarskou společnost) není možné omluvit žádným závažným veřejným zájmem. Soud tedy rozlišil jednak své závěry z rozhodnutí Daily Mail či Cartesio, podle nichž je společnost „tvorem vnitrostátního práva", jen díky němu existuje a nemůže se z pravidel stanovených tímto právním řádem jednostranně vyvázat, a na druhé straně pak situace, kdy národní právo umožňuje domácím společnostem určité právní jednání (jako např. transformaci do jiné právní formy), ale zahraničním společnostem se sídlem v jiných státech EU již takový postup zakazuje. Poslední uvedená situace totiž zakládá zakázanou diskriminaci podle státní příslušnosti, která není odůvodněna žádným podstatným veřejným zájmem, a proto jde o ustanovení v rozporu se svobodou usazování. Je tedy zjevné, že SDEU respektuje určité důvody, pro které je ospravedlnitelné omezení svobody usazování, nicméně nelze je aplikovat diskriminačním způsobem.

Rozhodnutí C-106/16 Polbud[543]

V uvedeném případu SDEU řešil otázku srovnatelnou s kauzou VALE. Podstatnou vstupní informací je skutečnost, že polská právní úprava právnických osob je založena teorii sídla, zatímco lucemburské právo vychází z doktríny inkorporace. Obchodní společnosti Polbud, založená podle polského práva, která měla své skutečné i registrované sídlo umístěno v Polsku se rozhodla přemístit své

[543] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 25. října 2017. Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Sąd Najwyższy. Věc C-106/16.

registrované sídlo do Lucemburska, avšak veškerou ekonomickou aktivitu a ústřední správu ponechat v Polsku. Přitom však chtěla společnost zachovat svoji právní subjektivitu. Polbud nejprve splnila veškeré právní požadavky stanovené lucemburským právem pro zápis nového registrovaného sídla v Lucembursku a byla následně úspěšně zapsána do místního obchodního rejstříku. Následně chtěla docílit výmazu z polského obchodního rejstříku, ovšem tento požadavek narazil na příslušnou polskou právní úpravu, která pro výmaz z rejstříku vyžadovala provedení likvidace společnosti s jejím zrušením.[544]

SDEU nejprve zopakoval své předchozí stanovisko, že „na takovou situaci, kdy si společnost založená podle práva jednoho členského státu přeje přeměnit se na společnost podle práva jiného členského státu, přičemž splní kolizní kritérium, které druhý členský stát stanoví za účelem podřízení dotyčné společnosti svému vnitrostátnímu právnímu řádu, se vztahuje svoboda usazování, přestože tato společnost vykonává podstatnou část své hospodářské činnosti nebo dokonce celou hospodářskou činnost v prvním členském státě.“[545] Na druhou stranu upozornil, že tento přístup nebrání členským státům, aby přijaly opatření k zabránění jednání zneužívajícím způsobem obcházející vnitrostátní předpisy, ovšem mezi takové zneužívající praktiky podle SDEU nepatří přemístění skutečného ani zapsaného sídla, pokud k němu dojde v souladu s právními předpisy cílového státu.[546] Výsledkem tak bylo rozhodnutí, které poskytlo na základě svobody usazování ochranu polské firmě v její snaze o přesun registrovaného sídla, a polskou právní úpravu označilo za diskriminační. Nicméně není zcela zřejmé, jak by podobný případ dopadl, kdyby cílovým státem byla země zastávající teorii sídla a v tomto směru zůstává tato otázka dosud ne zcela vyjasněná.

V důsledku shora rozebraných rozhodnutí SDEU, které z velké části podpořily přeshraniční mobilitu společností v EU, část členských států začala připravovat reformy svých vnitrostátních právních úprav v oblasti zakládání kapitálových společností typu s.r.o. Společným hlavním bodem všech navrhovaných změn bylo snížení požadovaného minimálního základního kapitálu, který musí být složen před vznikem společnosti. Tímto postupem se státy pokusily zachovat konkurenceschopnost svých národních právních úprav a předejít

[544] Rozsudek C-106/16 Polbud. Odst. 8-14.
[545] Rozsudek C-106/16 Polbud. Odst. 38.
[546] Rozsudek C-106/16 Polbud. Odst. 39-40.

nežádoucímu zakládání společností vlastními občany v jiných členských státech Unie.[547] Zůstává však otevřenou otázkou, zda tato horizontální soutěž právních řádu bude mít dlouhodobý pozitivní přínos pro fungování jednotného vnitřního trhu, nebo zda se jedná o „závod ke dnu“. [548] Z popsaných rozhodnutí vyplývá jednoznačně výrazný europeizační vliv judikatury SDEU na vnitrostátní právní regulaci právnických osob. Soudní dvůr sice žádným způsobem nepředepisuje, jakou doktrínu má v oblasti právnických osob každá členská země Unie zastávat, nicméně svojí rozhodovací činností výrazně limituje možnosti svobodné vnitrostátní úpravy a fakticky vytlačuje teorii sídla do pozadí.

7.2. Harmonizace vnitrostátního práva společností v EU

V této části se zaměříme na druhý aspekt evropského práva právnických osob, jak jsme jej definovali v úvodní části této kapitoly (prvek b). Zřizovací smlouvy EU neobsahují žádné výslovné ustanovení zakládající pravomoc EU harmonizovat právní úpravu společností v rámci vnitrostátního právního řádu členských států s výjimkou obecného zmocnění v článku 114 SFEU, které je ovšem možné využít jen pro účely sbližování národních právních předpisů, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu. Vedle toho však primární právo obsahuje rovněž specifickou pravomoc v článku 50 SFEU, která umožňuje Unii přijímat směrnice v oblasti zavedení svobody usazování, a právě tato pravomoc byla použita jako právní základ harmonizačních směrnic usilujících o sblížení regulace práva společností ve všech členských státech.

Původní plány předpokládaly plné dosažení svobody usazování do 31. 12. 1969 formou přijetí celkem čtrnácti harmonizačních směrnic obchodních společností, nicméně tento plán se ukázal jako nereálný a dodnes ani v roce 2021 není dokončen. Jednotlivé členské státy totiž dlouhodobě odmítají opustit národní právní tradice a doktríny ve prospěch zavedení svobody usazování. Podstatný vliv v tomto ohledu měla judikatura SDEU, která v některých případech předběhla normativní harmonizaci tím, že Soudní dvůr svobodu usazování neváhal široce interpretovat a substituovat tak svou činností chybějící harmonizační právní akty.

---

[547] Příklady změny korporačního práva, nejen v ČR, ale i Francie, Španělsko, Německo, atd.

[548] Výraz „race to the bottom“ byl poprvé použit americkým právníkem Carrym v kontextu korporačního práva jako popis konkurenčního boje právních řádů jednotlivých států USA při zvyšování atraktivity pro zakladatele nové obchodní korporace. Viz CARRY, W. Federalism and corporate law: reflexions upon Delaware (1974) 83 Yale Law Journal 663.

V tomto ohledu tedy SDEU zcela zřejmě dotvářel unijní právní řád v oblasti svobody usazování.

Ze shora uvedeného plánu čtrnácti směrnic obchodních společností jich bylo skutečně přijato jedenáct a ty byly postupně v průběhu let novelizovány řadou dalších směrnic. Výsledkem byla velmi nepřehledná houština směrnicového práva. Namísto toho, aby harmonizační směrnice podle původního plánu svobodu usazování usnadňovaly, výsledná masa vzájemně se překrývajících směrnic spíše snižovala právní jistotu jejich adresátů. Proto v posledních letech sílí v Unii konsolidační snahy, které by měly vést ke zjednodušení a zpřehlednění celého systému harmonizačních směrnic v oblasti usnadnění volného pohybu společností.

Evropský parlament ve svém usnesení z června 2012 vyzval Komisi ke kodifikaci práva společností EU, respektive k rozdělení příslušných směrnic do logických skupin dle jejich obsahu[549]. Nato Komise začala pracovat na kodifikaci příslušných směrnic , která vyústila v přijetí Směrnice 2017/1132 o některých aspektech práva obchodních společností, která nahrazuje celkem šest předchozích směrnic a přehledným způsobem kodifikuje pravidla aplikovatelná na kapitálové společnosti, pokud jde o jejich založení a fungování, propojení vnitrostátních veřejných rejstříků, kapitálové požadavky, a také fúze a rozdělení kapitálových společností. S ohledem na zveřejněné plány Komise na další zjednodušení a redukování zbytečné právní regulace[550] je tak nejpravděpodobnějším scénářem dalšího vývoje namísto nové regulace spíše pokračování procesu kodifikace.

Kromě kodifikačních směrnic je nutné zmínit se v této části věnované harmonizačnímu právu rovněž o posledním legislativním návrhu Komise, kterým byl návrh Směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (dále jen směrnice SUP),[551] předložený Komisí dne 10.4.2014. Předložení směrnice SUP následovalo jako alternativní řešení po neúspěchu předchozí navrhované

[549] Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. června 2012 o budoucnosti evropského práva obchodních společností. (2012) 0259.

[550] Sdělení Komise ze dne 24.10.2017 „Completing the Better Regulation Agenda: Better solutions for better results“ COM(2017) 651 final. Dostupné online z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/completing-the-better-regulation-agenda-better-solutions-for-better-results_en.pdf [cit. 15.6.2021].

[551] Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (Societas Unius Personae) COM (2014) 212 final. Dostupné online na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52014PC0212 [cit. 15.6.2021].

nadnárodní právní formy evropské soukromé společnosti (dále jen SPE)[552]. Jediná souvislost SUP s nadnárodními formami právnických osob spočívá ve věcné podobnosti, neboť upravuje podobné otázky jako předchozí SPE, nicméně způsob regulace je zásadně odlišný.[553] Místo uplatnění pravomoci podle článku 352 SFEU, který byl použit jako právní základ všech nadnárodních právních forem včetně SPE, v tomto případě se Komise rozhodla využít zvláštní pravomoc svěřenou EU ustanovením článku 50 odst. 2 písm. f) SFEU, jež umožňuje EU přijímat směrnice k postupnému odstraňování omezení svobody usazování. Jedná se tedy o obdobný právní základ, který byl použit pro přijímání ostatních harmonizačních směrnic vnitrostátního práva společností. Důvodem pro použití tohoto právního základu pro směrnicovou harmonizaci byla snaha vyhnout se jednomyslnému hlasování v Radě při využití doložky flexibility dle článku 352 SFEU, neboť to se empiricky ukázalo jako prakticky neprůchodné pro jakkoli kompromisní návrhy v této oblasti. Při použití právního základu podle článku 50 odst. 2 písm. g) Smlouvy se postupuje řádným legislativním postupem, který s sebou nese hlasování v Radě kvalifikovanou většinou, jež dává větší šanci na přijetí příslušného návrhu.

Ze zvoleného způsobu regulace logicky plyne, že koncepce SUP byla zjevně méně ambiciózní oproti předchozímu návrhu SPE. Návrh SUP byl všeobecně střízlivější a zaměřuje na dosažení určitých základních cílů, spíše než celkové řešení problémů.[554] Podle návrhu bylo na členských státech, zda SUP zavedou do svého právního řádu jako novou právní formu společnosti s ručením omezeným, nebo zda stávající vnitrostátní formu společnosti s ručením omezeným přizpůsobí tak, aby splnila všechny zásady nového konceptu SUP, a všechny klasické vnitrostátní společnosti s ručením omezeným se pak stanou automaticky SUP. Ačkoli směrnice SUP měla rozhodně větší šance než předchozí nařízení o SPE, přesto členské státy nebyly ochotné tento koncepční návrh, který ovlivňuje jejich vnitrostátní právo

[552] Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti (Societas Privatea Europaea) COM (2008) 396 final. Dostupné online na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2008:0396:FIN [cit. 15.6.2021].

[553] Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem COM (2014) 212 final. Dostupné online na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri= CELEX:52014PC0212 [cit. 15.6.2021].

[554] AHERN, D. The Societas Unius Personae: Using the Single-Member Company as a Vehicle for EU Private Company Law Reform. Some Critical Reflections on Regulatory Approach. SSRN: 2015. Str. 11. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2693279 [cit. 15.6.2021].

obchodních společností akceptovat a schválit jej dostatečnou většinou v Radě, a proto Komise v roce 2018 tento návrh vynuceně vzala zpět.

7.3. Nadnárodní evropské právnické osoby

V této části se budeme věnovat poslednímu aspektu evropského práva právnických osob, jak jsme jej definovali v úvodní části této kapitoly (prvek c.). Jak již bylo shora zmíněno, činnost EU v oblasti vytváření nových nadnárodních právních forem se netýká pouze podnikatelského sektoru, ale naopak i sektoru občanského (nepodnikatelského). Rovněž právní základ pro přijímání právních aktů vytvářejících tyto nadnárodní právní formy není přímo spojen se svobodou usazování a pravomocí přijímat harmonizační směrnice v této oblasti. Z těchto důvodů je podle našeho názoru vhodnější v této části se odchýlit od pojmu „společnosti“ ve smyslu ustanovení článku 54 SFEU a raději používat pojem „právnické osoby“ (tj. včetně neziskových či veřejně prospěšných osob). V dalších částech se proto pokusíme o shrnutí nejvýznamnějších aspektů existujících forem evropských právnických osob se zaměřením na zhodnocení příslušné právní úpravy z hlediska vývojových tendencí sjednocování evropského soukromého práva.

Koncept vytvoření nadnárodních právnických osob není nápadem posledních let, ale naopak jde o prastarou úvahu již ze 60. let minulého století. Reálné prosazení tohoto institutu však naráželo na neochotu členských států EU ke kompromisnímu řešení. Po tlaku judikatury SDEU z přelomu tisíciletí na omezení principu sídla v rámci chápání osobního statutu společností však vznikla situace, kdy jednotlivé členské státy již dále do značné míry nemohly bránit svoji vnitrostátní úpravu obchodních společností před konkurencí jiných právních řádů v rámci EU. Tato hrozba konkurenčního boje právních řádů, tzv. regulatorní arbitráž, byla konečným impulsem ke schválení dříve odmítaných nadnárodních právních forem ve formě nařízení, do nichž si však členské státy atypicky prosadily významnou ingerenci vnitrostátního práva. Společným prvkem níže popisovaných právních forem je skutečnost, že se EU na rozdíl od shora popsaného směrnicového práva, jež usiluje o harmonizaci vnitrostátních předpisů, pokusila vytvořit autonomní nadnárodní právní formu právnických osob, založených podle právního řádu EU a nikoli podle vnitrostátního právního řádu některého z členských států EU. Proto jsou také tyto nadnárodní právnické osoby regulovány prostřednictvím

nařízení a nikoli směrnic, neboť jedině nařízení může zajistit jednotnou úpravu a fungování takovýchto právnických osob v celé Unii.

Za právní základ všech těchto nařízení byl zvolen článek 352 SFEU, který umožňuje na základě principu flexibility Unii přijmout vhodná ustanovení nezbytná k dosažení cílů EU stanovených Smlouvami i v oblastech, kde členské státy Unii výslovnou pravomoc k právní regulaci nesvěřily. Pojistkou proti zneužití tohoto postupu je pak podmínka, že každý takový návrh Komise podléhá souhlasu Evropského parlamentu a jednomyslnému schválení v Radě. S ohledem na nutnost získat absolutní souhlas členských států v Radě tak Komisi při přípravě jednotlivých návrhů nezbylo, než jednotlivé návrhy koncipovat velmi obecně a v podstatě ponechat členským státům abnormální volnost v aplikaci jejich vnitrostátních předpisů. Přestože tedy níže popisované nadnárodní právnické osoby jsou regulovány formou nařízení, tj. jde o přímo použitelné právo EU s aplikační předností před vnitrostátními právními předpisy, které ze své definice standardně nevyžaduje žádné prováděcí opatření ze strany členského státu[555], tato specifická nařízení sama odkazují v mnoha částech na vnitrostátní normy členských států, a také jim výslovně přiznávají právo některé otázky upravit samostatně. Lze tedy konstatovat, že z hlediska obsahového se de facto jedná o legislativní právní akty EU, které definici nařízení příliš nenaplňují. Je možné o nich spíše hovořit jako o kvazi nařízeních či z jiného úhlu jako o „skrytých směrnicích[556]“, neboť legislativní akty EU je nutné v souladu s ustálenou judikaturou SDEU posuzovat vždy podle jejich obsahu, a nikoli formálně podle jejich názvu[557].

7.3.1. Evropské hospodářské zájmové sdružení[558]

Přestože se rozhodně nejedná o nejvýznamnější typ nadnárodní právnické osoby vytvořené evropským právem, z chronologického hlediska jde o nejstarší evropskou právní úpravu, a proto tuto část zahájíme právě Evropským hospodářským zájmovým sdružením (dále jen EHZS), které se datuje již do roku 1985. Vznik této nové formy právnické osoby byl umožněn přijetím Nařízení Rady

[555] Viz článek 288 SFEU.

[556] ŠIŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. Evropské právo 1 : Ústavní základy Evropské Unie. Praha: Linde Praha a.s., 2007. 310 s. ISBN 978-80-7201-680-8.

[557] Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1962. Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes a další proti Rada. Věc 16 a 17/62.

[558] Viz Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení.

(EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (dále jen nařízení EHZS) na základě zmocnění obsaženého v článku 352 SFEU. Původní návrh na vytvoření této nové právnické osoby pochází již z roku 1973[559], inspirací pro její vytvoření bylo francouzské hospodářské zájmové sdružení[560]. Nařízení EHZS nabylo účinnosti ke dni 01.07.1989,[561] pro území České republiky s ohledem na pozdější vstup do EU je pak použitelné až od 01.05.2004. Územní působnost nařízení EHZS nezahrnuje pouze 28 členských států EU, ale všechny země EHP, tj. i Island, Norsko a Lichtenštejnsko[562]. Zatímco ve Francii se jedná vzhledem k domácímu původu o tradiční právnickou osobu, v řadě jiných států EU tato forma není prakticky využívána. Kupříkladu v České republice tento cizí element nikdy nezískal na popularitě, neboť ke dni 30.6.2021 bylo v českém obchodním rejstříku evidováno jedno jediné EHZS.

Zvláštností nařízení EHZS oproti úpravě jiných nadnárodních právnických osob v EU je pak preambule tohoto nařízení, která navíc členským státům přiznává dokonce právo přijmout jakékoli právní či správní předpisy v této oblasti, pokud nejsou v rozporu s obsahem a cílem nařízení EHZS (to je obvykle u nařízení jinak vyloučeno).[563] Důsledkem této rozvolněné unijní úpravy je velmi rozmanitá úprava EHZS v rámci jednotlivých právních řádů členských států. V ČR jsou bližší podmínky založení a fungování EHZS upraveny zákonem č. 360/2004 Sb. v platném znění (dále jen zákon EHZS)[564], který je obsahově velmi stručný, neboť zahrnuje pouze 13 paragrafů upravujících samotné fungování EHZS a zákonodárce si často pomohl odkazem na jiná pravidla dopadající na existující formy obchodních společností. Současně platí, že otázky, které nejsou řešeny ani nařízením EHZS, ani zákonem EHZS, se subsidiárně posoudí podle obecných ustanovení zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, v platném znění (dále jen

---

[559] Původní návrh Komise na Nařízení Rady o evropském hospodářském zájmovém sdružení COM/73/2046 final.

[560] Tzv. G.I.E. neboli Groupement d´intéret économique podle článku 251-1 francouzského obchodního zákoníku.

[561] Nařízení EHZS. Článek 43.

[562] Smlouva o založení Evropského hospodářského prostoru, Příloha XXII. Právo obchodních společností. Úř. věst. L 1, 3.1.1994. Dostupné online z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri= OJ:L:1994:001:FULL&from=EN [cit. 15.6.2021].

[563] Nařízení EHZS. Preambule, bod 17.

[564] Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení). Původní zákona byl od roku 2004 již třikrát novelizován, a to zejména v souvislosti s rekodifikací soukromého práva.

ZOK). Posledním pramenem, který upravuje fungování EHZS je pak smlouva o založení EHZS, kterou si její členové do značné míry mohou sami dispozitivně upravit podmínky fungování EHZS. Celý poměrně komplikovaný hierarchický systém předpisů aplikovatelných na EHZS lze tedy shrnout tak, že se EHZS musí řídit: primárním právem EU, nařízením EHZS, zákonem EHZS, subsidiárně obecnými ustanoveními ZOK (resp. i dalších zákonů), a konečně vlastní smlouvou o založení EHZS.

EHZS je sdružením minimálně 2 fyzických či právnických osob soukromoprávního či veřejnoprávního charakteru, které musí sídlit ve 2 různých členských státech[565]. Hlavním účelem EHZS je usnadňovat a rozvíjet hospodářskou činnost jeho členů s cílem umožnit jim zlepšení jejich hospodářských výsledků. Povinným dodatkem obchodní firmy EHZS je právě označení „evropské hospodářské zájmové sdružení" nebo ve zkratce „EHZS", přičemž toto označení nesmí nikdo jiný než EHZS používat.

Ačkoli se EHZS velmi podobá klasickým obchodním společnostem, na rozdíl od nich nesmí být zřízeno za účelem dosahování vlastního zisku, ale právě jen pro usnadnění a rozvíjení ekonomické aktivity svých členů[566]. EHZS tedy smí vykonávat pouze vedlejší hospodářskou činnost, podstata ekonomické aktivity musí spočívat v činnosti jeho členů[567]. S ohledem na shora vysvětlený účel jsou EHZS některé aktivity výslovně zakázány, jako např. zaměstnávat více jak 500 osob, či řetězení EHZS (jedno EHZS nesmí být členem jiného EHZS), velmi omezeno je rovněž držení podílu ve vlastních členech, výkon řídící či kontrolní pravomoci nad činností svých členů, poskytování půjček členům vedoucích orgánů a veřejný úpis svých podílů[568]. Sídlo EHZS uvedené v zakládací smlouvě se musí nacházet v EU, a to buď v místě, kde má sdružení své ústředí, nebo v místě, kde má své ústředí jeden z členů sdružení (v případě fyzické osoby tam, kde vykonává svou hlavní činnost)[569]. Sídlo EHZS má podstatný význam pro určení vnitrostátního právního režimu, který se na EHZS subsidiárně použije, tedy EHZS se sídlem v Německu bude subsidiárně podléhat německé vnitrostátní úpravě, naopak EHZS se sídlem v ČR českému právu. EHZS bylo rovněž historicky prvním subjektem,

[565] Nařízení EHZS. Článek 4, odst. 2.
[566] Nařízení EHZS. Článek 3, odst. 1.
[567] Nařízení EHZS. Preambule, bod 5.
[568] Nařízení EHZS. Článek 3., odst. 2.
[569] Nařízení EHZS. Článek 12.

kterému bylo přímo z titulu práva EU uděleno oprávnění přeshraničně přemisťovat své sídlo v rámci EU se zachováním kontinuity své právní osobnosti. Toto právo je garantováno nařízením EHZS, a proto jej není možné omezit vnitrostátními pravidly členského státu ani tam, kde tento stát uznává tzv. princip sídla.[570]

Pokud jde o charakteristiku EHZS z hlediska platného českého práva, podle výslovné úpravy českého zákona je EHZS kvalifikováno jako obchodní společnost[571] a subsidiárně se na něj uplatní ustanovení ZOK v rozsahu, v jakém to připouští nařízení EHZS[572]. Přitom však jde o netypickou obchodní společnost, jelikož jak jsme již zdůraznili shora, není zřizována za účelem zisku, ale pouze k podpoře činnosti svých členů. EHZS se svým charakterem nejvíce blíží v rámci českého právního řádu veřejné obchodní společnosti, avšak vykazuje také některé rysy společnosti s ručením omezeným. Členové EHZS totiž na jednu stranu ručí společně a nerozdílně v neomezené míře za závazky EHZS[573], avšak zásadním průlomem osobního charakteru EHZS je skutečnost, že podíl člena EHZS je možné převést na jinou osobu. Takový převod podílu nicméně podléhá jednomyslnému schválení všemi členy EHZS.[574]

S ohledem na různé doktríny uplatňované v jednotlivých členských státech nařízení EHZS neřeší kogentně otázku právní osobnosti EHZS, ale ponechává na členských státech, aby určily, zda EHZS založené podle jejich právního řádu bude či nebude mít právní osobnost (resp. v jaké míře). Jedná se o prvek, který zohledňuje různorodost vnitrostátních úprav členských států, které obdobným entitám ne vždy právní subjektivitu v plné míře přiznávají. Český zákon EHZS však v ČR registrovaným EHZS v souladu s obecnou úpravou občanského zákoníku právní osobnost výslovně přiznává[575], nicméně např. Německo, Rakousko či Itálie v souladu s jejich právní tradicí místním EHZS právní subjektivitu nepřiznávají.[576]

Nařízení EHZS ponechává řadu dalších detailů na příslušné vnitrostátní právní úpravě, a to např. ve vztahu ke způsobilosti jednatele EHZS či podmínkám jmenování a odvolávání jednatelů. Unijní úprava je v tomto ohledu založena na

---

[570] Nařízení EHZS. Článek 13-14.
[571] Ustanovení § 1 odst. 2 ZOK.
[572] Ustanovení § 1 odst. 4 ZOK.
[573] Nařízení EHZS. Článek 24.
[574] Nařízení EHZS Článek 22.
[575] Zákon EHZS. § 1 odst. 2.
[576] DVOŘÁK, T. 2006, op. cit., str. 8.

dispozitivním principu, podle něhož s výjimkou výslovně označených ustanovení je možné většinu otázek upravit smlouvou o založení EHZS odlišně. Současně nařízení EHZS formuluje princip delegace, podle něhož řada institutů EHZS je delegována na vnitrostátní právní úpravu, což má za následek snad až přílišnou rozmanitost forem EHZS existujících v rámci jednotlivých členských států.

7.3.2. Evropská společnost (Societas Europaea)

Trvalo dalších šestnáct let od přijetí právní úpravy EHZS, než se podařilo vytvořit druhý typ nadnárodní evropské právnické osoby, tzv. evropské společnosti[577] (Societas Europaea, dále jen SE), kterou je možné oproti EHZS označit za poměrně úspěšnou formu unijní právnické osoby, byť původně předpoklady EU byly ještě výrazně optimističtější. Ke dni 30.6.2021 existovalo v rámci celé EU celkem 3419 evropských společností, z nichž téměř polovina jich byla inkorporována v ČR.[578] Fakt, že prvotní návrh statutu evropské společnosti byl Komisí předložen již v roce 1989, však rozhodně nesvědčí o tom, že by proces přijímání příslušné unijní právní úpravy byl snadný.[579]

Důvodem zakotvení této nové právní formy v právu EU byla především snaha poskytnout podnikatelským subjektům v EU nástroj, kterým budou moci realizovat reorganizace svého podnikání na území celé EU podle svých ekonomických potřeb.[580] V době přijetí úpravy evropské společnosti totiž v EU neexistoval jednotný evropský právní nástroj pro přeshraniční fúze. Na základě zmocnění podle článku 352 SFEU bylo přijato Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (dále jen nařízení SE) a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců (dále jen směrnice SE).

---

[577] Viz Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (SE), a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

[578] Databáze evropských společností dostupné online na: http://ecdb.worker-participation.eu/show_overview.php?status_id=3&title=Established%20SEs&orderField=se.se_regdate%20desc [cit. 15.6.2021]. K otázce, proč je největší počet SE zakládán právě v ČR viz LASÁK, J. Závod do země nikoho: 7 let evropské společnosti v České republice in Obchodněprávní revue 11/2011, str. 313-326.

[579] Návrh Nařízení Rady o statutu Evropské společnosti, Úř. věst. C 263, 16.10.1989, str. 41-69. Dostupné online z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:1989:263:TOC [cit. 15.6.2021].

[580] Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001. Preambule, odst. 2, 3, 10.

Oba tyto legislativní akty vytvořily novou formu nadnárodní evropské právnické osoby, nazvanou evropská společnost. Tento zvláštní postup spojení nařízení coby legislativního aktu s horizontálním přímým účinkem a navazující směrnice, která až na výjimky horizontální přímý účinek nemá, byl vynucen zejména německými požadavky na garantování silné role zaměstnaneckých odborů i v rámci vznikající nové právní formy. Souvislost obou právních aktů je přitom zdůrazněna hned na začátku v preambuli nařízení SE, která stanoví, že směrnice SE „tvoří nedílný doplněk nařízení SE a musí být uplatňována současně“.[581]

Obdobně jako u EHZS i celý koncept nařízení SE a směrnice SE je založen na pouze částečné definici společných prvků této nadnárodní formy obchodní společnosti s tím, že velká část dalších aspektů je ponechána příslušné vnitrostátní úpravě členského státu. Dvořák proto přiléhavě hovoří o vykleštění původní ideje skutečně jednotné nadnárodní právnické osoby, použitelné přímo ve všech členských státech.[582] V ČR byl pro zavedení nového konceptu evropské společnosti přijat samostatný zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti, v platném znění (dále jen zákon SE), který provádí příslušná ustanovení nařízení SE a implementuje směrnici SE. Současně však pro SE v každém členském státu subsidiárně platí rovněž obecná úprava vztahující se na standardní akciové společnosti založené podle práva tohoto státu[583] a rovněž speciální právní předpisy upravující související oblasti jako např. otázku zdanění příjmů, hospodářské soutěže, úpadku, apod.[584] Lze tedy shrnout, že při aplikaci práva na každou evropskou společnost se uplatní postupně: primární právo EU, nařízení SE a směrnice SE, zákon SE, subsidiárně obecná ustanovení ZOK (resp. i dalších zákonů), a konečně také stanovy SE.

Zásadním účelem SE bylo umožnit společnostem provádět přeshraniční fúze, které v době zakotvení právní formy SE byly jiným způsobem prakticky nerealizovatelné, neboť Desátá směrnice o přeshraničních fúzích[585] neexistovala. Současně bylo cílem této nové právní formy rovněž umožnit podnikatelům provádět ekonomickou aktivitu ve formě nadnárodního subjektu, který má (stejně jako EHZS) bez ohledu na místní úpravu v daném členském státu z titulu

---

[581] Nařízení SE. Preambule odst. 19.

[582] DVOŘÁK, T. Akciová společnost a Evropská akciová společnost. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. V.

[583] Nařízení SE. Článek 9.

[584] Nařízení SE. Preambule odst. 20.

[585] Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

samotného unijního práva oprávnění přeshraničně přemisťovat své sídlo v rámci EU se zachováním své právní osobnosti.[586] SE tak překonává překážky kladené některými vnitrostátními řády pro přeshraniční přesun sídla a jedná se o zcela fundamentální prvek celé úpravy SE.

Na rozdíl od EHZS má SE ve všech členských státech EU kogentně právní osobnost a je vždy právnickou osobou.[587] Konkrétně se pak českou terminologií jedná o kapitálovou obchodní společnost s kapitálem rozvrženým na akcie, tj. jde o zvláštní typ akciové společnosti. Každá SE musí mít sídlo v rámci EU a její registrované sídlo musí být ve stejném státu jako její skutečné sídlo (správní ústředí). Ačkoli samo nařízení SE povoluje rozlišovat mezi sídlem registrovaným a sídlem skutečným, umožňuje současně členským státům vnitrostátním právem navíc vyžadovat, aby obě sídla byly na stejném místě[588], čehož využil i český zákonodárce v ustanovení § 5 zákona SE. Povinnou součástí obchodní firmy evropské společnosti je právě označení „SE“, a to buď před, nebo za samotným jménem společnosti[589]. Tento dodatek přitom nesmí používat jakákoli jiná osoba než právě společnost typu SE.

Zejména na návrh Německa byly do konceptu SE vloženy garance zapojení zaměstnanců na řízení evropské společnosti, nicméně bližší podmínky postupu při vyjednávání dohody se zaměstnanci opět stanoví až vnitrostátní právo státu, v němž má mít SE své budoucí sídlo [590] Nařízení SE ani směrnice SE nestanoví, že by SE musela být výhradně zakládána za účelem podnikání a vytváření zisku, ačkoli právě tento účel bude převažující.

Z možných způsobů založení je zjevné, že SE nebyla zamýšlena jako právnická osoba, která by měla být zakládána „na zelené louce“, nýbrž se jedná o formu, která má především umožnit přeshraniční restrukturalizaci v rámci již existujících obchodních společností na území členských států EU. V současnosti již právní forma SE nemá z hlediska přeshraničních fúzí takový význam, jako měla do roku 2007, neboť kapitálové společnosti mají možnost využít jednak přeshraniční fúze vedoucí k založení SE, ale také přeshraniční fúze. Samotná přeshraniční fúze rovněž může v realitě sloužit jako skrytá forma přeshraniční mobility kapitálových

[586] Nařízení SE. Článek 8.
[587] Nařízení SE. Článek 1 odst. 3.
[588] Nařízení SE. Článek 7.
[589] Nařízení SE. Článek 11.
[590] Směrnice SE. Článek 4.

společností i v těch státech EU, které mají své právní řády založeny na principu (skutečného) sídla a přeshraniční přemístění skutečného sídla se zachováním právní osobnosti neumožňují.

Na rozdíl od EHZS nejsou právem EU stanoveny žádné požadavky na akcionářskou strukturu (typ a počet akcionářů), je proto možné založit SE i s jediným akcionářem. Organizační struktura SE je upravena především v článku 38 nařízení SE. Základním konceptem je možnost volby mezi monistickým a dualistickým systémem řízení, přičemž volba zůstává na zakládajících společnících a jimi určenému obsahu stanov SE. Tato svoboda volby organizační struktury není projevem uváženého přístupu, nýbrž odráží různé modely řízení tradiční uplatňované v různých členských státech EU, které se nebyly schopny při schvalování návrhu nařízení SE shodnout na jediném společném modelu řízení. I zde tedy původní ambiciózní plány na jednotnou úpravu nadnárodní právnické osoby byly při střetu s realitou postupně nahrazeny kompromisním řešením.

V obou případech se vychází vždy z výchozího bodu, že nejvyšším orgánem SE je valná hromada akcionářů, rozdíly však panují v koncepci řídícího orgánu společnosti. Zejména v zemích common law, ale také např. ve Francii, je obvyklý monistický způsob řízení spočívající v jediném správním orgánu (správní rada). Oproti tomu dualistický systém řízení je tradiční pro Německo a jemu podobné právní řády, přičemž tento model spočívá v systému jednoho řídícího orgánu (představenstvo) a jednoho dozorčího orgánu (dozorčí rada). V monistickém systému řídí SE správní orgán, který zastupuje společnost navenek a jeho členy jmenuje valná hromada. Oproti tomu v dualistickém modelu řídí společnost řídící orgán, zastupuje společnost navenek a jeho členy jmenuje dozorčí orgán společnosti. Dozorčí orgán pak dohlíží na práci řídícího orgánu, avšak není sám oprávněn společnost řídit, členy dozorčího orgánu pak jmenuje valná hromada. Počet členů řídícího, dozorčího i správního orgánu v obou modelech řízení určují povinně stanovy SE,[591] nicméně nařízení SE umožňuje členským státům určit minimální a maximální počet členů těchto orgánů. Takto např. v ČR monistická struktura vyžaduje minimálně 3 členy správního orgánu, zatímco český dualistický model umožňuje založit SE s velmi úspornou strukturou ve formě 1 člena řídícího orgánu a 1 člena kontrolního orgánu.

[591] Nařízení SE. Článek 39, 40.

7.3.3. Evropská družstevní společnost (Societas Cooperativa Europaea)[592]

Evropská družstevní společnost je poslední z dosud platných nadnárodních forem soukromoprávních právnických osob vytvořených v rámci EU. Upravuje specifickou nadnárodní právní formu družstva, která funguje jiným způsobem než klasické obchodní společnosti. I v případě evropské družstevní společnosti platí, že prvotní návrhy byly datovány již do 60. let minulého století a snaha o prosazení platné úpravy vedla k jen relativní europeizaci spočívající v tom, že podstatná část důležitých otázek musela být ponechána v pravomoci členských států a jejich vnitrostátní úpravě. V ČR není ke dni 30.6.2021 evidována v obchodním rejstříku ani jediná evropská družstevní společnost, což nesvědčí o vysoké popularitě této právní formy.

Družstva jsou seskupením fyzických nebo právnických osob se zvláštními zásadami činnosti, které se odlišují od zásad činnosti jiných hospodářských subjektů. Mezi principy družstva patří demokratická struktura a kontrola a spravedlivé rozdělování zisku, ale také přednostní postavení jednotlivce, jež se odráží v pravidlech pro členství, vystoupení a vyloučení z družstva, kde platí pravidlo „jeden člověk, jeden hlas". Hlasovací právo v družstvu je vázáno na jednotlivce a vyplývá z něj, že členové nemohou vykonávat žádná práva nad jměním družstva.[593]

Právní konstrukce evropské družstevní společnosti (dále jen SCE) je podobná jako u SE. Na základě zmocnění obsaženého v dnešním článku 352 SFEU bylo přijato Nařízení 1435/2003 o statutu evropské družstevní společnosti (dále jen nařízení SCE), a v souvislosti s ním také Směrnice č. 2003/72/ES, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců (dále jen směrnice SCE). Jedná se tedy opět o kombinaci (částečně) unifikačního nařízení a doplňkové harmonizační směrnice, přičemž ani v tomto případě samotné nařízení nenormuje regulovanou oblast autoritativním způsobem, nýbrž výslovně ponechává řadu otázek k úpravě vnitrostátním právním předpisům.

V České republice je nařízení SCE a transpozice směrnice SCE provedena samostatným zákonem č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti,

---

[592] Viz Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti, a Směrnice Rady č. 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut Evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

[593] Nařízení SCE. Preambule, odst. 7-8.

v platném znění (dále jen zákon SCE). Současně však pro SCE v každém členském státu subsidiárně platí rovněž obecná úprava vztahující se na družstva založená podle práva tohoto státu, a dále také speciální právní předpisy upravující související oblasti jako např. otázku zdanění příjmů, hospodářské soutěže, úpadku, apod.[594] S ohledem na to, že nařízení SCE bylo přijata v situaci, kdy již řada obecných otázek právnických osob byla na vnitrostátní úrovni harmonizována, nařízení SCE v některých vedlejších bodech přímo odkazuje na vnitrostátní úpravu akciových společností, která se pro SCE použije analogicky[595]. Při aplikaci práva na každou evropskou družstevní společnost se tedy postupně musí použít: primární právo EU, nařízení SCE a směrnice SCE, zákon SCE, subsidiárně obecná ustanovení ZOK (resp. i dalších zákonů), a konečně také stanovy SCE.

SCE je dle textu nařízení SCE výslovně právnickou osobou,[596] a sice nadnárodní právnickou osobou družstevního typu, která sdružuje fyzické a právnické osoby, za účelem uspokojování potřeb jeho členů, příp. za účelem rozvoje ekonomických nebo sociálních aktivit členů.[597] Jiným osobám, než členům může SCE nabízet své služby jen tehdy, pokud tak určí stanovy SCE, čímž se zásadně liší od SE i EHZS. Zatímco SE je typicky zřizováno za účelem zisku a jedná se o podnikatelský subjekt (byť není vyloučený ani jiný účel SE), SCE má za cíl především uspokojování potřeb svých členů, nikoli tvorbu zisku, resp. nikoli uspokojování potřeb investorů. Oproti EHZS, které podobně jako SCE usiluje o podporu svých členů, pak SCE nemusí vykonávat jen podpůrnou činnost, ale může realizovat činnost hlavní, která navíc nemusí být zaměřena jen na ekonomické aktivity, ale může se dotýkat rovněž sociální oblasti.

Jelikož SCE není zakládáno primárně za účelem vytváření zisku, ale především pro uspokojování potřeb svých členů, může SCE fungovat rovněž jako subjekt spojený s jinými než ekonomickými cíli (např. neziskový subjekt). Přestože úprava v nařízení SCE je velmi podobná úpravě nařízení SE a formální název SCE může budit dojem, že se jedná o obchodní společnost, českou terminologií je nutné SCE s ohledem na shora uvedené znaky kvalifikovat jako družstvo.[598]

---

[594] Nařízení SCE. Článek 8.

[595] Nařízení SCE. Článek 10 odst. 1.

[596] Nařízení SCE. Článek 1 odst. 5.

[597] Nařízení SCE. Preambule, odst. 10.

[598] V některých zemích EU je SCE řazeno mezi společnosti. Viz KOVAL, J., SOCHOROVÁ, P. Evropská družstevní společnost. epravo.cz [cit. 15.6.2021]. Dostupné na http://www.epravo.cz/top/clanky/ evropska-druzstevni-spolecnost-48836.html.

Každé SCE musí mít sídlo v rámci EU a její registrované sídlo musí být ve stejném státu jako její skutečné sídlo (ústřední správa). Obdobně jako u SE, nařízení SCE rovněž povoluje rozlišovat mezi sídlem registrovaným a sídlem skutečným a umožňuje současně členským státům vnitrostátním právem navíc vyžadovat, aby obě sídla byly na stejném místě[599].

Stejně jako EHZS i SE je i SCE přímo z titulu práva EU oprávněno přeshraničně přemisťovat své sídlo v rámci EU se zachováním své právní osobnosti.[600] Povinnou součástí firmy evropské družstevní společnosti je označení „SCE“, a to buď před, nebo za samotným jménem společnosti.[601] Tento dodatek přitom nesmí používat jakákoli jiná osoba než právě družstvo typu SCE. V případě, že se jedná o SCE s omezeným ručením členů družstva, obchodní firma kromě označení SCE musí obsahovat rovněž dodatek „s ručením omezeným“.[602]

Směrnice SCE ve spojení s nařízením SCE upravují povinné uzavření dohody o zapojení zaměstnanců SCE, pokud jde o jejich právo na informování, projednání a účast při řízení SCE. Dokud není uzavřena příslušná dohoda o zapojení zaměstnanců, SCE až na výjimky nemůže být zapsána do obchodního rejstříku.[603] Na bližší podmínky postupu při vyjednávání dohody se zaměstnanci stanoví vnitrostátní právo státu, v němž má mít SE své budoucí sídlo.[604]

V porovnání se SE je u SCE možné založit družstvo přímo „na zelené louce“ bez nutnosti přeshraniční restrukturalizace (která je však také možná). V každém případě je vyžadován přeshraniční prvek, bez něhož založení SCE není povoleno. V případě již existujícího SCE je možné stát se jeho novým členem na základě písemné žádosti spojené se souhlasem podílet se na kapitálu SCE a bezvýhradně akceptovat stanovy SCE. Další podmínky přijetí za nového člena musí být upraveny ve stanovách SCE, přitom je připuštěno vázat členství na splnění konkrétních okolností, jako např. zvláštní vztah k předmětu činnosti družstva apod.

Ve věcech zrušení, likvidace, úpadku, zastavení plateb a podobných řízení se SCE řídí právními předpisy, které se vztahují na družstvo založené podle práva

---

[599] Nařízení SCE. Článek 6.
[600] Nařízení SCE. Článek 7.
[601] Nařízení SCE. Článek 1 odst. 2.
[602] Nařízení SCE. Článek 1 odst. 2.
[603] Nařízení SCE. Článek 11.
[604] Nařízení SCE. Článek 6.

členského státu, ve kterém se nachází její sídlo.[605] Zvláštní úpravu nařízení SCE obsahuje pouze pro případ porušení závazných podmínek pro založení SCE, nedodržení minimálního upsaného základního kapitálu, či nedodržení zákonnosti fúze, vedoucí ke vzniku SCE, kdy je možné zrušení SCE rozhodnutím valné hromady nebo rozhodnutím soudu.[606]

Prakticky shodným způsobem jako u SE dává nařízení SCE na výběr i zakladatelům evropského družstva zvolit si monistickou nebo dualistickou řídící strukturu, nicméně to není považovat za výdobytek, ale naopak jde o vynucený ústupek členským státům.

7.3.4. Neúspěšné legislativní návrhy

V devadesátých letech minulého století Komise předložila několik dalších návrhů na vytvoření nových nadnárodních právních forem většinou nepodnikatelských subjektů, aby pomohla odstranit překážky, bránící stávajícím osobám neziskového sektoru v přeshraniční aktivitě v rámci jednotného vnitřního trhu EU. Tyto návrhy byly několikrát projednávány Evropským parlamentem, následně několikrát Komisí pozměněny, aby nakonec Komise tyto návrhy vzala zpět z důvodu, že jejich další pokrok v legislativním procesu byl nepravděpodobný, neboť se dlouhodobě nedařilo nalézt shodu nad kompromisním zněním v rámci Rady EU. Stejný osud pak potkal i novější návrh na vytvoření evropské nadace z roku 2012. Pro ilustraci dlouhodobého vývoje na poli europeizace práva právnických osob a vyznačení slepých cest tohoto postupu je vhodné tyto návrhy alespoň krátce zmínit.

Evropská vzájemná společnost[607]

Evropská vzájemná společnost (dále jen EVS) měla být podle návrhu Komise neziskovým subjektem založeným a vlastněným svými členy. Nejedná se o společnost založenou za účelem dosahování zisku či zhodnocování kapitálu, ale naopak jednající ve prospěch svých členů. Podle předloženého návrhu se mělo

[605] Nařízení SCE. Článek 72.

[606] Nařízení SCE. Článek 73.

[607] Návrh nařízení Rady o statutu evropské vzájemné společnosti COM (1991) 273 final. Pozměněný návrh nařízení Rady o statutu evropské vzájemné společnosti COM (1991) 252 final. Oba dostupné online zde: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:51991PC0273(05) [cit. 15.6.2021].

jednat o civilní právnickou osobu korporačního typu, vytvořenou seskupením fyzických nebo právnických osob, které se na evropské vzájemné společnosti budou podílet určitým členským příspěvkem. Evropská vzájemná společnost měla vzniknout zápisem do příslušného rejstříku ve členském státě svého sídla. Tzv. vzájemné společnosti jsou institutem českému právu zcela cizím, ovšem vyskytují se v některých jiných právních řádech, např. ve Francii, Německu, Španělsku či Velké Británii a působí zejména v oblasti zdravotnictví, sociálního zabezpečení, či pojištění.

Vzájemná společnost nevytváří základní kapitál, nýbrž spravuje vlastní, kolektivní nedělitelné fondy. Přestože vzájemné společnosti mají určité společné prvky s družstvy, liší se od nich tím, že se členové nepodílejí členskými vklady, nýbrž členskými příspěvky. Návrh Statutu EVS pochází z roku 1993, po několika změnách a mnoha letech snahy o nalezení kompromisního znění návrh byl nakonec Komisí v roce 2006 vzat zpět.[608] Z poslední doby lze však upozornit na usnesení Evropského parlamentu ze dne 14.03.2013, které doporučuje Komisi vytvořit statut evropské vzájemné společnosti[609], z něhož vyplývá důležitost, kterou Evropský parlament této oblasti věnuje. Zda však v dohledné době skutečně dojde k přípravě nového přepracovaného návrhu ze strany Komise, není v tuto chvíli s ohledem na stav EU dost dobře odhadnutelné.

Evropský spolek (Evropské sdružení)[610]

Dalším typem Komisí navrhované nadnárodní právnické osoby neziskového charakteru, měl být tzv. evropský spolek. Evropský spolek měl být právnickou osobou, založenou za účelem provozování činnosti ve veřejném zájmu nebo za účelem přímé či nepřímé podpory zájmů určité skupiny osob či profesí. V porovnání s EHZS či EVS evropský spolek tedy nemá sloužit pouze prospěchu svých členů, nýbrž může být založen za účelem veřejného zájmu nebo za účelem podpory zájmů obecně charakterizované skupiny osob. Zisk evropského spolku podle návrhu nesmí být rozdělen mezi členy, ale naopak má být výhradně využit

[608] Postup legislativního procesu včetně zpětvzetí návrhu je možné sledovat online zde: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=celex:51991PC0273(05) [cit. 15.6.2021].

[609] Úř. věst. C 36, 29.1.2016, s. 111—118.

[610] Návrh nařízení Rady o statutu evropského spolku COM (1993) 570 final. Dostupný online zde: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:51993PC0252(01) [cit. 15.6.2021].

k naplnění svých deklarovaných cílů.[611] Evropský spolek měl být podle návrhu založen minimálně 2 právnickými osobami nebo minimálně 7 fyzickými osobami.

Podobně jako u jiných nadnárodních forem právnických osob v EU i v případě evropského spolku měla být možná přeměna existující právnické osoby na evropský spolek za podmínky existence přeshraničního prvku, resp. i fúze existujících vnitrostátních neziskových právnických osob z různých členských států do nového evropského spolku. Původní návrh Komise byl připraven nejprve v roce 1991, po předložení Evropskému parlamentu byl návrh několikrát upraven, konečná verze pak pochází z roku 2002. Po 15 letech neúspěšného legislativního procesu, kdy se nepodařilo nalézt přijatelný kompromis, byl návrh v roce 2006 Komisí vzat zpět.[612] S ohledem na současný stav a akutní problémy EU je velmi obtížné odhadovat kdy, příp. zda vůbec může dojít k revizi původního návrhu a předložení upravené verze nařízení do legislativního procesu.

Evropská nadace (Fundatio Europea)[613]

Vedle spolků tvoří páteř občanské společnosti v rámci členských států právě nadace. Nadační právo se dlouho vzpíralo společné evropské úpravě, což bylo dáno nejprve zaměřením evropské integrace především na ekonomické aspekty, ale také úpravou svobody usazování v primárním právu, která se na neziskové subjekty nevztahovala. Na základě postupné změny vnímání EU jako unie především hospodářské a posunu ke vnímání EU jako společenství států se společnými kořeny i v jiných oblastech včetně základů občanské společnosti[614], a rovněž pod vlivem judikatury SDEU, který původně nepřekročitelnou stopku volného pohybu neziskových subjektů svými rozhodnutí postupně narušil,[615] dochází po přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2007 ke konkrétním krokům při přípravě nadnárodní

[611] Návrh nařízení Rady o statutu evropského spolku COM (1993) 570 final. Článek 1.

[612] Postup legislativního procesu včetně zpětvzetí návrhu je možné sledovat podrobně zde: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=CELEX:51993PC0252(01) [cit. 15.6.2021].

[613] Návrh Nařízení Rady o statutu Evropské nadace (FE) COM (2012) 35 final. Dostupné online z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2012:0035:FIN [cit. 15.6.2021].

[614] Ronovská, K. a kolektiv. Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Str. 61.

[615] Např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Září 2006. Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften. Věc C-386/04. Dále Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. ledna 2009. Persche Hein Persche proti Finanzamt Lüdenscheid. Věc C-318/07. Dále Rozsudek SDEU ze dne 16. června 2012. Evropská komise proti Rakousku. Věc C-10/10. Dále Rozsudek SDEU ze dne 19. července 2012. Scheuenemann proti Finanzamt Bremenhaven. Věc C-31/11.

formy evropské nadace. Z několika možností inovace úpravy nadačního práva, vybrala nakonec Komise model zavedení společného konceptu základních prvků Evropské nadace, avšak bez jednotného daňového režimu, který byl původně rovněž navrhován. Komise pak v roce 2012 předložila návrh nařízení (dále jen nařízení FE), upravující statut evropské nadace, přičemž právním základem této úpravy byl stejně jako u nařízení upravujících nadnárodní obchodní korporace článek 352 SFEU.

Právní úprava evropské nadace vycházela z koncepce použité u nadnárodních obchodních korporací, tj. vytvoření společné rámcové úpravy na úrovni unijního práva ve formě nařízení s tím, že subsidiárně by se na evropskou nadaci uplatnilo vnitrostátní právo členského státu, v němž by evropská nadace měla své sídlo. Při projednávání nařízení se však nepodařilo nalézt shodu mezi členskými státy a po třech letech zaseknutého legislativního procesu Komise posléze svůj návrh dne 7.3.2015 vzala zpět.

Evropská soukromá společnost (Societas Privatea Europaea)[616]

Vedle shora uvedených forem neziskových právnických osob je nutné zmínit také poslední neúspěšný pokus o vytvoření nadnárodní formy podnikatelské obchodní společnosti, kterým byl Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti (dále jen návrh SPE) z roku 2008. Po zkušenostech s vytvářením SE a SCE se návrh SPE pokusil o dotažení původních plánů na skutečně jednotnou unijní úpravu této právnické osoby, která by nebyla závislá na vnitrostátním právu členských států, ale byla by definována koherentním unijním právním rámcem. Návrh měl pomoci malým a středním podnikům, které podle důvodové zprávy návrhu SPE tvoří více než 99 % obchodních společností v EU, nicméně pouze 8 % z nich obchoduje v EU přeshraničně a jen 5 % z nich má dceřiné podniky nebo pobočky v zahraničí. SPE měla podle návrhu být kapitálovou obchodní společnosti typu české společnosti s ručením omezeným, kterou by mohla založit jedna či více fyzických nebo právnických osob. V souladu se trendem snižování požadavků na základní kapitál obdobných společností v rámci vnitrostátního práva členských států EU i návrh SPE stanovil požadovaný základní

[616] Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti COM (2008) 396 final. Dostupné online na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2008:0396:FIN [cit. 15.6.2021].

kapitál na mizivou hranici 1 EUR.[617] S ohledem na předpokládaný typ podnikání návrh zakazoval veřejné nabízení podílů ve společnosti a obchodování s nimi.[618]

Ačkoli koncept SPE byl podporován i ze strany Evropského parlamentu, nakonec se vzhledem k ambicióznímu pojetí této nezávislé unijní úpravy nepodařilo dosáhnout jednomyslného schválení členskými státy v rámci Rady, která návrh projednávala v roce 2008 a znovu v roce 2011, a proto byl dne 21.5.2014 návrh Komisí vzat zpět.[619] Zdá se proto, že podobný koncept autonomní právní úpravy nadnárodních právnických osob právem EU bez patřičného zohlednění vnitrostátních pravidel nemá v současné době, s ohledem na článkem 352 SFEU vyžadovaný princip jednomyslnosti, v Radě naději na úspěšné schválení. Na neúspěch návrhu SPE Komise reagovala předložením návrhu směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (Societas Unius Personae),[620] který se vynuceně pokouší regulovat stejnou oblast formou směrnice, nicméně ani ten nebyl úspěšně schválen.

7.4. Dílčí závěr

Plán dotvořit systém svobody usazování komplexem směrnicového práva, který by harmonizoval nesourodý systém úpravy společností v jednotlivých členských státech existoval již od počátků poválečné evropské integrace, stejně jako myšlenka idea evropské akciové společnosti, která by měla svoji právní osobnost odvozenou z práva EU a nikoli práva vnitrostátního. Nicméně dosažené výsledky původním plánům vůbec neodpovídají. Směrnicová harmonizace ani cesta jednotné evropské úpravy nadnárodních společností formou nařízení, není v prostředí rozdílných zájmů členských států s odlišnými právními doktrínami jednoduše dosažitelná. Je totiž zjevné, že přes dlouholeté volání po odstranění překážek bránící přeshraničnímu působení právnických osob existují současně i velmi silné odstředivé tendence, které naopak brání jednotlivé národní koncepty a právní doktríny a odmítají jejich opuštění ve prospěch společné jednotné úpravy.

---

[617] S tím však nesouhlasil Evropský parlament, který navrhoval stanovení minimálního základního kapitálu ve výši EUR 8.000 nebo vydávání tzv. osvědčení solventnosti.

[618] Článek 3 Návrhu SPE.

[619] Průběh legislativního procesu je možné sledovat online zde: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri= COM:2008:0396:FIN [cit. 15.6.2021].

[620] Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (Societas Unius Personae) COM (2014) 212 final. Dostupné online na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52014PC0212 [cit. 15.6.2021].

Výsledkem tak je dodnes nedokončený plán 14 harmonizačních směrnic práva společností nebo polovičatá nadnárodní řešení jako např. evropská společnost (SE), neboť všechny ambicióznější plány byly v Radě vždy zablokovány. Za podstatný posun je možné označit postupnou změnu zaměření unijní regulace nadnárodních právnických osob z obchodních korporací i na jiné „nepodnikatelské" subjekty. Ačkoli žádný z legislativních návrhů na vytvoření nadnárodní právnické osoby neziskového či veřejně prospěšného charakteru dosud nebyl přijat, dokládá to vývojový trend přesunu zájmu ze sféry podnikatelské do sféry neziskové.

Právě velmi obtížné přijímání jakýchkoli legislativních návrhů harmonizujících vnitrostátní právo či vytvářející nové nadnárodní právní formy obchodních korporací vedlo k tomu, že nejdůležitější roli v oblasti prosazování skutečně efektivní svobody usazování právnických osob hrál SDEU, který řadu let svými rozhodnutími doplňoval zejména chybějící plánovanou směrnicovou harmonizaci svobody usazování. Podle unijní judikatury zůstává unijním členským zemím i nadále zachována možnost regulovat osobní statut společností při odchozích situacích („outgoing") podle vlastních právních tradic, nicméně při příchozích situacích („incoming") může rigidní vnitrostátní úprava představovat zakázanou diskriminaci. Soudní dvůr svojí činností a obecným důrazem na *effet utile* evropského práva umožnil fungování tzv. horizontální soutěže právních řádů, kdy si zakladatelé obchodní společnosti do jisté míry mohou vybírat právní řád a tím osobní status nové společnosti. SDEU se tedy zasloužil o to, že při založení společnosti v jednom státě EU nemohou ostatní členské země bránit sekundární svobodě usazování a provozování své činnosti v ostatních státech EU. Jasným důsledkem této soutěže je pak prakticky celoevropská reforma právní formy společnosti s ručením omezeným, kdy pod vlivem liberální anglické úpravy došlo k zásadním změnám v kapitálové ochraně u této formy společnosti v celé řadě členských států včetně ČR a obecnému snížení minimálního základního kapitálu takových společností. Ačkoli v souvislosti s fenoménem soutěže právních řádů bývají někdy zdůrazňovány obavy, aby taková soutěž nevedla ke snižování vnitrostátních standardů až na samotné dno, členské státy mají jednoduchou možnost tomuto riziku čelit vytvořením společné evropské úpravy, která jednotně stanoví určité minimální standardy.

Domnívám se, že jasnou výhodou umožnění regulatorní soutěže v oblasti svobody usazování v EU je zachování rozmanitosti různých právních řešení. Stejně

jako v přírodě i ve sféře právnických osob toto vede k dlouhodobé udržitelnosti celého systému díky „přirozenému výběru“ nejlépe funkčních modelů. Současně tento postup umožňuje ex post vyhodnocení nefunkčních konceptů a jejich následné opuštění. Jednotná regulace formou unifikačních nařízení takovou výhodu z principu nabídnout nemůže, neboť bez ohledu na kvalitu přípravy právní úpravy vede nevyhnutelně k tomu, že funkčnost konkrétního řešení je nutné vyhodnotit vždy ex ante a není možné počkat si na reálné výsledky z praxe a jejich následné vzájemné porovnání.

Na druhou stranu však současný systém paralelní úpravy unijních právnických osob existující vedle vnitrostátního systému probíhající horizontální soutěž právních řádů doplňuje o další aspekt, který lze nazvat vertikální soutěží právních řádů. Tímto způsobem se tak intenzita regulatorní soutěže ještě zvyšuje a inkorporacechtivý subjekt dnes má na výběr, zda společnost založí podle vnitrostátního práva, nebo podle jiného práva členské země EU nebo využije nadnárodní formy např. evropské společnosti. Tím se vytváří postupný nepřímý tlak na sjednocování právní úpravy nikoli „rozhodnutím shora“, nýbrž „vyhodnocením zkušeností zdola“. Přestože tyto autonomní formy právnických osob z většiny nesklidily zásadní úspěch a nepodařilo se díky nim stvořit žádné nové korporátní šampiony, není to chybou samotné myšlenky unijní právnické osoby, ale spíše „krvavého kompromisu“ v rámci legislativního procesu. Přesto lze podle mého názoru hodnotit model unijních právnických osob jako úspěšný, neboť umožnil empirické pozorování a vyhodnocení atraktivity tohoto modelu. Právě poučení z velmi složitého hledání přijatelných pravidel lze aplikovat i na širší europeizaci smluvního práva, neboť osud CESL prakticky kopíroval schvalování regulace unijních právnických osob pouze s tím rozdílem, že kompromisu bylo dosaženo nikoli v podobě „ořezání“ CESL až na dřeň, ale přímo stažením návrhu a předložením substitučního návrhu kompromisních směrnic 2019/770 a 2019/771.

Ukazuje se tedy, že bez získání dostatečné politické podpory ze strany členských států v Radě, která zase odráží převažující společenskou atmosféru občanů v jednotlivých zemích, je schválení funkční paralelní unijní úpravy existující souběžně s vnitrostátní regulací spíše jen zbožným přáním.

ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ

První regulace soukromoprávních otázek na úrovni unijního (komunitárního) práva byla přijata až v 60. letech minulého století v souvislosti s harmonizací práva obchodních společností, poté v 70. letech minulého století ES přijala samostatnou právní úpravu v oblasti pojišťovacího a bankovního práva. Teprve v 80. letech minulého století se však ES pustila do skutečně klíčových oblastí soukromého práva, jako je smluvní právo – ovšem pouze v oblasti ochrany spotřebitele. Od 90. let minulého století pak tento trend unijní regulace soukromoprávních vztahů pokračoval a zasahoval do stále dalších oblastí až k neschválenému návrhu nařízení o prodeji zboží CESL,[621] a na něj navazujícím kompromisním směrnicím o poskytování digitálního obsahu a o prodeji zboží.[622]

Kvůli doktríně svěřených pravomocí a omezení legislativní pravomoci v oblasti soukromého práva byly jednotlivé návrhy unijní právní úpravy izolovány především do institutů, u nichž EU byla schopna prokázat, že představují bariéru vnitřnímu trhu (jako např. nepřiměřené smluvní podmínky ve spotřebitelských smlouvách, pravidla uzavírání smluv na dálku či odpovědnost dlužníka za prodlení s platbou). Především v zemích s kontinentálním systémem práva[623] tento fragmentární a sektorový vstup unijního práva do vnitrostátního právního řádu vyvolával značné kontroverze. Je to vyvoláno základním funkcionalistickým paradigmatem unijního práva, který osciluje kolem maximy vytvoření jednotného vnitřního trhu, zatímco vnitrostátní právní řády zejména států kontinentálního právního systému jsou strukturovány na základě právního dualismu oddělující systém soukromého a veřejného práva.

Původní velké plány na europeizaci soukromého práva z doby před zhruba dvaceti lety, které výslovně směřovaly k vytvoření jednotného občanského zákoníku strukturou podobného národních občanských zákoníku v jednotlivých

---

[621] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 v konečném znění - 2011/0284 (COD).

[622] Jedná se zaprvé o Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb a zadruhé o Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[623] Po tzv. Brexitu zůstává jedinou zemí s angloamerickým právním systémem založeným na common-law Irsko, specifický právní systém pak mají ještě skandinávské země, ale jednoznačně převažují země, jejich právní systémy jsou různými verzemi tzv. kontinentálního systému s kodifikovaným soukromým právem.

členských státech EU, jsou dnes již považovány většinou odborníků spíše za slepou vývojovou cestu[624] a tento grandiózní cíl zřejmě nebude v blízké době naplněn (podobně dopadl i jiný grandiózní plán tzv. Ústavy pro Evropu).[625] Nedošlo dosud ani k přijetí evropského kodexu smluvního práva, neboť v posledních letech neúspěchem skončila snaha prosadit nařízení o společné úpravě kupní smlouvy CESL,[626] který takovým obecnějším horizontálním předpisem smluvního práva mohl být. Dokonce ani proces formulování společného referenčního rámce CFR zatím nebyl zcela dokončen, byť expertní skupina vědců dokončila tzv. akademický návrh DCFR.[627] Jsme tedy nyní zřejmě na určité sestupné křivce sinusoidy právního vývoje, kdy neúspěchy předešlých velkých projektů, ale také aktuálnější problémy, před nimiž dnes EU stojí (imigrační vlny, covidová krize, ekonomická obnova), odsunuly původní představy rychlého rozvoje evropského soukromého práva na vedlejší kolej. Nicméně tyto vlny stagnace se z historického hlediska v rámci EU pravidelně střídají s obdobími zrychlené integrace, není důvod se domnívat, že současný stav určitého odklonu od těchto velkých plánů na poli soukromého práva je konečný a trvalý. Ostatně drobné kroky v další regulaci zejména otázek smluvního práva jsou přijímány i nadále, jak je patrno z obsahu kompromisních směrnic 2019/770[628] a 2019/771[629] a souhrnné směrnice 2019/2161.[630]

Proces sbližování, sjednocování a vzájemného ovlivňování soukromého práva v unijních členských státech, které bývá označováno za europeizaci, je již řadu let v Evropě realitou. Ačkoli neprobíhá pouze prostřednictvím závazných legislativních unijních právních aktů, ale rovněž v podobě do jisté míry spontánních akademických právně-komparatistických projektů, univerzálně akceptovaným

---

[624] Ilustrativně např. i velký zastánce europeizace MICKLITZ, H.-W. The internal vs. the external dimension of european private law – a conceptual design and a research agenda. EUI Department of Law Research Paper No. 2015/35. Str. 2 a násl. Dostupné online na: http://ssrn.com/abstract=2627718 [cit. 15.6.2021].

[625] Jde o nepřijatý návrh zásadní revize primárního práva z roku 2004 nazvaný Ústava pro Evropu. Úřední věstník EU, C310, 16. prosince 2004.

[626] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, 2011/0284 (COD).

[627] K tomu srov. pojednání v kapitole 6.7 této práce.

[628] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

[629] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019, o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES.

[630] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele.

závěrem je zásadní role závazného unijního práva v tomto procesu. V rámci EU je však proces europeizace výrazně limitován v primárním právu definovanými unijními pravomoci, kterými členské státy do značné míry kontrolují kompetenčního přenosu na úroveň Unie, a také metodou právní regulace (harmonizace, unifikace), která je rovněž do značné míry předepsána primárním právem. Vytčená první hypotéza o jednosměrném charakteru europeizace, představovaném pouze tradiční metodou harmonizací a unifikací vnitrostátního práva tak nebyla potvrzena, neboť tento fenomén je procesem obousměrným, který navíc probíhá i jinými metodami než jen uvedenými dvěma tradičními mechanismy.

Dále je nutné vzít v úvahu také náklady europeizačního procesu, které poměrně často bývají některými zastánci sjednocování soukromého práva zamlčovány. Totiž čím komplexnější a závaznější formu sjednocení soukromého práva dosáhne (kodifikace smluvního či deliktního práva, nebo dokonce jednotný evropský občanský zákoník), tím těžkopádnější právní moloch tím vytváříme a tím náročnější se také stává snaha takový unifikovaný kodex v budoucnosti případně novelizovat, např. kvůli později zjištěným vadám nebo ve světle eventuálních nových společenských jevů (jako je např. digitalizace společnosti). Na druhou stranu právě diverzita vnitrostátního soukromého práva v různých státech EU umožňuje za podmínky férové konkurenční soutěže právních řádů a funkčního unijního vnitřního trhu v realitě porovnat různé modely a rozpoznat nejefektivnější a praxí nejvíce žádaná právní pravidla. Z pohledu *de lege ferenda* pak navíc různorodost právní úpravy vytváří kvalitní prostředí pro možnou inovaci stávajících právních pravidel v potenciálně nových typech společenských a právních vztahů. V duchu darwinistické evoluční teorie pak přirozený výběr ve formě regulatorní soutěže různých právních režimů soukromého práva může zajistit prosazení se těch nejefektivnějších, nejspravedlivějších a společensky nejpřijatelnějších pravidel a soukromého práva.

Soft law výstupy akademické spontánní europeizace nevynucují sjednocení soukromého práva, ale jimi artikulovaná modelová pravidla či souhrny právních zásad pouze vstupují jako další aktér do probíhajícího procesu přirozeného výběru formou regulatorní soutěže. Podobný efekt však může způsobit i případný opční mechanismus paralelního unijního režimu založený na principu opt-in. Oproti tomu závazné legislativní unijní akty jednotně kodifikující části soukromého práva,

obzvláště pokud jsou postaveny na principu maximální harmonizace či unifikace, vytvářejí jen zcela minimální prostor pro takovou konkurenční soutěž. Spontánní europeizace soukromého práva formou soft law výstupů právní vědy tak přináší oproti závazné legislativní europeizaci ve formě hard law specifické výhody, neboť oproti arbitrárnímu politickému rozhodnutí „shora“ umožňují v praxi porovnávat soupeřící modely regulace soukromého práva a postupovat v europeizace „zdola“.

Ukazuje se také, že s ohledem na nastavení pravomocí jednotlivých institucí EU v legislativním procesu dochází při přijímání závazného unijního hard law k nesmiřitelnému boji mezi orgány obhajujícími další europeizaci a členskými státy usilovně bránícím své národní soukromoprávní kodexy. Výsledkem je pak velmi složité hledání kompromisu, které končí buď neúspěchem legislativních návrhů nebo „krvavou“ shodou nad výslednou podobou unijních právních aktů jen za cenu výrazných ústupků vůči vnitrostátním pravidlům. Takové „zdeformované“ legislativní akty EU však požadované zpřehlednění právní regulace a zvýšení právní jistoty účastníků soukromoprávních vztahů nepřinášejí. Bez změny rozsahu unijních pravomocí proto nelze očekávat, že by se složitý průběh legislativního procesu při přijímání unijní soukromoprávní regulace, který vede k ambivalentním pravidlům, mohl jakkoli změnit. V tomto ohledu proto druhá hypotéza o nárazu unijních orgánů na hranice pravomocí v oblasti hard law regulace soukromého práva byla potvrzena. Na druhou stranu hypotéza třetí ohledně reakce europeizačních právních aktů EU na aktuální společenské problémy a ohledně jejich efektu na zvyšování právní jistoty účastníků, se potvrdila pouze částečně, neboť některé konsolidační akty skutečně na oba tyto cíle míří, ale současně jiné návrhy tvrdošíjně trvají na určitých ideologických východiscích, která ani nezvyšují právní jistotu adresátů, ani nereflektují společenské problémy, nýbrž vychází z určitých nezpochybňovaných axiómů (typicky je to otázka údajné bariéry vnitřního trhu představované rozdílnými národními předpisy smluvního práva).

Právě proto poskytují větší naději na prosazení europeizace soukromého práva spontánní výstupy evropské právní vědy. Přestože ani zde nelze hovořit o zcela objektivním hledání nejlepších řešení, neboť jednotliví členové akademických skupin jsou sami často vázáni určitou „loajalitou“ k vnitrostátním legislativním strukturám či prosazují „své“ vnitrostátní doktríny a přístupy, v porovnání s oficiálním legislativním procesem je u akademické tvorby evropského soft law míra svobodného bádání a destilace společných zásad a

pravidel evropského soukromého práva řádově vyšší. Právní nezávaznost těchto výsledků spontánní europeizace přitom nemusí být nutně jejich negativní vlastností. Jak jsme již několikrát v této práci konstatovali, právo není tvořeno jen normami sepsanými v závazných pramenech (law-in-books), ale také jeho reálným uplatňováním ve společenských vztazích (law-in-action). V tomto ohledu je kromě samotné míry jejich akceptace ze strany adresátů právních pravidel, která je z podstatné míry určována jejich užitečností a jednoduchostí ve skutečném životě, zásadní role SDEU coby „ultimátního vykladače" unijního práva. Přitom Soudní dvůr při interpretaci unijního práva nevychází pouze z psaných pramenů, ale zcela zřetelně i z nepsaných obecných zásad právních, které tradičně nalézá mj. v principech společných všem členským státům EU. Právě výstupy akademické spontánní europeizace, které hledají společná evropská právní pravidla, by přitom mohla v soudním rozhodování hrát významnou roli, ať už jako přímý referenční zdroj nebo jako nepřímý zdroj, který „nasvěcuje" podstatu takových společných principů. K europeizaci soukromého práva by pak došlo postupně, prostřednictvím závazné interpretace unijního práva ze strany SDEU, který by soft law akademické výstupy evropské právní vědy mohl široce zohlednit s použitím principu nepřímého účinku či odkazem na obecné právní zásady. Nepodařilo se tedy potvrdit první část hypotézy č. 4, že by příčinou vzniku akademické spontánní europeizace byl právě nedostatek pravomocí k závazné hard law europeizaci soukromého práva, tato domněnka tak zůstala nepotvrzená, ale současně nevyvrácená. Naopak druhá část hypotézy č. 4, že důvodem akademické spontánní europeizace byla předchozí nesystémové a fragmentární unijní regulace soukromého práva se studiem soft law europeizačních výstupů potvrdila.

Ukazuje se ovšem, ať už v případě nadnárodních právnických osob nebo v případě návrhu CESL, že prosazení unifikovaného režimu unijního práva, který by paralelně doplňoval stávající vnitrostátní regulaci, čelí tuhému odporu členských států, jež brání výlučnost svého právního řádu a představují tak v tomto procesu konzervativní hybné síly. V případě návrhu CESL tomuto odporu Komise nedokázala čelit vypracováním kompromisního znění, jež by pro členské státy bylo akceptovatelné, a proto tento návrh neuspěl. V případě unijních právnických osob se kompromisu podařilo dosáhnout, nicméně pouze za cenu výrazného „vykuchání" původní představ o jednotné unifikované úpravě, která ve skutečnosti poskytuje členským státům výjimečný prostor pro uplatnění vlastních pravidel i vůči těmto unijním právnickým osobám.

Předchozí závěr o vhodnosti tvorby unifikovaných právních pravidel „zdola“ má přitom velký význam pro zkoumání odtrženosti vypracovaných europeizačních návrhů od právní reality a riziko vytváření „právních staveb budoucnosti,“ které neodpovídají skutečným společenským problémům. Existující nadnárodní právní formy právnických osob jsou využívány spíše málo, u některých typů pak prakticky vůbec. Tedy pokud paralelní unifikovaná unijní úprava v jakékoli oblasti soukromého práva vzniká, je vhodné, aby se jednalo o dobrovolný režim přístupný účastníkům fungující jako varianta ke stávajícím možnostem garantovaným vnitrostátní regulací. Teoretické zavedení povinného unifikovaného právního režimu s sebou totiž nese výrazné riziko zakonzervování daného stavu. Nedá se předpokládat, že by vznikající evropské soukromé právo nahrazovalo vnitrostátní kodexy, namísto tohoto spíše budou existovat oba režimy paralelně vedle sebe ve smyslu právně pluralistického uspořádání.

V této souvislosti je vhodné poukázat na souvislost výstupů právní vědy i se vzděláváním budoucích generací právníků, neboť podle některých autorů[631] je evropské znovu oživení společné právní tradice možné pouze rozvoj pokrokové právní vědy, která bude mít nadnárodní charakter a postupně zvýší právní povědomí široké odborné veřejnosti o společných zásadách evropského soukromého práva. S tím závěrem se osobně ztotožňuji, neboť dokud se z fenoménu europeizace soukromého práva nestane běžné téma alespoň rámcově známé naprosté většině absolventů právnických fakult, nedostane se tento jev ani do běžných úvah v rámci právní praxe, ale zůstane uzavřen v akademických kruzích. Právě v budoucí generaci evropských právníků a evropské právní vědy lze spatřovat možnou cestu k budoucímu zvýšení koherence a přehlednosti evropského soukromého práva, a tím také k ultimátní zvýšení právní jistoty účastníků přeshraničních právních vztahů.

Pokud jde o další směry bádání v této oblasti, jelikož má proces europeizace soukromého práva velmi živý a dynamický charakter, na rozdíl od jiných stabilnějších objektů právní vědy se nedá předpokládat, že by závěry jakékoli práce na obdobné téma mohly přetrvat jako zcela platné po dlouhé roky. Lze proto doporučit dalším kolegům, aby na má zjištění příp. navázali a rozvinuli je v závislosti na budoucích europeizačních výstupech jak oficiální unijních

[631] Srov. SMITS, J. Convergence of Private Law in Europe: Towards a New Ius Commune? ÖRÜCÜ, NELKEN (eds.) Comparative Law: A Handbook, 2007 Oxford: Hart Publishing. Str. 219-240.

normotvorby, tak i eventuálních akademických soft law projektů. Budoucnost europeizace soukromého práva však bude záviset zejména od širšího sociálního a politického vývoje evropské společnosti, který bude reflektovat zesilující technologický pokrok, globalizační vlivy, příp. zatím neznámé fenomény. Zatímco v dnešním kontextu se jeví hlubší europeizace soukromého práva v blízké době jako nepravděpodobná, jak nás poučila trvající koronavirová pandemie, odhadovat přesně budoucí výzvy je prakticky nemožné, a to nejen v právní oblasti. Proto v případě jiného budoucího kontextu, např. agresivnějšího globálního hodnotového i ekonomického soupeření cizích států, si lze představit větší ochotu k posilování společné evropské identity i formou další europeizace soukromého práva.

ABSTRAKT

Tato disertační práce se zabývá velmi dynamickým procesem europeizace soukromého práva v EU, přičemž se snaží artikulovat vývojové trendy v této oblasti. Europeizací je přitom nutné rozumět obousměrný proces sbližování, sjednocování a vzájemného ovlivňování soukromého práva v unijních členských státech, které neprobíhá pouze prostřednictvím závazných legislativních unijních právních aktů a nezávazných právních aktů EU, ale rovněž v podobě spontánních akademických právně-komparatistických projektů. Europeizace je limitována v primárním právu definovanými unijními pravomoci, kterými členské státy do značné míry kontrolují kompetenčního přenosu na úroveň Unie. Potvrdil se přitom pracovní předpoklad, že EU již vyčerpala rozsah svých pravomocí pro efektivní legislativní regulaci soukromého práva. Domněnka, že europeizační unijní akty jsou reflexí reálných sociálních problémů a zvyšují právní jistotu se potvrdila jen částečně, neboť Unie vydává v posledních letech právní akty, které tyto požadavky v některých aspektech splňují, ale v jiných nikoli. Konečně hypotéza o důvodech spontánních akademických europeizačních projektů byla potvrzena v tom, že jde o reakci na nesystematickou a fragmentární předchozí unijní regulaci této sféry, ale nepodařilo se prokázat příčinnou souvislost s tím, že by se jednalo o vynucený postup z důvodu nedostatku pravomocí ke klasické úpravě formou hard law.

ABSTRACT

This dissertation deals with a very dynamic process of private law Europeanization within the EU, while it seeks to articulate development trends in this area. Europeanization must be understood as a two-way process of harmonisation, unification and mutual interaction of private law in the EU Member States. It takes place not only through binding EU legislation and non-binding EU acts, but also in the form of spontaneous academic comparative legal projects. Europeanisation is limited by powers defined by EU primary law, through which the Member States largely control the transfer of competence to the EU level. The working assumption that the EU has already exhausted the scope of its powers for effective legislative regulation of private law was confirmed. The presumption that EU Europeanisation acts reflect real social problems and increase legal certainty has only been partially confirmed, as the Union has issued legal acts in recent years that do meet these requirements in some respects but do not in others. Finally, the hypothesis of the reasons for spontaneous academic Europeanization projects was confirmed in the part that it was a reaction to unsystematic and fragmentary previous EU legal regulation of this sphere, but failed to prove a causal link with the fact that it was a forced procedure cause by lack of competences for traditional hard law regulation.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

A. Seznam použité literatury

Monografie

[1] BANAKAR, R. Normativity in Legal Sociology: Methodological Reflections on Law and Regulation in Late Modernity. Springer, 2015. ISBN 978-33-1909-650-6.

[2] BECK, U. Co je to globalizace? Omyly a odpovědi. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 191 str. ISBN 978-80-7325-123-9.

[3] BENACCHIO, A. A common law for Europe. Budapest: Central European University Press, 2006. ISBN 963-73-2633-2.

[4] BOBEK, M., KOMÁREK, J., PASSER, J. M., GILLIS, M. Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha: Linde, 2005. 522 str. ISBN 80-7201-513-3.

[5] BOBEK, M., BŘÍZA, P., KOMÁREK, J. Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. Praha: C. H. Beck, 2011, 633 s. ISBN 978-80-7400-377-6.

[6] BULMER, S. Theorizing Europeanization In Europeanization: New Research Agendas. Graziano, P., Vink, M. (eds.). Palgrave Macmillan, 2007. ISBN 978-0-230-58452-5. Str. 46-58.

[7] COLLINS, H. The European Civil Code: The Way Forward. Cambridge: Cambrugde University Press, 2008. ISBN 978-0521885805.

[8] COWLES, M. G., CAPORASO, J., RISSE, T. Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change. London: Cornell University Press, 2001. ISBN 978-0801486715.

[9] CRAIG, P., DE BÚRCA, G. The Evolution of EU Law. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011. 917 s. 9780199592968.

[10] CRAIG, P., DE BÚRCA, G. EU Law. Text, Cases, and Materials. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2020. ISBN 978-019-8856-641.

[11] ČERNÝ, F. HAVLÍČEK J. Labyrint regionalizace nebo ráj europeizace? In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. 254 str. ISBN 978-80-210-6455-3.

[12] DASHWOOD, A., DOUGAN, M., RODGER, B.J., SPAVENTA, E., WYATT, D. European Union Law. 6th ed. London: Hart Publishing, 2011. 1111 str. ISBN 978-1849461269.

[13] DĚDIČ, J., ČECH, P. Evropské právo společností: včetně úplného znění předpisů komunitárního práva. Praha: Polygon, 2004. 531 s. ISBN 80-7273-110-6.

[14] DĚDIČ, J. ČECH, P. Evropská (akciová) společnost. Praha: BOVA POLYGON, 2006. ISBN 80-7273-133-5.

[15] DOBROVOLNÁ, E., HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 396 str. ISBN 978-80-210-8906-8.

[16] DVOŘÁK, T. Evropské hospodářské zájmové sdružení. Praha: ASPI, 2006. 243 s. ISBN 80-7357-206-0.

[17] DVOŘÁK, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2009. 1886 s. ISBN 978-80-7357-430-7.

[18] DVOŘÁK, T. Přeměny a přeshraniční přeměny obchodních společností a družstev. Wolters Kluwer, 2013. 540 Str. ISBN 978-80-7357-970-8.

[19] DVOŘÁK, T. Přeměny obchodních korporací. Wolters Kluwer, 2015. 440 Str. ISBN 978-80-7478-803-1.

[20] DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. et al. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-8075521873.

[21] ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde Praha a.s., 2001. ISBN 80-7201-303-0. 302 str.

[22] FAURE, M. VAN DER WALT, A. Globalisation and private law. The way forward. Glos: Edward Elgar Publishing Limited, 2010. 488 str.

[23] FEATHERSTONE, K., RADAELLI, C. (eds.). The Politics of Eupeanization. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 978-0199252091.

[24] FENYK, J., SVÁK, J. Evropeizace trestního práva. Žilina: Eurokodex. 2008. 233 str. ISBN 978-80-88931-88-1.

[25] FOREJTOVÁ, M. Judikatura soudů EU a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace. 1. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 220 str. ISBN: 978-80-7380-475-6.

[26] GALLIGAN, D. J. Law in Modern Society. Oxford, New York: Oxford University Press, 2006. 400 str. ISBN 978-01-99269-78-5.

[27] GANDOLFI, G. Code européen des contrats. Avant-projet. 2008. ISBN 8814148589. Dostupné on-line v angličtině na: http://www.eurcontrats. eu/site2/newdoc/Norme%20_Libro%20I-inglese.pdf [cit. 15.6.2021].

[28] GANDOLFI, G. Codice Europeo Dei Contratti. Libro Secondo. Titolo Terzo. Milano: 2017. ISBN 9788814221422. Dostupné online na: https://www.eurcontrats.eu/acd2/wp-content/uploads/2018/06/Norme_230-328.pdf [cit. 15.06.2020].

[29] GEBAUER, M. Unification and Harmonization of Laws. In: Rüdiger Wolfrum, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford, 2009. Dostupné on-line na: https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231 690/law-9780199231690-e1123#law-9780199231690 - e1123-div1-4 [cit.15.07.2020.]

[30] GERLOCH, A., KYSELA, J., KÜHN, Z. et al.: Teorie a praxe tvorby práva. Praha: ASPI, 2008. 424 str. ISBN 978-80-7357-362-1.

[31] GRUNDMANN, S. European Company Law. 2nd ed. Intersentia, 2012. 984 str. ISBN 978-1780680194.

[32] HAAS, E. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces 1950-1957. Stanford: Stanford University Press, 1958. 552 str. ISBN 978-0268043476.

[33] HABERMAS, J. Die Einbeziehung des Anderen. Studien zur politischen Theorie. Frankfurt, 1997. 404 str. ISBN 978-3-518-29044-6.

[34] HARTKAMP, A. S., HESSELINK, M. W., HONDIUS, E., MAK, C., DU PERRON, E. Towards a European civil code. 4th ed. Wolters Kluwer, 2011. 1184 str. ISBN 9789041133571.

[35] HENDRYCH, D. a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 1481 str. ISBN 978-80-7400-059-1.

[36] HESSELINK, M. The New European Private Law. Essays on the Future of Private Law in Europe. The Hague: Kluwer Law International, 2002. 273 str. ISBN 9789041119629.

[37] HOLLÄNDER, P. Filosofie práva. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. 424 str. ISBN 978-80-7380-366-7.

[38] HOOGHE, L., LENZ, T., MARKS, G. A Theory of International Organization. A Postfunctionalist Theory of Governance. Volume IV. New York: Oxford University Press, 2019. ISBN 978–0–19–876698–8.

[39] HURDÍK, J. Právnické osoby: Obecná právní charakteristika. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. ISBN 8021022787. Str. 49.

[40] HURDÍK, J., FIALA, J., SELUCKÁ, M. Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 426 str. ISBN 80-210-4182-X.

[41] HURDÍK, J. Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti. Praha : C. H. Beck, 2007. 119 str. ISBN 978-8071793793.

[42] HURDÍK, J., HANDLAR, J., FIALA, J., SELUCKÁ, M., VLASÁK, M. Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 160 s. ISBN 978-80-210-5042-6.

[43] HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. a kol. Změny soukromého práva v České republice a dalších evropských zemích. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 122 str. ISBN 978-8021076020.

[44] HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. Systém zásad soukromého práva. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 198 str. ISBN 978-80-210-5063-1.

[45] HURDÍK, J., POLČÁK, R., SMEJKALOVÁ, T. (eds.) Czech Law in European Regulatory Context. München : Medien und Recht Verlag, 2009. 272 s. ISBN 978-3939438090.

[46] HURDÍK, J., SELUCKÁ, M., KOUKAL, P. a kol. Evropské soukromé právo v čase a prostoru, I. díl: Část teoretická, metodologická a systémová. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. 205 str. ISBN 978-80-210-8649-4.

[47] CHEREDNYCHENKO, O. Private law discourse and scholarship in the wake of Europeanistaion of private law. In: DEVENNEY, J., KENNY, M. (eds.) The Transformation of European Private Law: Harmonisation,

Consolidation, Codification or Chaos? Cambridge University Press, 2013. ISBN 978-11-398-7055-9. Str. 148-171.

[48] JANČO, M., JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. Európske súkromné právo. Euroiuris, 2021. 540 str. ISBN 978-80-894-0619-7.

[49] LASÁK, J. Právo obchodních společností: právní předpisy Evropské unie s judikaturou. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 466 s. ISBN 978-80-7357-611-0.

[50] KACZOROWSKA, A. European Union Law. 2nd ed. London: Routledge, 2012. 1200 str. ISBN 978-0203837368.

[51] KOCH, Robert. CISG, CESL, PICC and PECL. In MAGNUS, Ulrich (ed.) CISG vs. Regional Sales Law Unification. Munich: Sellier European Law Publishers, 2014. 237 str. ISBN 978-38-6653-966-2.

[52] KNAPP, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995. 248 str. ISBN 80-7179-028-1.

[53] KNAPP, V. Velké právní systémy. Praha: C. H. Beck, 1996. 248 str. ISBN 8071790893.

[54] KRATOCHVÍL, P. Teorie evropské integrace. Praha: Portál, 2008. 224 str. ISBN 978-80-7367-467-0.

[55] KŘEPELKA, F. Přenos, doprovod a zohlednění evropského práva českým právem. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 126 str. ISBN 978-80-210-5066-2. Dostupné online na: http://science.law.muni.cz/dokumenty/21896 [cit. 15.6.2021].

[56] KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. Teorie práva. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-637-2.

[57] KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K.. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 408 str. ISBN 978-80-7380-108-3.

[58] LANDO, O. BEALE, H. (eds.) Principles of European Contract Law, Parts 1 and 2 Combined and Revised. Hague: Kluwer, 2000. 561 str. ISBN 90-41113053.

[59] LANDO, O., CLIVE, PRÜM, ZIMMERMANN (eds.) Principles of European Contract Law, Part III. Hague : Kluwer, 2003. 352 str. ISBN 978-9041119612.

[60] LECZYKIEWICZ, D., WEATHERILL, s. The Involvement od EU Law in Private Law Relationships. Oxford: Hart Publishing, 2013. ISBN 978-1-84946-330-0.

[61] MARCH, J., OLSEN, J. Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics. Rediscovering institutions. New York: Free Press, 1989, 227 str. ISBN 978-0029201152.

[62] MATTEI, U. The European Codification Process: Cut and Paste - Private Law European Context Set. Kluwer Law International, 2003. 208 str. ISBN: 9789041122308.

[63] MILNER, H. Interests, Institutions, and Information: Domestic Politics and International Relations. New Jersey: Princeton University Press, 1997. 309 str. ISBN 0691011761.

[64] MILWARD, A. S. The European Rescue of the Nation-State. 2nd ed. London: Routledge, 1999. 488 str. ISBN 978-0415216296.

[65] MORAVCSIK, A. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Cornell Studies in Political Economy. Cornell University Press, 1998. 528 str. ISBN 978-0801485091.

[66] MUNKOVÁ, J., KINDL, J., SVOBODA, P.. Soutěžní právo. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 648 str. ISBN 978-807-4004-247.

[67] NOVOTNÁ, M., JURČOVÁ, M. (eds.) Súkromné právo v európskej perspektivě. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2011. 207 str. ISBN 978-80-8082-477-8.

[68] NUGENT, N. The Government and Politics of the EU. 7th ed. Basingstoke: Palgrave, 2010. 432 str. ISBN 978-0230241183.

[69] PASA, B., BENACCHIO, G. A. The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe. Budapest: Central European University Press, 2005. 567 str. ISBN 9789637326356. Dostupné online na: http://site.ebrary.com/lib/masaryk/detail.action?docID=10126107 [cit. 15.06.2021].

[70] PAUKNEROVÁ, M. Společnosti v mezinárodním právu soukromém. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 219 str. ISBN 80-7184-598-1.

[71] PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. at al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha: Univerzita Karlova, 2009. 428 str. ISBN 978-80-246-1687-2.

[72] PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 2. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. Str. 576. ISBN 978-80-7357-525-0.

[73] RESEARCH GROUP ON THE EXISTING EC PRIVATE LAW (ACQUIS GROUP). Contract I: Precontractual obligations, conclusion of contract, unfair terms. Munchen: Sellier European Law Publishers, 2007. 311 str. ISBN 978-3866530232.

[74] RESEARCH GROUP ON THE EXISTING EC PRIVATE LAW (ACQUIS GROUP). Contract II: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel and Payment Services. Munchen: Sellier European Law Publishers, 2009. 518 str. ISBN 978-3866530249.

[75] RESEARCH GROUP ON THE EXISTING EC PRIVATE LAW (ACQUIS GROUP). Contract III: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel, Payment Services, Consumer Credit and Commercial Agency Contracts. Munchen: Sellier European Law Publishers, 2014. 700 str. ISBN 978-3866532113.

[76] RIESENHUBER, K. European Employment Law: A Systematic Exposition. London: Intersentia 2012. 804 str. ISBN 978-1780680804.

[77] RICHARDSON, J. (ed) European Union. Power and Policy-Making. 3rd ed. Oxon: Routledge, 2006. ISBN 978–0415358132.

[78] RONOVSKÁ, K. a kol. Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 202 str. ISBN 978-80-210-7747-8

[79] ROSAMOND, B. Theories of European Integration. Houndmills: Palgrave, 2000. 232 str. ISBN 0–333–64717–3.

[80] ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-210-6455-3.

[81] SANTOS, B. D. Toward a New Common Sense. Law, Science and Politics in the Paradigmatic Transition. New York: Routledge, 1995. ISBN 978-0415904391. 614 str.

[82] SELUCKÁ, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 245 s. ISBN 978-80-7400-471-1.

[83] SCHARZE, J. EU-Kommentar. 3rd. ed. Baden-Baden: Nomos, 2012. 3019 str. ISBN 978-3-8329-6329-3.

[84] SCHLESINGER, A. M. The Coming of the New Deal. Boston: Houghton Mifflin, 2003. 669 str. ISBN 0-6183-4086-6.

[85] SCHULTE-NÖLKE, H. The way forward in European consumer contract law: optional instrument instead of further deconstruction of national private laws. In TWIGG-FLESNER, CH. (ed.): Cambridge Companion to European Private Law. Cambridge University Press, 2015. 350 str. ISBN 9780511777714.

[86] SCHULTE-NÖLKE, H., ZOLL, F., JANSEN, N., SCHULZE, R. (eds), Der Entwurf für ein optionales europäisches Kaufrecht, Munich 2012. 424 str. ISBN 978-3866532090.

[87] SMITS, J. The Making of European Private Law. Toward a Ius Commune Europaeum as a Mixed Legal System. Antwerp : Intersentia, 2002. 306 str. ISBN 9789050951913.

[88] STONE SWEET, A., FLIGSTEIN, N., SANDHOLTZ, W. (eds) The Institutionalization of Europe. Oxford: Oxford University Press, 2001. 286 str. ISBN 0-19-924796-X.

[89] STREINZ, R. EUV/AEUV. 3nd ed. Berlin: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-3-406-69481-3.

[90] ŠIŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. Evropské právo 1 : Ústavní základy Evropské Unie. Praha: Linde Praha a.s., 2007. 310 s. ISBN 978-80-7201-680-8.

[91] TICHÝ, L. a kol. Evropské právo. Praha: C.H.Beck, 2014. 763 str. ISBN 978-80-7400-546-6.

[92] TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. Právo Evropské unie. Praha: Leges, 2013. 496 str. ISBN 978-80-87576-53-3.

[93] TWIGG-FLESNER, CH. The Cambridge Companion to European Union Private Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 380 str. ISBN 978-0521736152.

[94] VEČEŘA, M., MACHALOVÁ, T. Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 227 str. ISBN 978-80-210-5171-3.

[95] VON BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (ACQUIS GROUP). Principles, definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. Münich: European Law Publishers, 2008. 396 str. ISBN 978-3866530591.

[96] WEYR, F. Československé právo ústavní. Praha. Melantrich, 1937. XII, 339 str.

[97] WHITTAKER, S. The Draft Common Frame of Reference: An Assesment. United Kingdom: The Ministry of Justice, 2008. 168 str. Dostupné online na: http://www.justice.gov.uk/publications/docs/Draft_Common_Frame_of_Reference_an_assessment.pdf [cit.15.06.2020].

Články a odborné příspěvky

[98] AHERN, D. The Societas Unius Personae: Using the Single-Member Company as a Vehicle for EU Private Company Law Reform. Some Critical Reflections on Regulatory Approach. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2693279 [cit. 15.6.2021]

[99] Alpa, Guido. "The European Civil Code: E Pluribus Unum." Tulane European & Civil Law Forum, 14, 1999. Str. 1-14.

[100] ARMOUR, J. Who Should Make Corporate Law? EC Legislation versus Regulatory Competition. ECGI Working Paper No. 54/2005. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?_abstract_id=860444 [cit. 15.6.2021].

[101] BASEDOW, J. Codification of Private Law in the European Union: The Making of a Hybrid. European Review of Private Law. 2001/9. Str. 35-49.

[102] BASEDOW, J. The Court of Justice and Private Law: Vacillations, General Principles and the Architecture of the European Judiciary. European Review of Private Law. 2010, roč. 18 / č. 3, s. 443-474.

[103] BEALE, H. The future of the Common Frame of Reference. European Journal of Contract Law, Vol. 3, Issue 3, 2007.

[104] BEHAR-TOUCHAIS, M. The functioning of the CESL within the framework of the Rome I Regulation, Note for the European Parliament, 2012. Dostupné online na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/_join/2012/462477/IPOL-JURI_ET%282012%29462477_EN.pdf [cit. 15.6.2021].

[105] BEJČEK, J. Ekonomický přístup k (soukromému) právu. In: HURDÍK, J., FIALA, J., SELUCKÁ, M. Tradice a inovace v občanském právu – Sborník příspěvků z konference konané na PrF MU dne 25. září 2007. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 194 str. ISBN 978-80-210-4490-6.

[106] BEUNDERMAN, M. Academic handbook could form basis for EU civil code. EUobserver.com, 22.10.2007. Dostupné online na: https://euobserver.com/institutional/24979 [cit. 15.06.2021].

[107] BOBEK, M. Odpovědnost za škodu vzniklou porušením práva Evropských společenství. Mimořádná příloha Právních rozhledů. 2008, č. 12, s. 1 -19.

[108] BONELL, M. J. The Needs and Possibilities of a Codified European Contract Law. European Review of Private Law, 5/ 1997. Str. 505-532.

[109] BŘICHÁČEK, T. Myšlenka volitelné právní úpravy smluvních závazků na úrovni EU. Jurisprudence. 2010, č.3. Str 3 – 9.

[110] BŘICHÁČEK, T. Otazníky kolem společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo. Jurisprudence. 2009, č.5. Str. 20 – 27.

[111] BŘICHÁČEK, T. Úloha práva v evropské integraci. Revue Politika, 2008, č. 4. Str. 26-32.

[112] CARRY, W. Federalism and corporate law: reflexions upon Delaware (1974) 83 Yale Law Journal 663.

[113] CARUSO, D. The Missing View of the Cathedral: The Private Law Paradigm of European Integration. In: European Law Journal. Vol.3, Issue 1, 1997. Str. 9-32.

[114] CARVALHO, J. M. Sale of Goods and Supply of Digital Content and Digital Services – Overview of Directives 2019/770 and 2019/771. Journal of European Consumer and Market Law. Vol 8, Issue 5 (2019). Str. 194-201.

[115] CAUFFMAN, C. New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. Maastricht Journal of European and Comparative Law. 26, 2019. Str. 1-11.

[116] CÍSAŘ, O. Evropeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce. In Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (eds.). Evropeizace. Brno: MPÚ MU, 2005. Str. 55-71.

[117] CZEPELAK, M. Would We Like to Have a European Code of Private International Law? European Review of Private Law. 2010, roč. 18, č. 4, s. 705-728. ISSN 0928-9801.

[118] COLLINS, H. Why Europe Needs a Civil Code. European Identity and Social Model. Příspěvek na Nejvyšším kasačním soudu, Paříž, 26.01.2007. Dostupné on-line na: https://www.courdecassation.fr/IMG/File/pdf_2007/26-01-2007/26-01-2007_why_civil_code.pdf [cit. 15.06.2021]

[119] COLLINS, H. Why Europe Needs a Civil Code. In: European Review of Private Law, Volume 21, Issue 4, 2013. Str. 907-922.

[120] COMPARATO, G. The Long Shadow of the Volksgeist or the Nationalist Dimension in European Private Law Discourse. European Review of Contract Law, Volume 8, Issue 3, 2012. Str. 245-259.

[121] ČERNÝ, F. HAVLÍČEK J. Labyrint regionalizace nebo ráj eeuropeizace? In: ROZEHNALOVÁ, N., KYSELOVSKÁ, T. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. Str. 237-246. ISBN 978-80-210-6455-3.

[122] DAVID, L. Právo na předvídatelné rozhodnutí jako základní soukromé právo. Právní rozhledy. 2012, č. 5. Str. 181-183.

[123] DE CECCO, F. Room to Move? Minimum Harmonization and Fundamental Rights. Common Market Law Review. 43/2006. Str. 9-30.

[124] DE GRAAFF, R., DE TAVERNIER, P., WEIDE, J., RAMPERSAD, Y. From Here to Eternity: The Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law (CESL). European Review of Private Law, 21/2013. Str. 1145-1156.

[125] DUROVIC, M. Adaptation of consumer law to the digital age: The case of the new European Directive 2019/2161 on modernisation and better enforcement of consumer law. King‘s College London, 2020. Dostupné online na: https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/129494821/Anali_clanak_MD.pdf [cit. 15.6.2021].

[126] ELIÁŠ, K. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. Právní rozhledy. 2003, č. 8. Str. 413-417.

[127] ELIÁŠ, K. Reforma soukromého práva aktuálně: Do Evropy! Právní rozhledy. 2008, č. 12. Str. 417-435.

[128] ELIÁŠ, K. K první větě občanského zákoníku: prolegomena ke každému příštímu komentáři občanského zákoníku. Právník, Ročník 153, Číslo 6, 2014. Str. 433-447.

[129] EUROPEAN LAW INSTITUTE. Statement of the European Law Institute on the Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law COM(2011)635 final. Dostupné online na: http://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/S-2-2012_Statement_on_the_Proposal_for_a_Regulation_on__a_Common_European_Sales_Law.pdf. [cit. 15.6.2021].

[130] FIALA, J., HURDÍK, J., et al. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In: Evropský kontext vývoje občanského práva po roce 2004, sborník z workshopu konaného na PRF MU v Brně dne 29.9.2006. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. Str. 156-175.

[131] FLIGSTEIN, N., STONE SWEET, A. The Institutionalizing the Treaty of Rome. In: STONE SWEET, A., FLIGSTEIN, N., SANDHOLTZ, W. The Institutionalization of Europe. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-924796-X. Str. 34-59.

[132] FROHLICH, A. The Beginnings of the Common Core Method in Comparative Law. Dostupné on-line na: https://comparelex.org/2014/10/13/the-beginnings-of-the-common-core-method-in-comparative-law/ [cit. 15.06.2021].

[133] GHETTI, R. Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms. University of Bologna, 2016. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm? abstract_id=2859164 [cit. 15.6.2021].

[134] GILIKER, P. European Tort Law: Five Key Questions for Debate. European Review of Private Law, Volume 17, 2009. Str.290. Dostupné online na: http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?bypub&level=6&values=Journal~~European+Review+of+Private+Law~Volume+17+%282009%29~Issue+3 [cit. 15.07.2020].

[135] HACKER, P. Regulating the Economic Impact of Data as Counter-Performance: From the Illegality Doctrine to the Unfair Contract Terms Directive. In LOHSSE, SCHULZE AND STAUDENMAYER (eds.), Data as Counter-Performance: Contract Law 2.0? Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3391772 [cit. 15.6.2021].

[136] HALL, P., TAYLOR, R. Political Science and the Three New Institutionalisms. In: Political Studies, Volume 44, Issue 5, 1996. Str. 936-957.

[137] HALPERIN, J-L. Law in Books and Law in Action: The Problem of Legal Change, Maine Law Review 45, 2011. Str. 46-76. Dostupné online na: https://digitalcommons.mainelaw.maine.edu/mlr/vol64/iss1/4 [cit. 15.6.2021].

[138] HAVEL, B. Úvaha o koloběhu právních transplantátů aneb cesta tam a zase zpátky. In: DOLOBÁČ, M., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. (eds). Rezistencia

vnútroštátneho práva a právne transplantáty. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice, 2011. ISBN 978-80-7097-916-7. Str. 14-20.

[139] HESSELINK, M. The European Commission's Action Plan: Towards a More Coherent European Contract Law? In European Review of Private Law, 2004, č. 4. Str. 397 - 423.

[140] HESSELINK, M. How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. European Review of Private Law. 2012, 20/1. Str. 196 a násl.

[141] HESSELINK, M., RUTGERS, J.W., TIM DE BOOYS, R. The legal basis for an optional instrument on European contract law, Centre for the Study of European Contract Law, Working Paper Series No. 2007/04.

[142] HOFFMANN, S. Rousseau on War and Peace. In: The American Political Science Review, June, 1963, Vol. 57, No. 2. Str. 312-339.

[143] HORSLEY, T. Reflections on the Role of the Court of Justice as the „Motor" of European Integration. Legal Limits to Judicial Lawmaking. Common Market Law Review. 2013, roč. 50, č. 4, s. 931-964. ISSN 0165-0750.

[144] HOUSE OF LORDS. European Union Committee: European Contract Law: the way forward? 12th Report of Session 2004-05, London, 2005.

[145] HURDÍK, J., FIALA, J., SELUCKÁ, M. Tradice a inovace v občanském právu – Sborník příspěvků z konference konané na PF MU dne 25.9.2007. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 194 str. ISBN 978-80-210-4490-6.

[146] HURDÍK, J., FIALA, J. Evropské a národní (zde se zřetelem na české) rozměry občanského práva. In: Európske a národné rozmery civilního práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií. Justičná akadémia Slovenskej republiky, Pezinok, 2011. ISBN 978-80-970207-3-6.

[147] HURDÍK, J. SELUCKÁ, M. Hrozí smrt soukromého práva? Právník. Ročník 158. Číslo 1, 2019.

[148] HURDÍK, J. Soukromé právo na prahu třetího tisíciletí. Právník. 2002, č. 5. Str. 527-543.

[149] CHEREDNYCHENKO, O. Rediscovering the public/private divide in EU private law. European Law Journal, Volume 26, 2020. Str. 27–47.

[150] INFANTINO, M. Making European Tort Law: The Game and its Players. SSRN Electronic Journal, 2009. Str. 48-79. Dostupné on-line na: papers.ssrn.com/ sol3/papers.cfm?abstract_ id=1452804. [cit. 15.06.2021].

[151] JANČO, M. Perspektívy európského súkromného práva. Justičná revue. Číslo 2, 2009. Str. 169-185.

[152] JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. Zelená kniha Komisie a európske zmluvné právo, perspektívy voliteľného nástroja zmluvného práva ako 28. právneho poriadku v EÚ – 2. časť. In: Justičná revue, 63, 2011, č. 5. Str. 782-804.

[153] KANDA, A.: Nové trendy ve vývoji smluvního práva v oblasti soukromého práva. Právník, Číslo 7, 2003. Str. 649-664.

[154] KEIRSE, A. L.M. European Impact on contract law. A Perspective on the interlinked contributions of legal scholars, legislators and courts to the Europeanization of contract law . Utrecht Law Review, 7/2011.

[155] KENNY, M., GILLIES, L., DEVENNEY, J. The EU optional instrument: Absorbing the private international law implications of a Common European Sales Law, Yearbook of Private International Law, Volume 13 (2011). Str. 320-347.

[156] KNÖFEL, S., BRAY, R. The Proposal for a Common European Sales Law: A Snapshot Of The Debate. Yearbook of Private International Law, Volume 14 (2012/2013). Str. 385-407.

[157] KOCH, B. A. The European Group on Tort Law an Its Principles of European Tort Law. The American Journal of Comparative Law. 2005, Volume 53, Issue I. Str. 183-219.

[158] KOVAL, J., SOCHOROVÁ, P. Evropská družstevní společnost. Epravo.cz Dostupné na http://www.epravo.cz/top/clanky/ evropska-druzstevni-spolecnost-48836.html [cit. 15.6.2021].

[159] KRAMER, X. Current gaps and future perspectives in European private international law: towards a code on private international law? EP Policy Department C Note, 2012. Dostupné on-line na: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2200977_code738242.pdf [cit. 15.03.2021].

[160] KÜHN, Z. Koncepce amerických Restatements jako alternativa kodifikace evropského práva? K problematice ustálené koncepce pramenů práva a jejich střetu s novými reáliemi. In: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P. Zákon v kontinentálním právu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Praha, Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-06-6. Str. 201-202.

[161] LANDO, O. Dobrovolná nebo povinná evropeizace smluvního práva. EMP: časopis o českém a evropském právu. Brno: EMP, 2001. ISSN 1210-3977.

[162] LANDO, O. Have the PECL Been a Success or a Failure?. European Review of Private Law, 17/2009.

[163] LANDO, O. Principles of European Contract Law: An Alternative to or a Precursor of European Legislation ? 40/1992. American Journal of Comparative Law. Str. 573-585.

[164] LANDO, O. Unfair Contract Clauses and a European Uniform Commercial Code. In: New Perspectives for a Common Law of Europe. Leyden-Boston, 1978. Str. 278-288.

[165] LANDO, O. Why Codify the European Law of Contract. European Review of Private Law, 1997, vol. 5, issue 5.

[166] LASÁK, J. Závod do země nikoho: 7 let evropské společnosti v České republice. Obchodněprávní revue 11/2011. Str. 313-326.

[167] LEGRAND, P. European legal systems are not converging, International and Comparative Law Quarterly Volume 45, Issue 1, 1996. Str. 52-81.

[168] LEGRAND, P, The Impossibility of Legal Transplants, Maastricht Journal of European and Comparative Law, 111, 120 (1997). Str. 111-124.

[169] LEGRAND, P. Against a European Civil Code. Modern Law Review, 1997, Vol. 60, Issue 1. Str. 60-63.

[170] LEGRAND, P. Antivonbar, Journal of Comparative Law. Issue 1, 2006. Str. 13-40.

[171] LOOS, M. (ed.) Analysis of the applicable legal frameworks and suggestion for the contours of a model system of consumer protection in relation to digital content contracts: Final report (2011). Dostupné online na: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fee0cc7-5f4d-46c5-897b-48844f07f027 [cit. 15.06.2021].

[172] LOOS, M. The Influence of European Consumer Law on General Contract Law and the Need for Spontaneous Harmonization, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper 2006/02.

[173] LOW, G. A numbers game - the legal basis for an optional instrument in European contract law, Maastricht European Private Law Institute, Working paper 2012/2. 27 str.

[174] LOW, G. Unitas via Diversitas. Can the Common European Sales Law Harmonize through Diversity? Maastricht Journal of European and Comparative Law. 2012, roč. 1, s. 132-147.

[175] MAK, V. Review of the consumer acquis: Towards maximum harmonization? European Review of Private Law, 2009, Vol. 17, Issue 17. Str. 59-82.

[176] MAK, V. Full Harmonization in European Private Law: A Two-Track Concept. European Review of Private Law, 2012, Volume 20, Issue 1. Str. 213-236.

[177] MAK, CH. Unweaving the CESL: Legal-economic reason and institutional imagination in European contract law. Common Market Law Review, 2013, roč. 50, č. 1 a 2. Str. 283 a násl.

[178] MANCE, J. Is Europe Aiming to Civilize the Common Law?, European Business Law Review, Volume 18, 2007. Str. 77-99.

[179] MAŃKO, R. Methods for Unifying Private Law in the EU. Brussels: European Parliamentary Research Service, 2015. Dostupné on-line na: https://ssrn.com/abstract=2674645 [cit. 15.06.2021].

[180] MAŃKO, R. EU Competence in Private Law: The Treaty Framework for a European Private Law and Challenges for Coherence. Brussels: European Parliamentary Research Service, 2015. Dostupný on-line na: https://ssrn.com/abstract=2553945 [cit. 15.06.2021]

[181] MACHÁČEK, V., HRTŮSOVÁ, T. Brexit vylepší vyjednávací pozici velkých států v Radě EU. Nejvíce posílí Polsko. CERGE-EI. Dostupné online na: https://idea.cerge-ei.cz/files/Brexit_MachacekHrtusova_CZE.pdf [cit. 15.6.2021].

[182] MARKS, G., & HOOGHE, L. Contrasting Visions of Multi-Level Governance. American Political Science Review, Volume 97, Issue 2, 2004.

[183] MASLÁK, M. Vplyv európskeho súkromného práva na súkromné právo národných právnych poriadkov členských štátov Európskej únie. Dny práva, Brno: Masarykova univerzita, 2015. Dostupné online na: https://www.law.muni.cz/dokumenty/34942 [cit. 15.6.2021].

[184] MAULTZSCH, F. Paradigms of EU Consumer Law in the Digital Age. KETTEMANN/ PEUKERT (eds). The Law of Global Digitality. Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3759858 [cit. 15.6.2021].

[185] METZGER, A. A Market Model for Personal Data: State of Play Under the New Directive on Digital Content and Digital Services, 2020. Dostupné online na: https://ssrn.com/abstract=3666805 [cit. 15.6.2021].

[186] MICKLITZ, H.-W. The internal vs. the external dimension of european private law – a conceptual design and a research agenda. EUI Department of Law Research Paper No. 2015/35. Dostupné online na: http://ssrn.com/abstract=2627718 [cit. 15.6.2021].

[187] MICHELS, R. Globalizing Savigny? The State in Savigny‘s Private International Law and the Challenge of Europeanization and Globalisation.. Duke Law School Legal Studies Paper No. 74, 2005. Dostupné online na: http://ssrn.com/abstract=796228 [cit. 15.6.2021]

[188] MILANESE, J. O. Europeanization Effects in Central Eastern Europe: A Multi-Level Explanation Approach, Between External and Domestic Pressure towards Policy Change, Toronto, 2002. Dostupné on-line na: http://web.uvic.ca/ecsac/events/toronto/ index.html [cit. 15.03.2021].

[189] MIN-HYUNG, K. Theorizing national preference formation, Cambridge Review of International Affairs, Volume 29, Issue 1, 2016. Str. 290-308.

[190] MONTI, M. A new strategy for the single market. At the services of Europe’s economy and society, 2010. Str. 93. Dostupné online na: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf [cit. 15.06.2021].

[191] MORAVCSIK, A. Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community. International Organization, Cambridge University Press. Volume 45, Issue 1, 1991. Str. 19–56.

[192] MORAVCSIK, A. Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach. Journal of Common Market Studies. Volume 43, Issue 1, 1993. Str. 473–524.

[193] MORAVCSIK, A. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. International Organization, Cambridge University Press. Volume 51, Issue 4, 1997. Str. 513–553.

[194] MYŠÁKOVÁ, P. Lex mercatoria v mezinárodní obchodní arbitráži. Právní rádce, ročník 16, č. 5, 2008. Str. 47-52.

[195] NETUŠILOVÁ, P., KŘIVKA, T. Corporate mobility v EU in Firma a konkurenční prostředí 2006. Brno: 2006. IBSN 80-7302-113-7.

[196] NOVÝ, Z. Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2012, č. 2. Str. 46 -53.

[197] NOVÝ, Z. The Role of the UNIDROIT in the Unification of International Commercial Law with a Specific Focus on the Principles of International Commercial Contracts. In. BĚLOHLÁVEK, A., ROZEHNALOVÁ, N., ČERNÝ, F. (eds.). The Role of Governmental and Non-governmental

Organizations in the 21st Century. Huntington (USA): Juris Publishing, 2014. Str. 341-362. ISBN 978-1-57823-344-1.

[198] OLIPHANT, K. European Tort Law: A Primer for the Common Lawyer. Current Legal Problems. 2009, Issue 62. Str. 440-477. Dostupné on-line na: http://clp.oxfordjournals.org/content/62/1/440.full.pdf [cit. 15.06.2021].

[199] OLSEN, J. P. The Many Faces of Europeanization. Journal of Common Market Studies, 2002, Volume 40, Issue 5. Str. 921-952.

[200] PAUKNEROVÁ, M. Kolizněprávní úprava obchodních společností. Právní rozhledy. 2005, č. 7. Str. 245-256.

[201] PAUL, S. The Futility of Unification and Harmonization in International Commercial Law. Virginia Journal of International Law, Volume 39, Str. 743-796.

[202] PELIKÁNOVÁ, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. Právní rozhledy. 2007, č. 17. Str. 656-669.

[203] PELIKÁNOVÁ, I. Principy evropského deliktního práva. Právní zpravodaj. 2007, č. 7. Str. 5-7.

[204] PELIKÁNOVÁ, I. Koncepce obchodního práva v nové soukromoprávní kodifikaci. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2015. Str. 39-49.

[205] PETROV, R., KALINICHENKO, P. The Europeanization of Third Country Judiciaries Through The Application Of The Eu Acquis: The Cases Of Russia And Ukraine. In: The International and Comparative Law Quarterly, April 2011, Vol. 60, No. 2. Str. 325-326.

[206] PIERSON, P. The Path to European Integration: A Historical Institutionalist Analysis. In: Comparative Political Studies, Volume 29, No. 2, 1996. Str. 123-163.

[207] POLLACK, M. A. International Relations Theory and European Integration. In: Journal of Common Market Studies, Volume 39, No. 2, 2001. Str. 221-244.

[208] PŘIBÁŇ, J. Několik poznámek k sociologii práva. Sociologický časopis. Roč 28, čís. 6, 1992. Str. 770-782.

[209] RABAN, P., MAREK, K. et al. DFCR první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Ad Notam. 2008, č.6. Str. 222 - 225.

[210] RABAN, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. Bulletin Advokacie. 2008, č. 5. Str. 58-63. Dostupné online na: http://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_05.pdf [cit. 15.6.2021].

[211] RABAN, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. Právní rozhledy. 2008, č. 11. Str. 397-401.

[212] RABAN, P. DFCR – první výstup na cestě k Evropskému zákoníku soukromého práva. Příloha časopisu Karlovarská právní revue č. 2/2008, Vysoká škola Karlovy Vary, 222 str.

[213] RABAN, P. Návrh Evropského zákoníku smluvního práva ve Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám, ASPI Praha, 2008. Str. 297 - 311.

[214] RADAELLI, C. M. Europeanisation: Solution or problem? European Integration On-line Papers, 2004. Dostupné on-line na: https://www.researchgate.net/profile/Claudio-Radaelli/publication/5015009

_Europeanisation_Solution_or_Problem/links/5e9de222299bf13079ad7e6f/Europeanisation-Solution-or-Problem.pdf [cit. 15.06.2021].

[215] RADAELLI, C. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. European Integration On-line Papers, 2000. Dostupné on-line na: https://ams.hi.is/wp-content/uploads/old/Radaelli_CM_ Whithe_Europeanization.pdf [cit. 15.6.2021].

[216] RICHTER, Š. Směrnice EU 2019/770 o některých aspektech poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb jako nástroj ochrany spotřebitele. Jurisprudence. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2020, roč. 29, č. 4. Str. 9-17.

[217] ROGOWSKI, R. Institutions as Constraints on Strategic Choice. In: LAKE, D., POWELL, R. Strategic Choice and International Relations, New Jersey: Princeton University Press 1999. Str. 115-136. ISBN 9780691026978.

[218] RONOVSKÁ, K. Unifikační tendence na poli soukromého práva v rámci sjednocené Evropy. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Ročník 9, 2007. Str. 219-220.

[219] RÜHL, G. The Common European Sales Law: 28th regime, 2nd regime or 1st regime? Maastricht European Private Law Institute, Working paper 2012/5.

[220] RUTGERS, J. W. European Competence and a European Civil Code. In: HARTKAMP, A. S., HESSELINK, M. W., HONDIUS, E., MAK, C., DU PERRON, E. Towards a European civil code. 4th ed. Wolters Kluwer, 2011. ISBN 9789041133571. Str. 311-331.

[221] SALGADO, S. R., WOLL, C. L'Européanisation et les acteurs non-Etatiques. Europeanisation of Public Policies and European Integration, 2004. Dostupné on-line na: http://www.sciences-po.fr/recherche/forum_europeen/prepublications/ Papier_2_ Woll_Salgado.pdf. [cit. 15.6.2021].

[222] SEHNÁLEK, David. Evoluční teorie a právo (státní a unijní). Sociální studia. Masarykova univerzita, 2015, roč. 12, č. 2, s. 107-118. ISSN 1214-813X.

[223] SEMMELMANN, C. The Public-Private Divide in European Union Law or an Overkill of Functionalism. Maastricht European Private Law Institute Working Paper no. 2012/12.

[224] SEMMELMANN, S. Theoretical reflections on the public-private distinction and their traces in European Union Law. Oñati Socio Legal Series Volume 4, Issue 2, 2012. Str. 25-59.

[225] SCHEPEL, H. The European Brotherhood of Lawyers: The Reinvention of Legal Science in the Making of European Private Law. Law & Social Inquiry, 2007, Vol. 32, No. 1. Str. 183-199.

[226] SCHMIDT-KESSEL, M. et al. Die Richtlinienvorschläge der Kommission zu Digitalen Inhalten und On-line Handel–Teil 1. Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, 2016, Volume 13, Issue 1. Str. 2-8.

[227] SCHULTE-NÖLKE, H. EC Law on the Formation of Contract – from the Common Frame of Reference to the „Blue Button". In European Review of Contract Law, 2007, č. 3. Str. 340-369.

[228] SCHULTE-NÖLKE, H. The way forward in European consumer contract law: optional instrument instead of further deconstruction of national

private laws. In: The Cambridge Companion to European Union Private Law, Cambrigde University Press, 2010. ISBN 978-0521736152.

[229] SCHULTE-NÖLKE, Hans. From the Acquis Communautaire to the Common Frame of Reference – The Contribution of the Acquis Group to the DCFR. Juridica International. 2008, Str. 28-49. Dostupné on-line na: http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2008_1_27.pdf. [cit. 15.06.2021].

[230] SLOUKOVÁ, D. Uvedení do metodologie společenských věd. Dostupné on-line na: http://www.gsgpraha.cz/~sloukova/mjs/uvod.doc [cit. 15.06.2021].

[231] SMITS, J. The Action Plan on a More Coherent European Contract Law, (2003) 10 Maastricht Journal of European and Comparative Law. Str. 111-115.

[232] SMITS, J. Convergence of Private Law in Europe: Towards a New Ius Commune? ÖRÜCÜ, NELKEN (eds.). Comparative Law: A Handbook, Oxford: Hart Publishing, 2007. Str. 219-240.

[233] SMITS, J. M. O jedinečnej legitimite voliteľného kódexu. In: Justičná revue, 63, 2011, č. 11. Str. 1469 a násl.

[234] SMITS, J. M. Party choice and the Common European Sales Law, or: How to prevent the CESL from becoming a lemon on the law market. Common Market Law Review. 2013, roč. 50, č. 1 a 2. Str. 51–68.

[235] STUDY GROUP ON SOCIAL JUSTICE IN EUROPEAN CONTRACT LAW. Social Justice in European Contract Law: a Manifesto. European Law Journal, Volume 10, Issue 6, 2004. Str. 653-674.

[236] SZYDLO, M.: Emigration of Companies under the EC Treaty: Some Thoughts on the Opinion of the Advocate General in the Cartesio Case. European Review of Private Law, 2008, 16/6. Str. 973-994. Dostupné online z: http://www.kluwerlawonline.com/ abstract. php?id=ERPL2008072 [cit. 30.06.2020].

[237] TICHÝ, L. (ed.) Europeizace národních právních řádů. Soubor příspěvků přednesených na Symposiu o rozšiřování Evropské unie ve dnech 15.-17.11.1999 na PrF UK. Praha, 2000.

[238] TICHÝ, L. Spontánní europeizace soukromého práva. Evropské právo. Příloha Právních rozhledů. 2000, č. 2. Str. 1 - 5.

[239] TICHÝ, L. Srovnání procesů modernizace soukromého práva a vliv DCFR. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006.

[240] TOCCI, N. Who is a Normative Power Foreign Policy Actor? The European Union and its Global Partners. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2008. Str. 52-71.

[241] TOMÁŠEK, M. Lesk a bída „europeizace“ občanského práva. Právník. 1/2004. Str. 1-14.

[242] TRNKA, J-P. Referring to a frame? Some reflections on the European contract law project. Croatian Yearbook of European Law & Policy, Vol. 3 No. 1, 2007. Str. 533-558.

[243] TWIGG-FLESNER, CH. Time to Do the Job Properly – The Case for a New Approach to EU Consumer Legislation. Journal of Consumer Policy online. 2010, Vol. 33, Issue 4. Str. 360-389.

[244] VANHERPE, J. White Smoke, but Smoke Nonetheless: Some (Burning) Questions Regarding the Directives on Sale of Goods and Supply of Digital Content. European Review of Private Law. 2/2020. Str. 251–274.

[245] VLASÁK, M. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. Právní rozhledy. 2012, č. 15 -16. Str. 561 -567.

[246] VLASÁK, M. Východiska a tendence vývoje principů evropského deliktního práva (PETL) a jejich odraz v českém právu. Disertační práce, 2012. Dostupné on-line na: https://is.muni.cz/th/v0vjc/Disertacni_prace.pdf [cit. 15.06.2021].

[247] VON BAR, CH. et al. The Private Systems in the EU: Discrimination on the Grounds of Nationality and the Need for a European Civil Code. European Parliament, 2000. Dostupné online na: http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/pdf/103_en.pdf [cit. 15.6.2021].

[248] VON BAR, CH., LANDO, O., SWANN, S. Communication on European Contract Law: Joint Response of the Commission on European Contract Law and the Study Group on a European Civil Code. In European Review of Private Law, 2002, č. 2. Str. 212-239.

[249] VON BAR, CH. Coverage and Structure of the Academic Common Frame of Reference. European Review of Contract Law. Volume 3, Issue 3, 2007. Str. 350-362.

[250] VON BAR, CH. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str. 11-27. ISBN 80-7357-207-9.

[251] VON BAR, CH. Úvod do akademického komunitárního (společného) referenčního rámce. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Praha: ASPI, 2006. Str. 95-105. ISBN 80-7357-207-9.

[252] VON BAR, CH. Working Together Toward a Common Frame of Reference. Juridica International, 2005, vol. X. Str. 17-26.

[253] VON BOGDANDY, A., BAST, J. The European Union´s vertical order of competences: the current law and proposals for its reform. Common Market Law Review. Volume 39, Issue 2, 2002. Str. 227-268.

[254] WEATHERILL, S. Reflections on the EC's Competence to develop a „European Contract Law". European Review of Private Law, Issue 3, 2005. Str. 405-418.

[255] ZEMANOVÁ, Š. Europeizace – aktuální problémy a perspektivy. Mezinárodní vztahy. 2007, č. 4. Str. 29 - 51.

[256] ZIMMERMANN, R. Codification: The Civilian Experience Reconsidered on the Eve of a Common European Sales Law. European Review of Contract Law. Volume 8, Issue 4, 2002. Str. 367-399.

B. Seznam použitých právních předpisů

České právní předpisy

[257] Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení), v platném znění

[258] Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, v platném znění

[259] Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, v platném znění

[260] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

[261] Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v platném znění

Primární právo EU

[262] Smlouva o Evropské unii (Konsolidované znění). Úřední věstník EU, C 202/13, 7.6.2016)

[263] Smlouva o fungování Evropské unie (Konsolidované znění). Úřední věstník EU, C 202/47, 7.6.2016)

Legislativní akty EU

[264] Návrh Nařízení Rady o evropském hospodářském zájmovém sdružení COM/73/2046 final

[265] Směrnice Rady 75/129/EHS ze dne 17. února 1975 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění, Směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru

[266] Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS)

[267] Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985, o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

[268] Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

[269] Směrnice Rady 85/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců

[270] Směrnice Rady 87/54/EHS ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků

[271] Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy

[272] Směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru

[273] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

[274] Nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství

[275] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku

[276] Směrnice Rady 97/81/ES ze dne 15. prosince 1997 o Rámcové dohodě o částečném pracovním úvazku uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS.

[277] Směrnice Rady 99/70/ES ze dne 28. června 1999 o rámcové dohodě o pracovních poměrech na dobu určitou uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS

[278] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

[279] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

[280] Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech

[281] Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (SE)

[282] Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

[283] Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství

[284] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

[285] Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82, v platném znění.

[286] Směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech

[287] Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE).

[288] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby.

[289] Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000

[290] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

[291] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

[292] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách)

[293] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006 , kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

[294] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

[295] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)

[296] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007 , kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

[297] Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti (Societas Privatea Europaea) COM (2008) 396 final.

[298] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

[299] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

[300] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách.

[301] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/104/ES ze dne 19. listopadu 2008 o agenturním zaměstnávání

[302] Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

[303] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

[304] Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství

[305] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES.

[306] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23.4.2009 o právní ochraně počítačových programů.

[307] Směrnice Rady 2010/18/EU ze dne 8. března 2010, kterou se provádí rámcová revidovaná dohoda o rodičovské dovolené uzavřená mezi organizacemi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a EKOS

[308] Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky

[309] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

[310] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES

[311] Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje COM/2011/0635 final - 2011/0284 (COD)

[312] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl

[313] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1257/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany

[314] Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (Societas Unius Personae) COM (2014) 212 final

[315] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010

[316] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení, v platném znění

[317] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách

[318] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

[319] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce EU

[320] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/302 ze dne 28. února 2018 o řešení neoprávněného zeměpisného blokování a dalších forem diskriminace založených na státní příslušnosti, místě bydliště či místě usazení zákazníků v rámci vnitřního trhu a o změně nařízení (ES) 2006/2004 a nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES.

[321] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb

[322] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/771 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o prodeji zboží, o změně nařízení (EU) 2017/2394 a směrnice 2009/22/ES a o zrušení směrnice 1999/44/ES

[323] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele

[324] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES

Ostatní právní akty EU

[325] Návrh Nařízení Rady o statutu Evropské společnosti, (1989) Úř. věst. C 41/263.

[326] European Parliament Resolution on action to bring into line the private law of the Member States, (1989) Úř. věst. C 158/400.

[327] European Parliament Resolution on the harmonization of certain sectors of the private law of the Member States, (1994) Úř. Věst. C 205/400.

[328] Interim Report from the Commission to the Stockholm European Council «Improving and simplifying the regulatory environment» - COM (2001) 130, 7.3.2001.

[329] Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o evropském smluvním právu. COM (2001) 398 final, 2001.

[330] European Parliament Resolution on the approximation of the civil and commercial law of the Member States, (2002) Úř. věst. C 140 E/538.

[331] Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - A more coherent European contract law - An Action plan, COM (2003) 68 final, Brussels, 2003.

[332] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed. 2004. COM (2004) 651 final.

[333] Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii. Úřední věstník EU 2005/C/53/01.

[334] First Annual Progress Report on European contract law and the Acquis Review, COM(2005) 456 final, Brussels, 2005.

[335] Council Conclusions on European Contract Law, Competitiveness Council, November 28-29, 2005. Dostupné online na: https://ec.europa.eu/ commission/presscorner/detail/ EN/ PRES_05_287 [cit. 15.06.2021].

[336] Usnesení Evropského parlamentu o evropském smluvním právu a přezkumu acquis: Cesta vpřed, 23. 3. 2006, A6 – 0055 / 2006 (2005 / 2022 (INI)).

[337] Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis. COM (2006) 744 final.

[338] Zpráva Komise - Druhá zpráva o pokroku týkající se společného referenčního rámce. COM (2007) 447 final.

[339] Zelená kniha o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky. COM (2010) 348 final.

[340] Stockholmský program – otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je. Úřední věstník EU 2010/C115/01.

[341] Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. června 2012 o budoucnosti evropského práva obchodních společností, (2012) 0259.

[342] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Akční plán: Evropské právo obchodních společností a správa a řízení společností – moderní právní rámec pro angažovanější akcionáře a udržitelnější společnosti. COM (2012) 0740 final.

[343] Towards A Code On Private International Law? European Parliament Policy Department C Note, 2012.

[344] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě COM (2015) 192 final.

[345] Sdělení Komise ze dne 24.10.2017 „Completing the Better Regulation Agenda: Better solutions for better results“ COM(2017) 651 final.

[346] Zpráva o implementaci programu Evropské politiky sousedství z roku 2017. Dostupná on-line na: https://eeas.europa.eu/printpdf/26371_en [cit. 15.06.2021].

[347] Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Nová politika pro spotřebitele COM (2018) 183 final.

[348] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Nový program pro spotřebitele. Posílení odolnosti spotřebitele pro udržitelné oživení. COM (2020) 696 final.

C. Seznam použité judikatury

[349] Věc 16 a 17/62. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1962. Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes a další proti Rada. ECLI:EU:T:2005:51

[350] Věc 26/62. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963. N.V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingten. ECLI:EU:C:1963:1.

[351] Věc 6/64. Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964. Flaminio Costa proti E.N.E.L. ECLI:EU:C:1964:66.

[352] Věc 127/73. Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. ledna 1974. Belgische Radio en Televisie a société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs proti SV SABAM a NV Fonior. ECLI:EU:C:1974:6.

[353] Věc 8/74. Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 1974. Procureur du Roi proti Benoît a Gustave Dassonville. ECLI:EU:C:1974:82.

[354] Věc 36/74. Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. prosince 1974. B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch proti Association Union cycliste internationale,

Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie a Federación Española Ciclismo. ECLI:EU:C:1974:140.

[355] Věc 43/75. Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. dubna 1976. Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena. ECLI:EU:C:1976:56.

[356] Věc C-29/76. Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 10. 1976. LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol. ECLI:EU:C:1976:137.

[357] Věc 120/78. Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1979. Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (známé jako případ „Cassis de Dijon“). ECLI:EU:C:1979:42.

[358] Věc 14/83. Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. dubna 1984. Sabine von Colson a Elisabeth Kamann proti Land Nordrhein-Westfalen. ECLI:EU:C:1984:153.

[359] Věc C-70/88. Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. května 1990. Evropský parlament proti Radě Evropských společenství (známé jako Chernobyl). ECLI:EU:C:1990:217.

[360] Věc C-106/89 Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 13. listopadu 1990. Marleasing SA proti La Comercial Internacional de Alimentacion SA. ECLI:EU:C:1990:395.

[361] Věc C-188/89. Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. července 1990. A. Foster a další proti British Gas plc. ELCI:EU:C:1990:313.

[362] Věc C-314/89. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 21. března 1991. Siegfried Rauh proti Hauptzollamt Nürnberg-Fürth. ECLI:EU:C: 1991:143

[363] Věc C-221/89. Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 07. 1991. The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd a další. ECLI:EU:C:1991:320.

[364] Spojené věci C-6/90 a C-9/90. Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991. Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice. ECLI:EU:C:1991:428.

[365] Věc C-354/90. Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. listopadu 1991. Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon proti Francouzské republice. ECLI:EU:C:1991:440.

[366] Věc C-415/93. Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 1995. Union royale belge des sociétés de football association ASBL proti Jean-Marcu Bosmanovi, Royal club liégeois SA proti Jean-Marcu Bosmanovi a dalším a Union des associations européennes de football (UEFA) proti Jean-Marcu Bosmanovi. ECLI:EU:C:1995:463.

[367] Věc C-55/94. Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 30. 11. 1995. Gebhard proti Cosiglio dell´Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. ECLI:EU:C:1995:411.

[368] Věc C-212/97. Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1999. Centros Ltd proti Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. ECLI:EU:C:1999:126.

[369] Věc C-376/98. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2000. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie. ECLI:EU:C:2000:544.

[370] Spojené věci C-240 až 244/98. Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. června 2000. Océano Grupo Editorial SA proti Roció Murciano Quintero (C-240/98) a Salvat Editores SA proti José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) a Emilio Viñas Feliú (C-244/98). ECLI:EU:C:1999:620.

[371] Věc C-453/99. Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. září 2001. Courage Ltd proti Bernardu Crehanovi a Bernard Crehan proti Courage Ltd a dalším. ECLI:EU:C:2001:465.

[372] Věc C-481/99. Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 13. prosince 2001. Georg Heininger a Helga Heininger proti Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG. ECLI:EU:C:2001:684.

[373] Věc C-168/00. Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 12. března 2002. Simone Leitner proti TUI Deutschland GmbH & Co. KG. ECLI:EU:C:2002:163.

[374] Věc C-287/98. Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. září 2000. Lucemburské velkovévodství proti Berthe Linster, Aloyse Linster a Yvonne Linster. ECLI:EU:C:2000:468

[375] Spojené věci C-397 až 403/01. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 5. října 2004. Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) a Matthias Döbele (C-403/01) proti Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV. ECLI:EU:C:2004:584.

[376] Věc C-380/03. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. prosince 2006. Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Rada Evropské unie. ECLI:EU:C:2006:772

[377] Věc C-144/04. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 22. listopadu 2005. Werner Mangold proti Rüdigeru Helmovi. ECLI: EU:C:2005:709.

[378] Věc C-386/04. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Září 2006. Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften.

[379] Věc C-341/05. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 18. prosince 2007. Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avd. 1, Byggettan, Svenska Elektrikerförbundet. ECLI:EU:C:2007:809.

[380] Věc C-168/05. Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. října 2006. Elisa María Mostaza Claro proti Centro Móvil Milenium SL. ECLI: EU:C: 2006:675.

[381] Věc C-438/05. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 11. prosince 2007. International Transport Workers' Federation, Finnish Seamen's Union v. Viking Line ABP, Ou Viking Line Eesti. ECLI:EU:C:2007:772.

[382] Věc C-404/06. Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 17. dubna 2008. Quelle AG v. Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände. ECLI:EU:C:2008:231.

[383] Věc C-318/07. Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. ledna 2009. Persche Hein Persche proti Finanzamt Lüdenscheid. ECLI:EU:C:2006:568.

[384] Věc C-555/07. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 19. ledna 2010. Seda Kücükdeveci v. Swedex GmbH & Co. KG. ECLI:EU:C:2010:21.

[385] Věc C-208/00. Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2002. Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC). ECLI:EU:C:2002:632

[386] Věc C-167/01. Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd. ECLI:EU:C:2003:512.

[387] Spojené věci C-397/01-C-402/01. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 5. října 2004. Bernhard Pfeiffer (C-397/01), Wilhelm Roith (C-398/01), Albert Süß (C-399/01), Michael Winter (C-400/01), Klaus Nestvogel (C-401/01), Roswitha Zeller (C-402/01) a Matthias Döbele (C-403/01) proti Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV. ECLI:EU:C:2004:584.

[388] Věc C-411/03. Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. prosince 2005. SEVIC Systems AG. ECLI:EU:C:2005:762.

[389] Věc C-144/04. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 22. listopadu 2005. Werner Mangold proti Rüdigeru Helmovi. ECLI:EU:C:2005:709.

[390] Věc C-196/04. Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. září 2006. Cadbury Schweppes plc a Cadbury Schweppes Overseas Ltd proti Commissioners of Inland Revenue. ECLI:EU:C:2006:544.

[391] Věc C-210/06. Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 2008. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt. ECLI:EU:C:2008:723.

[392] Věc C-8/08: Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. června 2009. T-Mobile Netherlands BV, KPN Mobile NV, Orange Nederland NV, Vodafone Libertel NV v. Raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit. ECLI:EU:C:2009:343.

[393] Věc C-10/10. Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 2012. Evropská komise proti Rakousku. ECLI:EU:C:2012:176.

[394] Věc C-76/10. Usnesení Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 16. listopadu 2010. Pohotovosť s.r.o. v. Iveta Korčkovská. ECLI:EU:C:2010:685.

[395] Věc C-378/10. Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 2011. VALE Építési kft. ECLI:EU:C:2012:440.

[396] Věc C-453/10. Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. března 2012. Jana Pereničová, Vladislav Perenič v. S.O.S. financ, spol. s r.o. ECLI:EU:C:2012:144.

[397] Věc C-472/10. Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. dubna 2012. Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt. ECLI:EU:C:2012:242.

[398] Věc C-31/11. Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. července 2012. Marianne Scheunemann proti Finanzamt Bremerhaven. ECLI:EU:C:2012:481

[399] Věc C-171/11. Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 12. července 2012. Fra.bo SpA v. Deutsche Vereinigung des Gas- und Wasserfaches eV (DVGW) Technisch-Wissenschaftlicher Verein. ECLI:EU:C:2012:453.

[400] Věc C-106/16. Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 25. října 2017. Polbud - Wykonawstwo sp. z o.o. ECLI:EU:C:2017:804.

SEZNAM PUBLIKOVANÝCH PRACÍ V RÁMCI DOKTORSKÉHO STUDIA

KNIHY, KAPITOLY V KNIHÁCH

KŘIVKA, T., **Komentář k článkům 310 – 325 SFEU.** In **Smlouva o fungování Evropské unie. Smlouva o Evropské unii. Komentář.** Praha: Wolters Kluwer, 2021. 82 s. Autorský podíl na uvedené části komentáře 100%. Komentář přijat k publikaci 2/2021.

KŘIVKA, T., URBAN, M. **Dopady evropské integrace na aplikaci vnitrostátního práva**. In **Ústavně-právní aspekty evropské integrace a státní suverenity s ohledem na aplikaci práva**. Plzeň: Vydavatelství ZČU, 2019. 38 s. Autorský podíl na kapitole 75%.

KŘIVKA, T. **Právnické osoby**. In **Evropské soukromé právo v čase a prostoru**. **II. díl, Část deskriptivní, analytická a systémově analytická.** Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, 2018, s. 147-214. ISBN: 978-80-210-8905-1. Autorský podíl na kapitole 100%.

KŘIVKA, T., NETUŠILOVÁ, P. **Reforming the Economic and Monetary Union**. Plzeň: Vydavatelství ZČU, 2015. 149 s. ISBN 978-80-261-0597-8. Autorský podíl na monografii 50%.

ODBORNÉ ČLÁNKY A KONFERENČNÍ PŘÍSPĚVKY

KŘIVKA, T. **Impacts of CJEU Case Law on Regulatory Competition in the Area of Freedom of Establishment in the EU.** Ročenka Czech Yearbook of Public & Private International Law (CYIL), zapsáno v databázi SCOPUS. Přijato k publikaci 07/2021. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Právní rámec funkčních modelů přeshraniční spolupráce.** Odborný příspěvek. Mezinárodní konference v rámci projektu Společný příhraniční region Česko-Bavorsko: Překonání právních překážek v oblasti správy, ekonomiky, sociálních věcí a zdravotnictví, 25.10.2019, Krajský úřad Plzeňského kraje, Plzeň. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Přispívají nadnárodní právnické osoby ke sjednocování soukromého práva v EU?** Odborný příspěvek. Mezinárodní vědecká konference Stát a právo v běhu času, 13.09.2019, FPR ZČU Plzeň. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **The Origin and the Role of Supranational Legal Persons within EU.** Odborný příspěvek. Mezinárodní vědecká konference 05.07.2019, University of Rijeka, Chorvatsko. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Odstraňování právních překážek v přeshraničním cestovním ruchu a dopravě.** Odborný příspěvek v rámci mezinárodní konference Společný příhraniční region Česko-Bavorsko: Překonání právních překážek v oblasti správy, ekonomiky, sociálních věcí a zdravotnictví, 21.-22.03.2019, Právnická fakulta, Univerzita Pasov, SRN. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Odstraňování právních překážek v přeshraničních ubytovacích službách.** Odborný příspěvek v rámci mezinárodní konference Společný příhraniční region Česko-Bavorsko: Překonání právních překážek v oblasti správy, ekonomiky, sociálních věcí a zdravotnictví, 14.-15.03.2019, FPR ZČU Plzeň. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Legal Implications of Changes in the EU Rescue and Financial Instruments.** Odborný příspěvek. Mezinárodní letní škola 03.07.2018, University of Rijeka, Chorvatsko. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Ochrana principů právního státu v rámci členských zemí EU.** Odborný příspěvek. Mezinárodní vědecká konference Stát a právo v běhu času, 15.6.2018, FPR ZČU Plzeň. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Evropské právo právnických osob coby specifický prvek v soutěži modelů právního státu**. Mezinárodní vědecká konference Evropské hodnoty a ústavní garance právního státu a demokracie, 27.10.2017, FPR ZČU, Plzeň. Stať ve sborníku, s. 102-126. ISBN: 978-80-261-0859-7. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Recent Developments in the EU Monetary and Rescue Practices: The Legal Perspective.** Odborný příspěvek. Mezinárodní letní škola 04.07.2017, University of Rijeka, Chorvatsko. Autorský podíl 100%.

KŘIVKA, T. **Statutory Limits of Contractual Freedom Within the new Czech Civil Code and the Draft Common Frame of Reference.** Odborný příspěvek. Mezinárodní letní škola 05.07.2016, University of Rijeka, Chorvatsko. Autorský podíl 100%.